

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут ННІ №1
Наукове товариство здобувачів вищої освіти
Юридична клініка «Захист»**

Юридична наука: сучасний стан та перспективи розвитку

Матеріали
Міжвузівської науково-практичної конференції
(Київ, 30 листопада 2017 року)

Присвячено Всеукраїнському тижню права

Київ 2017

УДК343.13
ББКХ629.3
А43

Редакційна колегія:

Лошицький М.В., т.в.о. директора навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Власенко В.П., заступник директора навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук;

Цюприк Н.О., старший науковий співробітник відділу забезпечення навчального процесу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ 27 листопада 2017 року (протокол № 9)

Матеріали подано в авторській редакції

Юридична наука: сучасний стан та перспективи розвитку [Текст] : матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (Київ, 30 лист. 2017 р.) : - К. : Нац. Акад.. внутр.. справ, 2017. – 370 с.

Національна академія внутрішніх справ, 2017

ПРО ДЕЯКІ КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ

Автухов Костянтин Анатолійович, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Вивчаючи гуманізм та повагу до людської гідності у межах відповідних принципів виконання-відбування покарання, А. Х. Степанюк зазначає, що регулюючи кримінально-виконавчу діяльність органів та установ виконання покарань, КВК України повинен гарантувати засудженим дотримання при здійсненні процесів виконання-відбування покарань міжнародно визнаних прав людини, що інкорпоровані в Конституцію України. Зокрема, у статті 28 Конституції України знайшло своє відображення поняття людської гідності, що є основним у концепції прав людини: «Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність поводженню чи покаранню». Стосовно до засуджених це означає, що в основі втілення принципу поважання прав людини знаходяться правові гарантії захисту їхньої гідності [1, с. 16-17]. Як форма прояву соціальної і моральної свободи поняття гідність включає в себе право людини на повагу, визнання її прав і одночасно передбачає усвідомлення нею свого обов'язку і відповідальності перед суспільством [2, с. 82].

Принцип гуманізму у відношенні засуджених, що відбувають покарання, ґрунтується на положенні статті 3 Конституції України, яка декларує, що в Україні людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Свою інфраструктуру принцип гуманізму одержує в першу чергу в нормах кримінально-виконавчого законодавства, що визначають правове положення засуджених. Норми кримінально-виконавчого законодавства покликані інкорпорувати уявлення про гуманізм як про людинолюбство, милосердя, любов до ближнього в правову систему, у діяльність органів та установ виконання покарань. У результаті такої інкорпорації розуміння гуманізму виконання покарання як кримінально-виконавчої діяльності, не позбавленої людського ставлення до засудженого, здобуває вищу юридичну чинність, спираючись на авторитет закону. Утілення принципу гуманізму як вимоги застосовувати покарання на основі поваги до людської гідності засуджених сприяє пропагуванню серед населення відповідних поглядів на покарання і методи впливу на засуджених.

Разом з тим, було б невірним, як вважає В.О. Уткін, зводити гуманізм до лібералізму в кримінально-виконавчій діяльності, до всіляких послаблень для засуджених при виконанні (відбуванні) покарання [3, с. 63]. Очевидно, адміністрації органів та установ виконання покарань необхідно враховувати, що в кримінально-виконавчій діяльності принцип гуманізму здобуває об'єктивні характеристики, тому зовсім неприйнятно ставити його втілення в підпорядкованість від капризів і примх засуджених, як це, по суті, пропонує робити О.І. Зубков,

який вважає, що реалізація принципу гуманізму поставлена в пряму залежність від поведінки, бажання і настрою засуджених [4, с. 15]. Інколи гуманне ставлення до засуджених навіть протиставляється аморальній поведінці: усяка діяльність, несумісна з гуманністю, вважається аморальною [5, с. 120].

Т. В. Рудник пропонує під принципом «гуманізму» в кримінально-виконавчому праві розуміти систему поглядів (ідей) щодо визнання людини, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканості і безпеки найвищою соціальною цінністю, які забезпечують закріплення в його нормах та інститутах таких цілей, завдань, методів виконання та відбування кримінальних покарань, які не принижують людської гідності та не спричиняють фізичних та моральних страждань, а спрямовані на захист громадян і суспільства, з одного боку, а з іншого покликані виправляти засуджених, сприяти їх ресоціалізації; забезпечення правового статусу засуджених; зведення суворості покарання до мінімуму, який необхідний для досягнення цілей покарання; стимулювання правослухняної поведінки засуджених, підготовка їх до повноцінного життя в суспільстві [6, с. 71].

Список використаних джерел (посилань):

1. Степанюк А. Х., Яковець І. С. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи України: Монографія. – Харків.: ТОВ „Кроссроуд”, 2007. – 183 с.
2. Філософський словник. - К.: Головна ред. УРЕ, 1973. - 600 с.

3. Уткин В.А. Курс лекций по УИП. Общая часть. - Томск: Томск. госуд. ун-т, 1995. - 94 с.
4. Комментарий к Уголовно - исполнительному кодексу Российской Федерации / Анисимков В.М., Артамонов В.П., Базунов В.В. и др. / Под ред. А.И.Зубкова. - М.: Инфра - М - Норма, 1997. - 408 с.
5. Философский энциклопедический словарь. - М.: ИНФРА - М, 1997.-576 с.
6. Рудник Т.В. Гуманізм як принцип кримінально-виконавчого права // Підприємництво, господарство і право : Науково-практичний, господарсько-правовий журнал / Ін-т приватного права і підпр-ва АПрН України та інш. – Київ, 2007. – № 11. – С. 142-145.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ КОНТРОЛЮ (СУЧАСНИЙ СТАН І ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ)

Балашова І.О., здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Ієрусалимов І.О.**

Застосування електронних засобів контролю (далі - ЕЗК) полягає в закріпленні на тілі підозрюваного,

обвинуваченого електронного пристрою, який дає змогу відслідковувати та фіксувати його місцезнаходження.

Згідно з Порядком застосування електронних засобів контролю, затвердженого Наказом МВС України від 08.06.2017 №480 метою застосування ЕЗК є забезпечення виконання обов'язків, що покладаються на підозрюваного, обвинуваченого ухвалою слідчого судді, суду про застосування запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі або у вигляді домашнього арешту.

Досліджуючи теорію та практику кримінальної процесуальної діяльності органів досудового розслідування, можна помітити, що існує багато проблемних питань, пов'язаних із застосуванням ЕЗК, таких як нормативно-правові, організаційні, фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

1. Проблеми нормативно-правового забезпечення. Вони полягають в тому, що загалом кримінально-процесуальне законодавство України не завжди відповідає стандартам і вимогам розвинених держав ЄС і США, де досить чітко встановлюються критерії застосовування засобів електронного контролю в конкретних ситуаціях розслідування.

Переважно застосування засобів електронного контролю передбачено і як запобіжний захід, і як покарання за вчинення злочинів невеликої тяжкості. Так, у США електронні браслети носять особи, підозрювані чи вже засуджені за викрадення автомобілів, за злочини, пов'язані з наркотиками, а також особи, що порушують правила дорожнього руху чи зловживають алкогольними напоями. Тобто основним критерієм застосування ЕЗК в США є тяжкість вчинення кримінального правопорушення [6].

На відміну від цього, в Україні ЕЗК застосовуються лише з урахуванням виду запобіжного заходу, не враховуючи ступеня тяжкості кримінальних правопорушень. У випадку їх застосування разом із запобіжним заходом у вигляді домашнього арешту зрозуміло, що ЕЗК будуть відповідно носити підозрювані, обвинувачені у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі, як це визначено КПК України. А у випадках застосування ЕЗК для забезпечення виконання обов'язків, що покладаються на підозрюваного, обвинуваченого ухвалою слідчого судді, суду про застосування запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі, не визначено ступеня тяжкості злочину, за підозрою або обвинуваченням в якому особу можуть зобов'язати носити ЕЗК. На наш погляд, необхідно було б конкретно визначити в КПК України, що ЕЗК можуть застосовуватися лише у кримінальних провадженнях щодо злочинів, за які передбачено покарання у виді позбавлення волі. В цьому випадку пропонуємо п. 2 ч. 2 ст. 195 КПК України викласти у такій редакції: "слідчим на підставі ухвали слідчого судді, суду про обрання стосовно підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі, якою на останнього покладено відповідний обов'язок, - у кримінальних провадженнях щодо злочинів, за вчинення яких законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі".

У ЄС, зокрема у Швеції, електронні браслети застосовують до осіб, які засуджені до трьохмісяців позбавлення волі – дрібних злодіїв та водіїв, які потрапили в ДТП. Також як експеримент такі браслети почали використовувати у Франції, Швейцарії. В Австрії

електронні браслети надівають на достроково звільнених осіб, яких було засуджено на строк менше трьох років. Погодившись одягти такий браслет, можуть достроково вийти з в'язниці й естонські ув'язнені. У цій країні браслети застосовують з 2006 року. В Австрії електронні браслети надягають на тих, хто умовно-достроково звільнені та які були засуджені на терміни до одного року [1].

В Україні ж ЕЗК застосовуються лише на стадіях досудового розслідування та судового розгляду. Вважаю, що доцільно було б внести зміни до кримінального процесуального законодавства України і розширити випадки використання ЕЗК. Наприклад, можна було б застосовувати ЕЗК як різновид покарання у вигляді обмеження волі строком від 1 до 2 років, який засуджена особа зможе відбувати за місцем свого проживання. Такі зміни зможуть зменшити навантаження на кримінально-виконавчі установи і витрати на утримання осіб у них. Також з психологічної точки зору буде позитивним для особи її фактичне перебування на волі, в звичних умовах, під впливом сім'ї, інших близьких людей, а не криміналізованого оточення.

2. Проблеми організаційного забезпечення полягають у невизначеності суб'єктів контролю за дотриманням підозрюваними, обвинуваченими обов'язків щодо носіння ЕЗК. Ні в КПК України, ні в Порядку застосування електронних засобів контролю не встановлено конкретний підрозділ Національної поліції, що має здійснювати контроль за виконанням підозрюваними, обвинуваченими обов'язку носити ЕЗК, адже вказано, що такі функції покладаються на "поліцейського, який виконує ухвалу". Доцільно було б

таку контролюючу функцію покласти на працівників оперативних підрозділів або дільничних офіцерів поліції, які б уже безпосередньо на місцях перевіряли дотримання підозрюваними, обвинуваченими правил користування.

3. Проблеми фінансового забезпечення. Проблемним питанням при застосуванні ЕЗК на території України є значна вартість ЕЗК.

У відповіді Національної поліції на запит Українських Новин було вказано, що в кінці 2015 року Національною поліцією було додатково придбано 100 комплектів електронних засобів контролю вартістю 53,8 тис. гривень за одиницю. Закуплені були електронні браслети 3М Two-Piece GPS, виготовлені ізраїльською компанією. При цьому Національна поліція стверджує, що не володіє інформацією про попередні закупівлі та вартості електронних браслетів стеження. У зазначеній відповіді на запит вказано, що станом на 08.08.2017 уповноваженими підрозділами Національної поліції здійснюється контроль за місцем перебування 97 підозрюваних, обвинувачених [4].

Звичайно, така висока ціна за ЕЗК в сукупності з недостатнім державним фінансуванням і зумовлює їх нестачу. Станом на 15 серпня 2017 року, співробітники Національної поліції понад 450 разів стискалися з проблемою відсутності "вільного" браслета для застосування його до підозрюваного, обвинуваченого. Начальник департаменту зв'язку та телекомунікацій Національної поліції у відповідь на запит розповів, що у зв'язку з відсутністю "вільних" засобів електронного контролю частина ухвал слідчих суддів, суддів щодо застосування до підозрюваних, обвинувачених ЕЗК

залишилась без виконання, про що належним чином було поінформовано суди та органи прокуратури [8].

Наприклад, бізнесмену Вадиму Репкіну, який в очікуванні судового вироку провів в СІЗО більше чотирьох років, після зміни йому запобіжного заходу на домашній арешт довелося буквально витребувати свій електронний браслет у правоохоронців. Лише через півтора місяці після зміни йому запобіжного заходу на Репкіна був одягнений електронний браслет [9].

Вважаємо, що альтернативним варіантом могло б стати налагодження власного виробництва ЕЗК, внаслідок чого б їх вартість набагато знизилась, що дозволило б економити кошти Держбюджету та водночас збільшити кількість та покращити якість ЕЗК.

4. Недоліки матеріально-технічного забезпечення полягають у неналежній якості електронних браслетів, що проявляється в тому, що більшість з них є ненадійними і швидко виходять з ладу.

Електронний браслет має ступені захисту від несанкціонованого втручання, а саме: індивідуальне кодування та пароль, але все це не унеможливує зняття браслету, як це було в історії з втечею за кордон екс-ректора Національної податкової академії Петра Мельника. Його було затримано 27 липня 2013 року під час отримання від двох громадян неправомірної вигоди за вступ їх родичів до Національного університету Державної податкової служби. Суд Мельнику обрав запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, але 8 серпня 2013 року підозрюваний зняв електронний браслет стеження і втік у США [5].

Більш ніж половина електронних браслетів, які має поліція, несправні. У відповіді голови Національної поліції

на запит вказано, що станом на 12 червня 2017 року на балансі територіальних органів Національної поліції є 474 електронних браслети, 283 з яких у технічно несправному стані, 13 - втрачені підозрюваними, обвинуваченими, до яких вони застосовувалися, 6 - вилучені як речові докази [7].

Наприклад, електронний браслет, надітий на екс-мера Слов'янська Донецької області Нелю Штепу зламався через три дні після того, як його на неї наділи. Нелю Штепу звинувачують у низці тяжких злочинів, в тому числі в посяганні на територіальну цілісність України, яка спричинила за собою загибель людей, і створенні терористичної організації. 20 вересня 2017 року суд змінив Штепі запобіжний захід з утримання під вартою на домашній арешт цілодобово. 21 вересня поліція надягнула на підозрювану електронний браслет, який вже 24 вересня зламався. Це призвело до того, що його відправили на ремонт до Харкова, а Нелю Штепу взяли під варту, але потім відпустили додому без застосування будь-якого запобіжного заходу через незадовільний стан її здоров'я [2].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновки, що застосування ЕЗК в кримінальному процесі України є відносно нововведенням, тому широкого поширення і великої частоти застосування вони не набули, зокрема через наявність багатьох невіршених питань у нормативно-правовому, організаційному, фінансовому та матеріально-технічному забезпеченні. Тому потребує створення таких умов, щоб застосування ЕЗК виконувало на належному рівні функцію технічного засобу забезпечення реалізації запобіжних заходів. Україна має спрямовувати зусилля для вирішення цих питань, щоб

покращити якість ЕЗК, можливо і налагодити їх власне виробництво, збільшити варіанти застосування таких засобів, у тому числі й при відбуванні покарання у вигляді обмеження волі.

Список використаних джерел:

1. Браслеты вместо решетки. Зачем сажать, если можно “окольцевать”? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.selnov.ru/publikat=284>
2. В сумнозвісної Нелі Штепи зламався браслет стеження, її відпустили додому [Електронний ресурс] // 2017. – 5. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.5.ua/suspilstvo/v-sumnozvisnoi-neli-shtepy-zlamavsia-braslet-stezhennia-ii-vidpustyly-dodomu-155883.html>
3. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.07.2016 № 654 «Про затвердження Порядку застосування електронних засобів контролю», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14.07.2017 за № 860/30728
4. Нацполіція закупила електронні браслети стеження за 53,8 тис. гривень за штуку [Електронний ресурс] // Українські новини. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukranews.com/ua/news/510700-nacpoliciya-zakupyla-elektronni-braslety-stezhennya-za-538-tys-gryven-za-shtuku>
5. Петро Мельник через суд поновився на посаді ректора Національної податкової академії [Електронний ресурс] // iPress.ua. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://ipress.ua/news/melnyk_cherez_sud_ponovyvsya_na_posadi_rektora_169058.html

6. Пилипенко В. Електронний моніторинг дозволить заощадити на триманні під вартою, а в перспективі – і на тюрмах / В. Пилипенко // Закон і бізнес. – 2012. – №11(1050) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/8454-elektronnyi_monitoring_zaoschaditi_na_.html
7. У Нацполіції назвали кількість справних електронних браслетів [Електронний ресурс] // Аналітичний портал "Слово і діло". – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2017/07/26/povyna/polityka/nacpolicziyi-nazvaly-kilkist-spravnyh-elektronnyh-brasletiv>
8. У Нацполіції розповіли, як часто стикаються з нестачею електронних браслетів [Електронний ресурс] // Аналітичний портал "Слово і діло". – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2017/08/17/povyna/pravo/nacpolicziyi-rozpovily-yak-chasto-stykauyutsya-nestacheyu-elektronnyh-brasletiv>
9. Україна зіткнулася з гострим дефіцитом електронних браслетів для стеження за підсудними [Електронний ресурс] // DT.UA. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/UKRAINE/ukrayina-zitknulasya-z-gostrim-deficitom-elektronnih-brasletiv-dlya-stezhennya-za-pidsudnimi-238379_.html

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Барташук Катерина Володимирівна, аспірант кафедри забезпечення фінансової безпеки та фінансового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри забезпечення фінансової безпеки та фінансового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Герасименко Лариса Володимирівна**.

Економічна безпека будь-якої держави визначається високим рівнем самодостатності економіки – забезпеченням її природними, фінансовими, інвестиційними, інноваційними та соціальними ресурсами на достатньому рівні; економічної самостійності, яка в першу чергу повинна проявлятися у можливості здійснення контролю над своїми ресурсами, спроможності залучати і утримувати капітал на власній території та найбільш повного використання конкурентних переваг області; стабільності і стійкості економіки, які передбачають надійність усіх елементів економічної системи як в цілому, так і окремих її компонентів, створення гарантій підприємницької діяльності, стримування впливу дестабілізуючих факторів; здатності до розвитку на основі інноваційних стратегій, здійснення постійної модернізації виробництва, ефективної інвестиційної та інноваційної політики.

Категорія економічної безпеки є багатоскладовим поняттям, тому її необхідно розглядати в якості суми

окремих складових елементів, поєднання яких формує її загальний рівень. Відповідно, до її складу належать такі компоненти (блоки), як енергетична безпека, фінансова, інвестиційна, інноваційна, інформаційна, соціальна тощо. За даними компонентами доцільно формувати систему індикаторів, поєднання яких дає змогу провести комплексний аналіз економічної безпеки України за її територіальною і галузевою складовими, дослідити кількісні параметри і тенденції дотримання економічної безпеки в регіональному вимірі за конкретний період часу і на основі показників визначити рівні її дотримання.

З метою забезпечення ефективності стратегії економічної безпеки повинен бути сформований механізм державного впливу на економіку, здатний здійснювати регулювання і підтримку економіки країни, регіону на безпечному рівні. При цьому повинні бути чітко визначені межі і критерії (умови) державного втручання в економіку, зокрема межі державного сектора, а також забезпечений розвиток ефективних методів державного регулювання.

На наш погляд, реальним механізмом контролю за реалізацією державної політики в галузі забезпечення економічної безпеки є моніторинг економічної безпеки.

Правове поле для організації системи моніторингу ще не сформоване чинним законодавством України. На нашу думку, моніторинг має здійснюватися на базі створення єдиного інформаційного простору засобом інтеграції інформаційних ресурсів.

Загальні завдання моніторингу мають бути такі:

- безперервне спостереження за станом соціально-економічної і фінансової сфери в регіонах і отримання оперативної інформації про неї;
- поточний аналіз на основі просторово-часової

координації інформаційних потоків про стан об'єктів моніторингу, що формуються різними органами виконавчої влади й іншими організаціями всіх форм власності, яку беруть участь у моніторингу;

- своєчасне виявлення змін, що відбуваються в соціально-економічній і фінансовій сферах держави, і причин, які викликали їх;

- запобігання негативним тенденціям, що призводять до формування і розвитку осередків напруженості в соціально-економічній і фінансовій сфері, загрозливих для економічної безпеки держави;

- здійснення короткострокового прогнозування розвитку найважливіших процесів у соціально-економічній і фінансовій сфері;

- оцінка ефективності й повноти реалізації законів та інших нормативних правових актів із соціально-економічних і фінансових проблем;

- оцінка ефективності методів, організаційних структур і процесів управління стосовно державних органів влади й управління, органів самоврядування, підприємств і організацій усіх форм власності;

- вироблення пропозицій щодо комплексу заходів, спрямованих на усунення негативних тенденцій і явищ, а також щодо участі органів влади державного рівня в наданні допомоги регіонам.

Виходячи з цього, головними цілями моніторингу економічної безпеки є:

- оперативне забезпечення органів державної влади України і її суб'єктів інформацією про стан загроз економічній безпеці, їх характер, можливі наслідки, а також прогнозами в цій галузі;

- інформаційна взаємодія всіх органів влади;

- контроль за станом загроз економічній безпеці.

Очевидно, що для реалізації вказаних цілей необхідне вирішення ряду організаційних завдань, зокрема:

- розробити організаційно-методичне забезпечення проведення моніторингу, що забезпечує збір та оцінку інформації з використанням порогових значень і критеріїв економічної безпеки;

- розробити механізм отримання інформації про стан загроз економічній безпеці;

- забезпечити оперативний аналіз інформації, що надходить, з метою запобігання загрозам економічній безпеці, а також інформації про забезпечення дій органів влади з метою швидкого і найбільш ефективного усунення їх наслідків.

Крім того, важливим у практичному плані є завдання визначення рівнів контролю за забезпеченням економічної безпеки. Тобто система моніторингу економічної безпеки в державі повинна мати дворівневу структуру: державний і регіональний рівні.

На державному рівні моніторинг здійснюється на користь гармонійного розвитку єдиного соціально-економічного комплексу України і є системою безперервного спостереження й аналізу стану соціально-економічної та фінансової сфери регіонів як господарюючих суб'єктів держави, оперативного регулювання й організації допомоги їм в усуненні негативних тенденцій і явищ у їх розвитку.

На регіональному рівні моніторинг є системою регулярного спостереження за поточним станом і короткострокового прогнозування динаміки розвитку процесів і явищ, що відбуваються в суспільстві, економіці

та фінансах. При цьому головна увага приділяється системному аналізу їх розвитку під впливом органів державної влади й управління макроекономічного рівня у поєднанні з характером і спрямованістю стратегічно важливих господарських зв'язків з економічними партнерами і з урахуванням внутрішньорегіональних чинників (ресурси, потенціал, екологія тощо).

Отже для забезпечення управлінських органів об'єктивною інформацією стосовно регулювання економічної безпеки необхідно проводити прогнозування і моніторинг безпеки і факторів впливу на неї, які визначаються системою спостереження та контролю за станом антропогенних (економічних) комплексів з метою формування варіантів розвитку процесів на перспективу, для більш ефективного забезпечення економічної безпеки в цілому.

АНАЛІЗ ВНЕСЕНИХ ЗМІН ДО СТАТТІ 306 КК УКРАЇНИ

Безногих Володимир Сергійович, спеціаліст з протидії корупції Програми Розвитку ООН в Україні.

Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом залишається однією із найактуальніших проблем сучасності. За оцінками експертів щорічно в світі відмивається біля 500 млрд. доларів США, що завдає відчутної шкоди світовій економіці та посилює позиції міжнародної злочинної спільноти. Процес інтеграції законодавчої бази України в

європейський та світовий правовий простір ставить перед державою нагальне питання про вдосконалення власної нормативно-правової бази, яка б в повній мірі реалізовувала міжнародні положення, в тому числі створення умов щодо незворотності процесу боротьби з відмиванням брудних коштів в сфері незаконного обігу наркотиків.

У жовтні 2006 року Законом України “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і одурманюючих засобів” були внесені відповідні зміни у статтю 306 КК України. Дослідивши вказані зміни, а також практичну їх відповідність для реалізації задекларованих авторами законопроекту завдань, визначимо наступні особливості.

По-перше, внесено зміни у назву статті та у першій абзац (диспозицію частини першої) статті. Отруйні та сильнодіючі речовини, а також отруйні та сильнодіючі лікарські засоби додано до переліку підконтрольних речовин, за використання коштів, отриманих від незаконного обігу яких передбачено покарання. Включення понять отруйних та сильнодіючих речовин або лікарських засобів до диспозиції статті 306 КК може, у певній мірі, виглядати, як спроба відреагувати на виразну тенденцію на нелегальному ринку наркотиків в країні. Описана вище зміна також долучає до переліку предикатних злочинів, які мають передувати застосуванню статті 306 КК злочин, передбачений 321 КК - «Незаконне

виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів». Але слід зазначити, що злочин передбачений частиною 2 статті 321 КК «Порушення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів» не може бути віднесено до незаконного обігу, це є лише порушенням законного обігу.

По-друге, у санкції частини першої статті, яка стосується позбавлення волі, піднято нижній поріг з 5 до 7 років. Підвищення нижнього порогу санкції частини першої статті з 5 до 7 років, або її звуження, навряд можна назвати ефективним заходом у протидії наркозлочинності. Не зважаючи на те, що існує багато думок щодо визначення об'єкту злочину передбаченого статтею 306 КК України, не можна не погодитись з його, в першу чергу, економічною направленістю. Тобто дії злочинця мають корисливий, економічно обґрунтований характер, направлені на примноження та приховування статків отриманих незаконним шляхом. Тому і правова норма кримінального закону повинна у першу чергу сприяти викриттю та припиненню таких дій, конфіскації зазначених доходів. Як недолік існуючої статі можна зазначити відсутність жодного роз'яснення щодо мінімальної суми, з якої настає кримінальна відповідальність за ст. 306 КК України. Тобто формально відповідальність за тяжкий злочин може наступити за

використання незначною суми навіть для продовження незаконного обігу наркотиків.

По-третє, абзац другий (санкцію) частини другої після слів “до трьох років” доповнено словами «з конфіскацією коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом». По суті, конфіскація коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом являє собою конфіскацію предмету злочину, який в свою чергу виступає у процесі речовим доказом. Деякі фахівці з права відносять цей тип конфіскації до «спеціальної конфіскації». В українському законодавстві такий вид конфіскації визначається нормами не кримінального права, а кримінально-процесуального, так як у кримінальному праві не розроблені ні передумови, ні підстави, ні порядок її застосування.

В цілому застосування спеціальної конфіскації у якості санкції до норми Особливої частини Кримінального кодексу створює суперечливі моменти. По-перше посилення на будь-який захід примусу в санкціях статей або санкціях частин статей Особливої частини КК України має спиратися на відповідне положення в Загальній частині цього нормативно-правового акту. Зміст норм Загальної частини КК України засвідчує, що на даний момент передбачення спеціальної конфіскації майна в санкціях статей (санкціях частин статей) Особливої частини КК України не має жодних юридичних підстав.

Таким чином у питанні вдосконалення правових норм, які регулюють боротьбу з використання майна, здобутого від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і одурманюючих засобів, великий

потенціал має використання закордонного досвіду, де зазначене злочинне явище більш поширене і має більш довгу історію та відповідно існує більш розгорнута практика протистояння йому.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Беляй Олександр Іванович, Міжрегіональна академія управління персоналом, кандидат юридичних наук.

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, суттєво змінили механізм державного регулювання економіки. Головним спрямуванням такого регулювання стає підтримка функціонування внутрішніх ринкових механізмів, зокрема, конкуренції.

Конкуренція в ринковій економіці відіграє роль саморегулюючого механізму ринку, що забезпечує формування та функціонування ефективної економіки. Конкуренцію, як економічну категорію, можна визначити саме через суперництво, змагальність між виробниками (продавцями) товарів, а в загальному випадку – між будь-якими економічними ринковими суб'єктами; боротьба за ринки збуту товарів з метою отримання більш високих доходів, прибутків, іншого зиску. Конкуренція являє собою цивілізовану, легалізовану форму боротьби за існування і один з найдієвіших механізмів відбору і регулювання в ринковій економіці

Закон України «Про захист економічної конкуренції» визначає економічну конкуренцію як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

Конкуренція, таким чином, виступає як фундаментальний елемент ринку, завдяки якому досягається збалансованість між попитом і пропозицією, а в загальному випадку між суспільними потребами і виробництвом. Конкуренція, як особливий вид економічних відносин, може існувати лише за умови наявності на ринку множинності товаровиробників і покупців, які є економічно самостійними і мають доступ до виробничих ресурсів та добросовісно змагаються за споживача. В умовах конкуренції суб'єкти господарювання змушені дбати про вдосконалення організаційної та виробничо-технічної структури власного підприємства, шукати засоби найбільш ефективного використання природних, трудових та фінансових ресурсів. Змагальність підприємців обмежує свободу одного суб'єкта господарювання свободою іншого суб'єкта, що обмежує можливості кожного з суб'єктів господарювання значно впливати або контролювати ситуацію на ринку і забезпечує права споживача на вибір товарів і послуг необхідного асортименту та найкращої якості за найнижчими цінами.

Головними функціями конкуренції в ринковій економіці є забезпечення функціонування основних ринкових регуляторів (ціни, норми прибутку, рівня

заробітної плати), а також здійснення відбору найбільш ефективних, пристосованих до потреб ринку капіталів, примушуючи товаровиробників постійно займатися економією виробничих ресурсів, знижувати ціни на запропоновані товари та поліпшувати їх нецінові параметри.

Без перебільшення можна сказати, що ринкова економіка починає свій справжній розвиток лише тоді, коли починає діяти конкуренція .

Конкуренція не лише забезпечує функціонування таких важливих ринкових регуляторів як ціна, прибуток, заробітна плата, податки та субсидії; вона допомагає реалізувати власну економічну свободу особистості та притаманне людині прагнення до влади та суперництва.

Таким чином, конкуренція виконує ряд важливих функцій щодо регулювання ринкових відносин, мотивації підприємницької діяльності, розподілу ресурсів та контролю в сфері економіки і одночасно реалізовує державну економічну та соціальну політику. Разом з тим, ефективна реалізація зазначених функцій можлива лише за умови добросовісного та чесного змагання. Проте, логіка конкурентної боротьби та притаманне будь-якій особі прагнення до перемоги призводить до того, що суб'єкти ринку з часом починають ухилятися від змагання шляхом укладання угод, що обмежують конкуренцію та зменшують підприємницький ризик, або починають застосовувати нечесні методи ведення конкурентної боротьби.

Порушення основних правил економічного змагання може приймати різні форми – від незаконних, але таких, що не завдають шкоди дій, до зловмисних порушень,

метою яких є завдання шкоди або введення в оману як підприємців, так і споживачів.

Як показує досвід, ринковий механізм не завжди взмозі захистити конкуренцію. Саме тому держава, що зацікавлена у розвитку конкуренції, змушена створювати і застосовувати спеціальну систему заходів та правил, які гарантують наявність конкуренції та її якість.

Таким чином, система саморегуляції ринкової економіки доповнюється системою відповідного правового регулювання. З розвитком виробничих відносин необхідно було не лише регулювати якість конкуренції, а й гарантувати наявність конкуренції взагалі. Саме це викликало необхідність законодавчого забезпечення чесних методів і засобів конкуренції з боку держави. Ця потреба почала задовольнятися з виникненням особливої форми державного регулювання економіки – конкурентного законодавства.

Треба звернути увагу на те, що умови формування конкурентного законодавства в Україні значно відрізнялися від аналогічних процесів в економічно розвинених країнах, що, головним чином, пояснюється особливостями економічного розвитку України за радянських часів.

В Україні процес формування конкурентного законодавства розпочався, коли ще не склалися ринкові відносини, був лише проголошений курс на створення ринкової економіки за умови майже повної відсутності конкуренції на ринку (майже 60 років конкуренцію вважали явищем не сумісним з соціалістичним ладом), а також за умов панування державної монополії.

А конкурентне законодавство в розвинених країнах розвивалося паралельно з розвитком ринкових відносин у

цих країнах. Виникнувши наприкінці ХІХ сторіччя, воно постійно реформувалося, пристосовуючись до відповідної ринкової ситуації в певній країні. Проте, спільним для конкурентного законодавства розвинутих країн було те, що воно формувалося в умовах ринку за наявності конкурентних відносин і, головним чином, містило обмежуючі норми, тобто норми, спрямовані на протидію руйнації конкуренції.

Конкурентне законодавство в світі виступає як засіб примирення та взаємодії між державою та приватним сектором економіки. Комплексність конкурентного законодавства, баланс між саморегулюванням та державним регулюванням, що характерні для конкурентного законодавства, можуть стати основою ефективної системи правового регулювання у змішаній економіці.

Враховуючи особливості розвитку ринкових відносин в Україні, треба чітко розуміти, що саме створення надійної та збалансованої системи державного управління в сфері економічної конкуренції може забезпечити існування економічної системи країни в цілому, а також сприяти утвердженню цінностей громадянського суспільства в Україні. Реалізація цих завдань здійснювалась через запровадження спеціальними органами державного управління завдань державної політики в сфері економічної конкуренції, при цьому вдосконалення правового регулювання конкурентних відносин повинно бути спрямоване не на витіснення ринкових регулюючих механізмів, які вже створені та діють, а на їх підтримку, доповнення і зміцнення.

АДАПТАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бондаренко Оксана Миколаївна, здобувач 4-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Литвинчук Олександр Іванович**.

Сьогодні Україна переживає складний і неоднозначний процес докорінної зміни правового устрою та його адаптації до нових соціально-політичних та економічних умов. Потрібно відшукувати принципи і цінності нової соціально-політичної реальності в Україні, яка формується на основі євроінтеграції, глобалізованих демократії, вільного ринку і громадянського суспільства. Становлення інститутів перехідного суспільства в Україні, утвердження нових соціальних відносин та відповідних духовних, моральних цінностей актуалізують проблему функціонування адекватної цим реаліям правової системи. Саме вона покликана справляти істотний вплив на характер суспільних змін, сприяти гуманізації держави і права, вдосконаленню законодавчого процесу, підвищенню ефективності правового регулювання, формуванню високої суспільної та індивідуальної правосвідомості.

У зв'язку з визначенням Україною стратегічної мети — інтеграції до ЄС, включаючи членство в цьому

міжнародному об'єднанні, — важливим завданням є приведення вітчизняного законодавства у відповідність до права ЄС, що зумовлює реформування правової системи країни в цілому.

Європейська інтеграція України знаходиться в центрі уваги вітчизняної юриспруденції з перших років незалежності. На сучасному етапі розвитку науково-теоретичне підґрунтя для дослідження цієї теми склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: А. Татама, В. Кернза, Г. Дейвіса, Дж. Вінера, А. Довгерта, В. Забігайла, В. Опришка, В. Муравйова, Ю. Шемшученка та ін. Серед вчених, що досліджували проблеми формування “європейського правового простору”, слід виділити французького вченого Е. Кробі, який зробив першу в юриспруденції спробу комплексно дослідити концепцію європейського правового простору.

Адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплює приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя та здоров'я, навколишнє природне середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво. Важливим чинником реформування правової системи України слід вважати участь України у конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні для цієї організації та ЄС стандарти.

У відповідності до положень Загальнодержавної програми [1] процес адаптації законодавства складається з декількох **етапів** у такій послідовності:

1. визначення актів *acquis communautaire* (право ЄС), що регулюють правовідносини у відповідній сфері;
2. переклад визначених актів європейського законодавства українською мовою;
3. здійснення комплексного порівняльного аналізу;
4. розроблення рекомендацій стосовно гармонізації законодавства України з *acquis communautaire*;
5. проведення політичного, економічного та соціального аналізу наслідків реалізації рекомендацій; визначення переліку законопроектних робіт;
6. підготовка проектів законів та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт, та їх прийняття;
7. моніторинг виконання.

Ефективність правової інтеграції багато в чому залежить від заходів і способів, які використовуються державами на різних стадіях правової інтеграції. До них вона відносить, зокрема, створення демократичних засад розвитку суспільства, формування правової держави, реформування інституційної та нормативної частин правової системи суспільства, формування правової свідомості населення відповідно до основних засад європейського права.

В цілому, слід зазначити, що європейська інтеграція України є ефективним засобом удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні, що сприятиме становленню й укріпленню громадянського суспільства в нашій державі і прискорить

формування в країні системи правового забезпечення захисту прав людини [2]. Однак, для реалізації Україною напрямку розвитку, пов'язаного з європейською інтеграцією, необхідним залишається вирішення ряду політичних, економічних, соціальних і правових проблем, що безпосередньо передбачає ефективне функціонування політичної і правової системи нашої держави. Зважаючи на це, на перший план виходить необхідність створення сприятливих правових умов вступу України до Європейського Союзу, де адаптація законодавства України, в тому числі і в пріоритетних сферах, є лише першим етапом процесу зближення української правової системи до норм ЄС.

Сучасний стан розвитку демократичного суспільства потребує інтегрованого та диференційованого підходу. Приведення у відповідність національного законодавства з міжнародними стандартами необхідно впроваджувати через їх узгодження, зокрема шляхом гармонізації, як найбільш ефективної форми узгодженого правового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Закон України „Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 18 березня 2004 р. № 1629.
2. Криворучко Л.С. Європейська інтеграція України як засіб удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини: аналітичний огляд / Л.С.Криворучко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – №4. – С. 49-56.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІТЬМИ ЇХ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

Бреус Сергій Михайлович, аспірант кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Совгіря Ольга Володимирівна**.

Конституцією України визначено, що головним обов'язком держави є не тільки проголошення, але і утвердження та забезпечення прав і свобод людини (абзац третій статті 3).

Поряд з цим, відповідно до частини першої статті 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно [1].

Конституційний суд України наголошував, що це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер. У контексті частини першої вищезгаданої статті «кожен має право на правову допомогу» поняття «кожен» охоплює всіх без винятку осіб - громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України. Здійснення права на правову допомогу засноване на дотриманні принципів рівності всіх перед законом та відсутності дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, соціального походження, майнового

стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (стаття 21, частини перша, друга статті 24 Основного Закону України)[2].

Проте слід визнатися, що на сьогодні потребує удосконалення механізм доступу дітей до безоплатної вторинної правової допомоги.

Так, звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги, що стосуються дітей, надсилаються або подаються їх законними представниками (частина 2 статті 10 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»[3]). Поряд з цим, до законних представників малолітніх та неповнолітніх дітей з одного боку віднесені їх батьки (усиновлювачі) та опікуни малолітніх осіб (частина 1 статті 242 Цивільного кодексу України [4]), а з іншого ще й також батьки-вихователі, прийомні батьки, патронатні вихователі, піклувальники, представники закладів, які виконують функції опікунів і піклувальників (пункт 2 частини першої статті 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»[3]).

У свою чергу, підставою для взяття дитини на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, є проживання в сім'ї, у якій батьки або особи, які їх замінюють, ухиляються від виконання своїх обов'язків з виховання дитини, а саме: коли вони без поважних причин не піклуються про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема не забезпечують необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно впливає або може вплинути на її фізичний розвиток, не створюють умов для отримання нею освіти (абзац перший пункту 2 Порядку ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 20 січня 2014 року № 27 [5]).

Тобто, законодавством передбачена теоретична ситуація, відповідно до якої, діти, які опинилися в складних життєвих обставинах, для реалізації права на безоплатну професійну правничу допомогу з питання отримання захисту від своїх батьків, які ухиляються від виконання власних обов'язків, повинні вмовити своїх батьків написати або надіслати звернення до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Тому з метою поліпшення доступу дітей до безоплатної вторинної правової допомоги, необхідно внести зміни до частини 2 статті 10 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та викласти її в такій редакції: «Звернення про надання одного з видів правових послуг, передбачених частиною другою статті 7 цього Закону, що стосуються дітей, надсилаються або подаються їх законними представниками або дитиною з моменту досягнення нею віку, з якого вона має право самостійно звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду».

Також слід врахувати, що законодавцем не було враховано норми Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [6], в яких дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування прирівняно у питаннях правового та соціального захисту до осіб із числа дітей-сиріт та осіб, із числа дітей, позбавлених батьківського піклування. Законом України «Про безоплатну правову допомогу», до суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу

віднесено тільки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Звертаємо увагу, що однією з основних засад державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа є вжиття вичерпних заходів щодо забезпечення доступу до безоплатної правової допомоги на підставах та в порядку, встановлених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги (абзац 14 статті 3 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [6]).

Враховуючи вищевикладене та для усунення прогалин у правовому захисті вищезгаданих осіб, пропонуємо пункт другий частини 1 статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», викласти в наступній редакції:

«2) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, особи із числа дітей-сиріт, особи із числа дітей, які позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 цього Закону;».

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 року №245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно із Законом України № 1401-VIII від 2

червня 2016 року / Відомості Верховної Ради України — 2016 — № 28 — Ст.532

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України(справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 // Вісник Конституційного Суду України. — 2009. — № 6. — С. 32–38.

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI / Відомості Верховної Ради України — 2011 — № 51 — Ст. 577

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року №435-IV / Відомості Верховної Ради України — 2003 — № 40 — Ст. 356

5. Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 20 січня 2014 року № 27 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0216-14>

6. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В ТЕОРІЇ ТА НА ПРАКТИЦІ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ І НА ПОВАГУ ГІДНОСТІ, ВЛАСТИВОЇ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ

Василюк Ігор Миколайович, адвокат Волинської колегії адвокатів.

Одною з новел КВК України 2003 р. стало закріплення на рівні закону права засуджених на гуманне ставлення до себе і на повагу гідності, властивої людській особистості, бо у раніше чинному ВТК України 1970 р. визначалися лише окремі та виключно специфічні права осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі. У подальшому у 2014 році це законодавче формулювання набуло дещо іншої форми: засуджені мають право на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності, оскільки саме таке визначення є властивим для європейських стандартів в цій сфері [1].

Як неодноразово підкреслювалось в науковій літературі, уявлення про сутність будь-якого явища або процесу об'єктивної дійсності, у тому числі й правового характеру, розвиваються, як правило, у рамках того концептуального напрямку, який панує в теорії науки в той чи інший час. Згідно із цим твердженням нормативного закріплення у правовій сфері найчастіше набувають ті уявлення про явища, які відповідають домінуючій концепції на певному проміжку часу [2, с. 11], а система категорій і понять кримінально-виконавчого права має адекватно відбивати процес виконання кримінальних покарань та відображати його предметну сутність. Тому

виключно наука і має стати підґрунтям для розвитку практики виконання кримінальних покарань та її окремих інститутів, бо практика осмислюється, організовується і спрямовується саме теорією [3, с. 688-689].

Однак, право засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності стало певним винятком з цього правила: у науці кримінально-виконавчого права воно належним чином не вивчалось, а було спочатку уведено в закон, і саме законодавче закріплення стало первинним та зумовило потребу наукового дослідження цього питання.

Як видається, це могло стати наслідком пропозицій тих авторів, які пропонували через складнощі, що виникають у практичних працівників при роз'ясненні засудженим їх прав і обов'язків у період відбування покарань, через те що вони містяться в різних законодавчих актах, доповнити Кодекс спеціальною главою, в якій би були репродуковані норми інших законів, що стосуються прав, обов'язків і законних інтересів засуджених [4, с. 9]. Але на практиці фактично справдились застереження, що таке «репродукування» буде суперечити принципам законодавчої техніки, адже призводитиме до зайвого дублювання в нормах КВК України положень інших законодавчих актів.

Нині на теренах України у науці кримінально-виконавчого права не існує жодної роботи, присвяченої розглядуваному праву особи; лише його окремі складові висвітлювались у наукових дослідженнях, присвячених однойменному принципу діяльності органів і установ виконання покарань чи процесу його виконання. У результаті такої недостатньої вивченості, у сучасній літературі не існує навіть чіткого та однозначного

тлумачення визначення розглядуваного права, що зумовлює й відсутність розробок щодо ефективних механізмів його забезпечення. У підсумку і практичні працівники, і науковці, обмежуються лише загальним посиленням на наявність у засуджених можливості вимагати гуманного ставлення до себе чи поваги до людської гідності або ж отожднюють його з подібними принципами – гуманізму та поваги до прав і свобод людини.

Список використаних джерел (посилань):

1. Закон України про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5036
3
2. Алексеев, С. С. Общая теория права [Текст] : в 2 т / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1982. – Т. 2. – 360 с. С. 11.
3. Філософський словник [Текст] / за ред. В. І. Шинкарука. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
4. Бандурка, О.М. Правове положення засуджених до позбавлення волі [Текст] / О.М. Бандурка, В.П. Севастьянов. – Х. : Основа, 1997. – 242 с.

НЕДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ ОТРИМАНИХ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Вересенко Антон В'ячеславович, студент 22 навчальної групи 22 БПМС навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: старший викладач кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ **Симчук Анатолій Степанович**.

Доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (далі — КПК) порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1 с. 53].

Наразі існує доволі значна проблема щодо визнання доказів допустимими, адже у разі визнання їх недопустимими вони не можуть братись до уваги і бути використанні під час прийняття процесуальних рішень.

Відповідно до ч.1 ст. 87 КПК України недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

На жаль, існують випадки, коли стороною обвинувачення, зокрема слідчим під час проведення такої

слідчої (розшукової) дії як обшук, неналежно, з порушенням нормКПК України, здійснюється збирання доказів з процесуальних джерел, що критично впливає на доказування, бо відповідно до ч. 2 ст. 89 КПК України, якщо суд встановлює очевидну недопустимість доказів під час судового розгляду, він визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні.

Відповідно до ч. 1 ст. 234 КПК України обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1 с. 141].

Відповідно до ч. 2 ст. 234 КПК обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді.

Перед початком проведення обшуку слідчий зобов'язаний пред'явити ухвалу слідчого судді, а також надати копію ухвали особі, яка є володільцем житла або іншого володіння, а у випадку відсутності такої особи — іншій присутній особі. У випадку проведення обшуку за відсутністю особи, копія ухвали повинна бути залишена на видному місці. При цьому слідчий зобов'язаний забезпечити схоронність майна у житлі чи іншому володінні особи.

На практиці зустрічаються випадки, коли обшук в житлі чи іншому володінні особи проводиться декілька раз на підставі однієї і тієї ж самої ухвали слідчого судді. Наприклад, коли проводиться обшук у великому приміщенні та його проведення може тривати декілька діб.

У такому випадку особа, яка проводить обшук здійснює заходи щодо опечатування приміщення та передачі його під охорону правоохоронним органам. Зазначену дію мотивують тим, що проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається. Але, відповідно до ч. 4 ст. 223 КПК України слідчі дії можуть проводитись у нічний час, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного. Отже, зазначена норма встановлює, що проведення обшуку можливо провести у нічний час при наявності зазначених підстав. З цього слідує, якщо особа, яка проводить обшук, покинула місце його проведення, то для подальшого продовження зазначеної слідчої (розшукової) дії, вона повинна звернутися до слідчого судді з відповідним клопотанням на отримання дозволу на проведення такого обшуку [2 с. 1].

Особі, володільцю житла або іншого володіння, перед початком обшуку, слід перевіритинаступні відомості, що повинні міститися в ухвалі слідчого судді:

1) чи вказано в ухвалі саме те місце або приміщення, в якому слідчий/прокурор має намір провести обшук.

Якщо вказано інше приміщення, не вірно зазначена його адреса чи не в повному обсязі, то підстав для проведення обшуку відсутні;

2) чи вказано особу, якій належить житло чи інше володіння/особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться. Якщо такі відомості відсутні чи зазначено не вірно, то підстав для обшуку – не має;

3) чи вказано прокурора/слідчого, якому доручається провести обшук, його фамілію ім'я та по батькові, його звання та посаду.

Варто перевірити, чи проводить обшук саме та службова особа, яка зазначена в ухвалі слідчого судді. Якщо відомості про особу, яка виявила намір провести таку слідчу (розшукову) дію не відповідають відомостям про особу, про яку зазначено в ухвалі, та відсутні будь - які докази, що службова особа входить до складу слідчої групи, то не має підстав для проведення обшуку;

4) чи зазначено перелік речей, документів або осіб, для виявлення яких проводиться обшук.

Тобто, в ухвалі повинно бути зазначено чіткий перелік об'єктів, які підлягають відшуканню, перелічені їх індивідуальні або родові характеристики;

5) чи вказано в ухвалі строк її дії, який не може перевищувати одного місяця з дня її постановлення [З с. 1].

Часто на практиці обшук проводиться не особою, яка звернулась з клопотанням про проведення обшуку, а іншою особою. Правоохоронці мотивують це тим, що досудове розслідування за кримінальним провадженням здійснює призначена група слідчих, а слідчий або прокурор, котрим безпосередньо надано право на проведення обшуку, знаходиться на проведенні іншої слідчої (розшукової) дії. Але це є порушенням вимог ч. 2 ст. 234 КПК України, оскільки обшук проводиться виключно в рамках ухвали слідчого судді. В таких випадках слід вимагати від особи, яка не зазначена в ухвалі слідчого судді, постанову про призначення слідчої групи, у якій безпосередньо зазначено слідчого або прокурора, який планує провести обшук. У разі відсутності такої постанови слідча (розшукова) дія є незаконною, та усі відомості, встановлені таким обшуком, не можуть бути доказами у кримінальному провадженні, оскільки вони отримані всупереч вимогам КПК України.

Відповідно до п. 2 ч. 7 ст. 223 КПК України обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих, незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. На практиці трапляються випадки, коли поняті залучаються слідчим до проведення обшуку лише на відповідну частину часу, саме коли слідчий пред'являє ухвалу про проведення обшуку, а також під час вручення копії цієї ухвали. Після чого поняті на час проведення обшуку відпускають, а повертають їх для підписання протоколу вже проведеного обшуку без їх участі. Але з огляду на вимоги п. 2 ч. 7 ст. 223 КПК України зазначені дії є незаконними, оскільки поняті обов'язково повинні бути присутні під час обшуку з самого початку та до його завершення.

Перед початком обшуку, особа, в житлі якої проводиться обшук, має право заявити клопотання слідчому або прокурору про намір скористатися правовою допомогою, адже відповідно до ст. 59 Конституції України кожна особа має право на правову допомогу та кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав [Зс.12]. Але в ч. 1 ст. 236 КПК України не встановлено обов'язок прокурора або слідчого забезпечити присутність захисника, а тільки надає право на запрошення.

Отже, питання допустимості чи недопустимості доказів, здобутих з порушенням вимог КПК України, має вирішуватись у кожному конкретному випадку з урахуванням всіх обставин, залежно від ступеня цих порушень. Вважаючи деякі процесуальні порушення під час проведення обшуку неістотними, жодним чином не дає права службовим особам ігнорування вимог закону. При

цьому порушення вимог закону під час збирання доказів, які утворюють сумніви в їх достовірності, одержані з порушенням гарантованих Конституцією України прав людини і громадянина, в усіх випадках мають визнаватися недопустимими доказами у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 червня 2012 р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88. - ст. 341.

2. Дії при початку обшуку – інструкція [Електронний ресурс] // Приватне Підприємство Бюро Економічної та Правової Безпеки. – 2406. – Режим доступу до ресурсу:
http://protokol.com.ua/ua/dii_pri_pochatku_obshuku/.

3. Обшук [Електронний ресурс] // ТИ І ПРАВО – Режим доступу до ресурсу:
<http://tuipravo.info/novyny/183-obshuk.html>.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО НАПРЯМКІВ ПЕРЕЙНЯТТЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВО-СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИН

Вернигора В.В., аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Київського національного торговельно-економічного університету.

Науковий керівник: завідувач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Київського національного торговельно-економічного університету, доктор юридичних наук, професор **Гуржій Т.О.**

Специфіка нормативно-правового регулювання військово-службових відносин в Україні сьогодні визначається умовами особливого правового режиму. Найважливішим регулятором таких відносин в будь-якій сучасній цивілізованій країні світу виступає система законодавчих та нормативно-правових актів. З огляду на це вважаємо за доцільне окреслити окремі питання щодо перейняття зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання військово-службових відносин.

Основоположними документами, що визначають повноваження найвищих державних органів та їх посадових осіб в особливий період, встановлюють соціальні та правові гарантії захисту військовослужбовців та членів їх сімей, та в яких описуються інші принципово важливі для військово-службових відносин обставини є Закон України «Про Збройні Сили України», Закон України «Про військову службу та військовий обов'язок», Закон України «Про оборону України», Указ Президента України «Про часткову мобілізацію» тощо.

Іншими правовими документами, за допомогою яких відбувається адміністративно-правове регулювання обговорюваних правовідносин в нашій державі є Статути Збройних Сил України. Особливістю цих документів є те, що за своєю юридичною силою вони поступаються вищеперерахованим законам, однак за своєю суттю виступають своєрідною «Конституцією» для кожного військовослужбовця. Також слід згадати про існування спеціальних нормативно-правових актів, дія яких розповсюджується лише на окремих військовослужбовців, наприклад, тих, що перебувають у складі спеціально уповноважених органів.

На перший погляд, можна сказати, що в розвитку адміністративно-правового регулювання військово-службових відносин на теренах України помітним стає прогрес в удосконаленні цієї сфери оборонної політики. Більшість реформ, проведених останнім часом, здійснені урядом під впливом зовнішніх обставин, а саме глобалізаційних процесів та суттєвого зближення України із країнами Європейського Союзу та НАТО. Із початком Антитерористичної операції на сході України, на перший план, у питаннях безпеки, постала проблема регулювання військово-службових та військово-цивільних відносин в умовах особливого періоду. Так, для нашої держави у цій сфері провідну роль відіграє міжнародне співтовариство, оскільки саме нормативно-правова база та практичний досвід зарубіжних країн залишаються для України основним джерелом інформації з питань реформування та удосконалення військової галузі. Прослідковуючи розвиток військово-службових відносин у провідних європейських країнах та США, а також проводячи аналіз їх нормативно-правового регулювання, можна винести ряд

важливих для України перспектив щодо різних аспектів військової сфери загалом.

По-перше, запровадження стратегічного планування як короткострокового, так і довгострокового із окресленням також і пріоритетів зовнішньої політики країни. По-друге налагодження співпраці із міжнародними організаціями щодо питань безпеки, а також реального партнерства з країнами ЄС та НАТО. Характер цих відносин на сьогоднішній день носить більше консультативно-декларативний характер, що в більшій мірі негативно відображається в першу чергу на становищі України. По-третє, необхідним є також перейняття позитивного досвіду США із відродження і запровадження інституту військових судів, оскільки за умов особливого стану на території України виникають й проблеми із вчиненням військових злочинів і проступків. По-четверте, необхідним напрямком удосконалення є розбудова інституту капеланів, оскільки більшість населення України є християнами, до того ж глибоко віруючими, тож в умовах військового конфлікту одним із важливіших завдань командування має залишатись збереження духовного здоров'я військових, що окрім практичного аспекту тягне за собою також необхідність внесення змін до чинного законодавства. По-п'яте, не менш важливим є також питання, що стосуються регулювання цивільно-військових відносин, хоча даний аспект набрав обертів в Україні за рахунок підйому громадської свідомості та загального патріотичного піднесення. Це, у перспективі, за умов долучення держави та її підтримки, має оформитись у повноцінні врегульовані нормативно та адміністративно цивільно-військові відносини європейського зразка.

Окрім практичних напрямків та теоретичних концепцій, які наразі напрацьовуються в Україні, залишаються актуальними також питання більш глобального характеру, які на сьогоднішній день Україна не в змозі вирішити. В першу чергу, це стосується соціального забезпечення військовослужбовців, фінансування оборонної сфери країни, корупції у військовій сфері, не престижності служби в Збройних Силах України, тощо. Ці питання значним чином впливають на якість військово-службових відносин і набувають нагального значення саме в особливий період. Тож, не дивлячись на ті кроки, які Україна вже здійснила на шляху удосконалення сфери оборони загалом, залишається велике поле для реформування й надалі.

ПРАВОВИЙ ДІАЛОГ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Власенко В.П., заступник директора навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук.

Динаміка суспільних трансформацій, пов'язана з розбудовою та зміцненням суверенної, незалежної та правової держави України, нерозривно пов'язана з адаптацією суспільства до різноманітних змін в економічній, політичній, соціальній, правовій сферах і потребує зростання ролі права та забезпечення належного рівня правової свідомості й правової культури громадян. Сучасний розвиток держави та права дає можливість

стверджувати, що право не лише виконує роль нормативного регулятора, а й активно втручається до соціальної сфери, забезпечуючи входження особи до єдиної системи соціальної організації і постає необхідною умовою розбудови громадянського суспільства та незалежної правової держави.

Із проголошенням прав і свобод людини найвищими цінностями держави та суспільства, відбувається збагачення традиційних функцій права новим змістом. Становлення громадянського суспільства обов'язково супроводжується визнанням пріоритету прав і свобод особи, народ – єдине джерело влади. Влада, яка отримана від народу шляхом волевиявлення громадян, стає правовою владою, владою по праву, владою, правовим велінням якої всі зобов'язані підкорятися. Така влада характеризується самостійним, незалежним характером, вона обмежується тільки правами і свободами своїх громадян. Основними критеріями під час оцінки діяльності державної влади у правовій державі є:

– пріоритетність у діяльності державних органів невідчужуваних та невід'ємних права людини, а також їх гарантування. Основні права людини не даруються (надаються) державою, а визнаються нею як існуюча дійсність;

– можливість вільної реалізації людиною невідчужуваних та невід'ємних прав і свобод, що є межею для діяльності державної влади. Порушення такої умовної межі без правових підстав делегітимує владу як неправову, що в свою чергу зумовлює суспільний протест, який зрештою може мирним або насильницьким шляхом змінити державну владу.

У правовій державі забезпечення прав і свобод людини є невід'ємним від виконання особою своїх обов'язків перед державою. Такий взаємозв'язок необхідно набуває характеру діалогічності. Виникнення наукового інтересу до діалогу, як сфери дослідження, спостерігається сьогодні у більшості галузей знань, зокрема філософії, педагогіки, психології, правознавства та в інших науках. Сучасна філософія і теорія права розглядає діалог у якості змісту і серцевини всіх правових явищ. Правове спілкування є міжособистісним спілкуванням, що визначає статус людини в суспільстві, яке наділяє особу відповідними правами та обов'язками.

У правовій сфері діалог має особливе значення. Діалогічна природа права розуміється як взаємообумовленість протилежних елементів права. Право відтворюється в процесі діалогу у формі норми права і фактичної взаємодії персоніфікованих суб'єктів. Цей момент включає й інші опозиції права, що знаходяться в діалогічному відношенні (суб'єкт і цінність, матеріальне та ідеальне тощо), а також показує, як конкретна правова поведінка визначається нормою, і у свою чергу, обумовлює і видозмінює її.

Діалог нерозривно пов'язаний з процесом формування ціннісних ієрархій. Цінності права можливо осмислити лише в діалогічних формах, а тому лише у діалозі народжуються цінності права і саме право.

Найбільш значимим і необхідним є діалог між державою і суспільством, державою та особою. Адже саме цей діалог породжує справжні цінності права. Соціально орієнтована держава використовує діалог з метою впровадження ціннісних основ правової взаємодії

як між державою і особою, з приводу прав і свобод, так і між громадянами.

Як бачимо, права людини – складне явище, що має явний аксіологічний сенс. Не володіючи ціннісною складовою, система прав людини набуває дисбалансу в механізмі своєї реалізації, який полягає в тому, що громадяни, не усвідомлюють свої права як цінності, або держава не вважає їх цінністю.

Таким чином, права і свободи – це, з одного боку, цінності-декларації, якими громадяни заявляють про свою правосуб'єктність, а з іншого – визнання державними органами, прав і свобод громадян як цінність вищого порядку, включення їх в ціннісну ієрархію разом з державними, соціальними та іншими цінностями, що є необхідною умовою формування, утвердження і розвитку громадянського суспільства. Найважливішим ціннісним змістом прав і свобод людини має бути усвідомлення особою можливості задоволення власних потреб і інтересів лише в контексті визнання прав і свобод кожної особистості. Це, на мою думку, можливо досягти завдяки формуванню відповідного рівня правової свідомості та правової культури суспільства, особливо молодого покоління. Саме визнання прав за іншими людьми і готовність не порушувати їх є важливою характеристикою правосвідомості, що в свою чергу є ознакою правової держави та громадянського суспільства.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА:

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Гвоздюк Віталій Валерійович, слухач магістратури 1-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

На сучасному етапі існування Української держави можна спостерігати певні недоліки у системі гарантування прав і свобод людини і громадянина. Вони відображаються у недостатньому їх забезпеченні, що відповідно впливає на ефективність їх реалізації на практиці.

В Україні права людини, в першу чергу, пов'язуються із правовим статусом особи, що характеризується як юридичне закріплення правового положення людини і громадянина в сучасному суспільстві. Основу правового статусу людини і громадянина складають її права і свободи [1, с. 5].

Для того щоб визначити проблеми реалізації прав людини і громадянина, варто інтерпретувати ці поняття. Так, Скакун О. зазначає, що основні права людини - це гарантована законом міра свободи (можливості особи), яка відповідно до досягнутого рівня еволюції людства в змозі забезпечити її існування і розвиток та закріплена у вигляді міжнародного стандарту як загальна і рівна для всіх людей.

Права людини і права громадянина є тісно взаємозалежними, однак не тотожними поняттями. Громадянин – людина, яка законом визначається юридично належною певній державі. Якщо права людини закріплені у міжнародно-правових актах, то права громадянина- у конституції певної держави [2, с. 389].

На нашу думку, сьогодні рівень забезпечення конституційних прав в Україні є досить низьким, що зумовлено рядом економічних та політичних проблем, військовими діями на сході країни тощо. Це вимагає зосередження зусиль усіх органів та посадових осіб держави та громадянського суспільства для формування та забезпечення належного, ефективного механізму забезпечення конституційних прав громадян.

Необхідно зазначити, що права і свободи людини та громадянина мають бути не тільки обумовлені соціальними потребами і юридично закріплені, визнаватися і охоронятися державою в особі її органів та посадових осіб, а головне – відповідати можливостям їх реалізації. Звідси, ефективне забезпечення принципу пріоритету прав і свобод людини прямо залежить від економічних, політичних, соціокультурних чинників, від домінуючої в суспільстві правової культури (і субкультур), яка впливає на здатність особи розуміти її правові можливості, усвідомити свої свободи не лише як загальні цінності, а й як індивідуальні ціннісні орієнтації, навчитися вмілому їх використанню [3, с. 19].

В Україні немає практично жодного права, яке б не порушувалося. З року в рік зростає кількість порушень прав людини та вчинених злочинів. На жаль, громадяни України не звикли до можливості ефективного та справедливого судового захисту своїх прав і свобод, не

використовують цей засіб в повній мірі. Це обумовлено тим, що: по-перше, строк розгляду справ законодавчо чітко не встановлений, внаслідок цього громадяни роками не можуть захистити свої права, а це породжує недовіру громадян до суддів та судової системи загалом; по-друге, через неспроможність більшості громадян сплатити державне мито та скористатися послугами адвоката; по-третє, існує велика кількість колізій в українському законодавстві, нестабільність, часто змінюване законодавство. Судова система страждає від надмірного навантаження, недофінансування, що породжує її корумпованість [4].

На даному етапі розвитку українського суспільства можна визначити й наступні проблеми щодо реалізації прав людини і громадянина, це такі як: низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності; низький рівень дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної особи без винятку перед собою й оточенням за процес і результати своєї діяльності; нерівноправність гілок та органів державної влади та недосконалість функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті; низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його виняткова залежність від особистих і групових (кланових) інтересів; відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства і громадянського контролю за діяльністю всіх органів

державної влади; високий рівень корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні; відсутність прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та державою і суспільством без відповідальності посадових осіб та самих громадян [5, с. 41].

До проблем реалізації прав людини також відносять: бездіяльність органів державного управління (правоохоронних органів); роз'єднаність різних соціально-культурних груп у суспільстві; відсутність ефективної взаємодії державних органів та правозахисників; відсутність належної експертизи законотворення і нормотворення щодо дотримання прав і свобод людини і громадянина; бідність українців, яка робить їх зручним об'єктом для маніпулювання з боку власників капіталів [6].

Підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що в нашій державі потрібно вдосконалити механізм реалізації прав і свобод людини і громадянина, шляхом прийняття закону, який і буде регламентувати порядок реалізації вищезгаданих конституційних прав. Також слід пропагувати і навіть вчити самих громадян захищати свої права, використовуючи правосуддя, можливість звернення до державних органів, міжнародних механізмів захисту прав (наприклад, ЄСПЛ та ін.) та національних недержавних органів і організацій.

Список використаних джерел:

1. Колодій А.М. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібн. / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 336 с.

2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): [підручник] / О.Ф. Скакун – Х.: Еспада, 2006. - 776 с.

3. Громадянське суспільство і права людини: матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, м. Харків, 9 груд. 2010 р. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. будівництва та місц. само-врядування, Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого; редкол.: Ю.П. Битяк, І.В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х.: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2010. – 251 с.

4. Барікова І.О. Зміст конституційного права на судовий захист [Електронний ресурс] / І.О. Барікова // Міністерство юстиції України. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/8158>.

5. Пильгун Н.В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні / Н.В. Пильгун, М.В. Рошук // Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту. – 2014. – Вип. 26. – С. 40–43.

6. Колесніченко В. Захист прав людини – найголовніша національна ідея України [Електронний ресурс] / В. Колесніченко // Українська правда. – 09.02.2012. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/kolesnichenko/4f3365b57204>.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАВОВІ АКТИ З ПИТАНЬ ЗАБОРОНИ КАТУВАННЯ, ЖОРСТКОГО, НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ, ПОВОДЖЕННЮ ЧИ ПОКАРАННЮ

Георги Василь Іванович, аспірант кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ.

Вказана норма Конституції України - є ратифікованою уніфікацією норм міжнародного приватного права в національне законодавство, фундаментальною основою для якої стала конвенція про захист прав і основних свобод людини (далі Конвенція).

Відповідно до ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини жодна людина не може зазнавати катувань чи нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання [1]. У даному випадку Конвенція одночасно є правом і гарантією таких невід'ємних прав людини, як: право на життя, свободу та особисту недоторканість; право на повагу честі й гідності та ін.

Її норми відображені у ч. 2, ст. 28 Конституції України, де зазначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. [2]

Встановлюючи практичний досвід Європейського суду з прав людини, відзначимо, що Суд та згадана Конвенція охороняють одну з фундаментальних цінностей

демократичного суспільства і мають загальне міжнародне визнання.

Так, Суд у справі *Soering v. the UK*, Judgment of 7 July, 1996. зазначає, що заборона катувань є «абсолютною, незалежно від попередньої поведінки потерпілого, а екстрадиція до країни де може бути застосована смертна кара є порушенням прав людини [3]. В іншій справі *Tomasí v. France*, Judgment of 27 August, 1992 Суд чітко зазначив, що «потреби слідства не можуть вести до обмеження захисту фізичного стану людини» [4]. Як вбачається з вказаної справи судова практика, відокремлює «погане поводження» (ill-treatment) від інших порушень. Необхідність розмежування обумовлена тим, що майже кожне порушення прав людини містить елемент приниження людської гідності, і кожне – тягне для потерпілого негативні наслідки, фізичні та духовні страждання.

Але, інколи суд може визнати наявність порушення іншої статті, так званого основного порушення, і констатувати відсутність порушення ст. 3 Конвенції. Приймаючи таке рішення суд вказує, що порушення не сягає «мінімального рівня жорстокості», і потерпілі не зазнали страждань, які б дозволили кваліфікувати порушення їхніх прав, як нелюдське поводження чи таке, що принижує гідність.

Зокрема, у справі *Borrehab проти Нідерландів* (*Borrehab v. Netherlands*) Суд визнав наявність порушення ст. 8 Конвенції (право на повагу до особистого і сімейного життя), зазначивши, що обставини справи не свідчать про те, що хто-небудь із заявників зазнав страждань тією мірою, яка відповідала б поняттю «нелюдського» або «такого, що принижує гідність поводження» [5].

Аналіз існуючих регіональних та універсальних міжнародно-правових актів, що підписані та ратифіковані у тому числі більшістю європейських держав, дозволяє визначити катування як навмисну форму поганого поводження, що спричиняє потерпілому особливо жорстоких страждань. Європейський суд з прав людини кваліфікує поводження/ покарання, як таке, що принижує гідність, якщо воно спонукає потерпілого діяти проти своєї волі і совісті, викликає в нього почуття страху, пригніченості, неповноцінності, здатне зламати його фізичний та моральний опір, принижує чи ображає його гідність. При цьому рівень страждань є дещо нижчим за той, що спричиняється нелюдським поводженням, але достатнім для того, щоб констатувати наявність порушення ст. 3 Конвенції.

Тенденції підходів у міжнародному праві стосовно відповідальності держави за взяті зобов'язання продиктовано встановленими у Європі інституціями та процедурами, щодо захисту прав і свобод людини. Яскравим прикладом цьому є діяльність Ради Європи, Європейського суду з прав людини та Комітету проти тортур, інших міждержавних утворень. Саме на них покладаються визначальні завдання стосовно забезпечення реалізації заборони катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] <http://zakon2.rada.gov.ua>

2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Soering v. the UK, Judgment of 7 July, 1996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda>
4. Tomasi v. France, Judgment of 27 August, 1992. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda>
5. Borrehab v. Netherlands, Judgment of 21 June, 1988. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda>
6. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посібник. – Вид друге, доп. і перер. – К.: КНТ, 2010. – 280 с.

ФАКТОРИ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Герасименко Дарина Миколаївна, студент 4-го курсу юридичного факультету Київського Національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: професор кафедри забезпечення фінансової безпеки та фінансового розслідування Національної академії внутрішніх, доктор юридичних наук, доцент **Тихонова Олена Вікторівна**.

Практика свідчить, що службова злочинність є явищем, яке саморозвивається і самодетермінується в межах загальної системи суспільства в цілому, а також детермінує цілу низку інших негативних соціальних явищ.

Фактори службової злочинності – явища, процеси, інші чинники, які здійснюють будь-який детермінуючий вплив на злочинність, обумовлюючи її як явище та породжуючи конкретні прояви.

Залежно від рівня, змісту та сили детермінуючого впливу їх можна поділити на: соціальні передумови службової злочинності; загальні причини та умови службової злочинності – це чинники, які породжують її окремі види як свій наслідок або сприяють її існуванню; причини та умови конкретних службових злочинів органів місцевого самоврядування – це чинники, які, перебуваючи у прямому безпосередньому причинному зв'язку зі злочином, породжують його чи сприяють його вчиненню.

Такий поділ факторів службової злочинності є умовним, оскільки зазначені вище соціальні явища, процеси та чинники перебувають у постійній взаємодії та взаємозв'язку і їх роль у системі детермінант може змінюватися. Так, соціальні передумови, переплітаючись на загальносоціальному рівні, викликають інші небажані для суспільства явища і взаємодії та у дещо зміненому вигляді відіграють зумовлюючу роль або набувають форми безпосередніх причин та умов.

Водночас чинники, які виступають безпосередніми причинами та умовами існування та розвитку злочинності у сфері службової діяльності, взаємодіють і взаємообумовлюють причини та умови злочинності як соціального явища, які, у свою чергу, можуть трансформуватися у соціальні передумови корупції.

Об'єктивний аналіз динаміки та структури досліджуваної злочинності показує, що основні її фактори коріняться в економіці: неузгодженість фінансової, податкової, інвестиційної, банківської, промислової,

господарчої та митно-тарифної політики, "тінізації" найважливіших її ланок. Саме вони, поряд з багатьма іншими чинниками, привели в рух процеси, які стали матеріальною основою корупції. Стрімка зміна відносин власності, слабо контрольовані процеси роздержавлення ще більш поглиблюють і сприяють розвитку службової злочинності.

Крім того, на думку окремих науковців, однією з головних причин службової злочинності є поступова монополізація управлінською елітою адміністративних органів основних сфер управління: законодавчої судової, адміністративної (урядової), економічної та інших. Інтереси, які формуються в процесі виконання функціональних обов'язків управлінською елітою окремих адміністративних органів, відрізняються від інтересів суспільства в цілому. Діяльність поступово спрямовується на користь інтересам означеного органу та його представників. Реалізація інтересів відбувається шляхом їх нормативного закріплення у вигляді системи реальних пільг та привілей, яка має легальну основу.

Наведені фактори є лише частиною основних детермінант, які обумовлюють злочинність у сфері службової діяльності. Але і вони свідчать про три надзвичайно важливих моменти:

1) службова злочинність є породженням не однієї чи кількох, а цілої системи різних за характером, силою детермінуючого впливу та сфер прояву соціальних передумов, причин та умов;

2) протидія службовій злочинності не може бути зведена до безпосередньої правоохоронної діяльності (виявлення, припинення, розслідування фактів службової діяльності, притягнення винних осіб до відповідальності),

а являє собою реалізацію постійної функції держави по застосуванню комплексу економічних, політичних, правових, ідеологічних, організаційно-управлінських, психологічних, освітніх та інших заходів;

3) протидія службовій злочинності може призвести до відчутних позитивних результатів за умови надання пріоритету її запобіганню, передусім профілактичному впливу на певні фактори. А це, у свою чергу, є визначальним для визначення мети протидії корупції, основних її напрямів, вибору антикорупційних засобів.

НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СВОБОДИ МИРНИХ ЗІБРАНЬ В УКРАЇНІ

Гончарук С. С., студент 2-го курсу Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх кандидат юридичних наук, доцент **Лук'янець В.С.**

Актуальність. Проблема дослідження мирних зібрань завжди була, є та, безперечно, залишається актуальною як з теоретичної, так і з практичної точок зору. Це продиктовано тим, що мирні зібрання є не лише критерієм, за яким визначається рівень демократії в країні, а й надзвичайно дієвим способом громадського контролю за інститутами публічної влади.

У новітній історії є чимало наочних прикладів, які свідчать про те, що «майдани» – це ефективний механізм

реалізації та забезпечення суверенітету Українського народу, який має право визначати політичну, економічну та соціальну долю своєї країни, використовуючи для цього як інструмент мирні зібрання.

Проте, право на свободу мирних зібрань в Україні, якщо розглядати його крізь призму нормативного врегулювання, вимагає більш детального регулювання, насамперед у положеннях відповідного закону. Водночас відсутність такого закону не перешкоджає громадянам організовувати та проводити мирні зібрання, оскільки це право гарантується ст. 39 Конституції України.[1]

Щоправда, зазначена стаття Основного Закону, не завжди виконує покладену на неї гарантуючу роль. Це пов'язано, зокрема, з тим, що як громадяни, які мають намір реалізувати належне їм право на свободу мирних зібрань, так і суб'єкти публічної влади, залучені до цього процесу, далеко не завжди здатні вірно тлумачити зміст згаданої статті, що, як наслідок, призводить до обмеження реалізації відповідного права.[2] Не дивно, що більшість мирних зібрань, які влада мала намір заборонити, в результаті заборонялись. За даними моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень, лише з 2009 по 2015 рік суди заборонили або в інший спосіб обмежили понад 1100 мирних зібрань на всій території України. До підбору мотивів обмежити зібрання судді підходили творчо й виявили дива винахідливості. Так в одному випадку суд вирішив не на користь організаторів, бо ті не знали форм і методів забезпечення прибирання сміття після завершення зібрання, а також не планували встановити біотуалети на час заходу. [5] В іншому – суд вирішив, що «проведення мирного зібрання, направлено на боротьбу з корупційними діями голови ... обласної державної адміністрації,

приведе до розповсюдження неправдивих відомостей, що негативно вплине на імідж влади». [6] Ще в одному суді заборонили мирні зібрання в центрі міста, оскільки «мешканці та гості міста відвідують центральну частину міста з метою культурного відпочинку, а проведення мітингу може викликати їх негативну реакцію та обґрунтоване обурення».[7]

На нагальній необхідності ухвалити положення про свободу мирних зібрань наголошують і міжнародні організації. У справі «Веренцов проти України»[8] заявник був визнаний винним за те, що «порушив порядок організації й проведення демонстрації», внаслідок до нього було застосовано три доби адміністративного затримання на підставі положень Кодексу про адміністративні правопорушення.[9] Але Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) ухвалив рішення, що за умов, коли не існує жодних чітких і передбачуваних законодавчих положень щодо регламентування порядку організації і проведення демонстрацій, засудження заявника за порушення неіснуючої процедури несумісне зі ст. 7 (ніякого покарання без закону) і ст. 11 (свобода зібрань та об'єднання) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.[10] Крім того, ЄСПЛ постановив, що порушення відповідно до цих статей «впливає із законодавчої прогалини щодо свободи зібрань, яка залишилася в українській правовій системі протягом більш як двох десятиліть». У справі «Шмушковича» [11] ЄСПЛ аналогічним чином установив порушення ст. 11 ЄСПЛ через штраф, накладений на заявника за нібито несвоєчасне повідомлення про пікет, який він організував у 2009 році, коли були відсутні чіткі й передбачувані законодавчі положення, що регулюють порядок організації

та проведення демонстрацій.[10]. Європейська комісія (Венеційська комісія) надала на прохання України висновок щодо проектів законів, які стосуються гарантій свободи мирних зібрань (законопроекти №3587 і №3587-1).[11],[12] Спільний висновок було прийнято Венеційською комісією на пленарному засіданні у Венеції в жовтні 2016 року.

Слід звернути увагу на те, що захисту підлягають тільки мирні зібрання. Збори повинні вважатися мирними, якщо їх організатори переслідували мирні наміри й проведення зборів не має насильницького характеру. Досить неоднозначним є рішення у справі «Швабе і М. Г. проти Німеччини», «не можна відбирати право екстремістів з насильницькими намірами, які не є членами організаційної групи, приєднатися до демонстрації. Навіть якщо існує реальна небезпека публічної демонстрації в результаті заворушень та в результаті подій, що знаходяться поза контролем тих, хто організовує такі зібрання». Таким чином, сплановане зібрання низки осіб у державному або громадському просторі для вираження загальних цілей **повинне вважатися мирним зібранням навіть у тих випадках, коли певні учасники не є мирними, і всі дії, вжиті урядом, у тому числі заходи розгону й заборони, повинні бути відповідно до принципу необхідності й пропорційності.** Таким чином, посилення на мирний характер заходу у визначенні «зібрання», щоміститься в обох проектах, не повинно призвести до повної відмови від передбаченого законом захисту у випадках, коли є тільки спорадичні прояви немирної діяльності деяких учасників зібрань.[11],[12]

Висновок. Отже, нормативна нерегульованість мирних зібрань в Україні досить часто є причиною хаосу та свавілля органів влади, а також самих учасників мирних протестів в Україні. Вкрай необхідним нині для України є ухвалення відповідного закону, який забезпечить з одного боку механізм реалізації свободи мирних зібрань, а з іншого – визначить межі виконання позитивного обов'язку держави. Практично корисним та необхідним стане коментування змісту права на свободу мирних зібрань, що, хоча й не зніме усіх питань, які накопичилися у цій сфері, проте сприятиме більш глибокому та всебічному розумінню як громадянам, так і представниками публічної адміністрації власного правового статусу в цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — Ст. 141.

2. Динаміка заборон мирних зібрань судами за позовами органів влади протягом 2009–2012 років [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/component/content/article/163-maxwidth/2012-04-21-15-17-54/921-yaka-sytuatsiia-iz-myrnynumu-zibranniamysohodni.html>

3. Дмитро Ткачук. Закон про мирні зібрання: заборона протестів чи інструмент протисвавілля влади? // Українська праввада. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.pravda.com.ua/columns/2013/05/29/6990482/

4. Заросило В. В. Теорія масових заходів та їх вплив на громадську безпеку / В. В. Заросило // Наукові праці МАУП. — 2014. — Вип. 42 (3). — С. 122–126.

5. Постанова Херсонського окружного адміністративного суду від 16 вересня 2010 р. [Електронний ресурс] —Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/11350576>

6. Постанова Черкаського окружного адміністративного суду від 14січня 2012 р. [Електронний ресурс] —Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/20963324>

7. Постанова Харківського окружного адміністративного суду відб вересня 2012 р. [Електронний ресурс] —Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/25872222>

8. Справа «ВеренцовпротиУкраїни» (Заява № 20372/11)від 11.04.2013

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 26.10.2017 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)— 1984, додаток до № 51 — ст.1122.

10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 02.10.2013 р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР)— 1997—№ 40 —ст.263.

11. Справа «ШмушковичпротиУкраїни» (Заява № 3276/10)від 14.11.2013

12. Проект Закону про гарантіїсвободимирнихзібрань3587 від 07.12.2015[Електронний ресурс] —Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57310

13. Проект Закону про гарантії свободи мирних зібрань в Україні 3587-1 від 11.12.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57396

МІСЦЕ ОМБУДСМАНА В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Городнюк Дарина Едуардівна, студентка 2-го курсу Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Сьогодні в Україні здійснюються спроби створити ефективну систему гарантій прав та свобод людини і громадянина, що відповідає загальноприйнятим міжнародним стандартам в сфері прав людини. У складних умовах політичної, економічної та соціальної напруги цивілізована держава шукає шляхи формування ефективної системи захисту прав людини як фундаментального елементу правової держави. Такий процес, у свою чергу, вимагає соціально-економічних, політичних та культурних змін, а особливо, - вдосконалення механізму функціонування державної влади. Інститут омбудсмена, основне завдання якого полягає у позитивній зміні взаємовідносин держава–людина-

суспільство та встановленні між ними зворотнього зв'язку, є важливим елементом громадянського суспільства.

Визначення місця інституту омбудсмана в механізмі державної влади важливе як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки стосується: по-перше, статусу самого інституту, його прав та обов'язків щодо інших органів влади; по-друге, місця знаходження омбудсмана в системі органів державної влади від чого залежить характер його функцій; по-третє, місця омбудсмана в структурі вищих органів державної влади країни, що сприятиме вирішенню ряду існуючих проблем взаємодії гілок державної влади, забезпеченню оптимального функціонування державного механізму і практичної реалізації принципу поділу влади [4, с.45].

Інститут омбудсмана виник у рамках парламентаризму і, відповідно до концепції поділу влади, на першому етапі своєї діяльності був підлеглий законодавчій владі, діяв в рамках парламенту і вважався його допоміжним органом. У більшості країн такий підхід до визначення місця омбудсмана в механізмі державної влади зберігся. Він створюється парламентом, співпрацює з його спеціальними комітетами і комісіями, які в свою чергу активно впливають на його діяльність. Проте у світовій практиці не поодинокі випадки, коли омбудсман функціонує в рамках виконавчої гілки влади, а інколи, з позицій сучасного розуміння державотворення, він відноситься до контрольно-наглядової гілки влади чи являє собою автономну контрольно-наглядову інституцію.

Деякі науковці відстоюють думку, що омбудсман повинен бути не тільки незалежним і діяти неупереджено, відповідно до приписів і правил встановлених

законодавством, але й не входить в жодну з гілок влади, оскільки він є достатньо впливовим інститутом, здатним самостійно істотно впливати на функціонування органів державної влади з метою недопущення ними порушень прав людини. Такої ж думки притримуються деякі науковці країн колишнього соціалістичного табору, окремі вчені країн Західної Європи та Америки. Так, на думку Т. Флейнера-Джерстера, інститутом будсманом можна віднести до спеціальних інститутів публічно-правового нагляду [7].

Ряд авторів теоретично обґрунтовують думку, щосьогоднію будсман повинен бути самостійним, незалежним органом, який не входить до жодної з гілок влади (законодавчої, виконавчої, судової), а разом з Конституційним Судом, прокуратурою, а також Рахунковою палатою утворює систему незалежних контрольно-наглядових органів [6, с.60].

Аналізуючи таку ситуацію із статусом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в нашій державі, А. Тененбаум вважає, що українського омбудсмана не можна віднести до трьох класичних гілок влади, проте очевидно, що він виконує певні контрольно-наглядові функції і займає своє самостійне місце в механізмі реалізації влади [5, с.102].

Вищенаведена точку зору підтримує В. Німченко, який зазначає: «Особливість статусу Уповноваженого з прав людини полягає в тому, що він не належить до будь-якої з гілок державної влади, а є органом *suigeneris*, особливого роду, з унікальним статусом. Реалізація його мандату в умовах сучасної України ускладнюється тим, що він не вписується у традиційно існуючу систему влади» [3, с.38].

Аналізуючи вищенаведені точки зору науковців доводить, що ці науковці виходять за рамки класичного підходу щодо теорії поділу державної влади на три гілки. На їх думку, поряд з законодавчою, виконавчою та судовою владою доцільно визнати і контрольню-наглядову гілку влади, в систему якої разом з омбудсманом входять Конституційний Суд, прокуратура, Рахункова палата та деякі інші контрольню-наглядові органи.

О.Фрицький наголошує на тому, що існування цієї гілки влади підтверджується системним характером її структури і спільним функціональним призначенням усіх елементів структури, а саме здійсненням контролю [2, с.402].

Обґрунтовуючи думку щодо контрольню-наглядової гілки влади, її прихильники говорять, що за сучасних умов оптимальним є гнучке розуміння теорії поділу влади. Її втілення в життя у різних країнах має свої відмінності, що і обумовлює оптимальність гнучкого розуміння теорії поділу влади, можливість доповнення її новими елементами, що відповідають реаліям сьогодення. Цей принцип допускає створення державних органів, що функціонують паралельно трьома основними гілками державної влади. Не можна допускати догматичного трактування розподілу влад як раз і назавжди існуючої схеми.

Неприпустимозацикловатися лише на одному з важливих варіантів цієї теорії.

Концепція поділу влади, на наш погляд, має насамперед, орієнтувальний характер. У «чистому» вигляді вона ніде, принаймні в сучасних умовах, не здійснюється. Навпаки, практика державотворення свідчить про

доповнення її новими елементами, що відповідають реаліям сьогодення.

У ст.4 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» говориться, що Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадови хосіб. Діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не відміння їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод[1].

Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що найбільш плідним у вирішенні проблеми місця Українського омбудсмана в механізмі державної влади є підхід, відповідно до якого він не відноситься ні до однієї гілки влади, займаючи в структурі органів державної влади самостійне місце, активно взаємодіючи з усіма органами державної влади.

Сьогодні нам потрібно визнати, що наявність фундаментальних гілок влади (законодавчої, виконавчої і судової), які уособлюють собою єдину державну владу та її поділ, зовсім не виключає можливості існування інших функціонально самостійних правових інституцій. Серед них і омбудсман, який є досить важливою, впливовою інституцією в державному механізмі, що виконує своєрідні функції і перш за все контрольно-наглядову та правозахисну. Діяльність цього інституту досить вагома в забезпеченні прав і свобод людини та громадянина, він сприяє балансу функціонування різних органів державної влади.

Звичайно, з законодавчою владою українського омбудсмана поєднує те, що він призначається і зміщується

парламентом України та звітує перед ним. Але для висновку про те, що Уповноважений з прав людини входить у систему законодавчої влади, немає підстав. Іншою обставиною, яка виключає входження українського омбудсмена до законодавчої влади є не спів падання функцій парламенту України і Уповноваженого з прав людини, що говорить про відсутність системного характеру і спільного функціонального призначення цих інституцій. Дисфункціональна діяльність органу державної влади не тільки не ефективна, але й має негативні наслідки його роботи. Вважаємо також, що якщо б Уповноважений з прав людини вважався структурним підрозділом Верховної Ради України, то порядок його роботи, функції, повноваження регулювалися б Регламентом Верховної Ради України.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що український омбудсман, як і омбудсмани деяких інших країн, є яскравим прикладом модифікації принципу поділу державної влади, оскільки він здійснюючи контроль у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина не входить у жодну з класичних гілок влади, функціонує в режимі їх стримування і противаги, сприяє консенсусу між ними.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>
2. Конституційне право України: Підруч. / О.Ф. Фрицький. - 2-е вид., переробл. та доповн. - К.: Юрінком Інтер, 2004. 509 с

3. Німченко В. Правовий статус особи за Конституцією України / В. Німченко//Вісник Конституційного Суду України. -1998. -№ 3. - С. 38

4. Спеціалізовані органи парламентського контролю в Україні: статус і функціонування: Монографія / За ред. О.В. Марцеляка. -Харків: ТОВ «ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС», 2006. 268 с.

5. Тененбаум А. Статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і прогалини в Законі / А. Тененбаум//Право України. -1999. - № 2. - С. 102.

6. Цвік М. Конституційні проблеми розподілу властей (деякі загально-теоретичні аспекти) / М. Цвік//Вісник Академії правових наук України. – 1994. – № 1. – С. 60–68.

7. Fleiner-GersterTh. AllgemeineStaatslerne В. Heidelberg. – N.Y., 1980. – 105 p.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ З ТВАРИНАМИ

Гусельнікова Надія Дмитрівна, студент 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ..

Науковий керівник: завідувач кафедри кримінального права НАВС, доктор юридичних наук, професор **Савченко Андрій Володимирович**.

Жорстоке поводження з тваринами – це протиправні дії людини, що наносять шкоду тваринам, викликають у них фізичні або психічні страждання. При цьому жорстокість полягає не лише в заподіянні тварині болю, але і у залякуванні, поставленні тварин у небезпеку, залишенні їх у ситуації, що викликає надмірні чи невинуваті страждання, залишенні домашніх тварин без нагляду. У ряді країн, у т.ч. Україні, знущання над тваринами, які відносяться до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацьковування цих тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, чи у присутності неповнолітніх, становить склад злочину, передбачений ст. 299 Кримінальний кодекс України. [1].

Дослідження, проведені науковцями, підтвердили, що жорстоке поводження з тваринами підлітками, супроводжується протиправними вчинками, направленими проти суспільства. Так, за даними спеціалістів Інституту психіатрії імені Сербського, більше 85% злочинців, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини щодо людей,

раніше жорстоко ставилися до тварин. Ті ж цифри (86%) отримані спеціалістами «Скотланд-Ярду» та ФБР [2, с. 55]. Поліпшенню ефективності протидії тому чи іншому виду злочинності сприяє вивчення прогресивного досвіду, запозичення найкращих світових практик. Тому, з метою оптимізації й удосконалення діяльності суб'єктів запобігання жорстокому поводженню з тваринами в Україні, необхідно проаналізувати й узагальнити відповідні стратегії, що використовуються у провідних державах світу.

Прогресивною особливістю зарубіжного кримінального законодавства у цій сфері, є поширене застосування, окрім штрафу і позбавлення волі, вилучення тварини у власника і заборона на володіння іншими домашніми тваринами на певний строк, як, наприклад, у штаті Луїзіана (США). Особливий інтерес для кримінологів становить поступова криміналізація у США жорстокого поводження з тваринами на побутовому ґрунті як окремого складу злочину. Наприклад, у штаті Аляска умисне вбивство або поранення тварини з метою залякування, погрози або шантажу іншої людини становить найбільш тяжкий склад жорстокого поводження з тваринами.

Окрім міжнародних стандартів та кримінально-правових санкцій більшість країн ЄС розробила власні закони щодо правил утримання домашніх тварин і запобігання появі безпритульних тварин, як різновиду, найбільш вразливого до людської жорстокості [3]. Вивчення чинних кримінальних кодексів провідних західних країн демонструє, що коло злочинних діянь, які охоплюються складом жорстокого поводження з

тваринами, є набагато ширшим, ніж в Україні, а санкції за його порушення – набагато жорсткіші.

Так, Німеччина фактично є першою країною світу, яка ввела захист тварин до Конституції країни 1949 року. У цій країні визнана професія «Захисник тварин», а також діє спеціальна галузь права – «Права тварин», де працюють адвокати, які можуть не тільки допомогти в разі порушення прав власників тварин або у випадках знущання над тваринами, але і допомогти при придбанні тварин. Закон про захист тварин встановлює штрафні санкції у разі порушення правил поведіння з тваринами. Так, наприклад, за викидання тварини на вулицю (така форма поведінки прирівнюється до знущання) або за її самовільне знищення накладається штраф 25000 євро (якщо з якихось причин немає можливості тримати вдома тварину, то за чинним законодавством його слід віднести до притулку). Німецьку політику в сфері захисту добробуту тварин-компаньйонів можна поділити на чотири основні галузі: обмеження надмірного відтворення тварин; запобігання втраті домашніх тварин; запровадження системи муніципальних притулків для утримання відловлених тварин; культурно-виховна робота із населенням щодо належного поведіння з тваринами. Чисельність народжуваних тварин обмежується передусім серед власників розплідників домашніх тварин шляхом встановлення відповідних ліцензій і квот.

У Франції як пряме знущання з тварин, так само й неналежний (незалежно від форми вини) догляд власника за своїми підопічними карається штрафом на суму від 15 000 до 30 000 євро або позбавленням волі на строк від шести місяців до двох років. Кримінальний кодекс Австрії передбачає покарання у виді позбавлення волі строком до

одного року або штрафу в розмірі 360 ставок за жорстоке поводження з тваринами або спричинення їм зайвих страждань, а також за покинуту тварину, яка не в змозі жити на волі, або з умислом нацькування тварини однієї на іншу, яка внаслідок цього зазнала мученицьких страждань.

Загалом позитивний міжнародний досвід усунення детермінант жорстокого поводження з тваринами базується на таких основних принципах: 1) впровадження єдиних мінімальних стандартів гуманного поводження з тваринами (ЄС); 2) криміналізація як активних, так і пасивних форм жорстокого поводження з тваринами; 3) розвиток розгалуженої системи запобігання появі безхатніх тварин; 4) державна підтримка роботи муніципальних притулків; 4) культурно-виховна робота серед населення щодо підвищення рівня відповідальності володільців домашніх тварин.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України 2001. № 25-26. Ст. 299.
2. Вереша Р. В. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами (порівняльно-правовий аспект) / Р. В. Вереша // Вісник Академії адвокатури України. 2014. Т. 11. № 1. С. 53–61.
3. Європейська конвенція про захист домашніх тварин: Закон України від 18 вересня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 20–21. Ст. 734.

ОБВИНУВАЛЬНИЙ АКТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Гребенюк К.С., здобувач ступеня вищої освіти магістра
2-го курсу Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального
процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент **Мельник О.В.**

Слідчий, прокурор закінчує досудове розслідування
складанням обвинувального акта тоді, коли він:

– всебічно, повно й об'єктивно дослідив всі обставини;

– зібрав докази, які переконують його у винуватості
підозрюваного

у вчиненні кримінального правопорушення;

– пересвідчився у відсутності обставин, які
виключають кримінальне провадження [2, с. 200].

Обвинувальний акт – це процесуальний документ, у
якому слідчий
або прокурор підводить підсумки досудового провадження
й формулює обвинувачення певної особи у вчиненні
кримінального правопорушення. Значення обвинувального
акта полягає й у тому, що він є процесуальним
документом, який оголошується на початку судового
розгляду і визначає його предмет (ч. 2 ст. 347 КПК
України)[1].

Визнавши зібрані під час досудового розслідування
докази достатніми для складання обвинувального акта
прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний
повідомити підозрюваному, його захиснику, законному

представнику про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

У статті 291 КПК України зазначено, що обвинувальний акт складається слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим. Обвинувальний акт має містити такі відомості:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора;

5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення;

б) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання;

7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

7-¹) підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, які прокурор вважає встановленими;

8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування);

9) дату та місце його складення та затвердження[1].

Обвинувальний акт підписується слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно [2, с. 200].

До обвинувального акта додається:

1) реєстр матеріалів досудового розслідування;

2) цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування;

3) розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування;

4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного;

5) довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації [1].

Надання суду інших документів до початку судового розгляду забороняється.

Відповідно до ст. 293 КПК України, одночасно з переданням обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до суду прокурор зобов'язаний під розписку надати їх копію та копію реєстру матеріалів досудового розслідування підозрюваному, його захиснику, законному представнику, захиснику особи, стосовно якої

передбачається застосування примусових заходів медичного або виховного характеру [1]. Ця вимога є гарантією права на захист своїх законних інтересів під час судового розгляду справи підозрюваним та особою, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного або виховного характеру [3, с. 295].

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України, електронний варіант [<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>];
2. Кримінальний процес у питаннях і відповідях \ [Удалова Л.Д., Рожнова В.В., Савицький Д.О., Хабло О.Ю.] – Київ, 2012;
3. Коваленко В.В. Кримінальний процес: підручник / Коваленко В.В., Удалова Л.Д., Письменний Д.П. – Київ: центр учбової літератури, 2013.

ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Данільцева В.Г., слухач магістратури 1-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка О.Я.**

Основні права й свободи забезпечують різні сфери життя людини: особисту, політичну, соціальну, економічну, культурну. Відповідно до цього вони й структуруються по групах і найменуваннях. Варто мати на увазі, що ці права відносяться не тільки до різних сфер життєдіяльності, також вони розрізняються й у хронологічному порядку — за часом свого виникнення. Саме ця обставина тісніше всього пов'язана з появою термінологічного поняття «покоління прав людини».

Перше покоління прав людини - невідчужувані особисті і політичні права. Вважається, що права першого покоління - це основа інституту прав людини, до них відносять: право на життя, право на свободу та особисту недоторканність, право на гідність особи, право на недоторканність приватного життя, свобода совісті і свобода думки, тощо. Вони інтерпретуються міжнародними документами як невідчужувані й не підлягають обмеженню. Деякі західні фахівці схильні до того, що саме ці права слід розглядати як власне "права людини", вважаючи, що права інших поколінь є всього лише "соціальними домаганнями". Приклади документів де закріплювались ці права: Велика хартія вільностей 1215

р.; Петиція про права (1628); Habeas Corpus Act (Закон про недоторканність особи) (1679); Білль про права (1689). До першого покоління прав людини належать також американські декларації, а саме: Декларація прав Вірджинії (1776), Декларація незалежності США (1776), Конституція США (1787), Білль про права (США, 1791), а також французька Декларація прав людини і громадянина (1789) та ін.

Друге покоління прав людини - соціальні, економічні і культурні права (право на працю, відпочинок, соціальне забезпечення, медичну допомогу, захист материнства і дитинства та ін.) сформувалося в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу. Вперше ці права отримали міжнародне визнання в Загальній декларації прав людини (1948р.). Визнання прав другого покоління означало суттєві зміни в концепції прав людини. В основі цих змін лежало позитивне розуміння свободи як реальної можливості здійснення своєї волі нарівні з іншими людьми. Володіння свободою, що розуміється таким чином, передбачає не просто відсутність примусу з боку інших людей, але наявність певних можливостей, зокрема, матеріальних ресурсів - в іншому випадку людина часто не може скористатися своїм правом. Приклади: конституції ХХ ст. (Мексиканські Сполучені штати; Італійська Республіка (1917р.), доповнення і поправки до старих конституцій у період після II Світової війни, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.

Третє покоління прав людини можна назвати солідарними (колективними), тобто правами всього людства - правами людини, правами народів, правами

нації, правами спільності та асоціації. Це право на мир, безпеку, незалежність (самовизначення народів), на здорове навколишнє природне середовище, на соціальний і економічний розвиток як людини, так і людства в цілому.

Процес формування третього покоління прав людини почався після Другої світової війни. Правомірним буде відзначити, що природа прав третього покоління складає предмет дискусій. Так, наприклад, Р.А. Мюллерсон вважає, що третє покоління прав людини можна назвати правами людини й правами народів: право на мир, на здорове навколишнє природне середовище або на соціальний і економічний розвиток належать кожній людині окремо, але й кожному народу й навіть, можна сказати, людству в цілому. Безсумнівно, можливість користування указаними правами належить конкретній людині. Однак варто підтримати позицію, що особливість цих прав у тому, що вони насамперед є колективними правами й можуть здійснюватися не тільки й не стільки окремою людиною, скільки колективом, спільнотою, асоціацією.

Нові гучні відкриття у науці, стали поштовхом для зародження четвертого покоління прав людини. *Четверте покоління прав людини* - це правова відповідь викликам ХХІ століття, коли мова йде вже про виживання людства як біологічного, про збереження цивілізації, про подальшу, космічну соціалізацію людства. Народжується нове, четверте покоління прав, і відповідно, виникають міжнародно-правові процесуальні інститути, що забезпечують ці права. До їх переліку належать включити право на: зміну статі, трансплантацію органів, клонування, використання віртуальної реальності, одностатеві шлюби, штучне запліднення, евтаназію, вільну від дитини сім'ю,

незалежне від державного втручання життя за релігійними, моральними поглядами, на доступ до Інтернету та ін.

Четверте покоління прав людини - це незалежність і альтернативність особи у виборі правомірної поведінки, що ґрунтується на автономії в межах єдиного правового поля, норм моралі та релігії. Права четвертого покоління вирішують можливості сутності і життя людини, що є невід'ємною частиною сучасного буття в світовому масштабі. Але варто уникати закріплення нових медичних досягнень у правовій нормі до повного з'ясування наслідків такого втручання в організм людини.

Між поколіннями прав людини існує взаємозалежність, що виявляється через принцип: реалізація колективних прав не повинна обмежувати права і свободи особи. Інститут прав людини надзвичайно динамічний і чуйно реагує на що відбуваються в суспільствах зміни. Очевидно, що корпус прав, що вимагають захисту, неминуче буде розширюватися і надалі.

Список використаних джерел:

1. Навчальний посібник з теорії держави і права / За ред. В.В. Діаконова. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. - 147с.
2. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. - Харків: Консум; Ун-т внутр. справ, 2000. - 691с.
3. Загальна теорія держави і права — Цвік М.В., Петришин О.В. — Підруч. для студ. вищ. навч. закл. — Х.: Право, 2009. — 572 с.

4. Права людини. Підручник для вузів /Під ред. Т.А. Васильєвій. - М.: Норма, 2001. - 573 с.

5. Теорія держави і права: навч. для ВУЗів / під ред. проф. В.М. Корельського і проф. В.Д. Перевалова. - 2-е вид., змін. і доп. - М., 2002, с. 232.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СХЕМ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Дармограй Ярослав Петрович, здобувач вищої освіти 4-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри забезпечення фінансової безпеки та фінансового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент **Тихонова Олена Вікторівна**.

Сучасна злочинність розвивається надто швидкими темпами. Способи вчинення та маскування злочинів постійно вдосконалюються, а злочинна мережа – постійно розширюється. Саме тому виявлення та розслідування злочинів має йти на крок попереду і працівники Національної поліції повинні постійно опановувати нові способи та методи аналізу інформації, зокрема, великих масивів інформації.

Одним із сучасних методів аналізу значних обсягів інформації, який на теперішній час активно запроваджується у діяльність різних підрозділів

Національної поліції України, є методи кримінального аналізу, зокрема, методологія ANACAPA – система структурування інформації. Використання у розслідуванні злочинів, зокрема, багатоепізодних, зазначеної методології дозволяє зменшити заплутаність інформації та зробити відомості чіткими та легкими у сприйнятті.

Для більш наочної візуалізації отриманих результатів у кримінальному аналізі використовуються, зазвичай, схема зв'язків, схема потоків, схема активності, схема подій, схема частот (повторюваностей), схема дзвінків, Excel схеми, мапи GIS. Кожна із зазначених схем має свої переваги. Зокрема, схема зв'язків придатна для визначення організаційної структури групи, оточення даної особи, її контактів, а також для пізнання механізмів керування даною групою. Зв'язки між особами, як і між організаціями, полегшують розуміння і аналіз подій, а також встановлення фактичної діяльності осіб і організацій. Схема зв'язків придатні для встановлення проблеми дійсного і формального лідерства. На їх підставі можна робити висновок про осіб і організації, які виконують керівну, передавальну і виконавчу функцію.

Схема потоків покращує розуміння кримінальної операції чи організації шляхом розуміння потоків або залежності товарів, грошей, викрадених речей тощо. Зазначена схема фокусується на суб'єктах (особи, території, адреси, організації). Вона дозволяє зрозуміти особливості кримінальної діяльності, канали дистриб'юції, визначити ключових осіб та наявних осіб. Також можна одночасно генерувати GIS-мапу доріг, якими йдуть потоки.

Схема подій є інструментом для відображення змісту з визначеного набору подій. Вона показує

послідовність подій таким чином, щоб час вчинення подій та відношення між подіями стало більш чітким та зрозумілим, тому аналіз складних справ необхідно починати з розроблення саме схеми подій.

Схема активності корисна для ілюстрації та аналізу процесу чи послідовності дій (заходів), спрямованих на певну мету, де кожна активність направлена на одержання відповіді на три питання: які заходи (активності) можуть бути незалежними від інших заходів; які заходи (активності) повинні передувати визначеній діяльності (заходам); які активності (заходи) повинні супроводжувати (породжувати) визначену діяльність? Зважаючи на те, що шаблон діяльності виникає з періодично або постійно повторюваних дій, схема потоків активності (діяльності) може бути розроблена з двох або більше схем подій, щоб відобразити спосіб вчинення злочину або встановити схему (зразок) злочинної поведінки. Схема активності дозволяє відображувати шаблони діяльності, що дозволяє створити схему-передбачення (прогнозування).

Тому, обираючи якою зі схем необхідно скористатися необхідно враховувати особливості кожної з них та враховувати очікуваний результат, на який спрямований аналіз матеріалів провадження.

ЩОДО ЗМІСТУ ПРИНЦИПА ГУМАНІЗМУ ТА ПОВАГИ ДО ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Джу́жа Олександр Миколайович, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи навчальної групи Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Виокремлення в КВК України права засуджених на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності вимагає його відмежування від таких певною мірою схожих категорій, як принципи гуманізму та поваги до прав і свобод людини. Як видається, визначатися з таким співвідношенням слід розпочинати з загального розуміння основних понять, бо ми вже дійшли висновку, що проблема названих принципів кримінально-виконавчого права, виконання та відбування кримінальних покарань, значно глибше розроблені у науці, ніж питання досліджуваного права.

Етимологія поняття «принцип» походить від лат. *principium* – основа, початок і трактується як: 1) основне, вихідне положення теорії, вчення тощо, керівна ідея, основне правило діяльності; 2) внутрішнє переконання, погляд, що означає норму поведінки; 3) основа устрою, дії будь-якого механізму, приладу [1, с. 409]. Звідси витікає тісний зв'язок між об'єктивно існуючими певними правилами, що мають основне, вихідне значення й такими суб'єктивними властивостями, як внутрішнє переконання, погляди. Тобто, якщо принципи сприймаються, вони повинні глибоко усвідомлюватися, детально засвоюватися

та перетворюватися на професійні переконання [2, с. 73]. З точки зору філософії, у логічному сенсі принципи постають центральним поняттям, основою системи, узагальнення та поширення будь-якого положення на всі явища тієї галузі, з якої даний принцип було абстраговано [3, с. 362].

Звідси принципи права у загальному значенні – це основні ідеї, що лежать в основі побудови певного інституту права, зокрема, інститутів заохочення і стягнення, на яких має будуватися безпосередня діяльність адміністрації колонії по застосуванню вказаних заходів. Саме принципи визначають таку діяльність, окреслюють її рамки, вони ніби зсередини оцінюють здійснювані заходи, дозволяючи визначити, які види дій є припустимими і найбільш ефективними; вони є критеріями правомірності дій громадян та державного апарату в цілому. На цій підставі під принципами у кримінально-виконавчому праві зазвичай розуміють об'єктивно зумовлені процесом виконання покарання вихідні положення, що характеризують і пронизують діяльність по виконанню покарань та покликані виконувати роль спрямування та розвитку відповідних правових інститутів, забезпечуючи послідовність та логічність процесу правотворчої та правозастосовної діяльності [4, с. 829].

Принципи гуманізму та поваги до прав і свобод людини відносяться до категорії загальноправових принципів, оскільки в тій або іншій формі є властивими всім галузям права та законодавства. Специфіка загальноправових принципів полягає в тому, що на відміну від інших правових принципів кримінально-виконавчого законодавства, вони є більш об'єктивними за своїм змістом, суворо детермінованими реальною дійсністю,

оскільки пояснюють соціально-політичне значення існування всіх інших правових установлень кримінально-виконавчого закону, і тим самим надають законодавству єдність, логічність та усталеність. Цілком закономірно, що при формулюванні загальноправових принципів вчені не можуть уникнути високого ступеня абстрактності змісту даних принципів. Загальноправові принципи виступають стосовно галузевих як визначальні та стратегічні, охоплюючи своїм змістом результат правового впливу в цілому [5, с. 22].

Тобто, вони не встановлюють конкретні правила поведінки посадових осіб чи засуджених, а лише спрямовують законотворчість та практику і певному напрямі.

Список використаних джерел:

1. Словарь иностранных слов [Текст]. – 18-е изд., стер. – М. : Рус. яз., 1989. – 624 с.
2. Горшенев, В. М. Контроль как правовая форма деятельности [Текст] / В. М. Горшенев, И. Б. Шахов. – М. : Юрид. лит., 1987. – 176 с.
3. Философский словарь [Текст] / под ред. И. Т. Фролова. – М. : Политиздат, 1991. – 560 с.
4. Полный курс уголовного права [Текст] : в 5 т. / под ред. А. И. Коробеева. – Т. 1 : Преступление и наказание. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2008. – 1133 с.
5. Михалко І. С. Забезпечення принципу раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки засуджених : монографія / І. С. Михалко. – Х. : Право, 2013. – 200 с.

ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАСУДЖЕНИХ – ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ПРАВА НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ

Журавська Зоряна Валентинівна, доцент кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат юридичних наук, доцент.

На те, що повага до прав людини є окремим видом діяльності державних інституцій вказують і норми чинних законодавчих актів. Так, відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є, поміж іншим, додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами (ст. 3). Тобто, законодавець розрізняє «додержання» та «повагу» як самостійні види діяльності відповідних суб'єктів.

Дещо інакше підходить до розуміння права засуджених на гуманне поводження й повагу до людської гідності Н.В. Плахотнюк. На її переконання, заборона неналежного поводження не є сутністю названого права, а лише пов'язана з ним, незалежно від ситуації та обставин, що виникли. Така точка зору передбачає дотримання права кожної затриманої, заарештованої, ув'язненої людини на належні умови утримання, які є сумісними з її людською гідністю, водночас регламентація щодо поводження може мати особливості залежно від статусу кожної із категорії вказаних осіб [1, с. 141]. Таке визначення також не можна вважати повним.

З урахуванням наведеної нормативної та наукової невизначеності, не стало й несподіваним нерозуміння практичними працівниками значення та сутності цього права засуджених. Значне число працівників установ виконання покарань (35%!) взагалі зазначили про недоцільність існування такого права, бо «злочинці жодної поваги й гуманності не заслуговують». До речі, подібні відповіді є цілком природними для посадових осіб установ виконання покарань, які зазвичай на тлі формального проголошення гуманізму й поваги до прав людини як ключових засад організації процесу виконання покарання у виді позбавлення волі [2], у позаслужбових стосунках постійно виявляють вкрай негативне ставлення до засуджених осіб [3]. Ще майже чверть (24%) працівників розуміють досліджуваний принцип як неухильне дотримання встановлених законом правил; 28% - послалися на впровадження європейських стандартів в роботі з позбавленими волі; 13% не змогли відповісти на це питання.

Серед засуджених переважна більшість респондентів (56%) вказали, що право на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності – це відсутність порушень їхніх прав з боку персоналу, надання максимальних можливостей та доступу до існуючих на свободі благ і послуг; 32% - зазначили, що це є ввічливе ставлення персоналу, доброзичливе спілкування та допомога в реалізації наявних проблем; 12% - не змогли відповісти, а 2% - вказали, що це є можливістю не працювати та отримувати допомогу від держави.

Гуманізм діяльності адміністрації УВП насамперед означає людське ставлення держави, суспільства до злочинця, який зазнає кримінальної репресії [4, с. 63].

Проте отримані нами результати кореспондують з висновками інших досліджень. Приміром, як показали результати анкетування, здійсненого В. В. Кареліним у межах вивчення практики застосування до засуджених стягнень, на питання: «Чи гуманне до Вас ставлення адміністрації колонії при обранні виду стягнення чи застосуванні заохочення?» лише 40% позбавлених волі відповіли «так». Відсутність гуманізму, на думку респондентів, виявляється в тому, що персонал намагається застосовувати якомога суворіші стягнення, натомість заохочення, як правило, обираються не з позиції їх цінності для засуджених, а з огляду на відсутність додаткових дій з боку адміністрації. Як сказав один засуджений у ході бесіди, йому неодноразово відмовляли у застосуванні заохочення у виді додаткового побачення з мотивів, що це вимагає підготовки значно більшого числа документів. На відміну від засуджених, 92% працівників переконані, що застосовують заохочення і стягнення з дотриманням принципу гуманізму, ставлячись при цьому до засуджених «максимально поблажливо». Як приклад було наведено ситуацію, коли засудженого помістили в ДІЗО спочатку на 15 діб, а потім звільнили звідти достроково, бо він почав себе погано почувати. Останній приклад у жодному разі не може визнаватися ілюстрацією гуманізму адміністрації, бо істинний гуманізм повинен проявлятися в первинному гуманному підході до обрання виду стягнення чи заохочення, їх цінності для засуджених. Також навряд чи знаходиться цілком у згоді з принципом гуманізму і прирівнювання відмови позбавлених волі від роботи або її припинення до злісного порушення режиму (ст. 133 КВК України), що не виключає і можливість зміни умов тримання засуджених шляхом переведення їх в інші

установи виконання покарань з більш суворим рівнем безпеки [5, с. 126-127].

Список використаних джерел:

1. Плахотнюк Н.В. Міжнародне право щодо запобігання неналежного поведження з людиною // Теоретичні та практичні проблеми удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи України [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (4 травня 2011 р.) – К. : Нац. акад. внутр. справ. – 2011. – С.140-143.
2. Персонал Кременчуцької виховної колонії управління ДПтС України в Полтавській області навчається працювати відповідно до Європейських стандартів // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/809332>
3. ДПтСУ-Общение коллег // <http://ord-ua.com/2014/07/21/dptsu-obschenie-koleg/?page=940>
4. Уткин, В. А. Курс лекцій по УИП. Общая часть [Текст] / В. А. Уткин. – Томск : Томск. гос. ун-т, 1995. – 94 с.
5. Карелін В. В. Правове регулювання застосування заходів заохочення та стягнення у процесі виконання покарань, пов'язаних з ізоляцією засуджених : монографія / В. В. Карелін, І. С. Яковець, К. А. Автухов; ред.: А. Х. Степанюк; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. пробл. злочинності ім. В.В. Сташиса. - Харків : Право, 2014. - 239 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА МОЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЇХ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Заграй Тетяна Сергіївна, здобувач вищої освіти магістра за спеціальністю «Право» 7 – КМ, 2-Б курсу навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри управління та роботи з персоналом Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Доценко Олександр Сергійович**.

Глобалізація світових фінансових ринків значно розширила кордони між внутрішніми і зовнішніми джерелами незаконного капіталу, схемами його відмивання незалежновід місця злочину або отримання доходу від злочинної діяльності.

Особливо зараз в умовах становлення української національної економіки та процесу її інтеграції з міжнародними фінансовими системами як ніколи гострою залишається проблема подальшого вдосконалення національної системи на основі міжнародно-правового співробітництва та широкого використання бази регулятивно-правових актів Європейського Союзу й окремих його держав-членів.

Головним вектором входження України в регіональну і глобальну системи протидії відмиванню злочинних доходів є вектор європейського

співробітництва, і передусім у рамках європейських регіональних організацій. Власне тому зусилля України, спрямовані на протидію відмиванню злочинних доходів у міжнародну економіку, мають бути взаємопов'язані з міжнародними зусиллями як правовими, так і організаційно-адміністративними. Це, безперечно, вимагає подальшої гармонізації законодавства України з кращими міжнародними стандартами інасамперед із досвідом країн Європейського Союзу (далі – ЄС).

Прийняті Радою ЄС, Європейським Парламентом або Європейською Комісією норми європейського права мають, як правило, форму директив, які обов'язкові для виконання в країнах-членах ЄС.

Першим системним документом ЄС, обов'язковим до виконання в країнах-членах ЄС, була ухвалена Радою Європи Директива Ради 91/308/ЄЕС від 19 червня 1991 року «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей» (далі – Перша Директива), яка містить низку положень, спрямованих на запобігання відмиванню грошей у фінансовому секторі. Дана директива вимагала від держав-членів заборони відмивання грошей.

26 жовтня 2005 року Європейським Парламентом та Радою прийнято нову Директиву 2005/60/ЄС з питань запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму (далі – Третя Директива) [2], яка вступила в дію в грудні 2005 року.

Директива законодавчо закріпила на території ЄС нову редакцію Сорока Рекомендацій FATF, затверджених на Берлінському засіданні Групи у червні 2003 року.

Більшість положень Третьої Директиви відповідає Сорока Рекомендаціям FATF[1]. Як впливає вже із самої назви Директиви, вона спрямована не тільки на запобігання відмиванню злочинних доходів, але вперше і на протидію фінансуванню тероризму.

Якщо Друга Директива ЄС зобов'язувала посилено контролювати клієнтів лише в разі операцій, які не проводяться «віч-на-віч», то згідно з Директивою 2005/60/ЄС заходи посиленого контролю мають також застосовуватися під час кореспондентських відносин фінансових установ із партнерами, які перебувають в інших юрисдикціях. Ця вимога розширила вплив Євросоюзу далеко за його межі і заклала основу методики «знай свого клієнта». Разом з тим окремі положення Третьої Директиви відрізняються від Рекомендацій FATF у частині їх більш деталізованого викладення [2].

У вересні 2009 року Директиви 2005/60/ЄС та 2006/48/ЄС були змінені і доповнені Директивою 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та нагляд за ними, яка заодно скасувала Директиву 2000/46/ЄС.

Наступним нормативно-правовим актом ЄС стала Директива 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму» (далі – Четверта Директива), яка внесла зміни до Регламенту ЄС № 648/2012 Європейського Парламенту і Ради, а також скасувала Директиву 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради та Директиву Комісії 2006/70/ЄС27. Як зазначено в преамбулі Директиви, «точна і дійсна інформація про бенефіціарних

власників – це ключовий фактор у розшуку злочинців, які можуть приховуватися за корпоративними структурами» [3].

Саме тому Четверта Директива вперше зобов'язала країни ЄС створити національні списки, в які мають внести свої дані кінцеві власники компаній, корпорацій і фондів, що ведуть у цих країнах свій бізнес.

Для уникнення корупції серед високопоставлених державних осіб і чиновників, а також суддів і депутатів парламенту, членів їх сімей Четвертою Директивою введено нові правила фінансових операцій, які передбачають наявність необхідної документації про їх фінансовий і майновий стан.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можемо говорити, що європейська система, яка створилася в результаті ініціатив міжнародних організацій і структур, а також наднаціональних інституцій Євросоюзу та окремих держав-членів ЄС, спрямована на знищення злочинів з відмивання «брудних» грошей; забезпечення підриву фінансових основ усієї транснаціональної організованої злочинності, включаючи корупцію, і міжнародного тероризму.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/content/file/site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf.
2. Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму.

Директива 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради.
– [Електронний ресурс]. – Режим доступу
:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_774

3. Directive (EU) 2015/849
of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015
on the prevention of the use of the financial system for the purposes of
money laundering or terrorist financing, amending Regulation
(EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council,
and repealing Directive 2005/60/EC
of the European Parliament and of the Council and Commission Dire
ctive 2006/70/EC.

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ, ЯК ОДНА ІЗ ОСНОВНИХ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Замкова Ірина Олександрівна, студентка 2-го курсу
навчально-наукового інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри досудового
розслідування навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук **Моргун Надія Сергіївна**.

В контексті розвитку України, як демократично-
правової держави потрібно належним чином
запроваджувати створення ефективних правових
механізмів реалізації основних засад кримінального

провадження з метою підвищення його діяльності. Основним документом, який визначає механізм ведення та розслідування кримінальних правопорушень в Україні, є Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), який вперше в історії незалежності України вступив в законну силу у 2012 році. Законодавець в КПК України 2012 року вперше визначив засаду презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини. Традиційний початок визнання презумпції невинуватості одним з найважливіших прав людини заклала стаття 9 Декларації прав людини та громадянина, яка проголошує: «Оскільки кожен є невинним, доки не буде встановлено інше, то в разі затримання особи надмірна суворість, не викликана необхідністю з метою забезпечення його затримання, повинна суворо каратися законом». А також статтю 11 Загальної декларації прав людини, проголошується: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, доки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту»[4]. Відповідно у статті 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права зазначається: «Кожен обвинувачений у кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно із законом» [5]. Стаття 17 КПК України за своєю сутністю є формою втілення у кримінальне процесуальне законодавство закріпленої у частині 1 статті 62 Конституції України презумпції невинуватості, відповідно до якої особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не

буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду[2, с. 11], [1, с. 20].

Презумпцію невинуватості необхідно розглядати в загально-правовому і процесуальному значеннях. У загально-правовому значенні вона визначає положення особи в суспільстві. Хоча цей принцип сформульований як кримінальний процесуальний, однак його дія виходить за рамки лише кримінального процесу. Презумпція невинуватості - об'єктивне правоположення. Це вимога закону, звернена до всіх громадян, посадових осіб, державних і громадських організацій, до суспільної думки в цілому. Такої позиції дотримується і Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), що у своєму рішенні від 10 лютого 1995 р. у справі "Аллєне де Рібермон проти Франції" підкреслив, що сфера застосування принципу презумпції невинуватості є значно ширшою: він обов'язковий не лише для кримінального суду, який вирішує питання про обґрунтованість обвинувачення, а й для всіх інших органів держави [6].

У процесуальному значенні презумпцію невинуватості необхідно розглядати як вимогу, що визначає правове положення учасників кримінального провадження, і насамперед підозрюваного, обвинуваченого, як основу їхніх процесуальних прав. Точніше кажучи, правило презумпції невинуватості означає, що особа може бути визнана винуватою у вчиненні злочину і покарана лише за умови, що її вина буде доведена в передбаченому законом порядку і встановлена обвинувальним вироком суду. А тому повідомлення особі про підозру, складання слідчим та затвердження прокурором обвинувального акта на стадії досудового розслідування, розгляд справи у підготовчому

провадженні не вирішують наперед визнання його винуватим у вчиненні злочину. Лише один орган у державі наділений таким правом - це суд, який, відповідно до статті 124 Конституції України, є носієм судової влади, що здійснює правосуддя в умовах законності, незалежності, гласності та змагальності [1, с. 46]. Вирок суду є єдиним процесуальним документом, що встановлює винуватість обвинуваченого (підсудного). Тож, під обвинувальним вирокком суду слід розуміти вирок, що набрав законної сили. Така необхідність обумовлює наявність у чинному кримінальному процесуальному законодавстві процедур з перегляду судових рішень в апеляційному і касаційному порядку (глави 31, 32 КПК України) [2, с. 211-226]. Процесуальний порядок, що передуює набранню вирокком суду законної сили, є надійною гарантією справедливості правосуддя і визнання винуватими тільки осіб, що дійсно вчинили злочин.

Засада презумпції невинуватості тісно пов'язана з засадою забезпечення доведеності вини. Відповідно, суть засади забезпечення доведеності вини зводиться до того, що повідомлення особі про підозру, ухвалення обвинувального вирокку суду, затримання, арешт та застосування інших запобіжних заходів допускається лише за наявності беззаперечних доказів причетності особи до вчинення кримінального правопорушення. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення особі про підозру здійснюється за наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення [2, с. 156]. Відповідно до п. 2 ст. 2 Кримінального кодексу України, особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і

встановлено обвинувальним вироком суду відповідно до закону» [3, с. 5]. Забезпечення доведеності вини потрібно розуміти так: держава гарантує, що вина особи (підозрюваного, обвинуваченого, підсудного) буде доведена або спростована в межах процесуального закону належними, беззаперечними доказами. Відповідно до ч. 2 ст. 62 Конституції України ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину [1, с. 20]. Положення ч. 2 ст. 17 КПК України окрім того, що знімає з підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного обов'язок доводити свою невинуватість, прямо покладає цей обов'язок на органи обвинувачення: «ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом» [2, с. 11]. Засада забезпечення доведеності вини припиняє свою дію тільки тоді, коли вина особи буде доведена або спростована беззаперечними доказами.

Отже, як вже було зазначено, презумпція невинуватості - це вимога закону, яка звернена до всіх громадян, посадових осіб, державних і громадських організацій, до суспільної думки в цілому. Саме тому закон вимагає, що поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поводженню з невинуватою особою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 13 черв. 2014 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В. – 1996. – ст.33.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство станом на 10 верес. 2014 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В. – 2014.- 328 с.
3. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство станом на 25 жовт. 2014 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В. – 2014. – 212 с.
4. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043
6. Кримінальнопроцесуальний кодекс України. Науковопрактичний коментар. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://pidruchniki.com/1773062849187/pravo/prezumptsiya_ne_vinuvatosti_zabezpecheniy_dovedenosti_vini

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВА НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Зубрицька Анна Ігорівна, студентка 2-го курсу Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Пелих Наталія Анатоліївна**.

Під міжнародними стандартами в галузі прав людини розуміються міжнародно-правові норми, що закріплюють і розвивають принципи прав людини. В першу чергу, це зобов'язання держав надавати індивідам основоположні права і свободи та не робити дій, які зазіхають на ці права і свободи, не допускати будь-якої дискримінації, а також припиняти дії, що порушують права людини. Крім цього, встановлюється відповідальність держав за невиконання своїх зобов'язань, визначаються міжнародні механізми захисту прав людини.

У рамках адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу важливого значення набуває питання дотримання міжнародних стандартів, зокрема європейських, у сфері соціального захисту.

Право кожного на гідний рівень життя відповідно до міжнародних стандартів включає в себе наступні елементи:

1) право на здійснення необхідних для підтримання гідності і для вільного розвитку особистості прав у економічній, соціальній та культурній сферах;

2) право на такий життєвий рівень, який необхідний для підтримання здоров'я та добробуту сім'ї, що включає право на достатнє харчування, одяг, житло, медичну допомогу та соціальне обслуговування; право на соціальне забезпечення на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, настання старості чи іншого випадку втрати засобів до існування із незалежних від особи обставин;

3) право на постійне покращення умов життя;

4) право на свободу від голоду, що забезпечується шляхом вжиття державою індивідуальних та колективних заходів щодо удосконалення виробництва, розподілу та споживання.

Норми, які закріплюють право людини на гідний або достатній рівень життя, містяться у багатьох міжнародних нормативних актах з прав людини та конституціях сучасних держав, таке право прямо чи опосередковано закріплене у ряді нормативних актів різної юридичної сили, розглянемо деякі з них.

Загальна декларація прав людини передбачає у ст. 25:кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від людини обставини. [1,с.5-16].

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.) – у ч. 1 статті 11 визнає право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на

неухильне поліпшення умов життя. Цей міжнародний договір закріплює права трудящих на задовільне існування, що повинне бути забезпечене рівнем заробітної плати, і кожного на достатній життєвий рівень, який за необхідності підтримується соціальними виплатами. Ці ж положення повторюються пізніше у деяких регіональних міжнародних актах з прав людини. [3,с. 10-15].

Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996 р.) у частині першій зокрема зазначає, що держави-учасниці повинні забезпечити умови, за яких усі працівники мають право на справедливую винагороду, яка забезпечить достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей. Кожна людина має право на захист від бідності та соціального відчуження.

У Конституції Королівства Нідерланди (1983 р.) визначається обов'язок державних органів піклуватися про забезпечення засобів до існування та справедливий розподіл багатства. Вони повинні піклуватися про забезпечення населенню достатнього життєвого рівня. [5,с. 25-30].

Конституція Португалії (1976 р.) зазначає, що всі трудящі мають право: на винагороду, яка відповідає кількості, характеру і якості праці; на організацію роботи в соціальних умовах, що не принижують людської гідності.

Конституція Фінляндії (1999 р.) проголошує, що всі, хто не спроможний добувати собі засоби, необхідні для гідного людини життя, мають право на обов'язкове соціальне забезпечення та піклування.

Конституція Швейцарської конфедерації (1999 р.) виступає за те, щоб кожна особа приймала участь в системі соціального захисту, отримувала необхідне піклування про її здоров'я, працездатні могли покривати свої витрати на

життя завдяки праці на відповідних умовах, щоб кожна особа була захищена від економічних наслідків віку, інвалідності, хвороби, нещасного випадку, безробіття, материнства, сирітства і вдівства.

У практиці вітчизняного законодавства право на достатній життєвий рівень для особи та її сім'ї закріплено в Конституції України (ст. 48). Сутність цього конституційного права, насамперед, полягає в реальному забезпеченні як кожної людини, так і членів її сім'ї достатнім харчуванням, одягом і житлом. [1,с.18].

Відповідно до ст. 43; 45-49 Конституції України держава повинна забезпечити відповідний соціальний стандарт життєдіяльності людей. Її увага має бути зосереджена не тільки на наданні допомоги тим, хто сам не може забезпечити собі належний життєвий рівень, а й створенні відповідних умов для самостійного досягнення дієздатною людиною гідного рівня життя для себе і своєї сім'ї.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї — одне з важливих соціальних прав, яке безпосередньо залежить від економічного розвитку країни і ресурсів суспільства та тісно пов'язано із правами на працю, на соціальний захист, на медичну допомогу тощо. Тому його забезпечення і захист набуває все більшого значення та зумовлює нагальну потребу теоретичного переосмислення змісту права, закріпленого в ст.48 чинної Конституції України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28. червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — С 18

2. Загальна декларація прав людини [Текст] // Юридический вестник. – 1998. — №4. — С. 5-16.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgiBin/Laws/main.cgi?nreg=995_042.- // С.10-15
4. Мацокін В.В. Право громадян України на достатній життєвий рівень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.02.02 — «Конституційне право» / В.В. Мацокін. — Х., 2008. — 19 с. Мацокін В.В. Право громадян України на достатній життєвий рівень: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.02 «Конституційне право» / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2008. – 20 с.
5. Конституції Королівства Нідерландів від 17 лютого 1983 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.constitution.ru/archives/191>. С- 25-30

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РАЙОНОМ У МІСТІ

Калиновський Богдан Валерійович, завідувач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Удосконалення управління районом міста на демократичних засадах є дуже актуальною проблемою для сучасного розвитку України, яка успадкувала тоталітарну модель взаємовідносин управління міської влади та влади районів в містах. Досвід розбудови держави свідчить, що нова модель організації управління приживається на вітчизняному ґрунті значно повільніше і важче, ніж це видавалося у романтичних сподіваннях перших років незалежності.

Компетенція територіальних громад, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення в Україні щодо організації управління районом міста визначена в Конституції України, Законах України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про столицю України – місто-герой Київ”, “Про органи самоорганізації населення” та інших нормативних актах. Представляється можливим визначити компетенцію за наступними напрямками: в сфері соціально-економічного розвитку; в галузі бюджету, фінансів і цін; в галузі управління комунальною власністю; в галузі житлового комунального господарства; в сфері освіти, охорони здоров’я, культури, фізкультури та спорту; у

сфері соціального захисту та підтримки органів самоорганізації населення.

Конституційний статус міста Києва визначив особливу модель управління, що заснована на поєднанні місцевого самоврядування та прямого державного управління. До адміністративно-територіальної реформи в Києві налічувалось 14 районів: Ватутінський, Дарницький, Дніпровський, Жовтневий, Залізничний, Ленінградський, Мінський, Московський, Печерський, Подольський, Радянський, Старокиївський, Харківський, Шевченківський.

Однак, на виконання рішення Київської міської ради від 30 січня 2001 року №162/1139 “Про адміністративно-територіальний устрій м. Києва”, на підставі ч. 5 ст. 140 Конституції України, п. 41 ч. 1 ст. 26 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, ст. 9, п. 1, ст. 11 Закону України “Про столицю України – місто-герой Київ” відповідно до Указу Президента України від 10 листопада 1998 року “Про першочергові заходи з проведення в Україні адміністративної реформи” Київська міська рада вирішила затвердити межі нових адміністративних районів м. Києва, їх 10, а саме: Дарницький, Дніпровський, Солом’янський, Святошинський, Оболонський, Голосіївський, Печерський, Подільський, Деснянський, Шевченківський.

Відсутність нових сучасних методів управління призводить до ситуації невизначеності в наших містах, коли необхідно діяти, покладаючись, в основному на власні сили і внутрішні ресурси. Однак цей момент сприяв розвитку самодіяльних ініціатив під час виходу з соціально-економічної кризи. У цьому випадку на особливу увагу

заслуговує позитивний досвід управління в українських містах, як з районним поділом так і без такого.

Цікавим полягає досвід окремих територіальних громад, зокрема Києва, щодо праці з різними прошарками жителів міста і професійними групами. Ресурси влади і ресурси бізнесу, що поєдналися, спільно вирішували міські проблеми. В результаті місцева влада отримала можливість розвинути соціальну сферу, а підприємницьке середовище здобуло додаткових умов для формування інфраструктури малого і середнього бізнесу.

Підвищену увагу управлінському апарату району в місті слід приділяти зовнішній діяльності, яка містить в собі різні зв'язки і відносини з іншими містами не лише України, але й зарубіжжя. Принцип відкритості адміністративно-територіальних меж для нових виробництв і технологій дозволить накопичувати ресурс для реалізації міської стратегії і розширити ринковий простір.

Виходячи з вищезазначеного, слід наголосити, що необхідність управлінських реформуваль в муніципальних утвореннях викликана існуючими диспропорціями між залишками минулої тоталітарної і сучасної демократичної управлінських систем, неузгодженістю їх з новим соціально-політичним курсом національного державотворення та не конструктивністю щодо переходу на шлях ринкової економіки. Принципова, виважена і цілеспрямована державна кадрова політика є одним із найважливіших шляхів удосконалення управління. Головним завданням якої є подолання непрофесіоналізму і безвідповідальності чиновників, а також покликана викоринити їх бюрократично-корумповане ставлення до задоволення законних прав та потреб людей, докорінно покращити діяльність органів державної влади. На нашу

думку процес реформування повинен досягти формування сучасної державної та самоврядної кадрової політики – українській по своїй суті, прогресивно-реформаторської по своєму характеру, демократично-правової по своїй професійно-функціональній орієнтації і високодуховної з точки зору морально-етичних принципів.

Найбільш прийнятним варіантом вирішення згаданих проблем для територіальної громади було б те, коли такими людьми стали депутати міської ради, покликані відображати інтереси громади. Міська рада в цьому випадку сама повинна мати високий інноваційний потенціал, бути готовою до змін і нововведень, працювати в напрямку вироблення чіткого стратегічного плану розвитку районів міста, бачення його майбутнього; вивчати і усвідомлювати сильні та слабкі особливості громади, сприяти розвитку духу громади, почуття “ми – спільність” і “корпоративної культури” міста.

На сьогоднішній день, в багатьох державах світу розв’язання проблеми формування належної матеріальної основи місцевого самоврядування вбачають не в укрупненні громад, а в розвитку співробітництва між окремими громадами, так званий “кооперативний підхід”. Таке співробітництво звичайно здійснюється шляхом укладення контрактних угод щодо надання послуг та спільної діяльності в певних галузях між різними органами і рівнями місцевої влади.

ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Климко Анна Дмитрівна, здобувач вищої освіти 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Мазур Вікторія Вікторівна**.

Відповідальність в екологічному праві є важливим складовим елементом правового забезпечення раціонального природокористування, відновлення екологічних об'єктів і охорони довкілля, яка, в свою чергу, має на меті покарання винних, припинення і попередження порушень законодавства у галузі природокористування та охорони навколишнього природного середовища, а також поновлення порушених прав власників природних ресурсів і природокористувачів тощо.

Законодавство України встановлює адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність за порушення екологічного законодавства[6, с. 160-163].

Адміністративна відповідальність у сфері екології настає за скоєння еколого-правових проступків. Адміністративні стягнення покладаються на юридичних і фізичних осіб, які мають різний статус: посадових осіб, громадян за порушення загальнообов'язкових правил поведінки, загального порядку щодо використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки,

встановлених для всіх громадян, незалежно від місця і характеру їх роботи.

Згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення адміністративними стягненнями, що застосовуються до винних у порушенні вимог екологічного законодавства, є попередження, штраф, конфіскація знарядь і засобів вчинення правопорушення, які є особистою власністю порушника, вилучення незаконно добутих об'єктів природних ресурсів, позбавлення права заняття певним видом діяльності у галузі екології (наприклад, правом полювання)[4].

Адміністративна відповідальність у галузі екології може застосовуватись до винних осіб лише спеціально уповноваженими відповідно до законодавства органами та посадовими особами згідно з їх компетенцією і чітко визначеними повноваженнями.

Повноваження щодо притягнення до адміністративної відповідальності мають такі органи: - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів - Державна екологічна інспекція України,

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр - Державна служба геології та надр України,

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства - Державне агентство лісових ресурсів України,

- органи рибоохорони - Державне агентство рибного господарства України.

До кримінальної відповідальності притягуються винні особи у скоєнні злочинів, що являють собою найбільшу небезпеку для суспільства і навколишнього природного середовища. Відповідно до положень статей Кримінального кодексу України, що є єдиним законодавчим документом, за яким визначаються вид і міра кримінальної відповідальності за екологічні правопорушення в Україні, зокрема у розділі VIII (ст.236-254) «Злочини проти довкілля».

Чинний Кримінальний кодекс України визначає такі види злочинних діянь у галузі екології: порушення правил екологічної безпеки (ст. 236); нежиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. 237); приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (ст. 238); забруднення або псування земель (ст. 239); порушення правил охорони надр (ст. 240); забруднення атмосферного повітря (ст. 241); порушення правил охорони вод (ст. 242); забруднення моря (ст. 243); порушення законодавства про континентальний шельф України (ст. 244); знищення або пошкодження лісових масивів (ст. 245); незаконна порубка лісу (ст. 246); порушення законодавства про захист рослин (ст. 247); незаконне полювання (ст. 248); незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249); проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин (ст. 250); порушення ветеринарних правил (ст. 251); умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252); проектування чи експлуатація

споруд без систем захисту довкілля (ст. 253); безгосподарське використання земель (ст. 254); незаконне поводження з радіоактивними матеріалами (ст. 265); порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267); незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини (ст. 268); жорстоке поводження з тваринами (ст. 299); екоцид (ст. 441).

Слід зазначити, що згідно із ст. 51 Кримінального кодексу України є такі види покарань: 1) штраф; 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 4) громадські роботи; 5) виправні роботи; 6) службові обмеження для військовослужбовців; 7) конфіскація майна; 8) арешт; 9) обмеження волі; 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; 11) позбавлення волі на певний строк; 12) довічне позбавлення волі. Крім того, відповідно до ст. 98 Кримінального кодексу України до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк[3].

Вид та міра покарання залежить від ступеня суспільної небезпеки скоєного екологічного злочину і встановлюється відповідною статтею Кримінального кодексу України.

До цивільної (майнової) відповідальності притягуються юридичні і фізичні особи, які внаслідок порушення екологічного законодавства зобов'язані

відшкодувати заподіяну ними шкоду у повному обсязі і відповідно до реальної вартості майна на момент заподіяння збитків, а також витрат на поліпшення втрачених у результаті скоєного правопорушення властивостей природних ресурсів. Відповідно до ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» вжиття заходів дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності не звільняє винних осіб від компенсації шкоди, заподіяної забрудненням навколишнього природного середовища і погіршенням стану природних об'єктів та якості природних ресурсів[5].

За цивільним законодавством під шкодою слід розуміти грошову оцінку негативних для порушника майнових наслідків, які тим відчутніші для нього, чим більші матеріальні і моральні втрати були спричинені через скоєне ним правопорушення. Стосовно екологічних правопорушень і застосування з приводу їх вчинення майнової відповідальності можна говорити не тільки про матеріальні (економічні) підстави — знищення, псування майна громадян і юридичних осіб (наприклад, втрат лісового масиву в результаті незаконної порубки дерев, незаконного вилову чи потрапи в результаті забруднення вод, цінних порід риб), що призводить до матеріальної шкоди. Можна говорити про матеріальну шкоду як підставу застосування майнової відповідальності у галузі екології, оскільки екологічне правопорушення — це порушення особистих немайнових прав громадян суспільства, зокрема щодо забезпечення безпечного для життя і здоров'я довкілля, охорони здоров'я, тобто прав, гарантованих Конституцією України.

Методика розрахунку розміру екологічної шкоди і порядок її відшкодування визначаються відповідними нормативно-правовими актами щодо кожного виду природних ресурсів. Враховуючи специфіку екологічної шкоди (можливість прояву її наслідків через певні, а інколи значні проміжки часу), методика її обчислення спирається на сам факт заподіяння екологічної шкоди, а не на наслідки її прояву. Якщо така методика відсутня, то розмір шкоди розраховується на підставі фактичних затрат, необхідних для відновлення порушеного стану навколишнього природного середовища. В окремих випадках шкода може бути відшкодована шляхом покладання обов'язку на винну особу щодо відновлення стану та якості навколишнього природного середовища і його окремих об'єктів за рахунок власних коштів заподіювача шкоди, його власними силами. Оскільки в ст. 440 Цивільного кодексу України зазначається, що шкода, заподіяна майну громадянина, а також шкода, заподіяна організації, підлягає відшкодуванню особою, яка заподіяла шкоду, у повному обсязі[2].

Отже, незалежно від притягнення винних осіб до адміністративної або кримінальної відповідальності вони повинні нести цивільно-правову відповідальність у разі заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу або здоров'ю громадян. Цивільно-правова відповідальність передбачає обов'язок юридичних та фізичних осіб відшкодування шкоди, заподіяної ними внаслідок порушення нормативів, вимог та норм екологічної безпеки, тобто покладає на винних осіб майнові або інші зобов'язання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. // www.rada.gov.ua.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-41. – Ст. 356.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до №51. – Ст.1122.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // www.rada.gov.ua.
6. Тищенко Г.В. Екологічне право: Навч. посібник. — К.: Юмана, 2001. – С. 363.

ВИБОРЧЕ ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Козодой Л.М., доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Будь-які правові явища та політичні процеси, у правовій державі зокрема і процес передачі влади, не можуть відбуватися та функціонувати без забезпечення певними гарантіями.

З метою проведення законних виборів та легітимізації їх результатів, держава має створити належний правовий механізм, спрямований на усунення можливих причин і перешкод неповного або неналежного забезпечення народовладдя.

Гарантіями реалізації виборчих прав є закріплення в нормах Конституції України загальних основоположних норм-гарантій, норм-принципів, які певною мірою гарантують основним суб'єктам виборчого процесу реалізацію своїх виборчих прав – право обирати і бути обраним до органів державної влади, чи до органів місцевого самоврядування. Держава зобов'язана гарантувати їх реальне здійснення. Права суб'єктів виборчого процесу мають бути гарантовані та захищені від порушень з боку самої держави, або її органів, посадових осіб та свавілля різних ситуаційно створених політичних сил, чи окремої впливової групи зацікавлених осіб.

До нормативно-правових гарантій виборчих прав громадян належить система конституційних та

законодавчих норм, які визначають та закріплюють загальні принципи функціонування інститутів прямого народовладдя, коло суб'єктів здійснення безпосередньої демократії, цілі, яких вона має досягнути.

Відповідно норми виборчого права є первинною й головною складовою виборчого права та зберігають всі його властивості і відбивають особливості механізму правового впливу на поведінку суб'єктів виборчих правовідносин в процесі реалізації конституційного права обирати та бути обраними до органів публічної влади.

Основоположна роль у механізмі правового регулювання виборчих правовідносин надається конституційним нормам, оскільки вони врегульовують найважливіші за своїм змістом політичні відносини, пов'язані із формуванням та функціонуванням органів державної влади та органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Приписи конституційно-правових норм охоплюють всі стадії виборчого процесу, впливають на всіх суб'єктів та учасників виборчого процесу. Так, ст. 71 Конституції України визначає: “Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Виборцям гарантується вільне волевиявлення” [1, Ст. 141].

Основна частина нормативно-правових гарантій міститься в нормах законів, які врегульовують конкретний вид виборів, а також у Законі України “Про Центральну виборчу комісію”. У всій сукупності норми виборчого права врегульовують різні виборчі правовідносини, і тому можуть класифікуватися за різними критеріями. Так, за цільовим призначенням вони можуть бути поділені на

регулятивні та охоронні. При цьому для виборчого права характерно те, що регулятивних норм переважна більшість, і вони спрямовані на врегулювання суспільних відносин, які визначають діяльність суб'єктів виборчого процесу, пов'язану з реалізацією права обирати та бути обраним. Регулятивні норми визначають правову регламентацію та практичну основу виборчих правовідносин, також умови та порядок призначення виборів, порядок формування виборчих комісій, утворення виборчих округів, порядок голосування та ін.

Охоронні ж норми мають забезпечити примусове виконання визначених в регулятивних нормах вимог при невиконанні їх суб'єктами та учасниками виборчого процесу. Такі примусові дії забезпечуються застосуванням заходів кримінальної, адміністративної та іншого виду відповідальності, розглядом спірних питань виборчими комісіями та судами. Необхідно зазначити, що для сучасного національного виборчого законодавства стає характерним те, що у ньому є норми гарантії. Ці норми посідають самостійне місце в механізмі правового регулювання виборчих правовідносин, пов'язаних із забезпеченням реалізації суб'єктами виборчого процесу своїх прав. Фактично гарантійні норми виконують правозабезпечуючу функцію в механізмі правового регулювання всіх видів виборів. Введення до виборчого права інституту організаційних, інформаційних і процесуальних гарантій реалізації та захисту суб'єктивного політичного права громадян – якісно новий крок на шляху розвитку сучасного виборчого права [2, с. 46].

Виборчо-правові норми залежно від ролі, яку вони виконують в механізмі правового регулювання,

поділяються на матеріальні та процесуальні. Матеріальні норми виборчого права визначають зміст діяльності суб'єктів виборчого процесу, їхні права та обов'язки, обсяг та межі реалізації.

Процесуальні норми виборчого права врегульовують порядок реалізації виборчих прав та обов'язків, визначають форми та процедури, якими керуються суб'єкти виборчого процесу, визначають послідовність виконання виборчих дій. Від них залежить настання необхідних умов для реалізації матеріальних норм.

За засобом впливу на поведінку суб'єктів виборчого процесу норми виборчого права можна поділити на зобов'язуючі, забороняючі та уповноважуючі. Названа група норм безпосередньо є нормами гарантіями реалізації виборчих прав та обов'язків.

До нормативно-правових гарантій також належать норми, які передбачають юридичну відповідальність за порушення норм виборчого законодавства в разі порушення їх суб'єктами та учасниками виборчого процесу. “Юридична відповідальність за порушення законодавства про вибори та референдуми передбачає негативну реакцію держави щодо порушення права громадянина на участь у цих заходах. Вона виражена у відповідній правовій формі та передбачає як засудження самого правопорушення, так і його суб'єкта” [3, с. 337]. Юридичну відповідальність суб'єктів виборчого процесу залежно від того, якими нормативно-правовими актами вони передбачені, можна поділити на такі види: кримінально-правова, адміністративно-правова, цивільно-правова. Отже конкретна галузь права передбачає вид та

міру юридичної відповідальності суб'єктів виборчого процесу за порушення ними виборчого законодавства.

Список використаних джерел:

1. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30.

2. Избирательное право и избирательный процесс в Российской Федерации. Учебник для вузов. Отв. Редактор – доктор юридических наук А.В. Иванченко. – М.: Издательство НОРМА, 1999. – 856 с.

3. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності України. – К.: Інститут держави і права ім. Корецького НАН України, 2001. – 356 с.

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ ТА ПОВАГУ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ

Колб Іван Олександрович, прокурор відділу нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян прокуратури Київської області, кандидат юридичних наук.

Неоднозначним в науці кримінально-виконавчого права є й визначення змісту таких складових розглядуваного права, як гуманне ставлення та повага до

людської гідності. Приміром, О. В. Гальцова ототожнює повагу до людської гідності (в контексті засуджених) із забороною: 1) катування; 2) жорстокого, нелюдського та принижуючого поводження; 3) застосування покарань, які є жорстокими та нелюдськими; 4) проведення медичних, наукових чи інших дослідів над людиною без вільної згоди [1, с. 242]. Але ми не можемо підтримати такий підхід через специфіку законодавчого регулювання: закріплюючи у ст. 8 КВК України право засудженого на повагу до його людської гідності, законодавець водночас окремо вказує на те, що засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню. Заходи впливу можуть застосовуватися до засуджених виключно на підставі закону; засуджені не можуть бути піддані медичним або іншим подібним дослідженням незалежно від їх згоди. Тобто, право на повагу до людської гідності та заборона катувань й іншого подібного поводження є різними категоріями з точки зору КВК України.

До речі, О. В. Гальцова проявляє певну непослідовність у своїх висновках, посилаючись у тій же публікації, що, незважаючи на закріплення права людини на повагу до гідності в Конституції України, дотепер її поняття не визначено, а вказується лише на абсолютну заборону «застосування катувань» та «нелюдського чи такого, що принижує людську гідність поводження чи покарання». Таким чином, вказана прогалина законодавства повинна бути вирішена, оскільки єдине законодавче визначення терміна «гідність людини» дозволить захистити її ще в більш повному обсязі [1, с. 241]. З цього приводу більшість науковців справедливо вказують, що відсутність у законодавстві чіткого

визначення терміна «гідність людини», зумовлює неоднозначне розуміння та призводить до не виправдано звуженого його тлумачення», тому саме чітке визначення поняття «гідність людини» могло б виступати формальною підставою для розширення можливостей використання прав людини [2, с. 37].

У інших галузях наукових знань вивчення права особи на гуманне ставлення та повагу людської гідності є більш дослідженим. Так, у кримінальному процесуальному праві дане право визначається як таке, що належить усім суб'єктам, які включені у кримінальне провадження. М. Савчин слушно зазначає, що право на охорону державою гідності кожного індивіда передбачає обов'язок посадових осіб і всіх працівників державних структур поважати гідність людини, тобто: 1) ніщо не може бути підставою для її приниження; 2) будь-які заходи впливу на неправомірну поведінку особи з боку працівників правоохоронних органів не повинні спрямовуватися на приниження її гідності; 3) необхідне уважне, безкорисливе і моральне ставлення до задоволення прав і законних інтересів людини; 4) неухильне додержання етичних норм у поведінці працівників державних органів [3, с. 26-27].

Поняття гідності людини і громадянина розглядаються в літературі як визнання суспільством соціальної цінності та неповторності кожної конкретної людини, значущості і недоторканності кожної особистості як члена людської спільноти [4, с. 144-145]. Інші вчені посилаються, що гідність є сукупністю рис, що характеризують позитивні моральні якості людини, усвідомлення нею свого громадянського значення в суспільстві і державі, позитивне, відповідальне ставлення її до своїх обов'язків [5, с. 41] або моральною властивістю

людини, яка відображає її унікальну, неперевершену цінність. З моменту народження кожної людини її гідність є однаковою, тобто рівною із гідністю інших людей. Усвідомлення цього суспільством сприяє формуванню в кожної особи почуття власної гідності, очікування поваги до себе з боку інших людей, відстоювання нею своїх прав, а також визнання рівних прав усіх інших людей [6, с. 107].

Список використаних джерел:

1. Гальцова, О. В. Повага до гідності засудженої особи як складова принципу поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві, виконанні і відбуванні покарань / О. В. Гальцова. - С.241-244.
2. Гришук О. Людська гідність у правових актах ООН // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2004. – Вип. 39. – С. 37–41.
3. Савчин М. Основні конституційні критерії обмеження прав людини й основоположних свобод / М. Савчин // Вибори та демократія. - № 2. - 2008. -С. 21-28.
4. Права человека: учеб. для вузов / отв. ред. Е.А. Лукашева. - М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. - 573 с.
5. Мульченко В. Проблеми охорони честі та гідності особи у кримінальному законі / В. Мульченко // Право України. - 2002. - № 10. - С. 41-44.
6. Рабинович П.М. Права людини і громадянина: навч. посіб. / П.М. Рабинович, М.І. Хавронюк. - К.: Атіка, 2004. - 464 с.

ПРО ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОГАЛИНИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ЗМІСТУ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ

Колб Олександр Григорович, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх, доктор юридичних наук, професор.

Безпосередньо розробники відповідних змін до чинних законодавчих актів стверджують, що введенням до змісту КВК України чи Закону України «Про попереднє ув'язнення» розглядуваного права забезпечує «розширення прав» цих категорій осіб. При цьому право на гуманне ставлення та повагу до людської гідності ставиться в один ряд з менш значними правами, приміром, правом отримувати бандеролі [1], хоча окремі Народні депутати України і називають гуманне ставлення до ув'язнених однією з ознак християнського демократичного суспільства. На їх переконання, для осіб, які все ж таки скоїли правопорушення і заслуговують на покарання, воно має відзначатися не мірою його жорстокості, а фактом його невідротності. І, найголовніше, під час виконання покарання потрібно створити такі умови, щоб людина, усвідомивши протиправність своїх дій, свідомо стала на шлях виправлення і в подальшому не вчиняла нових правопорушень. Вкрай важливим етапом для виправлення людини, яка вчинила кримінальне правопорушення, є етап її перебування в ув'язненні. Особливою ситуацією є перебування людини під вартою, внаслідок оголошення їй підозри в кримінальному правопорушенні. Тобто вина людини ще не встановлена судом і де-юре особа є

невинною, але її права і свободи зазнають жорсткого обмеження. При цьому, умови тримання осіб, взятих під варту, зазвичай, навіть гірші, ніж в ув'язнених. Цілком імовірно, що через деякий час така людина буде звільнена, але вона вже понесла духовні і тілесні страждання. Таким чином, умови утримання людини в ув'язненні і особливо під вартою мають відповідати цінностям християнського демократичного суспільства [2].

Досліджуючи проблему реалізації засудженими права на правову допомогу, А. І. Грушицький торкається й проблеми забезпечення права цих осіб на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності. Він посилається, що сприяння у реалізації засудженим права на гуманне ставлення до себе і на повагу гідності, властивої людській особистості (ст. 8 КВК України) може бути забезпечене шляхом підготовки та подання до суду відповідного позову до осіб, які принижують гідність засудженого. Подібні дії суб'єкта надання допомоги спрямовуються на розв'язання конкретної проблемної ситуації – приниження гідності. І хоча він переслідує ціль усунути наявні порушення, в решті-решт, ці дії також виступають засобами досягнення загальної мети з максимально повної реалізації прав засуджених [3, с. 58]. Таким чином, досліджуване право визначається цим науковцем через негативні та протилежні дії відносно засуджених.

Список використаних джерел:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про попереднє ув'язнення» //

<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55398&pf35401=345404>.

2. Гуманне ставлення до ув'язнених відповідає цінностями християнського демократичного суспільства // <http://blogs.pravda.com.ua/authors/yurii-miroshnuchenko/566fb59023fba/>.

3. Грушицький А. І. Реалізація права на правову допомогу засудженими до позбавлення волі. - Дисертація канд. юрид. наук: 12.00.08, Нац. акад. внутр. справ. - К., 2012.- 200 с.

ГУМАНІЗМ – ЯК ПРИНЦИП ЗАПОБІЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОЧИННІСТЮ

Колб Сергій Олександрович, старший державний ревізор-інспектор Луцької ОДПІ ГУ Міністерства доходів і зборів України у Волинській області.

Незважаючи на раціональні міркування вищевказаних фахівців, відмітимо, що з наявних у літературі положень не витікає чіткого визначення поняття права засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності та форми й засоби його забезпечення у процесі виконання кримінальних покарань. Звичайно, від того, який зміст включається у те або інше наукове поняття, категорію, від точного окреслення їх меж та сфери застосування залежить визначення компетенції посадових осіб органів і установ

виконання покарань по їх впровадженню, практичній реалізації [1, с. 26].

Не розуміючи змісту та значення розглядуваного права у процесі виконання позбавлення волі, фактично неможливо ефективно його забезпечувати. Підсумком цього стають непоодинокі та brutальні порушення прав засуджених, приниження їх гідності та відсутність будь-яких проявів гуманізму у процесі виконання-відбування кримінальних покарань. Так, за словами Міністра юстиції, не зважаючи на значні зусилля, що вживаються задля удосконалення діяльності кримінально-виконавчої служби, мають місце випадки порушення прав засуджених представниками адміністрації установ виконання покарань, грубість з боку персоналу, про що свідчать скарги засуджених та їх родичів. Крім того, наголосив Міністр юстиції, не можуть не турбувати випадки порушень з корупційними ознаками серед персоналу кримінально-виконавчої служби [2].

Ще категоричніше висловлюються про стан з дотриманням прав засуджених правозахисники: «Brutальні порушення прав людини у виправних установах стали поширеним явищем. Засуджені фактично не мають можливості легально оскаржити незаконні дії адміністрації, прокуратура є найчастіше бездіяльною, парламентський контроль відсутній, і будь-які скарги викликають незаконні насильницькі дії з боку адміністрації. Засуджені втрачають віру в справедливе вирішення їх проблем та скарг. Brutальні порушення спонукали засуджених цілого ряду установ виконання покарань звернутись до правозахисних організацій та центральних засобів масової інформації щодо нелюдських умов тримання, катувань та жорстокого поводження, а

також вдатись до акцій протесту у вигляді голодувань та самокаліцтва» [3].

Список використаних джерел (посилань):

1. Карелін В.В. Правове регулювання застосування заходів заохочення та заходів стягнень у процесі відбування покарання у виді позбавлення волі: дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08 / Карелін Владислав Володимирович. – Х., 2014. – 216 с.

2. Мін'юст: Міністр юстиції назвав п'ять основних проблем пенітенціарної системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=243292478&cat_id=35884. – Заголовок з екрану.

3. Запит щодо проведення громадської експертизи Всеукраїнської громадської організації «Національний комітет по боротьбі з корупцією» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.komitet.ua/exp/2>. – Заголовок з екрану.

ПРО ДЕЯКІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ

Кондратішина Вікторія Вікторівна, доцент кафедри кримінального права і процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Фахівці доводять, що: а) порушення прав людини не допомагає підтримувати порядок в УВП, а підриває його; б) працівники УВП, що порушують права людини, посягають як на людську гідність, так і на закон; в) нехтування правами людини руйнує суспільну довіру до системи виконання покарань в цілому та держави; г) поширення практики порушення прав людини призводить до підміни понять законності поняттям доцільності та до професійної деформації правосвідомості працівників; д) незаконні дії персоналу працюють на створення негативного іміджу системи виконання покарань. Водночас повага працівників колоній до прав людини не скорочує, як вважають окремі особи, а навпаки, підвищує ефективність системи виконання покарань [1, с. 4]. Тобто, як нормативне визначення змісту й гарантій забезпечення права засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності, так і їх практична реалізація створюють необхідне підґрунтя для забезпечення досягнення цілей, що постають перед процесом виконання покарання у виді позбавлення волі.

А оскільки сучасні дослідження оминають наведені питання, необхідно звернутися до першоджерел цього права – міжнародних стандартів і практик, що і буде здійснено у наступних підрозділах. Водночас слід

відзначити, що у науці кримінально-виконавчого права не розмежовуються такі категорії, як «принцип» гуманізму та поваги до гідності людини, та «право» на гуманне ставлення та повагу людської гідності, що вносить зайву плутанину у без того ускладнені підходи до розуміння сутності й значення проблеми нашого дослідження.

Як неодноразово підкреслювалось в науковій літературі, уявлення про сутність будь-якого явища або процесу об'єктивної дійсності, у тому числі й правового характеру, розвиваються, як правило, у рамках того концептуального напрямку, який панує в теорії науки в той чи інший час. Згідно із цим твердженням нормативного закріплення у правовій сфері найчастіше набувають ті уявлення про явища, які відповідають домінуючій концепції на певному проміжку часу [2, с. 11], а система категорій і понять кримінально-виконавчого права має адекватно відбивати процес виконання кримінальних покарань та відображати його предметну сутність. Тому виключно наука і має стати підґрунтям для розвитку практики виконання кримінальних покарань та її окремих інститутів, бо практика осмислюється, організовується і спрямовується саме теорією [3, с. 388-689].

Однак, право засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності стало певним винятком з цього правила: у науці кримінально-виконавчого права воно належним чином не вивчалось, а було спочатку уведено в закон, і саме законодавче закріплення стало первинним та зумовило потребу наукового дослідження цього питання.

Список використаних джерел (посилань):

1. Бочаров, И. В. Обеспечение прав человека в деятельности сотрудников ФСИН [Текст] : справ. пособие для сотрудников ФСИН / И. В. Бочаров, Н. А. Русакова, А. Б. Суслов ; под ред. А. Б. Сулова. – Пермь, 2011. – 40 с.
2. Алексеев, С. С. Общая теория права [Текст] : в 2 т / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1982. – Т. 2. – 360 с.
3. Філософський словник [Текст] / за ред. В. І. Шинкарука. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Користін Олександр Євгенович, заступник директора Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор.

З розвитком суспільства і появою низки нових викликів і загроз, розвивається і правоохоронна сфера, яка стає все більш складною та вимагає безпрецедентної спеціалізації і експертних знань. І такого роду тенденція чітко проявляється у все нових формах поліцейської діяльності, а також у розвитку методології правоохоронної діяльності.

Дослідники та правоохоронна література зазвичай методологію правоохоронної діяльності розкривають на основі п'яти моделей поліцейської діяльності [1]:

традиційна поліцейська діяльність (*Traditional policing*), соціально-орієнтована поліцейська діяльність (*community policing or Community-oriented policing*), проблемно-орієнтована поліцейська діяльність (*problem-oriented policing*), комп'ютерна статистична поліцейська діяльність (*Computer statistics model (CompStat)*) та *поліцейська діяльність, керована аналітикою (intelligence-led policing (ILP))*).

Традиційна поліцейська діяльність є, мабуть, найвідомішою з поліцейських моделей і залишається стандартним стилем правоохоронної діяльності. Це стосується реактивного та інцидентного стилю, за яким працівники поліції реагують на злочини та надають сервісні послуги або реагують відповідним чином. Відповіді на дзвінки, прийом скарг, патрулювання у громадських місцях, створюючи видимість присутності поліції, та розкриття злочинів, що мали місце у минулому або лише вчиняються, є сутністю традиційної поліцейської діяльності. Оскільки традиційна модель поліцейської діяльності розглядає питання безпеки і, зокрема, громадської безпеки як завдання поліції, *community policing* зосереджується на партнерстві між поліцією та громадськістю, активно вирішуючи проблеми безпеки.

Соціально-орієнтована поліцейська діяльність спрямована на зміцнення довіри та посилення комунікації між поліцією та громадськістю. *Community policing* програми включають створення громадських форумів із залученням представників різних громадських груп та інституцій, де обговорюються та розглядаються питання безпеки, включаючи правопорушення та окремі злочини в регіоні.

У *проблемно-орієнтованій поліцейській діяльності* ідентифікація та аналіз "проблеми" є основною спрямованістю роботи поліції, а не конкретний злочин, справа, виклик або інцидент. У цій моделі особлива увага приділяється загалом проблемі злочинності та питанням безпеки. Поліція активно розбудовує привентивні стратегії, зі спробою вирішення проблеми, а не простого реагування на її шкідливі наслідки.

Модель *комп'ютерної статистичної поліцейської діяльності* (CompStat) - це система управління, у якій розробляється модель, за якою незначні злочини розглядаються як елемент зменшення більш тяжких. На підставі аналізу статистики вже вчинених злочинів, окремі регіональні керівники правоохоронних органів є відповідальними за впровадження на місцевому рівні заходів, які вже завчасно розроблені.

Кожна з цих моделей має різні стратегічні цілі, сильні та слабкі сторони та може доповнювати інші, коли вони використовуються одночасно. Зазначені методології не наділені необхідними інструментами та характеристиками щодо протидії більш серйозній загрозі транснаціональної організованої злочинності. Лише ІЛР є єдиним методом, що однозначно позиціонується як ефективна боротьба з транснаціональною організованою злочинністю.

Сьогодні менеджмент правоохоронних органів все частіше визнає, що більше не перебуває в світі відсутності або недостатньої кількості інформації: не є дефіцитом дані та інформація про злочинне середовище і злочинну діяльність. Завдання полягає в тому, щоб перетворити це багатство даних в знання, які можуть сприяти прийняттю процесуальних рішень, покращувати стратегії боротьби зі

злочинністю та підвищувати ефективність її профілактики. Іншими словами, мета полягає в тому, щоб перетворювати дані та інформацію в процесі активної аналітико-розвідувальної діяльності [2].

Однак у багатьох випадках збільшення кількості інформації не обов'язково призводить до збільшення знань. Існуюча структура процесів обробки інформації в рамках поліцейської діяльності ще не налаштована на нову філософію ХХІ століття. Багато керівників отримують доступ до аналізу злочинності, переважно на підставі статистичних даних, а кримінальна розвідка не інтегрується в загальну картину. Тому, ключові рішення приймаються без доступу до всіх розвідувальним аналітичним знань.

Протягом більшої частини історії правоохоронних органів інформація кримінальної розвідки, що відноситься до діяльності окремих злочинців або організованих груп, накопичувалася спеціалізованими підрозділами. Навіть з активним розвитком розвідувальних підрозділів ці аналітичні групи часто зберігали свою інформацію в вузьких межах своєї конкретної одиниці. Діяльність розвідувальних підрозділів переважно характеризувалася реактивністю, з метою забезпечення оперативної або слідчої підтримки.

В даний час поліцейська діяльність переживає період значних змін як в оперативній тактиці, так і в організаційних структурах. Впроваджуються нові ідеї щодо скорочення злочинності і зміни стратегій короткострокової і довгострокової політики. Найбільш поширеною з нинішніх змін у філософії боротьби зі злочинністю та поліцейської практики є якраз ІІР [2].

Мета поліцейської діяльності, керованої аналітикою, може бути витлумачена виходячи з тактичних пріоритетів і зосереджує увагу на чотирьох елементах: націленість на криміналітет (особливо на активних злочинців за допомогою відкритих і негласних засобів); управління вогнищами злочинності і громадською безпекою; розслідування пов'язаних серій злочинів та інцидентів; а також застосування превентивних заходів, включаючи роботу з громадськістю.

Таким чином, Intelligence-led policing використовує кримінальний розвідувальний аналіз в якості об'єктивного інструменту прийняття рішень з метою сприяння скороченню і запобігання злочинності за допомогою ефективних стратегій поліцейської діяльності і проектів зовнішнього партнерства, створених на основі доказової бази.

Список використаних джерел (посилань):

1. Bell Peter, Congram Mitchell. Intelligence-Led Policing (ILP) as a Strategic Planning Resource in the Fight against Transnational Organized Crime (TOC). International Journal of Business and Commerce. Vol. 2. No. 12 (2013). P 15-28.

2. Ratcliffe Jerry H. Intelligence Led Policing. 2nd Edition. London/New York: Routledge, 2016.

ПРАВА ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Кравчук Діана Сергіївна, слухач магістратури 1-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Права людини—це комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в цивілізованому суспільстві.

Право виступає мірою свободи і зміст його в тому, щоб узгодити свободу окремої людини зі свободою інших членів суспільства, дотримуючись принципу рівності. Право виступає як засобом забезпечення свободи, так і істотним засобом обмеження неузгоджених з суспільними потребами і уявленнями людей про добро і справедливість рівня свободи й обсягу влади. Встановлювані заборони й обмеження повинні бути доцільними з погляду гарантій свободи, а отже, і справедливими [1].

Права людини мають природну сутність і є невід'ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту [2].

Права людини в галузі охорони здоров'я в Україні захищені цілою низкою ратифікованих міжнародних документів, зокрема, такими як: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про

права інвалідів, Конвенція про права дитини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська соціальна Хартія. Національне законодавство базується передусім на Конституції України, Законах України, серед яких провідну роль відіграє Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», постановах Кабінету Міністрів України, відомчих нормативно-правових актах [3].

Стаття 8. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Стаття 9. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Існує ряд аспектів, які не можуть бути вирішені виключно у відносинах між державами та фізичними особами, зокрема, гарне здоров'я або захист від усіх можливих причин погіршення здоров'я людини не можуть бути забезпечені державою. Отже, право на здоров'я має розумітися як право на використання цілої низки заходів, послуг і умов, необхідних для реалізації права на найвищий досяжний рівень здоров'я.

Системи охорони здоров'я повинні забезпечувати:

1. Наявність медичних послуг у кількості, що задовольняє попит (з урахуванням рівня економічного розвитку країни).
2. Доступність медичних послуг, у тому числі завдяки запобіганню дискримінації, створенню можливостей для фізичного та географічного доступу цих послуг, урахуванню потреб особливих груп (діти, літні люди),

забезпечення доступу до інформації щодо існуючих методів лікування.

3. Прийнятність медичних послуг з етичної точки зору (згода, конфіденційність), з повагою до потреб окремих осіб, меншин та спільнот, вразливих верств населення.

4. Якість медичних послуг, які обґрунтовані з наукової медичної точки зору.

Принципи дотримання зобов'язань державами на виконання п. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права:

1. Поступове здійснення. Визнаються труднощі економічного характеру у зв'язку з обмеженістю наявних ресурсів. Цей принцип не слід тлумачити як привід до позбавлення зобов'язань; він означає, що держави-учасниці мають конкретне і постійне зобов'язання рухатися якомога швидше і щонайефективніше з метою повної реалізації ст. 12. Держави зобов'язані вживати заходів, які є усвідомлені, конкретні та націлені на повне здійснення права на здоров'я.

2. Заборона регресу, тобто недопущення погіршення стану національної системи охорони здоров'я.

Основні обов'язки Держав: Запровадження загального порядку (витяг):

- забезпечувати доступ до лікувальних установ, медичних товарів і послуг на недискримінаційній основі, особливо для вразливих або соціально відчужених груп;
- забезпечувати основними медикаментами;
- забезпечувати справедливий розподіл усіх медичних товарів і послуг;
- ухвалити та реалізовувати національну стратегію в галузі охорони здоров'я, яка має бути створена на основі

епідеміологічних даних і в якій особливу увагу буде приділено вразливим/маргінальним групам населення.

Цього року Верховна Рада України проголосувала за історичний законопроект, за яким українська медицина має змінюватись на краще. Довкола самого документу довго вирували пристрасті, противники його називали "сирим", а лобісти медичної реформи в Україні вказували, що для впевненої ходи реформи потрібні й інші законопроекти.

Щоб українська медицина почала якісно змінюватись, народними депутатами було ухвалено урядовий законопроект: № 6327 "Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів". Ще на першому читанні до документу було чимало зауважень. Але перший крок на шляху медичного реформування таки вже було зроблено.

19 жовтня під час засідання Верховна Рада України ухвалила законопроект про медичну реформу. За Закон України "Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів" (№6327) у другому читанні проголосували 240 народних обранців. Головний акцент змін – відмова від адміністративного керування фінансуванням медицини і перехід на визнану у світі модель фінансування – гроші за пацієнтом. Народні депутати розглянули майже тисячу правок, в результаті ухваливши лише три суттєві зміни. І вони не стануть на заваді до справжнього початку революції у медицині.

Список використаних джерел (посилань):

1. Тертишник В. М. Верховенство права та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі

України. Монограф. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2009. – 404 с.

2. Теория государства и права: Учебник для вузов / Под ред. проф. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова.. — 2-е изд., изм. и доп. — Москва: НОРМА, 2002. — С. 540.

3. Права людини в сфері охорони здоров'я: практ. посібник / За наук. ред. І. Сенюти. – Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2012.

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

Кудренко Світлана Віталіївна, здобувач вищої освіти 4-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Литвинчук Олександр Іванович**.

Сучасна кримінальна процесуальна доктрина ґрунтується на положенні неухильного дотримання законності та обґрунтованості під час прийняття рішень у кримінальному провадженні, в тому числі при затриманні особи, що є запорукою досягання його завдань. Зазначене обумовлено специфікою кримінального судочинства, адже його учасники можуть зазнавати тимчасових обмежень

прав і свобод. На сьогодні вказані питання набувають особливої актуальності, оскільки головною вимогою входження України у світове та європейське співтовариство є приведення національного законодавства відповідно до міжнародних правових стандартів у сфері захисту прав і свобод людини. Як доречно зазначено, що свобода можлива лише тоді, коли вона не обмежує права інших громадян і не заборонена законом. Порушуючи правові приписи, людина переступає межу свободи, за якою вона перетворюється на свавілля щодо суспільства і в несвободу для самого індивіда. Обов'язок контролювати допустимі межі свободи кожного громадянина покладено на державу [2, с. 264].

Особиста недоторканість є одним із найважливіших прав людини, а тому проблематика її захисту є пріоритетною та актуальною. Проблема удосконалення процесуальної форми затримання осіб є однією з найбільш актуальних, складних і практично важливих проблем юридичної науки.

У кримінальній процесуальній науці питанню затримання особи завжди приділялась достатня увага. Так, у наукових працях Ю.П. Аленіна, В.Д. Берназа, І.Г. Богатирьової, А.Ф. Волобуєва, Ю.М. Грошевого, О.М. Ларіна, В.З. Лукашевича, О.І. Михайлової, М.М. Михеєнка, С.М. Стахівського, М.С. Строговича, В.П. Шибіка, М.Є. Шумила та інших були розглянуті різні аспекти затримання особи. Однак, прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 року і на сьогодні вимагає переосмислення широкого кола проблем, які залишилися невіршеними.

Затримання особи супроводжується численними проблемами, які обумовленні відсутністю єдиного поняття

«затримання особи», комплексного відображення цього поняття в законодавчих актах, а також наявними на практиці порушеннями прав особи при її затриманні, терпимим відношенням до цього.

Враховуючи це, важливим питанням є визначення поняття затримання особи, оскільки в сучасній теорії кримінального процесу серед учених існують досить протилежні наукові позиції з цього питання.

У КПК України термін «затримання особи» водночас визначається і як захід забезпечення кримінального провадження (п. 8 ч. 2 ст. 131 КПК України), і як тимчасовий запобіжний захід (ч. 2 ст. 176 КПК України), і як процесуальна дія, факт і результати проведення якої фіксуються у відповідному протоколі (ч. 5 ст. 208 КПК України)[1].

На нашу думку, складність піднятого питання обумовлено тим, що законодавцем затримання особи віднесено до заходів забезпечення кримінального провадження, які застосовуються з метою досягнення дієвості кримінального провадження.

Однак, відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України кримінальне провадження це досудове розслідування та судове провадження. Тобто, початковою стадією будь-якого провадження є досудове розслідування, яке безпосередньо розпочинається з моменту внесення слідчим або прокурором відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудового розслідування (ст. 214 КПК України).

Водночас, як свідчить аналіз положень Розділу II КПК України «Заходи забезпечення кримінального провадження» всі такі заходи, окрім затримання особи, застосовуються виключно в межах розпочатого досудового розслідування або в судовому провадженні. Крім того,

подальший аналіз КПК України свідчить, що затримання особи визначено як тимчасовий запобіжний захід.

При цьому назва Глави 18 має назву «Запобіжні заходи, затримання особи», що свідчить про розмежування даних процесуальних інститутів, оскільки в назві вони відділені комою. Отже, вказана законодавча неузгодженість не дає в повній мірі вести мову про ефективну реалізацію затриманою особою процесуальних гарантій, що, в свою чергу, призводить до прикладних проблем під час застосування процесуального інституту затримання.

Із урахуванням вищевикладеного можна зробити висновок, що відсутність на законодавчому рівні чітко закріпленого поняття «затримання особи» серед учених призводить до різноманітного його тлумачення. Адже в кримінальному процесі сутність «затримання особи» тлумачиться двояко: його віднесено як до заходів забезпечення кримінального провадження, так і до тимчасового запобіжного заходу, що призводить до прикладних проблем визначення мети і підстав затримання особи. Тобто, дане поняття можна віднести до оціночних понять, що, у свою чергу, призводить до прикладної плутанини застосування відповідних положень КПК України. Тому існує необхідність визначення в КПК України чітко закріпленого поняття «затримання особи».

Мета затримання особи прямо не сформульована в ст. 207-208 КПК України.

Проте, ми погоджуємось з Є.І.Макаренком щодо його визначення мети затримання і вважаємо, що потрібно сформулювати та закріпити її в КПК України, а саме: «Метою затримання є прагнення отримати, дослідити та перевірити незаперечні, викривальні докази у

кримінальному провадженні. При цьому затримання підозрюваного створює реальні умови для проведення слідчих (розшукових) дій по збиранню доказів, в яких є вкрай необхідною участю або присутністю підозрюваного».

Також, ми вважаємо, що ч. 1 ст. 208 КПК України необхідно доповнити підпунктами № 4 і 5, у яких би було визначено такі підстави для затримання особи:

4) якщо органу досудового розслідування стало відомо про вчинення особою злочину і він володіє прямими доказами, які вказують на це;

5) у разі коли підозрюваний, який перебуває на домашньому арешті (як цілодобовому, так і у визначений період доби) його порушив.

Вирішення вищевикладеної проблематики стає ще актуальнішим у зв'язку із активізацією тероризму в східних областях України.

Для боротьби із цим негативним явищем в нашій державі проводиться ряд заходів по удосконаленню нормативно-правової бази в галузі кримінально-процесуального права. Одним із таких заходів було прийняття спільного Наказу від 26.08.2014 № 872/88/537 «Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції».

У п. 2.1. цього наказу визначений значно спрощений порядок затримання осіб щодо яких існує обґрунтована підозра у вчиненні терористичної діяльності. Так, вказаною правовою нормою визначено, що підставою для здійснення превентивного затримання є наявність

обґрунтованої підозри у вчиненні особою терористичної діяльності, в тому числі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 109–1141, 258–2585, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 КК України.

Прийняття вищевказаного підзаконного нормативно-правового акту повністю не вирішує вищеописану проблему щодо затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, адже він поширюється лише на злочини терористичної спрямованості, вчинені на визначеній території України, але тероризм на сьогоднішній день вийшов далеко за межі східних областей нашої держави.

Підсумовуючи усе вищевикладене, не заперечуючи того, що людина є найвищою соціальною цінністю, хочеться сказати, що основними принципами КПК України повинні бути дієвість і справедливість. При чому справедливим вказаний закон повинен бути в першу чергу не до злочинців, а до осіб, яким вказані злочинці спричинили шкоду.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // *Голос України*. — 2012. — 19 травня (№ 90—91).
2. Борман В. І. Затримання як тимчасовий запобіжний захід / В. І. Борман // *Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників: матеріали V студ. наук. конф.* (Харків, 15 трав. 2014 р.) / редкол.: О. В. Капліна (голов. ред.), Д. М. Говорун (заст. голов. ред.), О. І. Бережний та ін. — Х., 2014. — с. 264.

НАЦІОНАЛЬНА ЗАГРОЗА ПОШИРЕННЯ НОВИХ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН

Лашук Олена Вікторівна, аспірант заочної форми навчання Національної академії внутрішніх справ.

Немедичне вживання психоактивних речовин, у першу чергу серед молоді, стало найглобальнішою проблемою сьогодення. Цифри офіційної статистики демонструють лише верхівку айсбергу під назвою «наркоманія». За висновками Всесвітньої організації охорони здоров'я, коли коефіцієнт наркотизації населення країни досягає 7%, настають незворотні процеси соціальної деградації суспільства, що у свою чергу внеможливіє процеси розбудови сталої та безпечної держави. Указаний рівень немедичного вживання наркотиків призводить до того, що в дію вступають асоціальні, переважно кримінальні, механізми регулювання соціальних відносин. На сьогодні за статистичними даними МВС в Україні зареєстровано 63 тис. наркоспоживачів. У той же час, як свідчить досвід ВООЗ на облік стає у середньому кожен 50-й наркоман. Тобто реальна цифра має перебувати в межах 3 млн. споживачів наркотиків, а це майже критичні 7% населення країни.

Високий рівень споживання наркотиків призводить до того, що ділки від наркобізнесу поширюють мережу збуту наркозасобів, залучаючи до споживання нових жертв. У 2015 році органами внутрішніх справ викрито 6 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотиків. Із незаконного обігу вилучено 2,7 тонни наркотичних засобів і психотропних речовин, ліквідовано 117 підпільних нарколабораторій та 960 наркопритонів.

Крім того, Європейською комісією з лібералізації візового режиму для України однією з вимог висунуто нарощування зусиль з протидії легалізації коштів, отриманих від незаконного обігу наркотиків. Шляхом її реалізації є накладення арешту на майно підозрюваних у вчиненні наркозлочинів. У результаті вжитих заходів у 2015 році в тіньовий наркообіг не потрапило 5,6 млн. грн.

Нові психоактивні речовини (далі - НПП) - аналоги або похідні існуючих наркотичних засобів і психотропних речовин, що не підпадають під міжнародні і національні заходи контролю, але мають дію, схожу з дією контрольованих наркотиків.

Це загальний термін, який охоплює нові наркотики, що називаються "курильними сумішами", "спайсами", "солями", "дизайнерськими наркотиками", "легальним дурманом" і так далі. Статтею 1 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» (далі – Закон) визначено термін аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин – це заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють.

Відповідно до ст. 13 Закону на території України забороняється обіг аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин. Разом з тим НПП продаються відкрито під маркою "легальних наркотиків", у тому числі і через Інтернет, а значить доступ до них максимально спрощений, ринок збуту практично необмежений, а

основна аудиторія споживачів - молодь, яка також залучається до злочинної діяльності, пов'язаної з поширенням нових речовин.

Наркозлочинність дуже швидко захопила цей найприбутковий ринок і знаходиться в постійному пошуці шляхів легалізації своєї продукції. Швидкість, з якою виробляються і збуваються НПР залишають позаду існуючі механізми контролю, істотно випереджаючи розвиток національних законодавчих і регулюючих норм. Неконтрольовані, а значить не перевірені на безпеку нові психоактивні речовини мають набагато більшу потенційну загрозу, ніж традиційні наркотики.

Головною перешкодою для ефективної протидії НПР в Україні є відсутність офіційних механізмів оперативного виявлення і встановлення національного контролю над новими речовинами. Існуючий нині процесуальний шлях є тривалим, обтяжливим і неприйнятним для боротьби з таким динамічним явищем.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 422 "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" функції по забезпеченню формування державної політики з питань обігу наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також координації діяльності органів виконавчої влади з вказаних питань, покладений на Міністерство охорони здоров'я України. Необхідно врегулювати процес контролю над новими психоактивними речовинами шляхом використання методу класифікації таких речовин за принципом аналогії. У разі застосування вказаного принципу речовина, яка структурно схожа із вже підконтрольною речовиною і має таку ж або більш

сильнішу психоактивну дію, визнається аналогом контрольованої речовини, а значить також підпадає під національний контроль.

Розробка нормативно-правового акту про віднесення нових психоактивних речовин до аналогів наркотичних і психотропних речовин, що у свою чергу заборонить їх обіг на території України і надасть правоохоронним органам дієвий механізм боротьби з ними. Прийняття нормативного акту визначить процедуру визнання засобів (речовин) аналогами наркотичних засобів і психотропних речовин, що дасть можливість правоохоронним органам на етапі досудового слідства приймати процесуальні рішення, які запобігатимуть появі на території держави нових психоактивних сполук.

Отже, прийняття проекту акту, а саме наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку визнання засобів (речовин) аналогами наркотичних засобів і психотропних речовин» визначить процедуру визнання засобів (речовин) аналогами наркотичних засобів і психотропних речовин щозабезпечить державне регулювання й контроль у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів.

ЗАПОБІГАННЯ ТІНІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Левченко Юрій Олександрович, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) Поширення тіньової економіки поряд з макроекономічною розбалансованістю та обмеженістю ресурсів визнані основними глобальними ризиками майбутнього десятиріччя [1].

Недостатня ефективність міжнародних інституцій та національних органів управління у протидії тіньовій економіці спричинюють її подальше поширення. Незважаючи на загрожуючі масштаби зазначеної проблеми, поки що відсутній цілісний та скоординований між країнами план дій щодо подолання тіньової економіки. Існуючі програмні документи або стосуються по долання її окремих проявів, зокрема відмивання «брудних» грошей, боротьби з економічною злочинністю тощо, або спрямовані на протидію тіньовій економічній діяльності у масштабах національних економік.

Оскільки проблема тінізації вийшла за межі однієї країни, масштаби тінізації глобальної економіки та загрози, пов'язані з її існуванням і поширенням, потребують розробки скоординованої стратегії протидії такому явищу. Останнім часом дослідники зазначають певні позитивні риси у сфері детінізації економіки, які виявляються у наступному: вирівненні перепадів у економічній кон'юнктурі (особливо за умов економічної кризи, коли за рахунок перерозподілу ресурсів забезпечується виробництво у тіньовій сфері);

пом'якшенні певних соціальних суперечностей за рахунок нелегальної зайнятості; легалізації тіньового капіталу, який у подальшому обкладається податками. Водночас зазначені риси є тимчасовими і не можуть бути основою для сталого економічного розвитку.

Основні напрями запобігання тінізації глобальної економіки передбачають: проведення національних аудитів економік країн з метою оцінки масштабів видів тіньової економічної діяльності та їх впливу на формальну економіку; оцінку національних регуляторних систем щодо оподаткування, ліцензування праці, навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки, захисту прав споживачів, прав інтелектуальної та промислової власності з метою визначення можливостей їх спрощення та зменшення вартості їх дотримання; дослідження впливу праці мігрантів, зокрема дешевої праці, на національний добробут та дотримання корпоративних стандартів праці; запровадження спеціальної допомоги інтеграції для вразливих груп населення (зокрема, меншин, біженців, вимушених переселенців тощо); посилення електронного моніторингу й нагляду за грошовими потоками банків та інших фінансових інститутів; запровадження жорсткіших правил щодо готівкових транзакцій та збільшення штрафів за незадекларовані й необліковані готівкові рахунки; поліпшення взаємодії, інформаційного обміну, обміну кращою практикою щодо моніторингу, дізнання та кримінального переслідування між регіональними, національними та міжнародними правоохоронними органами; посилення контролю за транзакціями за участі офшорних юрисдикцій; вдосконалення правил та норм, які регулюють діяльність фінансових ринків, забезпечення прозорості фінансових інструментів; запровадження та/або

вдосконалення нормативних актів щодо лобювання та діяльності професійних асоціацій, управління державним майном, посилення контролю за підробленими товарами тощо; забезпечення діяльності з інформування та адекватного захисту свідків[2].

Однією з складових подолання тіньової економіки є система протидії відмиванню «брудних» грошей, координація якої здійснюється міжурядовою організацією FATF – («Financial Action Task Force on Money Laundering» – Міжнародна група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів). Вперше на офіційному рівні за боротьбу з відмиванням злочинних доходів йшлося у Конвенції ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, яку прийнято на Міжнародній конференції з питань боротьби із зловживанням наркотиками та їх незаконним обігом у грудні 1988 р. у Відні (Австрія) як частина заходів щодо припинення незаконної торгівлі наркотиками [3]. Зазначена Конвенція ратифікована Україною 27 листопада 1991 р. [4]. Хоча у Віденській конвенції ще не використовувався сам термін «відмивання доходів», проте був визначений кримінальний зміст дій, пов'язаних з відмиванням доходів, отриманих від незаконного обігу наркотиків, зокрема: переказ власності, якщо відомо, що така власність отримана у результаті будь-якого правопорушення, або у результаті участі у ньому, з метою приховування незаконного джерела власності, або з метою надання допомоги особі, яка бере участь у скоєнні такого правопорушення, з тим, аби вона могла ухилитися від відповідальності за свої дії; приховування справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, справжніх прав щодо

власності, або її приналежності, якщо відомо, що така власність отримана у результаті правопорушення, або участі у такому правопорушенні; придбання, володіння або використання власності, якщо на момент її отримання було відомо, що така власність отримана у результаті правопорушення, або у результаті участі у такому правопорушенні; володіння обладнанням, матеріалами або речовинами, якщо відомо, що вони використовуються, або призначені для використання з метою незаконного культивування, виробництва або виготовлення будь-яких наркотичних засобів чи психотропних речовин; участь, причетність або залучення до злочинної змови з метою скоєння будь-якого правопорушення або правопорушень, визнаних, згідно Конвенції, спроби вчинити таке правопорушення, а також співучасть, підбурювання, сприяння при їх здійсненні. Першим кроком у встановленні єдиних міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню доходів та формуванні правової бази відповідної міжнародної системи заходів стало прийняття FATF у 1990 р. Сорока рекомендацій[5], які згодом доповнили ще Дев'ять спеціальних рекомендацій. Зазначені рекомендації охоплюють правове забезпечення протидії відмиванню доходів, заходи, які необхідно вживати фінансовим організаціям з метою запобігання відмиванню доходів, інституційні принципи організації та принципи міжнародного співробітництва у цій сфері. Приєднавшись до системи FATF у 2002 р., Україна створила підрозділ фінансової розвідки так званого «адміністративного типу» – Державний департамент фінансового моніторингу, який згодом перетворено на Державну службу фінансового моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Global Risks Report 2011 Sixth Edition. An initiative of the Risk Response Network. January 2011 / World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://riskreport.weforum.org/global-risks-2011.pdf>

2. Pleskachevskiy, V. The underground economy: a threat to democracy, development and the rule of law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://assembly.coe.int/ASP/Doc/DocListingDetails_E.asp?DocID=13532

3. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (Віденська) від 19.12.1988 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_096

4. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин : постанова Верховної Ради УРСР від 25.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 24. – С. 277.

5. Сорек рекомендацій / Група з розробки заходів по боротьбі з відмиванням коштів (FATF) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://10.200.205.205/content/File/Site_docs/2008/20.09.08/40_ukr_new-3.htm

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ КОРУПЦІЇ Й ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Лещенко Наталя Іванівна, здобувач вищої освіти 1-го курсу навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Поліщук Генадій Сергійович**.

Корупція як соціальне явище пов'язана з багатьма соціальними процесами, у тому числі криміногенними. Насамперед, це стосується зв'язку корупції з організованою злочинністю.

Багато вчених схильні розглядати корупцію й організовану злочинність або як одне ціле, або як структурний елемент один одного. Так, О. Гуров вважає корупцію однією з обов'язкових ознак організованої злочинності. Під корупцією він розуміє не просто дачу чи одержання хабара за надання будь-якої послуги, а "... постійний зв'язок посадових осіб з організованими злочинцями" [1]. Подібну позицію займають також деякі західні фахівці. Визнаючи корупцію супутником організованої злочинності, вони розглядають її як засіб забезпечення кримінальним структурам "даху" за допомогою державних службовців, як форму взаємодії та зрощування політичної, економічної еліти зі злочинним світом [2].

Якщо ж характеризувати проникнення представників організованих злочинних груп до органів

державної влади та органів місцевого самоврядування, то слід зазначити, що воно переслідує такі цілі:

- ухилення керівників та членів організованих злочинних угруповань від кримінальної відповідальності, у тому числі за допомогою депутатської недоторканності;
- нейтралізацію слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів, що здійснюються правоохоронними органами щодо організованих злочинних угруповань чи окремих їх членів;
- забезпечення “даху” для подальшої злочинної діяльності;
- забезпечення можливостей для нарощування свого капіталу, отримання інших незаконних переваг тощо.

У світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2016 рік Україна отримала 29 балів зі 100 можливих. Це на 2 бали більше, ніж минулого року, але недостатньо для країни, влада якої назвала боротьбу з корупцією головним пріоритетом. Покращенню нашої позиції у світовому рейтингу сприяло просування антикорупційної реформи, проте відсутність дієвої судової системи та фактична безкарність корупціонерів не дає Україні зробити потужний ривок уперед і подолати 30-бальний бар’єр, що зветься «ганьбою для нації».

У всесвітньому рейтингу CPI Україна цього року посідає 131 місце зі 176 країн. Цю сходинку із показником 29 балів разом з нами розділили Казахстан, Росія, Непал та Іран[3]

Transparency International Україна пропонує такі п'ять кроків для того, щоб відбулися реальні антикорупційні зміни:

1. Створити ефективну та дієву систему антикорупційного правосуддя із залученням іноземних спеціалістів як активних учасників процесу відбору суддів для цих судів. Це разом з ефективною роботою НАБУ та САП дозволить активізувати боротьбу з корупцією, зокрема гарантуватиме ефективність перевірки електронних декларацій.

2. Максимально активізувати всі можливості для ефективного розслідування та доведення до суду справ фігурантів «санкційного списку Януковича». Важливо не лише добитися засудження, нехай і заочного, але й повернення викрадених коштів, як виведених за кордон, так і залишених в Україні. Це ж стосується і фактів корупції у чинній владі.

3. Активно залучати бізнес, як український так і міжнародний, до встановлення нових прозорих правил взаємовідносин у трикутнику «суспільство – влада – бізнес».

4. Провести аудит та знизити ступінь секретності в секторі безпеки та оборони за напрямками: статті державного бюджету, річні плани державних закупівель, інформація про проведення закупівель та укладені контракти.

5. Налагодити системну комунікацію щодо антикорупційної реформи з суспільством та міжнародними партнерами на базі реальних фактів та досягнень, а не обіцянок[3].

Досить точним слід визнати твердження про те, що звичайна злочинність наступає на суспільство, діючи

проти його інститутів, у тому числі й держави, то організована злочинність у цьому наступі прагне спиратися на інститути держави й суспільства, використовувати їх у своїх цілях [4]. Це використання значною мірою здійснюється за допомогою встановлення й поширення корумпованих відносин.

Отже, питання про співвідношення корупції і організованої злочинності є важливим не лише з теоретичної точки зору, воно також має прикладний характер. З'ясування аспекту, що розглядаємо, впливає на розуміння сутності як корупції, так і організованої злочинності, а отже і на визначення стратегії і тактики протидії їм, вироблення й реалізацію практичними працівниками правоохоронних органів заходів для виявлення та документування конкретних проявів корупції та протиправної діяльності членів організованих злочинних угруповань.[5]

Список використаних джерел:

1. Див.: Гуров А.И. Профессиональная преступность: прошлое и современность. – М., 1990. – С. 205, 215.
2. Див.: Бровкін В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю в державах з перехідною економікою // Проблеми боротьби з організованою злочинністю в регіоні (по матеріалах Харківської та Полтавської областей). – Х., 1999. – С. 22 –23.
3. <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016/>
4. Див.: Криминология. Учебник для юридических вузов / Под. ред. А.И. Долговой. – М.: ИНФРА М – НОРМА, 1997. – С. 94.

5. Див.: Камлик М.І., Гега П.Т., Білецький В.О. Про прояви організованої злочинності у виробничій та управлінській сферах економіки // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2000. – № 1. – С. 23 –24.

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВОВИХ НОРМ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Литвинова Олександра Олегівна, здобувач вищої освіти 4-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Литвинчук Олександр Іванович**.

З розвитком науково-технічного прогресу зростають можливості засобів криміналістичної техніки і методів їх застосування в розкритті та розслідуванні злочинів. Слід враховувати, що досягнення науково-технічного прогресу доступні також і кримінальному середовищу.

До критеріїв правового регулювання використання криміналістичних засобів з метою збирання й дослідження доказів у кримінальному провадженні слід віднести:

- законність;
- допустимість;
- наукову обґрунтованість;
- процесуальні гарантії від незаконного застосування;
- відповідність використання засобів криміналістики статусу учасників кримінального провадження, їх повноваженням;
- вказівку на мету й умови, а у разі потреби, і на порядок застосування цих засобів у відповідних процесуальних документах, у яких зафіксовано отримані результати;
- належну оцінку результатів їх застосування суб'єктом доказування.

Відповідно застосування техніко-криміналістичних засобів у протидії злочинності в правовій державі обов'язково має бути правомірним. Правомірність застосування криміналістичної техніки характеризується сукупністю ознак, зокрема:

- наявністю правових підстав;
- застосуванням засобів тільки визначеними законом особами;
- дотримання процесуальної форми і порядку застосування;
- оформлення результатів відповідно до вимог нормативних актів.

Конституція України гарантує кожній людині утвердження і забезпечення її прав і свобод (ст. 3), недоторканність житла (ст. 30), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31), недоторканість особистого і сімейного життя та заборону збирання, зберігання, використання та

поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди (ст. 32) та інші права і свободи, які не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України та законами України.

КПК України є основною частиною кримінального процесуального законодавства України та регламентує випадки, способи та методи, а також перелік суб'єктів застосування техніко-криміналістичних засобів.

Аналізуючи норми чинного КПК треба відзначити, що ст. 25 КПК України зобов'язує прокурора, слідчого в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Діючий КПК України не містить окремої спеціальної норми, яка б чітко визначала правові основи застосування криміналістичної техніки або чіткий перелік техніко-криміналістичних засобів, які використовуються при проведенні досудового розслідування.

Аналіз його норм дозволяє зробити висновок про те, що в ньому містяться окремі положення, які:

- регламентують загальні питання використання технічних засобів;
- встановлюють правила використання технічних засобів під час проведення окремих слідчих дій;
- регламентують процесуальне оформлення ходу та результатів застосування технічних засобів під час проведення слідчих дій;

– прямо вказують на необхідність (зобов’язують) використання технічних засобів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

– визначають суб’єктів використання техніко-криміналістичних засобів.

До першого блоку можна віднести ст. 107 КПК України «Застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження», яка містить загальні положення використання технічних засобів, покладає на особу яка проводить слідчу (розшукову) дію прийняття рішення про застосування технічних засобів, обов’язок використовувати технічні засоби уразі коли це є обов’язковим, а також інші обов’язки стосовно техніко-криміналістичного забезпечення слідчої (розшукової) дії.

До другого блоку доцільно включити ст. 236 КПК України «Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи», ст. 237 КПК України «Огляд», ст. 239 КПК України «Огляд трупа, пов’язаний з ексгумацією», ст. 240 КПК України «Слідчий експеримент», ст. 241 КПК України «Освідування особи» тощо.

До третього блоку, на нашу думку, можна віднести такі норми, як ст. 104 КПК України «Протокол», ст. 105 КПК України «Додатки до протоколів», ст. 231 КПК України «Протокол пред’явлення для впізнання», ст. 252 КПК України «Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій». Такі норми, як ст. 232 КПК України «Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування», ст. 258 КПК України «Загальні положення про втручання у приватне спілкування», ст. 268 КПК України «Установлення місцезнаходження радіоелектронного

засобу», ст. 270 КПК України «Аудіо-, відеоконтроль місця» прямо вказують на необхідність та обов'язковість використання техніко-криміналістичних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій і є невід'ємною частиною процесуальної фіксації результату такої дії, а у подальшому і доказування у кримінальному провадженні.

Крім того повнота, результативність, успішність вказаних слідчих (розшукових) дій безпосередньо залежить від правильного використання необхідних техніко-криміналістичних засобів. Ст. 39 КПК України «Керівник органу досудового розслідування», ст. 40 КПК України «Слідчий органу досудового розслідування», ст. 69 КПК України «Експерт», ст. 71 КПК України «Спеціаліст» безпосередньо або опосередковано вказують на суб'єктів, які мають право використовувати технічні засоби під час проведення досудового розслідування з метою забезпечення його повноти, об'єктивності, своєчасності, встановлення обставин, що підлягають доказуванню.

Отже, зазначені норми є передумовою застосування технічних засобів у кримінальному судочинстві залежно від особливостей конкретної обстановки місця події або специфіки проведення слідчої (розшукової) дії.

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Литвинчук Олександр Іванович, доцент кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Кримінальне процесуальне доказування є основою діяльності слідчого та прокурора на стадії досудового розслідування. Тільки на підставі перевірки та оцінки зібраних доказів приймаються всі процесуальні рішення. Винуватість або невинуватість особи в учиненні кримінального правопорушення може бути встановлена та підтверджена виключно зібраними доказами.

Кожен доказ оцінюється з точки зору належності, допустимості та достовірності. Разом з цим, допустимим визнається доказ, якщо він отриманий у порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом (ч. 1 ст. 86 КПК України).

У теорії кримінального процесу виділяють такі умови допустимості доказу:

- одержання фактичних даних із належного джерела;
- одержання фактичних даних уповноваженим суб'єктом;
- одержання фактичних даних за допомогою передбаченої законом процесуальної дії;
- належне процесуальне закріплення фактичних даних [1, с. 27; 2, с. 57; 3, с. 212].

Інакше кажучи, для того, щоб оцінити доказ на предмет його допустимості, перш за все, необхідно встановити, чи був він отриманий встановленим законом способом та належним чином зафіксований.

Способи збирання доказів наведено в ч. 2 ст. 93 КПК України, де вказано про те, що сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України.

Щодо оцінки доказів, зібраних шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, питань не виникає, оскільки порядок їх проведення та процесуального оформлення унормовано в кримінальному процесуальному законі. Проте, оцінка доказів, зібраних способом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів та відомостей викликає багато сумнівних моментів, оскільки порядок такого витребування та отримання не врегульовано в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України.

Яким чином слідчий повинен витребувати речі та документи? Як процесуально оформити результати такого витребування? Яким чином отримати слідчому від учасника кримінального провадження певний предмет або документ, який останній бажає добровільно йому надати?

Як зафіксувати таку дію? Чи потрібно накладати на отримані таким чином матеріальні об'єкти арешт?

Відповіді на вищезазначені питання КПК України не дає. Через такі «білі плями» в законодавстві слідчі вимушені бігати по прокуратурах і судах для отримання ухвал слідчих суддів на тимчасовий доступ до речей та документів, оскільки докази, отримані шляхом «витребування», все частіше визнаються судом за клопотанням сторони захисту недопустимими. Така позиція суддів зрозуміла, оскільки вони взагалі не мають можливості оцінити «витребуваний» доказ на предмет допустимості, оскільки законодавець не визначив механізму реалізації такого способу збирання фактичних даних.

Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. Для виконання цього завдання необхідно забезпечити таку процедуру досудового розслідування, яка б дозволяла діяти слідчому та прокурору без необґрунтованих затримок. Слідчий не повинен бігти до слідчого судді для того, щоб вилучити речі або документи, які добровільно надаються їх власниками або особами, які відповідальні за їх зберігання.

Наприклад, останнім часом для розкриття злочинів по «гарячих» слідах широко використовується відеоінформація, отримана з камер спостереження, яких з кожним роком встановлюється все більше і більше на приватних будинках, а також спорудах юридичних осіб. При цьому власники таких електронних пристроїв досить часто погоджуються співпрацювати з правоохоронними органами та готові добровільно надати відеозапис, який може бути використаний під час досудового

розслідування. Однак судова практика складається таким чином, що як доказ визнаються лише ті матеріали відеозйомки, які отримані під час виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів. Отримання такого дозволу потребує значного часу. Слідчий, замість проведення інших невідкладних слідчих (розшукових) дій, вимушений займатися паперовою тяганиною.

Ураховуючи зазначене, вважаємо за необхідне ввести (повернути) у чинний КПК України так слідчу (розшукову) дію, як виїмка, яка проводиться за рішенням слідчого за наявності згоди осіб, у володінні яких перебувають речі або документи, що вилучаються.

Для фіксації факту отримання від учасників кримінального провадження, а також інших осіб (за ініціативою останніх) предметів та документів доцільно передбачити складання слідчим відповідного протоколу, в якому б вказувалися час, місце проведення такої дії, а також описувалися ознаки отриманого.

Крім того, слід вказати, що витребування та отримання слідчим від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб відповідних відомостей можливо й на підставі запиту слідчого. Для забезпечення такого права слідчого необхідно встановити, по-перше, строки надання суб'єктами, яким запит адресований, відповідної інформації, по-друге, відповідальність за невиконання такого запиту. Для цього можна використати в КПК України положення, аналогічні до п. 3 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Список використаних джерел:

1. Кипнис Н.М. Допустимість доказательств в уголовном судопроизводстве / Н.М. Кипнис. – М., 1995. – 128 с.
2. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів/ Антонов К.В., Сачко О.В., Тертишник В.М., Уваров В.Г./ За заг. ред. д.ю.н., професора В.М. Тертишника. – К.: Алерта, 2015. – 294 с.
3. Литвинчук О.І., Гришин Ю.О., Іваницький С.О. Кримінальний процес України: Загальна частина: Навчальний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т. внутр. Справ ім. Е.О. Дідоренка; [За заг. ред. М.Й. Курочки]. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 408 с.

ПРО ДЕЯКІ ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРСОНАЛОМ КОЛОНІЙ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ

Ліховицький Ярослав Олександрович, доцент кафедри кримінального права юридичного факультету Ужгородського Національного університету, кандидат юридичних наук.

Право на гуманне ставлення до себе та повагу гідності, властивій людській особистості, належить до основних прав засуджених і закріплено у ч. 2 ст. 8 КВК. Крім того, цей принцип полягає і в тому, що під час виконання та відбування покарання засудженому створюються умови для нормального існування, всієї його життєдіяльності (харчування, комунально-побутове та

медичне забезпечення) — ч. 1 ст. 8, ст. 115, 116 КВК. Даний принцип закріплений також у ст. 16 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», яка передбачає, що жорсткі, нелюдські або такі, що принижують людську гідність, дії є несумісними зі службою і роботою в органах та установах виконання покарань [1, с. 42-43].

ДПтС України також обмежується посиленням наявності у засуджених такого права або вжиття заходів, спрямованих на забезпечення реалізації процесу виконання кримінальних покарань на основі дотримання принципів гуманізму і поваги до прав людини [2]. У свою чергу в офіційних документах доволі часто вказується, що система виконання кримінальних покарань та попереднього ув'язнення, побудована ще за радянських часів, не відповідає сучасному рівню соціально-економічного розвитку суспільства та принципам гуманізму і поваги до прав і свобод людини у процесі виконання покарань [3], натомість нині стан справ поліпшується.

Так само обмежуються лише згадуванням цього права в своїх роботах такі вчені та практичні працівники, як І. Г. Багатирич та М. С. Пузирьов, М. Я. Гуцуляк, І. В. Іваньков, С. М. Сидоренко та ін. У низці робіт розглядуваний принцип виступає лише певним елементом досліджуваних проблем. Так, Т. А. Денисова науковою новизною у своїй докторській дисертації називає формулювання та обґрунтування концепції реалізації функцій покарання в умовах переходу до правової держави і гуманного ставлення до засуджених, задля відновлення їх особистості та запобігання вчиненню повторних злочинів [4, с. 8]. Є.С.Назимко стверджує, що реалізація пенальної політики незалежної України відображає позицію нашої

держави щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Все більше уваги звертається на питання гуманного ставлення до ув'язнених, поваги до їхньої людської гідності, порядку виконання та відбування призначеного судом покарання тощо. За таких умов базовим принципом розвитку пенальної політики держави стає гуманізм, що визначає формування депеналізації, яка максимально має відповідати вимогам узгодження законодавства та практики його застосування з природою прав людини [5, с. 3].

Н. В. Коломієць, розглядаючи міжнародно-правові аспекти застосування заохочень [6, с. 28], вказує, що у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, що був ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 р. і набув чинності 23 березня 1976 р., в ст. 10.1 закріплює, що усі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне ставлення і повагу гідності, притаманній людській особі [7]. Окрім того, під час розробки Основних принципів поводження з в'язнями брався до уваги процес гуманізації кримінального правосуддя і захисту прав людини (Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р.) [8]. Така вимога міжнародних документів була втілена в ст. 5 КВК України. Вище зазначена стаття включає всі принципи кримінально-виконавчого законодавства, а також принципи виконання і відбування покарань, серед яких є принцип гуманізму, що є одним із основних в кримінально-виконавчому законодавстві і знаходить свій прояв в багатьох інститутах та нормах Кримінально-виконавчого кодексу України, в тому числі і в інституті заохочень [9]. Однак жодним чином названий автор не аргументує, чому подібного

закріплення міжнародних норм і стандартів у ст. 5 КВК України виявилось замало, з огляду на що виникла потреба у додатковій регламентації гуманного ставлення та поваги до людської гідності на рівні права засуджених.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавче право України. Загальна та особлива частини : підручник / О.М. Литвинов, А.Х. Степанюк, І.С. Яковець, К.А. Автухов, А.П. Гель, С.В. Лосич, Є.С. Назимко; за заг. ред. д.ю.н., проф. О.М. Литвинова та д.ю.н., проф. А.Х. Степанюка. – К.: ВД «Дакор», 2015. – 632 с.

2. Засади міжнародної діяльності Державної пенітенціарної служби України (нова редакція) // http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/printable_article/786985;jsessionid=354AE50A140926E7B732F97368BD773E.

3. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс]: схвалена Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631/2012. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631/2012>.

4. Денисова, Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Т. А. Денисова ; Класич. прив. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 38 с.

5. Назимко Є.С. Депеналізація як елемент пенальної політики України: автореф. дис ... канд. юрид. наук / Є. С. Назимко . – Київ : Б. в., 2011 . – 20 с.

6. Коломієць Н.В. Міжнародно-правовий аспект удосконалення заходів заохочення в кримінально-

виконавчому законодавстві України // Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія Право. / Випуск 34. Том 3. – С. 27-30.

7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

8. Основні принципи поводження з в'язнями : Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_230.

9. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3-4. – Ст. 21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА САМОЧИННЕ БУДІВНИЦТВО

Лук'ян Валерія Олександрівна, студентка 2-го курсу юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Науковий керівник: асистент кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича **Федорчук Марина Дмитрівна**.

В останні роки все більш нагальним та актуальним стає питання щодо основного змісту та правових наслідків самочинного будівництва. Це зумовлюється, по-перше, швидким зростанням кількості самовільно збудованих

приміщень, добудов та інших житлових будинків. Як наслідок відбувається перевантаження суду позовами даного характеру. По-друге, правове регулювання самочинного будівництва та відповідальності за дане явище є недосконалим та вимагає усунення відповідних прогалин в національному законодавстві.

За своєю природою самочинне будівництво має ознаки делікту, тому що суб'єкт такого будівництва порушує адміністративну процедуру, зокрема погодження відповідними державними органами при проведенні забудови. Хоча, в Кодексі України про адміністративні правопорушення відсутнє правове закріплення даного делікту та, відповідно, чинними нормативно-правовими актами передбачається занадто вузьке розуміння даної понятійної категорії. Адміністративне законодавство повинно визначати самочинне будівництво як протиправне, винне діяння чи бездіяльність, яке посягає на встановлений порядок управління та містобудівну діяльність і за яку законом передбачається адміністративна відповідальність [4].

Не можуть вважатися істотними незначні відхилення від проекту забудови об'єкта нерухомості або від вимог будівельних норм і правил, які не порушують інтересів суспільства, не суперечать правилам експлуатації, не впливають на міцність і безпечність цього об'єкта (зокрема, відхилення в житловому будинку від внутрішнього планування зі збереженням чи незначним відхиленням від встановленого проектом розміру житлової площі, незначна зміна його зовнішніх габаритів, місця розташування тощо) [6].

Загалом, на сьогодні, тільки стаття 376 Цивільного Кодексу України зазначає, що житловий будинок, будівля,

споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил [5].

Відповідно до змісту ст. 376 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), Панченко І.М. вирішив виокремити чотири ознаки за якими об'єкти нерухомості слід визнати самочинно збудованими: на земельній ділянці, яка не була відведена для цієї мети; без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи; без належно затвердженого проекту; з істотними порушеннями будівельних норм і правил [7].

Таким чином, найдоцільнішим є його закріплення саме у главі 11 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що містить перелік порушень в галузі житлових прав громадян.

З метою дотримання прав та свобод громадян необхідно встановити чітко визначену найоптимальнішу міру покарань лише у вигляді накладання штрафу. Так, зокрема, необхідно врахувати статтю 38 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», яка закріплює можливість у виняткових випадках знесення самочинно збудованих об'єктів[2]. Дане положення, на нашу думку, тією чи іншою мірою порушує основоположні засади суспільства та, зокрема, особисті права людини, які закріплені Конституцією України, Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (зокрема стаття 17 передбачає, що ніхто не повинен зазнавати свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла) та іншими нормативно-

правовими актами[1]. А отже, дана норма вимагає внесення відповідних змін, або ж навіть виключення.

Загалом, дане питання також вимагає дотримання певних основоположних принципів при винесенні остаточних рішень судами, серед яких найбільш суспільно важливими у даному випадку є виваженість, доцільність, дотримання всіх процедурних аспектів щодо адміністративних вимог про накладання адміністративних стягнень у вигляді штрафів [3].

Отже, на нашу думку, запровадження ефективного та дієвого нормативного регулювання у сфері самочинного будівництва, а також вдосконалення чинного адміністративного законодавства є суспільно важливим при вирішенні спорів даного характеру. Для більш оптимізованого налагодження відносин щодо самочинного будівництва ми повинні дотримуватися основоположних засад, законів належним чином та реформувати національне законодавство з метою захисту як інтересу приватних осіб, так і суспільного інтересу.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII від 19.10.73 [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043

2. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>

3. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/stru/paran60#n60>

5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

6. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва)» від 30.03.2012 № 6 [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-12>

7. Панченко І.М. Деякі аспекти визнання права власності на об'єкти самочинного будівництва / І. М. Панченко // Часопис Київського університету права. - 2013/1. - N 2. - С. 210-214.

RIGHT TO A FAIR TRIAL BY THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS

Valentyna Lukianets, PhD in Law, associate professor, professor of the Constitutional Law and Human Right Law Chamber of the National Academy of Internal Affairs

The concept of “civil rights and obligations” cannot be interpreted solely by reference to the respondent State’s domestic law; it is an “autonomous” concept deriving from the Convention. Article 6 § 1 of the Convention applies irrespective of the parties’ status, the nature of the legislation governing the “dispute” (civil, commercial, administrative law etc.), and the nature of the authority with jurisdiction in the matter (ordinary court, administrative authority etc.) (*Georgiadis v. Greece*, [1] ; *Bochan v. Ukraine* (no. 2) [2]).

However, the principle that the autonomous concepts contained in the Convention must be interpreted in the light of present-day conditions does not give the Court power to interpret Article 6 § 1 as though the adjective “civil” (with the restrictions which the adjective necessarily places on the category of “rights and obligations” to which that Article applies) were not present in the text (*Ferrazzini v. Italy* [3]).

The applicability of Article 6 § 1 in civil matters firstly depends on the existence of a “dispute” (in French, “contestation”). Secondly, the dispute must relate to “rights and obligations” which, arguably at least, can be said to be recognised under domestic law. Lastly, these “rights and obligations” must be “civil” ones within the meaning of the Convention, although Article 6 does not itself assign any

specific content to them in the Contracting States' legal systems (*James and Others v. the United Kingdom*, [4]).

Right and access to a court. The right of access to a court for the purposes of Article 6 was defined in *Golder v. the United Kingdom* [5]. Referring to the principles of the rule of law and the avoidance of arbitrary power which underlie the Convention, the Court held that the right of access to a court was an inherent aspect of the safeguards enshrined in Article 6. The right to a fair trial, as guaranteed by Article 6 § 1, requires that litigants should have an effective judicial remedy enabling them to assert their civil rights (*Běleš and Others v. the Czech Republic*, [6]). Everyone has the right to have any claim relating to his "civil rights and obligations" brought before a court or tribunal. In this way Article 6 § 1 embodies the "right to a court", of which the right of access, that is, the right to institute proceedings before courts in civil matters, constitutes one aspect (*Golder v. the United Kingdom*, [5]). Article 6 § 1 may therefore be relied on by anyone who considers that an interference with the exercise of one of his or her civil rights is unlawful and complains that he or she has not had the possibility of submitting that claim to a tribunal meeting the requirements of Article 6 § 1. Where there is a serious and genuine dispute as to the lawfulness of such an interference, going either to the very existence or to the scope of the asserted civil right, Article 6 § 1 entitles the individual concerned "to have this question of domestic law determined by a tribunal" (*Z and Others v. the United Kingdom* [7]). The refusal of a court to examine allegations by individuals concerning the compatibility of a particular procedure with the fundamental procedural safeguards of a fair trial restricts their access to a court.

The “right to a court” and the right of access are not absolute. They may be subject to limitations, but these must not restrict or reduce the access left to the individual in such a way or to such an extent that the very essence of the right is impaired on Article 6 of the Convention – Right to a fair trial (civil limb) European Court of Human Rights.

Furthermore, a limitation will not be compatible with Article 6 § 1 if it does not pursue a legitimate aim and if there is not a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be achieved (*Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* [8]). Although the right to bring a civil claim before a court ranks as one of the “universally recognised fundamental principles of law”, the Court does not consider these guarantees to be among the norms of *jus cogens* in the current state of international law. In *Baka v. Hungary* the Court noted the growing importance which international and Council of Europe instruments, the case-law of international courts and the practice of other international bodies were attaching to procedural fairness in cases involving the removal or dismissal of judges, including the intervention of an authority independent of the executive and legislative powers in respect of every decision affecting the termination of office of a judge. In its decision in *Lovrić v. Croatia* concerning the expulsion of a member of an association, the Court noted that a restriction on the right of access to a court to challenge such a measure pursued the “legitimate aim” of maintaining the organisational autonomy of associations (referring to Article 11 of the Convention). The scope of judicial review of such a measure may be restricted, even to a significant extent, but the person concerned must nevertheless not be deprived of the right of access to a court.

A right that is practical and effective. The right of access to a court must be “practical and effective” (*Bellet v. France*). For the right of access to be effective, an individual must “have a clear, practical opportunity to challenge an act that is an interference with his rights”. The rules governing the formal steps to be taken and the time-limits to be complied with in lodging an appeal or an application for judicial review are aimed at ensuring a proper administration of justice and compliance, in particular, with the principle of legal certainty. That being so, the rules in question, or their application, should not prevent litigants from using an available remedy. The right to bring an action or to lodge an appeal must arise from the moment the parties may effectively become aware of a legal decision imposing an obligation on them or potentially harming their legitimate rights or interests. Otherwise, the courts could substantially reduce the time for lodging an appeal or even render any appeal impossible by delaying service of their decisions. As a means of communication between the judicial body and the parties, service makes the court’s decision and the grounds for it known to the parties, thus enabling them to appeal if they see fit or enabling an interested third party to intervene. More broadly, it is the domestic authorities’ responsibility to act with the requisite diligence in ensuring that litigants are apprised of proceedings concerning them so that they can appear and defend themselves; notification of proceedings cannot be left entirely at the discretion of the opposing party.

1. *Georgiadis v. Greece*, 29 May 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-III

2. *Bochan v. Ukraine (no. 2)* [GC], no. 22251/08, ECHR 2015

3. *Ferrazzini v. Italy* [GC], no. 44759/98, ECHR 2001-VII
4. *James and Others v. the United Kingdom*, 21 February 1986, Series A no. 98
5. *Golder v. the United Kingdom*, 21 February 1975, Series A no. 18
6. *Běleš and Others v. the Czech Republic*, no. 47273/99, ECHR 2002-IX
7. *Z and Others v. the United Kingdom* [GC], no. 29392/95, ECHR 2001-V
8. *Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* [GC], no. 76943/11, ECHR 2016 (extracts)

ЗНАЧЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ХАРТІЇ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРАВЛЮДНИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Малікова А.О., здобувач освітнього ступеня магістра 1-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільного розвитку є питання взаємовідносин держави і громадянина через формування ефективних національних та міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини.

Адже наявність чи відсутність основних прав і свобод людини і громадянина є найяскравішим показником ступеня розвитку громадянського суспільства, побудови правової держави. [1, с. 56] Країни Європи пройшли досить тривалий шлях від прагнень створення об'єднаної Європи до існування Європейського Союзу (далі – ЄС) у його сучасному вигляді. Понад 60 років відбувається моделювання правових засад інтеграції європейських держав в економічних та політичних відносинах [2, с. 99].

Україна від початку свого державного будівництва виявила намір посісти належне місце у європейському співтоваристві. Першим кроком у цьому керунку став вступ України до Ради Європи (далі – РЄ) і відповідне освоєння нею загальнолюдських стандартів цієї організації, головними з яких, без сумніву, є правозахисні принципи Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) та Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), відображені у його багаторічній практиці. Прийняття 2006 р. Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» стало, вочевидь, незаперечним свідченням серйозності намірів України поступово унормувати своє законодавство та практику його застосування відповідно до означених стандартів.

Перебуваючи на роздоріжжі між Сходом та Заходом, переживаючи суперечливе відчуття власної багатовекторності, Україна повільно, але переконано все ж крокує в Європу. Вступ України в ЄС є віддаленою, але досить привабливою перспективою, принаймні нині, коли, як відомо, Україна підписала угоду про асоційоване членство з ЄС [4, с. 41].

Неодмінною складовою правової системи ЄС є група його актів з прав людини, яка суттєво примножилася з огляду на розроблення та ухвалення ЄС у 2000 р. «Конституційного білгу прав людини і громадянина цього наднаціонального утворення» [5, с. 40]. Його назва українською мовою (у перекладі Центру порівняльного права при Міністерстві юстиції України) звучить так: «Хартія основних прав ЄС» (далі – Хартія ЄС).

Вагомість цього документа щодо України визначається тим, що українська правова система має розвиватися у напрямку задоволення Копенгагенських критеріїв щодо стабільності суспільства, верховенства права і функціонування ринкової економіки [4, с. 42]. А саме дотримання прав людини є чи не найважливішим доказом, виявом дотримання принципу верховенства права. До дії міжнародних чинників трансформації вітчизняного законодавства у напрямку втілення означеного принципу у поточному законодавстві, долучаються й певні внутрішні фактори, а саме: створення вперше у вітчизняній історії Конституційної Асамблеї, яка має розробити проект оновленої Конституції України, в тому числі й щодо удосконалення конституційно-правових норм з юридичного гарантування основоположних прав і свобод людини і громадянина [6].

Характеризуючи окремі тенденції розвитку прав та свобод людини у європейському правовому просторі, на прикладі Хартії ЄС, а також відзначаючи значення її для захисту прав людини, можна констатувати:

По-перше, переважна більшість прав, закріплених в Хартії ЄС, – це «права людини». Отже, знання можливостей людини, що зафіксовані у ній, є важливими

для тих громадян України, які перебувають у країнах ЄС чи мають намір туди виїхати.

По-друге, низка положень цього документа вносять суттєві новели у сучасне розуміння тих можливостей, котрі становлять інститут прав людини, а тому аналіз Хартії ЄС є важливим з огляду на перспективи удосконалення конституційно-правового механізму охорони і захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Зупинимося далі на окремих положеннях Хартії ЄС, що можуть мати значення для удосконалення положень Конституції України в напрямку зростання їх відповідності сучасним європейським стандартам.

Вже у преамбулі Хартії ЄС зазначено, що «людина та її інтереси – у центрі діяльності Союзу», а главу першу цього акту прямо названо «Гідність». Формулювання прав людини навколо поняття людської гідності, засвідчує, на нашу думку, визнання означеної властивості людини джерелом усіх її прав, а також поступове зростання значення гуманізму як системоутворювальної з-поміж інших засад сучасного інституту прав людини. Видається, що ця інтегративна властивість, частка природи людини, є принципово важливою для пояснення феномена «позитивної дискримінації» як відмінної риси сучасної концепції прав людини.

Так, глава третя Хартії ЄС «Рівність» охоплює правові норми, що закріплюють права дітей (ст. 24), права літніх людей (ст. 25), права осіб з фізичними та розумовими вадами (ст. 26).

Якщо висловити припущення, що сучасна інтерпретація поняття «гідності» людини (як її втілено, зокрема, в Хартії ЄС) має втілити на практиці ідею «соціальної компенсації органічної неповноцінності

людини», тобто забезпечити виживання, гідне існування та розвиток індивідів, які внаслідок вроджених чи набутих вад потребують створення спеціальних «умов та засобів» [1, с. 8], котрі забезпечують їм «перемогу, а не поразку в боротьбі за життя» [5, с. 54–55].

Відтак, очевидним є неповна відповідність юридичних норм Конституції України соціальним стандартам, закріпленим в Хартії ЄС. Системний аналіз Хартії ЄС дає підстави дійти висновку про подальший розвиток інституту прав людини у напрямку дедалі більшого задоволення потреб людини. Тобто такого розуміння прав людини, яке відображається можливостями людини, необхідними для задоволення її життєво необхідних потреб. У цьому ракурсі важливого значення набуває, зокрема, ст. 36 Хартії ЄС, котра гарантує право на «доступ до послуг загальноекономічного значення». Такими послугами є, скажімо, платні послуги, які мають ключову роль для економіки і життєдіяльності сучасного суспільства і які надаються у сферах телекомунікації, транспорту, енергетики. Це ті права останнього покоління, які впроваджені до життя науково-технічним прогресом і посиленням соціальної функції держави [3, с. 165]. Вважаємо, що запровадження однойменного права людини у текст чинної Конституції України зумовлюватиме проведення цілеспрямованої державної політики у зазначених сферах

Відтак, навіть коротке ознайомлення зі структурою Хартії ЄС, а також із номенклатурою закріплених у ній прав людини, дає підстави побачити нову «філософію прав людини», яка отримує нормативне втілення в установчих документах ЄС, і запропонувати внести такі зміни та доповнення до тексту чинної Конституції України:

По-перше, з огляду на значущість поняття «гідність» у структурі Хартії ЄС варто погодитися з висловленою у науковій літературі пропозицією доповнити ст. 21 Конституції України ч. 2 таким змістом: «Гідність людини є основою її права свобод» [5, с.97].

По-друге, вельми актуальними правами людини з огляду на реалії українського суспільства є можливості, які випливають з ст. 36 Хартії ЄС «Право на доступ до послуг загальноекономічного значення». Видається, що закріплення однойменного права людини у чинній Конституції України є відповіддю на вимоги часу та практичною реалізацією положення п. 1 ст. 22 Основного Закону України про те, «що права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними».

По-третє, «проекція» гідності на сферу соціальних стандартів прав людини передбачає внесення змін до ст. 46 цього Основного Закону такого змісту: «Людямпохилого віку та людям з особливими потребами держава гарантує вжиття заходів, спрямованих на забезпечення їхньої незалежності, соціальної та професійної інтеграції й повноцінної участі у суспільному житті».

Відтак, можна зробити висновок, що для повноцінного використання можливостей, які випливають із Хартії ЄС, необхідною є принципова лібералізація процесуально-правового статусу приватних суб'єктів, яка прямо уможливить оскарження ними актів інституцій ЄС на предмет порушення основних прав та свобод.

Хартія ЄС беззаперечно посприяла забезпеченню вищого рівня міжнародно-правового гарантування фундаментальних прав людини, а певні норми цього документа здатні слугувати взірцем для удосконалення

конституційно-правового захисту прав людини в Україні. Норми цього документа сформовані з урахуванням світового та європейського досвіду, конституційних традицій держав-членів ЄС, а також практики ЄСПЛ і Суду ЄС [4, с. 162]. Водночас, є підстави констатувати певну обмеженість можливостей практичного застосування закріплених у Хартії ЄС стандартів прав людини у правовому порядку ЄС та необхідність гармонізації цих стандартів з однойменними правами, закріпленими у ЄКПЛ та інтерпретованими у практиці ЄСПЛ.

Список використаних джерел:

1. Баштанник В. Регламентация захисту прав людини у системі права ЄС: організаційно-правовий аспект / В. Баштанник // Право України. – 2006. – № 9. – С. 56.

2. Заблоцька Л. Формування ідеї прав людини в Європейському Союзі / Л. Заблоцька / Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом (збірник науково-практичних матеріалів). – Вип. 4. – К., 2005. – С. 99.

3. Соловійов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права / О. В. Соловійов // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України / редкол.: П.М. Рабінович (голов. ред.) та ін. – Серія І. Дослідження та реферати. – Вип. 26. – К.: АОК, 2012. – 164 с.

4. Шевчук С. Шлях інтеграції в Європейський Союз: основні вимоги до членства, етапи приєднання та інституційні механізми / С. Шевчук, І. Кравчук // Ніщський договір та розширення Європейського Союзу. – К., 2001. – 124 с.

5. Verbatim de la reunion de la Convention du 26 Septembre 2000 // CHARTE 4958/00 (CONVENT 53). – Bruxelles, le 27 octobre 2000. – P. 40–47.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ТА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ В РЕЖИМІ ВІДЕО КОНФЕРЕНЦІЇ

Манубата Джулія Емека, студентка 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: старший викладач кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ **Симчук Анатолій Степанович**.

Невпинний розвиток техніки і технологій відіграє важливу роль у суспільному житті людини. Всюди ми зустрічаємося з представниками технологічного прогресу – вдома, на роботі та навчанні, в автомобілі і на вулиці.

Комп'ютер, побутова техніка, мобільні телефони, автомобільні навігатори – це і багато іншого не тільки

полегшує виконання повсякденних справ, але й сприяє більш ефективному виконанню багатьох завдань. Тому важко не погодитися, що технологія стала невід'ємним супутником людини. Так і сучасна юридична наука і практика переходять на якісно новий рівень. Прийняття нових та внесення змін до діючих нормативно-правових актів мають на меті запровадження та використання в юридичній практиці сучасних технологій для більш ефективного вирішення задач. Значним кроком у цьому напрямі було прийняття чинного Кримінального процесуального кодексу України у 2012 році (далі – КПК України), який передбачає використання відеоконференцв'язку під час досудового та судового провадження у кримінальному провадженні.

Для України введення положень про проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження є новелою, яка має сприяти справедливому і публічному розгляду кримінального провадження упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Для суду, сторін, інших учасників судового провадження важливим є адекватне розуміння змісту повідомлень, що надаються засобом відеоконференцв'язку.

Відеоконференція – це інформаційна технологія, що забезпечує одночасно двосторонню передачу, обробку, перетворення і візуалізацію інтерактивної інформації на відстань у режимі реального часу з допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки [1, с.235]. Взаємодію в режимі відеоконференції також називають сеансом відеоконференцв'язку.

Що стосується законодавства України, то відповідно до положень ст. 232 КПК України рішення про здійснення

дистанційного досудового розслідування приймається слідчим ,прокурором ,а в разі здійснення допиту відповідно до ст.225 КПК України – слідчим суддею з власної ініціативи або за клопотанням сторін кримінального провадження у таких випадках:

1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;

2) необхідності забезпечення безпеки осіб;

3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;

5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми[2].

Існування хоча б однієї з названих причин є достатньою підставою для досудового розслідування у режимі відеоконференції. Слід зазначити ,що дистанційне провадження є досить складним не тільки в процесуальному ,а й у організаційно-технічному плані, а тому зловжити правом на здійснення подібного порядку проведення слідчих (розшукових) дій не рекомендується.

Дистанційне досудове розслідування передбачає проведення слідчих (розшукових) дій за умови,що учасник таких дій на момент їх проведення буде знаходитись у різних місцях,що створює неможливість їх безпосереднього контакту один з одним. Такий контакт відбувається завдяки технічним пристроям, а саме:

1) персонального комп'ютера,обладнаного відеокамерою,мікрофоном та динаміком;

2) відповідного програмного забезпечення,яке дає змогу зчитувати, відтворювати аудіовізуальну інформацію

та обов'язково забезпечувати інформаційну безпеку (програми типу Skype чи їх аналоги);

3) відповідні технології, які здатні забезпечити високу якість передачі зображення, звуку і передати аудіовізуальну інформацію на відстань.

Проблемним питанням є правильне застосування технічних засобів без порушення вимог законодавства, бо це призводить до неможливості використання даних слідчих (розшукових) дій як доказів у кримінальному провадженні [3, с. 332].

Також, однієї із причин неправильного застосування технічних засобів є мала обізнаність працівників саме у конкретних питаннях, які стосуються технічних засобів, адже ніхто не забезпечує відповідний рівень якості знань у аудіотехнічних питаннях, що інколи унеможливує проведення процесуальних дій. Ця ситуація виникла через відсутність відповідного матеріального забезпечення, конкретно, щодо новітніх технічних засобів, і осіб, які мають відповідний рівень знань у технічно-галузевих питаннях.

Отже, під відеоконференцією у кримінальному провадженні слід розуміти особливу процедуру, що виконується із залученням телекомунікаційних технологій, під час якої спілкування у вигляді аудіо- і відеоконференцією між віддаленими учасниками слідчої (розшукової) дії відбуваються на відстані (дистанційно), але в режимі звичайного часу.

Потрібно звернути увагу на те, що існує необхідність у прийнятті певної інструкції щодо правильного користування спеціальними технічними засобами для проведення досудового розслідування. Запровадження таких інноваційних засобів потребуватиме

великого фінансування та масштабної державної закупівлі відповідних засобів. А наша країна має необхідність таких змін, адже ці зміни призведуть то полегшення спілкування через відео конференцію задля проведення повного допиту, впізнання під час досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Мурадов В. Проблеми використання відеоконференцз'язку на сучасному етапі розвитку техніко-криміналістичного забезпечення судового розгляду кримінальних справ / В. Мурадов // Право України. – 2011. – № 7. – С. 235-240.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Черниченко І.В. Особливості реалізації окремих засад кримінального провадження в Україні під час застосування відеоконференції /І.В.Черниченко/ Часопис Київського університету права. – 2013, вип.4, С. 332-336

ПРАВО НА ГРОМАДЯНСТВО: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Мельник О.М., слухач магістратури 2-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Традиційно громадянство розглядається як конституційно-правовий інститут. Про громадянство у сучасному розумінні можна вести мову з прийняттям перших конституцій. Його виникнення безпосередньо пов'язане з першими буржуазними революціями, втіленням ідеї рівності членів державної спільноти (у подальшому – рівності членів нації в її державно-правовому значенні), яка в свою чергу формується під безпосереднім впливом ідеї природних прав людини. Законодавче закріплення ідеї народного суверенітету призводить до того, що виникає необхідність чіткого визначення кола осіб – громадян, які мають право на його здійснення [1].

Дослідження питань громадянства одночасно пов'язане з правами і свободами людини і громадянина, а також суверенітетом держави. Необхідність поглибленої розробки взаємовідносин особи і держави впливає із проголошення України у статті 1 Конституції України демократичною, правовою державою, та визнання у статті 3 людини, її життя і здоров'я, честі і гідності,

недоторканності і безпеки в Україні найвищою соціальною цінністю, формування нової концепції “особа – держава - суспільство”. В умовах розвинутої демократії політична складова громадянства стає не тільки яскраво вираженою і забезпеченою правом, але й справляє вирішальний вплив на владу. Громадянське суспільство і держава – дві сторони єдиного цілого: політичного і державно організованого суспільства. Громадянство ж є саме тією ланкою, яка забезпечує конкретне втілення цієї єдності на рівні особи, без якої і поза якою і громадянське суспільство, і держава втрачають свою сутнісну визначеність і онтологічний взаємозв’язок між собою. Саме тому громадянство у всьому світі розглядається як одне із основоположних прав людини, завдяки якому будь-який громадянин стає повноцінним членом суспільства. Звідси єдине для всієї світової політичної практики прагнення до скорочення безгромадянства, упорядкування та універсалізації інституту громадянства на рівні загальноприйнятих принципів і норм міжнародного права [2].

Одним із критеріїв оцінки демократичності та відповідності міжнародному праву національного законодавства виступає врахування та практика реалізації положень статті 15 Загальної декларації прав людини, відповідно до якої кожна людина має право на громадянство, ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права його змінити.

Віднесення Загальною декларацією прав людини громадянства до одного з основних прав людини заклало фундамент для дослідження громадянства в цьому новому напрямі. На сьогоднішній день право кожної людини на громадянство є тільки орієнтиром правового регулювання

питань громадянства, якого повинна дотримуватись кожна демократична держава. Неможливість існування громадянства як абсолютного суб'єктивного права кожної людини, чи іншими словами, неможливість його гарантованості кожній людині, обумовлена тим, що громадянство як суб'єктивне право може існувати тільки в певних правовідносинах між державою та особою, які регулюються нормами права відповідної держави [1].

Кожна держава регулює питання набуття та припинення громадянства згідно принципу державного суверенітету, але жодна з них не може встановлювати відповідні правила довільно всупереч загально визнаним принципам міжнародного права. Громадянство як специфічний зв'язок входить до сфери правового регулювання не лише національного, а й міжнародного права.

Майже всі великі події в житті народів якимось чином торкаються проблем, пов'язаних з громадянством. Соціальні революції, виникнення нових держав, зміна державних кордонів, переселення – це неповний перелік питань, що мають найбезпосередніше відношення до громадянства. Крім того, серйозні суперечки можуть викликати наслідки колізій законів, які регулюють набуття і втрату громадянства в різних державах. Отже, вивчення міжнародно-правових проблем громадянства являє собою практичний інтерес. Значення громадянства у міжнародному праві протягом історії змінюється. З розвитком міждержавних відносин, з поширенням міграції населення підвищується вплив міжнародного права на регулювання питань громадянства [3].

Вперше на Гаазькій конференції з кодифікації міжнародного права 1930 р. була здійснена спроба

універсальної кодифікації питань громадянства шляхом прийняття Конвенції з деяких питань, які стосуються колізій законів про громадянство. Конвенцією було визнано суверенне право держав визначати коло своїх громадян і обов'язок інших держав поважати це право тією мірою, якою воно відповідає загальноновизнаним принципам міжнародного права.

Останнім часом спостерігається тенденція інтенсивності процесів взаємопроникнення і впливу одне на одного міжнародного і національного права. З одного боку, саме внутрішнє право визначає позицію держави на зовнішньополітичній арені, і відповідно, обумовлює розвиток міжнародного права. З іншого боку – вплив останнього став різко зростати, що знайшло прояв і у сфері розробки нових правових принципів у цих сферах, і більш досконалих механізмів їх реалізації [4].

Міжнародне право встановлює правила, яких держави у разі їх участі у спеціальних міжнародних угодах повинні дотримуватись, здійснюючи національне регулювання права на громадянство. Загальноновизнані принципи і норми міжнародного права з питань громадянства безпосередньо не регулюють ці відносини. Вони лише встановлюють правові межі для регулювання кожною державою питань громадянства, не порушуючи суверенітет іншої держави.

Після визнання пріоритету правил міжнародного договору над правилами, встановленими національним законодавством значення міжнародно-правового регулювання питань громадянства особливо зросло. Вже Закон України “Про громадянство України” від 08.10.1991 р. [5] у статті 4 “Застосування правил міжнародних договорів” вказував: “Якщо міжнародним договором

України встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у цьому Законі, застосовуються правила міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України". Аналогічні положення містить і діючий Закон України "Про громадянство України" від 18.01.2001 р. [6].

За статтею 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України [7].

Колізій між законодавством про громадянство різних держав уникнути неможливо. Їх виникнення викликає спори між державами, а для їх вирішення укладаються міжнародні договори. Конституційне право все ж таки не може вичерпно регламентувати механізм вирішення питань, пов'язаних з набуттям та припиненням громадянства. Більшість процедурних питань регламентується нормами адміністративного права, які регулюють суспільні відносини, що виникають у сфері організації і здійснення виконавчої влади. Відповідно до Порядку провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень [8] Державна міграційна служба України, Міністерство закордонних справ України, дипломатичні представництва, консульські установи України оформляють набуття та припинення громадянства України. Саме органи міграційної служби, діяльність яких регулюється нормами адміністративного права, приймають заяви і подання з питань громадянства; перевіряють факти та подані документи; дають висновки про набуття та припинення

громадянства України, направляють разом з відповідними документами до Комісії при Президентові України з питань громадянства; визначають належність до громадянства України; ведуть облік осіб, які набули чи припинили громадянство; видають документи, що підтверджують громадянство; виконують рішення з питань громадянства.

Отже, правовий зміст та значення права на громадянство дає підстави стверджувати про регулювання конституційним, адміністративним та міжнародним правом. Адміністративне право, виходячи з норм конституційного права, визначає зміст механізму вирішення питань громадянства.

Реалізація права на громадянство – це переважно питання сфери національного регулювання. Однак, у наш час зростає його міжнародно-правове значення, що пов'язане із ускладненням міждержавних відносин, імміграцією, які породжують спори щодо правового статусу окремих груп осіб. Міжнародне право спрямоване на усунення колізій між національним законодавством різних держав. Пріоритет надається нормам міжнародного права, що створює базу для демократичного розвитку інституту громадянства.

Список використаних джерел:

1. Альбертіні Л.М. Правове регулювання громадянства в Європейських державах: Автореф. дис... канд. юрид. наук. - К. - 1999. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.libs.com.ua/>
2. Сагов Ч.А. Институт гражданства в Российской Федерации: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. - М. -2011.

[Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://lawtheses.com/institut>

3. Журавка О.В. Міжнародно-правова характеристика інституту громадянства: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – Х. - 1999. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.libs.com.ua/>

4. Варлен М.В. Гражданство: Россия и СНГ. М.: Проспект, 2010. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/jur>

5. Закон України “Про громадянство України” від 08.10.1991 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/526>

6. Закон України “Про громадянство України” від 18.01.2001 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

7. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

8. Порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень, затверджений Указом Президента України від 27 березня 2001 р. № 215 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Мердова Ольга Миколаївна, завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг), кандидат юридичних наук.

Сучасна реформа Міністерства внутрішніх справ України, запровадження нової моделі підготовки кадрів для органів Національної поліції України потребують удосконалення системи поліцейської освіти з метою підготовки фахівців, які відповідали б світовим стандартам та потребам Національної поліції України. Одним із важливих завдань поліцейської освіти є якісна професійна підготовка майбутніх конкурентноспроможних фахівців та формування їх компетентностей, що реалізується цілим комплексом впливу на їх свідомість і поведінку, результатом якого є здобуття знань, умінь та практичних навичок, необхідних для якісної професійної поліцейської діяльності.

В проекті моделі підготовки кадрів для органів Національної поліції України першим рівнем підготовки поліцейських є підготовка кваліфікованих робітників за професією «Поліцейський», яка включає первинну професійну підготовку. Така підготовка, безумовно, повинна базуватися на компетентнісному підході. З огляду на це, вкрай важливим є вироблення та формування системи професійних компетентностей за професією «Поліцейський».

На сьогоднішній день, компетентність нормативно визначається, як динамічна комбінація знань, вмінь і

практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти[1]. В свою чергу поняття «професійної компетентності» законодавчо не закріплено, воно дається в спеціалізованій літературі. Так, Енциклопедія освіти дає таке визначення «професійної компетентності» (відлатинського *profession* – офіційно оголошене заняття; *compete* – досягати, відповідати, підходити) – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду[2].

Професійні компетенції традиційно поділяють на загальні професійні та спеціальні (фахові) компетентності. Загальні професійні компетентності – є знаннями та вміннями, що є загальними (спільними) для будь-якого поліцейського. Спеціальні (фахові) компетентності – це знання та вміння особи, які дають їй змогу виконувати трудові функції, швидко адаптуватися до змін у професійній діяльності та є складовими професійної кваліфікації.

Аналіз нормативно-правових актів, що визначають завдання, функції та повноваження, які покладено на працівників поліції, вважаємо за доцільне до системи професійних компетентностей віднести такі:

загальні професійні компетентності:

- здатність виконувати професійні завдання у відповідності з нормами моралі, правилами етичної поведінки поліцейського;
- здатність організації ефективної комунікації;

- здатність проявляти стресостійкість у професійній діяльності;
- здатність поважати честь і гідність особистості, дотримуватись і захищати права і свободи людини і громадянина;
- здатність виявляти, давати оцінку корупційній поведінці і сприяти її припиненню;
- здатність володіти методами, способами і засобами роботи з інформацією необхідною для ефективного виконання професійних завдань;
- здатність використовувати інформаційно-комунікативні технології в професійній діяльності;
- здатність надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги;
- спеціальні (фахові) компетентності:*
- здатність застосовувати нормативно-правові акти, реалізовувати норми матеріального і процесуального права в професійній діяльності;
- здатність застосовувати заходи державного примусу;
- здатність забезпечувати публічну безпеку і порядок;
- здатність виявляти, припиняти та документувати кримінальні та адміністративні правопорушення;
- здатність здійснювати превентивну (профілактичну) поліцейську діяльність;
- здатність використовувати в професійній діяльності основи криміналістичних знань;
- здатність правильно і повно відобразити результати професійної діяльності в юридичній документації;

- здатність визначати алгоритм дій у різних типових та екстремальних ситуаціях професійної діяльності;
- здатність діяти в умовах застосування фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї;
- здатність застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою).

Безумовно, зазначений перелік професійних компетентностей за професією «Поліцейський» є авторським баченням і може бути модернізованим, уточненим та доповненим, проте їх визначення є особливо актуальним в умовах підготовки проекту стандарту професійної освіти робітничою професією «Поліцейський», розробку якого наразі ініційовано Департаментом персоналу, організації освітньої та наукової діяльності Міністерства внутрішніх справ України.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. Ст.2004.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УКРАЇНІ

Миرونчук Юлія Валентинівна, студент 3-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Пелих Наталія Анатоліївна**.

Найголовнішою ознакою демократичного суспільства і правової держави є: вільне й ефективне здійснення людиною належних їй прав і свобод. Сьогодні це твердження є аксіомою сучасного цивілізаційного прогресу.

В теоретичному відношенні принцип верховенства права можна розглядати у двох аспектах.

По-перше, у вузькому контексті співвідношення права і закону в регулюванні суспільних відносин у сенсі «верховенства права над законом». Саме на такий підхід орієнтує ст. 8 Конституції України, яка закріплює визнання і дію принципу верховенства права, роз'яснюючи відповідно до цього його зміст як: 1) найвищу юридичну силу Конституції України, яка передбачає, що закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй; 2) пряму дію норм Конституції України, яка передбачає гарантування звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України.

По-друге, в широкому розумінні як принцип правової організації державної влади у суспільстві в

цілому, тобто «верховенства права над державою», коли він практично ототожнюється із засадами правової державності. Подібним чином цей принцип розглядається у правових системах, які користуються англomовною конструкцією верховенства чи пануванням права подібно до континентальної моделі правової держави. Наприклад, проблема «американського досвіду» підтримання верховенства права включає вирішення широкого кола питань: конституціоналізму, федералізму, поділу влади, громадянських прав, судового захисту, судової системи, кримінального судочинства, адміністративного права тощо.

Отже, безпосередньою підставою для розуміння змісту принципу верховенства права є розуміння відмінностей між принципом законності і власне принципом верховенства права.

Законність як принцип сформульовано в ч. 2 ст. 19 Конституції України: «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Відповідно законність є вимогою неухильного додержання, точного і однакового виконання і правильного застосування органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами законів і підзаконних нормативно-правових актів.

Отже, принцип законності реалізується у відносинах між державними органами та громадянами з приводу здійснення державної влади.

Тому суб'єктами додержання законності є передусім органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, адже не можна вважати

рівноцінними для суспільства правопорушення з боку осіб, наділених державно-владними повноваженнями, і пересічних громадян. Саме на такій позиції стоїть законодавство, яке встановлює відповідальність за проступки та злочини, вчинені посадовими особами державних органів. До того ж порушення норм права за межами державно-владних відносин, наприклад, невиконання умов шлюбного контракту, укладеного між подружжям, навряд чи необхідно вважати порушенням законності.

Зміст принципу законності можна розглянути й через систему більш конкретних вимог: вищу юридичну силу закону в системі нормативно-правових актів, обов'язковість законів та інших нормативно-правових актів для всіх, на кого вони поширюються, однаковість вимог закону до усіх учасників суспільних відносин, додержання закону в діяльності органів державної влади і посадових осіб, неприпустимість протиставлення законності та доцільності в діяльності державних органів, невідворотність покарання за вчинення правопорушення.

Наразі верховенство права передбачає необхідність виходу за межі принципу законності, інакше питання про «верховенство права» позбавляється будь-якого самостійного сенсу. Безперечно, у правовій державі суспільні відносини функціонують в умовах презумпції законності, що, проте, у складних правових ситуаціях не виключає необхідності розширення її тлумачення до верховенства права шляхом урахування ще й інших, «надпозитивних» правових чинників. Тому принцип верховенства права не скасовує принцип законності, а тільки поглиблює його від вимог суто формального

додержання норм у напрямку пошуку власне правового («органічного», «ідеального») змісту права.

Адже навіть з моменту свого виникнення принцип верховенства права тлумачився у широкому контексті як природний закон, призначення якого вбачалося в обмеженні державної влади.

Пошук такого змісту права має відбуватися на шляху поєднання ціннісних критеріїв і формально-регулятивних ознак права, що є завданням як законотворчих, так і правозастосовних державних органів, передусім судів. Зокрема, як орієнтири правового змісту закону пропонуються «справедливість», «правовий ідеал», «правова природа речей», «дух закону» «загальна воля народу». До цього можна додати ще й певні соціологічні критерії щодо необхідності врахування особливостей конкретної ситуації, використання найоптимальніших юридичних засобів і способів розв'язання правового конфлікту.

Необхідним фактором успішної реалізації принципу верховенства права є цілеспрямоване поширення у суспільній свідомості гуманістичної ідеології, суттю якої є уявлення про цінність кожної людини, непорушність її природних та інших основних прав і свобод.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. - Просвіта. -(офіц. текст: за станом на 2017 р.) / Верховна Рада України. — К. : Парламентське вид-во, 1996.)
2. Авер'янов В.Б. "Державне управління: теорія і практика". К.: Юрінком Інтер. - 1998. С.15-20

3. Авер'янов В.Б. Принцип верховенства права і реформа українського адміністративного права // Адвокат. № 2. 2000 р. С. 3-8.

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НА ПОБУТОВОМУ ҐРУНТІ

Миرونюк Тетяна Василівна, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Сфера побуту найбільш консервативна порівняно з іншими сферами і менше піддається соціальному контролю. В принципі це добре, але при наявності конфлікту утруднює можливість втручання.

Окремі квартири сприяють анонімності побуту, а саме в них вчиняється більше половини побутових злочинів. Інколи в таких квартирах живе подружжя, що розірвало шлюб, але не роз'їхалось.

Спільне проживання: комунальна квартира, квартира готельного типу («гостинка»), гуртожиток сприяють «прозорості» життя, але в свою чергу негативно впливають на психіку людини, розширюють можливу зону конфлікту.

Об'єктивно сприяють конфліктності широко розповсюджені нестатки і негаразди: нестача коштів на нормальне, пристойне існування. відсутність нормального житла, безробіття тощо.

Все це разом з низьким морально-культурним рівням значної частини населення, схильністю до пияцтва призводять до того, що конфліктність набирає хронічного характеру і досить «іскри», щоб такий конфлікт «вибухнув» злочином.

Побут може бути умовно поділений на сімейний та житловий. Сфера сімейного побуту – це родинно-шлюбні відносини (в тому числі стан фактичного (цивільного) шлюбу і родинні відносини).

Сфера житлового побуту – це сусідські (проживання в одному під'їзді, площадці, квартирі, будинку, мікрорайоні), дружні та інтимні стосунки.

Саме в цих сферах побуту формуються відносини людей на ґрунті особистого спілкування. В процесі цього спілкування виникають конфлікти, які по декуди переростають у злочини на побутовому ґрунті.

Отже, для того щоб віднести злочини до побутових, необхідно встановити наявність між злочинцем і потерпілим родинних, шлюбних, дружніх, інтимних або сусідських відносин в сфері сімейного або житлового побуту.

Об'єктом побутових злочинів є життя, честь, гідність, здоров'я людини, свобода особи, індивідуальна власність і громадський порядок. Таким чином, до побутових злочинів за певними умовами відносяться вбивство (ст.ст. 115, 116, 118, 119 КК), доведення до самогубства (ст. 120 КК), погроза вбивством (ст. 129 КК), тілесні ушкодження (ст.ст. 121-125, 128 КК), побіи і мордування (ст. 126 КК), катування (ст. 127 КК), незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК), умисне знищення або пошкодження чужого майна (ст. 194 КК), хуліганство (ст. 296 КК) тощо.

В основі побутового злочину лежать такі особистісні мотиви, як помста, ревності, ворожість, неприязність, об'єднані поняттям особистісні неприязні мотиви. Основна частка таких злочинів носить насильницький характер та вчиняються в сімейному побуті.

Незважаючи на гостроту проблеми, в офіційній статистиці до цього часу немає відомостей про точну кількість вчинених насильницьких злочинів, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносинах. Передусім, це пов'язано з тривалим замовчуванням проблеми насильства в сім'ї, недооцінкою її масштабів і суспільної небезпеки, а також з існуванням своєрідного табу на відносини, що склалися з приводу сімейних взаємин. Разом з тим, за результатами конкретно-соціологічних досліджень, 30-40% тяжких насильницьких злочинів вчиняється саме в сімейно-побутовій сфері.

На сьогодні з різних обставин значна частина жінок робить внесок у сімейний бюджет не менше, а інколи і навіть більше, ніж чоловіки. Все це сприяє емансипації жінок. Вони вважають, що вправі частково позбутися подвійного тягаря: роботи (здебільшого досить виснажливої) і сімейних турбот перекидаючи їх частково на чоловіка. Часто це робиться не досить коректно.

Але ж багато чоловіків традиційно, навіть не маючи роботи, продовжують вважати себе «главою сім'ї», не хочуть брати на себе, домашні турботи господарського характеру та по вихованню дітей.

Ці та інші фактори призводять до виникнення конфлікту у відносинах.

Існує ряд наукових поглядів на визначення детермінантів конфліктних ситуацій.

Так, Д. Шапіро у книзі «Конфликт и общение» називає відносно обмежену кількість чинників, що зумовлюють виникнення конфлікту:

- нестача ресурсів – тобто засобів, необхідних для забезпечення важливих потреб людини, наприклад грошей на підтримання бажаного рівня життя. Саме розподіл грошей на задоволення потреб різних членів сім'ї є однією з головних причин сучасних сімейних конфліктів;

- розбіжність інтересів – тобто прагнення різних сторін конфлікту до досягнення відмінних, іноді взаємозаперечних, результатів. Ця причина може бути пов'язана з попередньою, коли в основі конфлікту лежить, наприклад, проблема, коли для задоволення якогось інтересу потрібно спрямувати гроші;

- розбіжність у цінностях – така, що призведе до різних поглядів на окремі аспекти сімейного життя, що, своєю чергою, спричиняє конфлікти. До такого типу конфліктів належать ті, які виникають через різне ставлення до родичів чоловіка і жінки, з різних поглядів на методи виховання дітей, різного розуміння ролей чоловіка і жінки в сім'ї; конфлікти, в основі яких протиріччя між прагненням жінки до професійної кар'єри і її роллю матері та домашньої господині; конфлікти, в основі яких лежать розбіжні погляди на допустимі межі сексуальної свободи подружжя;

- розбіжність у сприйнятті – коли різні люди у зв'язку з різним світоглядом, життєвим досвідом та освітнім рівнем по-різному ставляться до одного і того самого факту чи події. Таке різне ставлення може бути пов'язане з розбіжностями в цінностях, тому їх виникнення є найбільш імовірним у сім'ях, де разом проживають різні покоління;

- психологічні потреби, наприклад, потреба в домінуванні над іншими або потреба бути коханим, шанованим тощо. Причиною конфліктів є прагнення людини подолати обставини, які заважають їй відчувати себе потрібною іншим, авторитетною, важливою, впевненою в собі [1, с. 82].

Звичайно, сприяють продовженню побутового конфлікту, що призводить до злочину, недоліки в профілактичній діяльності поліції:

Побутовий дебошир, який впевнився у безкарності стає все більш небезпечним, що може привести до вчинення нитм тяжкого злочину. Особливо це стосується тих, що застосовують насильницькі дії під час конфлікту в родині.

На сучасному етапі питання, що стосується механізму застосування адміністративного примусу до осіб, які чинять насильство в сім'ї не врегульоване ні на законодавчому ні організаційному рівнях. Не дивлячись на те, що Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» передбачає низку заходів відносно правопорушників, ситуація в даному напрямку не покращилась. За даними офіційної статистики, кількість осіб, що вчиняють насильство в сім'ї з кожним роком збільшується. Основною проблемою в цій сфері являється те, що насильника не можливо ізолювати від жертви. Під час самого конфлікту таку особу можливо затримати лише в порядку статті 261 КУаАП максимум на 3 години. Санкція статті 173 -2 «Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми» КУпАП передбачає, як один з видів покарань, арешт до семи, та у разі повторного вчинення 15 днів, за рішенням суду, але не завжди

застосовується і не завжди зупиняє правопорушника, щоб не продовжувати протиправні дії. В результаті чого часто, особливо останнім часом, трапляються випадки коли адміністративні правопорушення переростають в кримінальні з тяжкими наслідками та призводять до смерті потерпілих.

На обліку в органах поліції у 2016 перебувало 64703 осіб, які вчинили насильство в сім'ї, з яких понад 58650тис. (90,6%) – чоловіки. У поточному році поставлено на облік понад 66872 таких осіб. З метою запобігання насильству в сім'ї винесено 67482 офіційних попереджень та 5790 захисних приписів. Складено адміністративні протоколи за ст. 173-2 КУпАП стосовно майже 67550 осіб. Виявлено осіб які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством в сім'ї 582.

На більш загальному рівні, як детермінанти насильницьких злочинів щодо що вчиняються у сфері сімейних відносинах можна розглядати існування протиріччя у сферах побуту і дозвілля, соціально-психологічні особливості особистості, недоліки в діяльності правоохоронних органів.

Соціально занедбаність сфер побуту і дозвілля можна віднести до віктимологічних факторів лише за умови, коли вони: а) виступають у вигляді єдиного блоку (набору повсякденних життєвих ситуацій); б) впливають через ці ситуації на процес формування особистості; в) спричиняють вплив на спосіб життя осіб із суперечливими статусними позиціями.

Соціально-психологічні особливості особистості формуються завдяки зразкам антигромадської поведінки, що виникає у зв'язку з почуттям соціальної ураженості й незадоволеності соціальним статусом.

До чинників загальносоціального рівня, що відображаються в сімейному мікросередовищі: 1) вікову та статеву несумісність подружжя; 2) незадовільні умови життя та суттєву відмінність між соціальними ролями і статусами близьких родичів; 3) порушення структури сім'ї та ведення домогосподарства; 4) стан психічного та фізичного здоров'я; 5) недоліки соціально-психологічної комунікації подружжя, зокрема відмінність у ціннісних орієнтаціях, рівнях емоційності; 6) зловживання алкоголем або наркотиками тощо.

Список використаних джерел:

1. Даниэль Шапиро Конфликт и общение: путеводитель по лабиринту регулирования конфликтов / Даниэль Шапиро. – Кишинев : «ARC», 1997.
2. Кузнецова Н. В. Криминология / Н. В. Кузнецова, В. Е. Эминов. – М. : Юрист, 1995. – С. 271
3. Бова А. А. Криминология гендера: Дослідження подружнього насильства / А. А. Бова // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – С. 13–20.

ОКРЕМІ ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОРГАНІВ МВС УКРАЇНИ

Мінка Тетяна Павлівна, завідувач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

У сфері будь якої державної політики приймаються рішення, спрямовані на розв'язання проблеми, створюється

механізм реалізації цих рішень, розробляється інструментарій.

Для спішного досягнення цілей державної політики МВС України в правоохоронній сфері має бути створено відповідний механізм її реалізації. В свою чергу, реалізація державної політики МВС України в правоохоронній сфері є неперервним, динамічним процесом, що спрямований досягнення поставлених цілей, в якому беруть участь різні органи державної влади, а також інститути громадянського суспільства. Завданням державної політики МВС України має бути своєчасне виявлення проблем розвитку системи органів МВС України, аналіз причин їх виникнення та шляхів розв'язання, можливість вносити корективи, виходячи із стану криміногенної ситуації.

У Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України, були визначені такі проблеми, які потребують першочергового вирішення:

надзвичайно високий рівень корупції: більша частина діяльності міліції спрямовується не на виконання покладених на неї обов'язків, а на самозабезпечування й особисте збагачення керівників усіх рівнів шляхом протиправного позбавлення співгромадян належної їм власності. Крім того, украї розгалуженою стала система внутрішньої корупції з практикою «тарифів», що охопила практично всі сфери діяльності працівників ОВС, — від надання відпустки або вихідного до отримання чергового звання, посади чи відомчої відзнаки;

- низький рівень довіри громадян до міліції: суспільство сприймає співробітників органів внутрішніх справ як загрозу власній безпеці через систематичні випадки з боку міліціонерів, пов'язані із діями з недотримання прав людини, погрозами, фізичним та

психологічним тиском, побоями, тортурами, жорстоким та нелюдським поводженням і навіть випадками смерті затриманих під час перебування у відділеннях міліції; існує зневіра у професійних якостях міліціонерів, у їх здатності захистити права та майно окремо взятого громадянина;

- застаріла структура МВС та система відомчого управління;

- дублювання функцій різних підрозділів МВС;

- завищена чисельність співробітників;

- мілітаризована модель діяльності: як наслідок жорстока та нелюдяна поведінка по відношенню до громадян;

- високий вплив на діяльність політичних сил: органи системи внутрішніх справ давно є інструментом у політичних розборках;

- низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення МВС: навіть на рівні загальних потреб, таких як канцтовари, паливо тощо, співробітники МВС у більшості випадків мають забезпечуватися самостійно, умови праці персоналу МВС залишаються вкрай незадовільними: відсутня необхідна кількість приміщень, оргтехніки, навіть меблів;

- низький рівень оплати праці та соціального забезпечення співробітників МВС, порушення трудового законодавства в частині тривалості робочого дня і дотримання вимог щодо надання вихідних днів та відпусток: відсутність забезпечення практичного соціального захисту працівників, недосконала система оплати, коли майже 30% зарплати підлеглих залежить від суб'єктивного ставлення до них керівника. Недоліки управління призводять до непропорційного

функціонального навантаження, коли, наприклад, на одного дільничного інспектора міліції в середньому припадає 3 тисячі мешканців міста або 2,2 тисячі жителів сільської місцевості. Укоренилася невинуватена практика тривалості робочого дня понад 12 годин на добу, невикористання всіх вихідних днів у місяці для значної частини персоналу. Майже третина працівників не відпочиває у вихідні дні [1].

На вирішення даних проблем й спрямовується діяльність МВС України. За той час, який минув з прийняттям Стратегії вже окремі питання щодо реформування органів внутрішніх справ були вирішені: створено Національну поліцію, Національну гвардію, ліквідації підрозділів транспортної міліції з передачею їх функцій територіальним органам Національної поліції; ліквідовано спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю; ліквідовано ветеринарну міліцію, яка дублювала функції ветеринарних та фітосанітарних служб; ліквідовано Державну автомобільну інспекцію; переглянуто статус міліції у справах дітей відповідно до вимог міжнародного права у сфері ювенальної юстиції; змінено структуру МВС України, проведено переатестацію працівників та інші.

Однак не всі напрямки, визначені Стратегією розвитку органів внутрішніх справ України та Концепцію першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [2] реалізовані, окремі продовжують свою реалізацію, а деякі слід переглянути і скоригувати.

Аналізуючи та узагальнюючи положення концептуальних документів з реформування МВС України можна виокремити деякі напрямки діяльності та розвитку

системи її органів, які потребують організаційно-правових змін та удосконалення правового регулювання, зокрема такі: підвищення професіоналізму кадрів; протидія корупції; відкритість та довіра до служб та підрозділів МВС України і до систем утворюючих органів цього відомства (Національна поліція, Державна прикордонна служба, Державна міграційна служба, Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Національна гвардія); зміна системи управління, оптимізація діяльності МВС України; покращення взаємодії всіх системоутворюючих органів МВС України; доступність, довіра та відкритість.

Також дуже важливим подальшим напрямком діяльності МВС України який потребує вжиття правових, організаційних та матеріально-технічних заходів – об'єктивне оцінювання рівня злочинності в Україні та визначення конкретних заходів з її протидії, створення адекватної відповіді на нові виклики та загрози існуючі в державі.

Дані напрямки державної політики мають стати узагальнюючими векторами для розвитку не тільки МВС України на найближчу перспективу, але й всіх інших правоохоронних органів, діяльність яких координується МВС, з врахуванням особливостей, які впливають з поставлених перед даними інституціями задач та функцій.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України http://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya_rozvitku_organiv_vnutrishnih_sprav_tekst_proektu.html

2. Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ
<https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1221414>

ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Молодих Елла Вікторівна, здобувач 3-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Халюк Сергій Олександрович**.

Розглядаючи питання впровадження стандартів захисту прав людини в національне законодавство слід зазначити, що співпрацюючи саме з такою організацією як Рада Європи, Україна спроможна суттєво вдосконалити своє законодавство у галузі забезпечення прав людини та покращити своє становище на міжнародному просторі. Адже наша країна як і всі інші, незалежні держави потребує позитивного впливу в розробку та процес реалізації, а також захист прав та свобод людини. Саме сучасний етап реалізації судово-правової реформи, початком якого стало внесення змін до Конституції України та прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року, став

поштовхом на підвищення ефективності механізму судового захисту прав людини в Україні. Це визначається Конституцією України, цілою низкою законів, а також міжнародно-правовими зобов'язаннями держави.

Питання міжнародно-правових стандартів судового захисту прав людини та її перехід в правозахисну практику в Україні вже були предметом дослідження ряду вітчизняних науковців. Що стосується дослідження співробітництва України з Радою Європи у сфері прав людини, то цим займалися такі автори: А. Полешко, Л. Гщіван, О. В'юницька, М. Анісімова.

Основною метою даної статті став аналіз співпраці України з Радою Європи в сфері прав людини. Конкретним прикладом співробітництва України з Радою Європи розповідається у Резолюції №1346 (2003 р.) Парламентської Асамблеї Ради Європи "Виконання обов'язків та зобов'язань Україною", де у пункті 2 стосовно національного законодавства та здійснення реформ серед іншого зазначено, що Україна приєдналася до низки важливих юридичних інструментів Ради Європи, зокрема до Протоколу 13 Європейської конвенції з прав людини стосовно заборони смертної кари без жодних застережень, Протоколів 1 і 2 до Європейської конвенції про запобігання тортурам, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Також, окремо вказано, що крім позивних впроваджень вагомою проблемою в реалізації державної політики України стала відсутність дієвого механізму тлумачення чинних правових норм. Йдеться не про підготовку, а про виконання нового законодавства. Адаптацію законодавства України з прав людини до європейського законодавства забезпечують Верховна Рада України, Комітет з

парламентського співробітництва між Україною і ЄС, Президент України, Кабінет Міністрів України та ряд інших інституцій.

Рада Європи неодноразово критикувала Україну за повільне виконання взятих зобов'язань, що суттєво впливає на хід демократичних перетворень в Україні. Варто констатувати наявність загальних принципів домовленостей між Радою Європи та Європейським Союзом щодо спільного фінансування програм зміцнення демократії та захисту прав людини в Україні. Звертаючись до судового захисту прав людини в Україні, то він не обмежений національною системою судів, а включає міжнародні судові органи, зокрема Європейський Суд з прав людини, що функціонує, на думку багатьох вчених, як найефективніший правозахисний механізм. У статті 3 Конституції України закріплено положення, відповідно до яких людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку визнаються в державі найвищою соціальною цінністю. Саме зміст і спрямованість діяльності держави визначають права і свободи людини та їх гарантії. Що стосується звернень українців до Європейського суду з прав людини, то на жаль, Україна є одним із лідерів за кількістю заяв, що надходять до даної інституції. Це – серйозний сигнал для органів державної влади про те, що механізм захисту прав людини в Україні потребує істотного вдосконалення. Зокрема, йдеться про необхідність системного вдосконалення вітчизняного законодавства, адміністративної та судової практики. Проблеми, які виникають у діяльності вітчизняних судів при використанні правових позицій Європейського Суду, свідчать, що такий орган державної влади як Верховний Суд повинен формувати

концептуальні підходи і методи використання судами європейських стандартів. Верховний Суд може це робити передусім шляхом використання практики Європейського суду з прав людини при вирішенні конкретних справ усіх категорій – адміністративних, господарських, цивільних і кримінальних. З огляду на необхідність підвищення ефективності застосування правових засобів захисту прав людини нагальним вбачається здійснення нашою державою ряду заходів. Передусім – законодавчого характеру, якими усуваються першопричини порушень прав людини на базовому рівні. Зокрема, негайному усуненню підлягають ті прогалини, які існують у вітчизняному законодавстві щодо процедури виконання рішень Європейського суду з прав людини. З метою забезпечення єдності судової практики та її відповідності міжнародним стандартам, необхідно належним чином закріпити можливість Верховному Суду, право надавати судам загальної юрисдикції роз'яснення з питань застосування законодавства, а також розширити його процесуальні повноваження щодо ухвалення рішень за результатами розгляду судових справ.

Слід підкреслити, що Європа має, без перебільшення, унікальну систему захисту прав і свобод людини, яка включає власне Конвенцію, національні засоби захисту і центральний контрольний механізм, на чолі якого – Європейський Суд з прав людини. Слід зазначити, що діалог між Європейським судом з прав людини і Верховним Судом повинен носити характер конструктиву та двосторонності. У цьому питанні не може бути одностороннього руху, оскільки йдеться про захист прав людини – як конституційних і конвенційних цінностей, які ми покликані охороняти спільними зусиллями.

Належне виконання взятих Україною зобов'язань при приєднанні до Ради Європи і при співробітництві з цією організацією не тільки позитивно впливає на позицію України у міжнародному просторі, але і позитивно відображається на стані захисту прав людини в Україні. Таким чином, імплементація міжнародних норм щодо захист прав людини в національне законодавство спроможне значною мірою вдосконалити практику правозастосування в Україні. Отже, притягнення до відповідальності за будь-які порушення прав людини здійснюється через використання усіх ланок національного та міжнародного механізму захисту прав людини в Україні.

Список використаних джерел:

1.Климович О. Система національних засобів захисту прав людини (в контексті положень Конвенції про захист прав і основних свобод людини) / О. Климович // Право України. - 2001. - № 1. - С. 34-37.

2.Лисенков О.С. Основні методи і принципи інтерпретації Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року в судовій практиці Європейського Суду з прав людини // Науково-практичний коментар. - 2004. - № 4. - 124.

3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2,4,7 та 11 до Конвенції» // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 40. - Ст. 263.

4. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. - 1996. - № 30. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Назарко Юлія Вячеславівна, аспірантка заочної форми навчання кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ України.

Право на охорону здоров'я – це одне з керівних прав людини, котре забезпечує стан оптимального збереження, розвитку фізіологічних, психологічних функцій організму людини В.М. Пашков справедливо підкреслює: "Актуальність поширення знань щодо правового положення суб'єктів права в охороні здоров'я не вимагає нині спеціального обґрунтування, оскільки створення необхідних умов для їх функціонування є одним із факторів забезпечення права на життя, здоров'я громадян [1, с. 5].

Проголошене в ст. 49 Конституції України право громадян на охорону здоров'я має обмежену реалізацію в суспільних відносинах крізь призму норм Кримінально – виконавчого кодексу України: згідно ст. 63 Конституції України засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом, встановлені вироком суду; засуджені мають спеціальний правовий статус, що поділяється на правові

статуси осіб, які відбувають різні види кримінальних покарань [2, с. 20].

Право засуджених на життя та здоров'я та деякі елементи механізму його реалізації визначено в статтях Кримінально-виконавчого кодексу, а правові гарантії – у Законах України «Про попереднє ув'язнення», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», Кримінально-процесуальному кодексі та підзаконних нормативно-правових актах Міністерства юстиції України.

Так в ст. 8 Кримінально-виконавчого кодексу зазначено право засудженого на охорону здоров'я в обсязі, встановленому [Основами законодавства України про охорону здоров'я](#), за винятком обмежень, передбачених законом. Охорона здоров'я забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних і платних форм медичної допомоги. Засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск лікаря для отримання медичної допомоги, у тому числі за власні кошти. Засуджені, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших одурманюючих засобів, можуть за їх письмовою згодою пройти курс лікування від зазначених захворювань.

Право на охорону здоров'я засуджених реалізується через безліч інших, конституційно закріплених прав людини. У статті 3 Закону України «Основ законодавства України про охорону здоров'я» зазначається, що охорона здоров'я є системою заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної

активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя.

З приводу міжнародного закріплення, то в статті 9 Міжнародного пакту про громадські та політичні права визнано право на особисту недоторканість та закріплений принцип діяльності кожної держави із запобігання тортур та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження із засудженими. Також у Європейській конвенції з прав людини у статті 3 зазначається, що жодна людина не може бути піддана катуванням, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню; у ч. 1 статті 5 йдеться про те, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. Жодна людина не може бути позбавлена волі інакше ніж до процедури, встановленої законом.

Отже існує дуже багато закріплених норм як в національному законодавстві, так і на міжнародному рівні, але найголовніше це якісна реалізація, забезпечення та захист права на охорону здоров'я засуджених.

Дуже важливим є відмінності права на охорону здоров'я та право на медичну допомогу засуджених, бо це не є тотожними поняттями:

1. Право на охорону здоров'я засудженим - більш широка юридична категорія, що включає сукупність заходів соціального, економічного, екологічного характеру, спрямованих, у цілому, на недопущення виникнення хвороб у засуджених;

2. Право на охорону життя засудженим - невід'ємне право кожної людини, незалежно від стану її здоров'я, у той час як право на медичну допомогу найчастіше пов'язане з наявністю захворювання або патологічного стану;

3. Забезпечення реалізації права на охорону здоров'я засуджених - завдання багатьох структур апарата влади, у той час як втілення у життя права на медичну допомогу залежить від тих державних і муніципальних органів, що забезпечують сферу охорони здоров'я [3, с.215-219].

З питань саме права на охорону здоров'я, необхідно для реалізації виконати такі дії: 1) забезпечити рівний доступ до високоякісної медичної допомоги; 2) здійснити профілактику, раннє виявлення та ефективне лікування захворювань шляхом забезпечення відповідності медичної інфраструктури потребам територіальних громад; 3) забезпечити гарантований обсяг медичної допомоги, що надається громадянам на безоплатній основі за рахунок бюджетних коштів; 4) забезпечити захист прав пацієнтів; 5) забезпечити доступ до одержання медичної допомоги вразливих верств населення; 6) привести у відповідність із Міжнародною класифікацією функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я критерії встановлення інвалідності та отримання реабілітаційних засобів і послуг людьми з інвалідністю; 7) створити рівний доступ до високоякісної медико-соціальної допомоги наркозалежним особам, людям, які живуть з ВІЛ, особам, хворим на туберкульоз та інші соціально небезпечні захворювання; упровадження заходів із попередження поширення психічних та інтелектуальних розладів, забезпечити надання відповідної допомоги [4, с.36].

Отже, дійсно існують норми на національному та міжнародному рівнях, які гарантують права засудженого на охорону здоров'я, але у контексті забезпечення права засуджених на здоров'я негативні тенденції не тільки мають місце, але й суттєво впливають на стан управління явищами і процесами в галузі виконання кримінальних

покарань. Для повної реалізації свого права саме на охорону здоров'я, а не на медичну допомогу потрібно провести реформування у даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Пашков В. М. Господарсько – правовий статус закладів охорони здоров'я / В. М. Пашков. – К.: МОРІОН, 2008. – 148 с.
2. Кримінально – виконавче право України: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. проф. А. Х. Степанюка. – Х.: Право, 2005. – 256 с.
3. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 507 с.
4. Рябих Н.В. Основні напрями удосконалення правового механізму забезпечення прав засуджених на охорону життя та здоров'я в Україні / Н.В.Рябих // Юридичний науковий електронний журнал. – Запоріжжя, 2016. – №4. – С.180-182.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України №2801-ХІІ від 19.11.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Кримінально-виконавчий кодекс від 28.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
7. Європейська конвенція з прав людини від 10 грудня 1948 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.echr.coe.int>

8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 1973 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ ЯК МОРАЛЬНА ОСНОВА ЇЇ ПРАВ

Ніжинська Юлія Сергіївна, здобувач освітнього ступеня магістра 1-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Гідність – одне з нематеріальних благ, що належать людині від народження. Людина, що володіє позитивними моральними якостями, стає цінністю як в очах інших людей так і в своїх власних. На цих оцінках ґрунтується самосвідомість людини і визначається його ідентичність. Значимість людини піднімається або зменшується залежно від того, наскільки моральні цінності стали для нього правилами, увійшли в його внутрішній світ.

Проблема людської гідності, особистої, громадянської, чоловічої, жіночої, національної тощо дуже важлива для нинішнього українського суспільства в цілому. Розвинене почуття людської гідності є результатом еволюції людини, процесу ствердження її як зрілого особистісного «я».

Загальна Декларація прав людини акцентує, що «визнання гідності, притаманної всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості та загального миру» [1]. Отже, якщо кожному притаманна людська гідність, то кожна людина повинна мати право на її захист [2].

Почуття гідності успішно розвивається і функціонує на основі усвідомленого ставлення до себе як до суб'єкта моральної діяльності, розуміння своїх обов'язків і прав людини і громадянина. Це почуття укріплюється, якщо індивід усвідомлює і переживає те, що вільно і повно може виявити свої здібності і можливості, реалізувати свою активність і творчість.

Україна, будучи членом ООН та інших міжнародних організацій, чітко виконує зобов'язання за міжнародними договорами, у тому числі й тими, що стосуються прав і свобод людини та громадянина. Підтвердженням тому є той факт, що в Конституції України знайшли своє закріплення всі основні положення міжнародно-правових актів у сфері прав людини, перш за все, Загальної декларації прав людини. Вже у преамбулі Конституції України закріплено принцип «забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя». Стаття 3 Основного закону визнає людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю в Україні. Розділ II Конституції, який присвячений правам, свободам й обов'язкам людини та громадянина закріплює положення, згідно з яким усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (ст. 21), а також право людини на повагу до її гідності (ст. 28) [4].

Гідність – це поняття моральної свідомості, в якому виражається уявлення про самоцінність людської

особистості, її моральну рівність з усіма іншими. Під гідністю розуміють, передусім, внутрішню впевненість людини у власній цінності, почуття самоповаги, яке виявляється у спротиві будь-яким намаганням посягнути на свою індивідуальність і незалежність. З іншої точки зору, гідність людини розуміють як сукупність особистих прав, свобод, реалізація яких дозволяє кожній людині стати, бути і залишатися особистістю.

Людська гідність становить джерело, фундамент і основу цілого конституційного порядку в логічному, онтологічному та інтерпретаційному розумінні. Тому людську гідність не можна тлумачити тільки як одне з багатьох прав або свобод, оскільки таке розуміння гідності може призвести до звуження її змісту. З об'єктивної сторони гідність розглядають як один із принципів права. Принцип людини, її життя, честі і гідності як найвищої цінності – це конституційний принцип українського правового розвитку.

Гідність виступає як основа невід'ємних прав і свобод людини та правової системи в цілому. Людська гідність є первинною та визначальною для всіх інших соціальних, а також правових цінностей, зокрема свободи, справедливості та формальної рівності.

Конституція України закріплює положення, згідно з яким гідність людини є недоторканою. Законодавець встановлює межі, які не можуть бути порушені навіть у випадку загальносуспільної користі, а тому, зазначене право не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану. Обмежень прав людини не повинно бути, якщо воно погіршує правове становище або якимось інакше суперечить законним інтересам учасників суспільних відносин.

«Гідність – це категорія етики, що характеризує самоповагу людини та її моральну рівноправність з іншими людьми. Категорія гідності визначає безумовну самоцінність кожного і становить невід’ємну складову природних прав людини» - зазначається в словнику з етики [3].

Отже, на мою думку, однією з найважливіших ознак демократичної держави є повага гідності людини та її прав, визнання людини вищою соціальною цінністю. Поряд з цим, розвиток людини, яка будує своє життя на засадах вищих моральних цінностей, можливий лише за умови поваги особи, її гідності. Існує велика потреба реалізувати в суспільстві шкалу цінностей, на вершині якої знаходилась би така цінність як людина та її гідність. Повага гідності особи має характер відносин, що ґрунтуються на нормах права та моралі, на принципах свободи та взаємовідповідальності. Тому охорона та захист особи, її гідності, прав і свобод є першочерговим завданням правової держави – держави реальних прав людини.

Список використаних джерел:

1. Загальна Декларація прав людини. – Київ: Верес, 1997. – 36 с.
2. Гришук О. Людська гідність як антропологічна підстава прав людини / О. Гришук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів, 2006. Вип. 1 – с. 317 – 324.

3. Савельєв В.П. Етика. Короткий навчальний словник: терміни, поняття, персоналії / В.П. Савельєв. – Львів: «Магнолія – 2006», 2009.- 279 с.

4. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. - 1996. - № 30. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

ПРО ЕЛЕМЕНТИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЗМІСТ ПРАВА НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ

Новосад Юрій Олександрович, начальник управління нагляду у кримінальному провадженні прокуратури Волинської області, кандидат юридичних наук.

Змістом права на повагу до гідності людини в кримінальному провадженні називається законодавчо встановлена і гарантована державою сукупність норм, які надають суб'єктам кримінального провадження впевненість у своїй суспільній цінності, можливість усвідомлювати себе як особистість, поважати власні моральні принципи й етичні норми, наполягати на повазі до себе інших людей, правоохоронних органів та їх посадових і службових осіб, а також вимагати, щоб будь-які сумніви щодо її моральних якостей і етичних принципів були належно обґрунтовані. Але водночас у царині кримінального процесу право людини на повагу її гідності також зводиться лише до заборони катувань, жорсткого, нелюдського або такого поводження, що принижує гідність особи [1, с. 20].

Вказуючи на проблему визначення можливостей кримінального закону в забезпеченні правопорядку в суспільстві як на «надзвичайно актуальну» проблему, О. М. Костенко підкреслив, що «актуальність її зумовлена тим, що принцип гуманізму запроваджений у кримінальне право Чезаре Беккарія, не містить у собі критеріїв для визначення меж гуманності. В зв'язку з цим має місце свавільне тлумачення гуманності чи негуманності кримінального закону і на підставі цього вносяться необґрунтовані зміни і доповнення до чинного законодавства» [2, с. 568]. Подібним є й сучасне становище кримінально-виконавчого закону: усі останні зміни до цього Кодексу вносились виключно під егідою необхідності забезпечення гуманізму та поваги до людської гідності [3].

Слушною видається думка, висловлена Т. К. Канцеровою щодо гуманного ставлення до засуджених, хоча в ній і не знайшло свого відбиття чітке відмежування гуманізму та гуманності. Вона зазначає, що хоча законодавець формує кримінально-виконавчу політику, запроваджує елементи гуманізації стосовно засуджених до позбавлення волі, але саме людяне ставлення чи вияв жорстокості засуджений відчуватиме від персоналу органів і установ виконання покарань, тому що кримінально-виконавчі відносини не персоналізовані. Права та обов'язки їх суб'єктів застосовуються до абстрактних працівника та засудженого, коли етичні відносини у межах виконання покарання – це відносини між конкретними особами з характерними для них індивідуальними моральними якостями, які залежать не від норм кримінально-виконавчого законодавства, а від низки факторів, з-поміж яких – економічне становище персоналу

кримінально-виконавчої служби, його інтелектуальний рівень (як початковий, так і подальше самовдосконалення), психічне здоров'я, рівень правової культури та свідомості [4, с. 120-123]. І хоча ми категорично не погоджуємося зі спробою поставити гуманність у пряму залежність від матеріального забезпечення персоналу, основні тези Т. К. Канцерової щодо стану відносин між ним та засудженими як основного показника гуманного ставлення нами підтримується.

Список використаних джерел (посилань):

1. Назаров В.В. Право людини на повагу до її гідності: національні та міжнародні аспекти / В. В. Назаров // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2008. – Вип. 435: Правознавство. – С. 17–23.

2. Костенко О.М. Розвиток кримінального права в незалежній Україні / Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія / О.М. Костенко. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. – 656 с.

3. Необмежені обмежені права // <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=122998>

4. Канцєрова Т.К. Нравственный аспект правоотношений при исполнении наказания / Т.К. Канцєрова // Бизнес в законе. – 2007. – № 3. – С. 120-123

АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ ДО УМОВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ МВС ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Павлова А.В., здобувач вищої освіти 1-го курсу навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Поліщук Г.С.**

Останнім десятиріччям особливо актуальним стає науковий аналіз різних аспектів адаптації людини у швидко змінюваних та екстремальних умовах соціального середовища. Науково-технічний прогрес вносить у життя людини значні соціальні зміни, породжує швидке зростання обсягів знань і вимог до вмінь фахівця будь-якої галузі. Це висуває все більш високі вимоги до навчально-виховної діяльності ВНЗ МВС із специфічними умовами навчання [1].

Успішна адаптація та подальша підготовка курсантів дозволить молодому фахівцеві досягти кращих результатів у самостійній професійній діяльності.

Це стимулює науковий пошук нових психолого-педагогічних підходів і розробку нових, більш ефективних моделей та методичних систем, спрямованих на вироблення чітких шляхів адаптації курсантів у закладах із специфічними умовами навчання, що дозволить поліпшити

якість підготовки офіцерського складу Збройних сил України загалом і внутрішніх військ МВС зокрема [1].

Специфічні умови навчання вимагають від курсантів відповідної соціальної, психологічної та дидактичної готовності. Приступаючи до навчання особистість стикається з особливими труднощами, диспропорціями та суперечностями, які нерідко призводять до виникнення проблем з навчанням, тривожності, невротизації курсантів, унаслідок чого чимало з них розчаровується в обраній професії, втрачає віру у свої сили та можливості. Досить часто дезадаптованість є причиною порушення статутних стосунків, конфліктів у стосунках курсантів з викладачами та товаришами по службі. У зв'язку з цим у навчальних закладах МВС важливо забезпечити умови для успішної адаптації курсантів молодших курсів до навчання.

Останніми роками в системі вищої професійної освіти кадрів внутрішніх військ МВС України ведеться активний пошук нових освітніх концепцій, які б дозволили адекватно розв'язати проблему адаптації курсантів.

У соціології адаптацію визначають як процес і результат інтеграції людини до соціального середовища та розглядають у єдності ціннісно-нормативних, діяльнісних, психофізіологічних і соціально-психологічних аспектів, що взаємопов'язані та постійно взаємодіють[3].

Організація освітнього середовища ВНЗ МВС із специфічними умовами навчання має задовольняти таким вимогам: обов'язкове виконання вимог дисциплінарних Статутів, у яких регламентовано всі дії; обов'язкова первинна підготовка курсантів; цілодобово регламентований режим ВНЗ МВС протягом усіх років навчання; різновіковий склад курсантських груп із різною

професійною мотивацію, соціальним походженням, різними рівнями загальноосвітньої підготовки; суворе дотримання принципу єдиної команди та службової субординації як у педагогічному процесі, так і поза ним; обов'язкове дотримання загальноновстановленого розпорядку дня, що регламентує практично весь час курсантів; проживання в гуртожитках казарменого типу, що супроводжується систематичним контролем за поведінкою та діяльністю курсантів; невеликий термін особистого часу курсантів, який, як правило, вони проводять у межах ВНЗ ; проходження курсантами протягом усього періоду навчання служби, яка водночас є й практикою використання знань і вмій, отриманих під час навчання.

Унаслідок проведених опитувань встановлено, що на момент вступу до ВНЗ МВС із специфічними умовами навчання курсанти відчують труднощі: у фізіологічному пристосуванні до умов нового середовища (80% курсантів); у психологічній адаптації – 90%, у соціальній адаптації 100%, причому входження до військового колективу супроводжується труднощами в 75% опитаних, звикання до жорсткого лінійного підпорядкування командирам – у практично 100% курсантів; 70% курсантів мають проблеми у звиканні до нових умов навчання [2].

Первинна адаптація проходить легше в курсантів, які мають належну фізичну підготовку, комунікаційні навички, добре розвинені вміння вольової регуляції та емоційну стійкість. Як правило, це – курсанти, які мають військовий досвід, проходили строкову військову службу або за контрактом. Разом із цим, певні переваги в

навчально-пізнавальній сфері мають курсанти – випускники загальноосвітніх шкіл [2].

Отже, адаптація – важливий процес у новому колективі, який залежить від загальних властивостей нервової системи особистості, обсягу засвоєної навчальної інформації, вмінь курсантів планувати час на самостійну підготовку, а також від сформованості вмінь саморегуляції. Полегшення адаптації курсантів до особливостей освітнього середовища ВНЗ МВС може бути забезпечене завдяки довузівській підготовці у закладах із первинною військовою підготовкою. Перспективними є дослідження з уточнення критеріїв і показників адаптації курсантів до освітнього середовища закладу із специфічними умовами навчання.

Список використаних джерел:

1. Адаптація курсантів молодших курсів до навчання у ВВНЗ / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук/ Б.А.Рудов/Національна академія Прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького.-2002.- Режим доступу :http://librar.org.ua/sections_load.php?s=military_science&id=2.

2. Адаптація курсантів до умов освітнього середовища ВВНЗ / О. Г. Марченко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. - 2016. - Вип. 48. - С. 357-364. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_50.

3. Енциклопедія освіти / акад. пед. наук України ; голов.ред. В. Г. Кремень. –Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Перушко Максим Олександрович, здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: викладач кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Костенко Ірина Володимирівна**.

Метою статті є дослідження гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців в Україні та їх реалізація шляхом запобігання і протидії корупції у військовій сфері.

Матеріали та методи. Роботу проведено із застосуванням загально- наукових та спеціальних методів дослідження, що дало змогу досягнути концептуальної єдності. Структурно-функціональний метод використано для визначення переліку посад з підвищеним корупційним ризиком; системний аналіз та синтез – для вивчення організації роботи із запобігання корупції у військовій сфері; аналогію та моделювання – для залучення міжнародного досвіду у розв’язанні проблеми; системно-логічний і прогностичний – для визначення стратегії антикорупційної боротьби.

Результати дослідження. У сучасному світі корупція є суспільно небезпечним явищем, адже полягає у використанні особою наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди, негативно впливає на виконання

державою її головного обов'язку – утвердження і забезпечення прав та свобод людини, передбаченого статтею 3 Конституції України.

Водночас слушною є думка, що гарантії конституційних прав та свобод військовослужбовців в Україні – це закріплені в Конституції України та гарантовані державою умови, способи та засоби, які дозволяють особам, які проходять військову службу, безперешкодно реалізовувати свої права, а у випадку їх порушень – негайно відновлювати.

Правові норми, що закріплюють гарантії конституційних прав і свобод військовослужбовців, містять також нормативно-правові акти антикорупційної спрямованості.

Антикорупційне законодавство України, яке представлено загальними Законами України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», «Про запобігання корупції» та спеціальними Законами «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про прокуратуру», є певним кроком у боротьбі з корупцією та створенні ефективної системи запобігання і протидії корупції.

Досягнення головної мети антикорупційної реформи вбачають через належну реалізацію антикорупційного законодавства, успішне впровадження нових антикорупційних механізмів та створення ефективної інституційної системи запобігання і протидії корупції. Відповідно, діяльність щодо запобігання і протидії корупції в усіх сферах, у тому числі і військовій, мають здійснювати на системній основі, зважаючи на специфіку

Збройних Сил та інших військових формувань України, і мати постійний характер.

Особливе місце у гарантуванні конституційних прав і свобод військовослужбовців належить таким спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, як: органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України, органи внутрішніх справ України та Національне агентство з питань запобігання корупції (ст. 1). Зазначені суб'єкти здійснюють заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень, чим гарантують не лише права, свободи та інтереси людей у погонах, а й сприяють забезпеченню законності і правопорядку у військах.

Новоствореним державним правоохоронним органом, на який покладено попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, а також запобігання вчиненню нових є Національне антикорупційне бюро України. Відповідно до статті 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави, та становлять загрозу національній безпеці.

Особливе місце у сфері гарантування конституційних прав і свобод військовослужбовців шляхом запобігання корупції посідає парламентський контроль, що його здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Безпосередньо для здійснення контролю за додержанням конституційних прав і свобод військовослужбовців призначають представника

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців. Однак, на думку автора, він має недостатньо повноважень, що потрібні для ефективного гарантування конституційних прав і свобод військовослужбовців, тому його діяльність не завжди досягає своєї мети.

Та саме інститут уповноваженого з прав військовослужбовців може стати одним із дієвих органів забезпечення прав і свобод військовослужбовців. Тому украй слушною є думка, що в Україні доцільно запровадити посаду представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Оперативних командуваннях Збройних Сил України з метою підвищення ефективності правозахисної діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо захисту прав і свобод військовослужбовців. Крім того, з огляду на останні події в Україні та специфіку військової служби, потрібно створити окремий інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав військовослужбовців, який буде підзвітний парламенту і не залежний від керівництва Збройних Сил, інших військових формувань та державних органів влади. Адже, як свідчить світовий досвід боротьби з корупцією, запровадження інституту омбудсмена з питань оборони є важливим компонентом будь-якої антикорупційної стратегії, яка об'єднує політичні, соціальні та економічні реформи зі зміцнення системи національної доброчесності та має більше шансів на успіх, аніж окремі антикорупційні заходи, незалежно від того, якими рішучими та актуальними вони є. Військові омбудсмени діють у таких країнах, як ФРН, Швеція, Норвегія.

Широкі наглядові функції за діяльністю державних органів і посадових осіб усіх рівнів щодо забезпечення прав і законних інтересів військовослужбовців, якими наділений омбудсмен, засвідчать про високий авторитет цього інституту. Тому введення в законодавство України інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців сприяє ефективному здійсненню заходів щодо запобігання та протидії корупції у військовій сфері, чим гарантуватиме реалізацію конституційних прав і свобод військовослужбовців.

Пріоритет у гарантуванні конституційних прав і свобод, відновленні порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом запобігання, виявлення, а в установлених законом випадках – припинення корупційних правопорушень, мають уповноважені підрозділи з питань запобігання та виявлення корупції органів державної влади.

Керівники міністерств та інших органів виконавчої влади з метою підвищення ефективності здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції утворюють та забезпечують утворення і функціонування підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції на підприємствах, установах і організаціях, які належать до сфери їх управління.

Створення та діяльність зазначених підрозділів передбачає постанова Кабінету Міністрів України «Питання запобігання та виявлення корупції» від 4 вересня 2013 р. № 706, яка затверджує Типове положення про уповно- важений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції.

До головних завдань уповноважених підрозділів відносять: підготовку, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції; надання методичної та консультаційної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства; участь у міжнародному співробітництві в зазначеній сфері; проведення організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції; здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів тощо.

На сьогодні, зокрема, у Міністерстві оборони України, Національній гвардії України та решті військових формувань утворено відповідні підрозділи з питань запобігання та виявлення корупції.

Водночас Закон України «Про запобігання корупції» передбачає утворення Національного агентства з питань запобігання корупції, до повноважень якого належить координація, методичне забезпечення та аналіз ефективності діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції (ст. 11).

Діяльність зазначених підрозділів має зосереджуватися на реалізації превентивних антикорупційних заходів. До того ж такі підрозділи аж ніяк не мають підміняти собою правоохоронні органи. Пріоритетність превентивних антикорупційних заходів гарантує реалізацію конституційних прав і свобод військовослужбовців та є вагомою передумовою в запобіганні корупційним правопорушенням у всіх напрямках діяльності військової сфери. Однією з головних проблем, пов'язаних з високим рівнем корупції в діяльності органів виконавчої влади, є брак системи виявлення та аналізу ризиків корупціогенних процедур, а

також те, що підрозділи (особи), відповідальні за розроблення та здійснення відомчих заходів з виявлення і запобігання корупції, не мають відповідного фаху та рівня незалежності, здебільшого ці повноваження покладено на кадрові підрозділи.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Пилявець Інна Олександрівна, студентка 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Моргун Надія Сергіївна**.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) закріпив нові положення про докази та доказування, окресливши пізнавальні елементи цього інституту на підставі загальних засад, форм і методів проведення процесуальної фіксації слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. У цьому аспекті визначено систему та функціональну послідовність збирання, закріплення, перевірки, оцінювання доказів. Законодавством сформульовано поняття доказів, визначено їх належність, допустимість і недопустимість.

Обов'язок доказування обставин, передбачених ст. 91 КПК України, на стадії досудового розслідування, відповідно до ст. 92 КПК, покладається на слідчого, прокурора, а в окремих випадках – на потерпілого. Водночас, аналіз процесуальної діяльності учасників кримінального провадження свідчить, що залишається чимало питань, які потребують подальшого доопрацювання, бо недоліки доказування негативно впливають на повне, швидке, неупереджене розслідування, встановлення вини обвинуваченого під час судового розгляду.

Окремі позиції науковців ґрунтуються на визначенні неконституційності, неспроможності досягнення цілей кримінального провадження засобами, передбаченими КПК України, низької ефективності процесуальної діяльності слідчого, прокурора під час розслідування тощо. Разом з тим необхідно пам'ятати, що важливу роль в процесі доказування відіграють моральні засади, які орієнтують практичних працівників на дотримання етичних норм під час кримінального провадження, суворе дотримання законності. Вони мають сприяти усуненню з кримінального провадження таких негативних явищ, як незаконне ведення досудового розслідування, погрози, шантаж, насильство тощо.

Теоретичні положення доказів і доказування залишаються до кінця не розкритими. Вони потребують ґрунтовних наукових досліджень концептуальних підвалин і розробки на цій основі напрямів ефективного функціонального застосування в умовах дії чинного КПК України і реалій правозастосовної практики, що склалася.

На всіх стадіях розвитку юриспруденції доказам та доказуванню приділялася значна роль. Дана проблема

досліджувалася минулими і сучасними вітчизняними та зарубіжними процесуалістами.

Зокрема, на думку Л.М. Лобойка, кримінально-процесуальне доказування – це здійснювана в правових і логічних формах частина кримінально-процесуальної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури і суду, що полягає у висуванні можливих версій щодо системи юридично значущих обставин кримінального провадження, у збиранні, перевірці та оцінці доказів за цими версіями, а також в обґрунтуванні на досудовому слідстві достовірного висновку про доведеність вини особи та його подальше обстоювання у судових стадіях процесу [1, с.80.]. Як зазначає Є.Г. Коваленко, процес доказування – це формування, перевірка та оцінка доказів та їх процесуальних джерел, обґрунтування висновків з метою встановлення об'єктивної істини і прийняття на її основі правильного, законного і справедливого рішення [2, с. 704].

Як бачимо, зазначені вище науковці включають в процес доказування збирання, перевірку та оцінку доказів, що проводиться органами досудового розслідування, прокуратури та суду.

Однак, сучасний Кримінальний процесуальний кодекс України має чималу кількість прогалин. Зокрема, у ньому не міститься самого визначення поняття доказування, через що у науковців існують різні точки зору щодо цього.

Крім того, практика показує, що органи, які проводять досудове розслідування, не завжди дотримуються вимог законності при виконанні своїх обов'язків. Все це зумовлює актуальність даної теми.

Як об'єктивна істина в цілому, так і окремі факти, обставини кримінального провадження встановлюються органами досудового розслідування, прокурором і судом лише шляхом кримінально-процесуального доказування, під час якого збираються, перевіряються, оцінюються докази і на їх підставі приймаються й обґрунтовуються процесуальні рішення. Цим зумовлюється те, що доказування має найбільшу питому вагу в усій діяльності органів і осіб, які здійснюють провадження, осіб, яких вони залучають до цієї діяльності, а також те, що нормативне регулювання й теоретичне дослідження проблем доказування посідає чільне місце в кримінально-процесуальному праві, найважливішою складовою якого є доказове право, і в науці кримінального процесу, де провідну роль відіграє теорія доказів (її ще називають ученням про докази). У кінцевому підсумку в кримінальному процесі як науці, навчальній дисципліні, галузі права і практичній діяльності все зводиться до доказування і доказів, бо вони є основним змістом кримінального процесу [3, с. 229].

Отже, аналіз процесу доказування дає можливість говорити про те, що на сучасному етапі законодавство про докази та доказування в кримінальному процесі має немалу кількість прогалин, а тому потребує значного вдосконалення.

Відсутність нормативного закріплення певних положень в Кримінальному процесуальному кодексі України, а також в законах та підзаконних нормативних актах призводить до певних суперечностей та неоднозначного тлумачення процесуалістами одного й того ж поняття. Проблема складає визначення самого поняття доказування, оскільки в КПК України міститься

лише перелік обставин, які складають предмет доказування.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що найбільш обґрунтованою й такою, що відповідає ґносеологічним та юридичним засадам, є точка зору щодо структури кримінального процесуального доказування, яке включає в себе такі структурні елементи: 1) отримання доказів; 2) використання доказів для обґрунтування рішень у кримінальному провадженні. Саме така структура кримінального провадження повинна бути закріплена в чинному КПК України, що сприяло би ефективності не лише кримінально - процесуального доказування, а й більш ефективному виконанню завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Лобойко Л.М. Кримінальний процес України. Загальна частина. Посібник. – К.: 2015. – 80 с.
2. Коваленко Є.Г., Маляренко В.Т. Кримінальний процес України: підручник. – К.: 2006. – 704 с.
3. Кримінальний процес. Особлива частина (альбом схем) навч. посібн. / Л.Д.Удалова, Д.О. Савицький, О.Є. Омельченко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 229 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА СВІДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Приймак Катерина Володимирівна, студентка 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: старший викладач кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ **Симчук Анатолій Степанович**.

Формування України як правової держави, в якій людина є головною соціальною цінністю, а її інтереси і потреби – основним критерієм діяльності держави, закономірно передбачає оновлення національного законодавства, приведення його у відповідність з міжнародно-правовими стандартами в галузі прав людини. Забезпечення громадян кваліфікованою юридичною допомогою в наші дні вважається важливим конституційним положенням.

Особливе місце в захисті прав та свобод громадян посідає адвокатура України. За своєю суттю вона є професійним правовим інститутом, спрямованим на захист прав і свобод громадян.

Проблеми діяльності адвокатури, її місце в суспільстві, професійні права та обов'язки адвокатів неодноразово були предметом дослідження багатьох світових та вітчизняних вчених і практиків. Однак незважаючи на прийняття нового Закону України «Про

адвокатуру та адвокатську діяльність» досі існують проблеми та різночитання як у нормативному врегулюванні статусу адвокатів у системі юридичних механізмів прав та свобод людини, так і в психологічному ставленні суспільства до адвокатури в цілому.

Саме тому майбутнім юристам необхідно вивчати законодавчі функціонування та організації адвокатури в Україні, а й навчатися повазі до найгуманнішої правозахисної діяльності, якою є діяльність адвоката.

Участь адвоката у кримінальному провадженні є важливою гарантією прав і законних інтересів осіб, яких він уповноважений захищати і котрим надає юридичну допомогу, а також є необхідною умовою реалізації конституційної засади змагальності сторін (ст. 22 КПК).

Допомагаючи підзахисному ефективно реалізувати свої права, адвокат забезпечує захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосуванню примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (ст. 1 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»). Виступаючи як захисник у кримінальних справах, адвокат виконує завдання державної важливості – захист особі від повідомленої їй підозри. Не можна забувати, що право на захист зовсім не є абстрактним правовим поняттям. Це є правом конкретної фізичної особи на захист від конкретного обвинувачення.

Крім функції захисту адвокат у кримінальному провадженні також може здійснювати функцію

представництва. Відповідно до статей 58, 63 КПК потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні може представляти представник – особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником.

Увага законодавця до того, щоб громадянам давалася кваліфікована юридична допомога, викликана насамперед широким визнанням порівняно простого вихідного положення: реалізація прав і свобод людини і громадянина можлива повною мірою, коли вони відстоюються зі знанням справи, кваліфіковано.

Допомагаючи фізичній або юридичній особі якісно реалізувати права, адвокат здійснює адвокатську діяльність, яка визначається в ст. 1 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» як *незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту*».

Згідно із ст. 66 КПК адвокат у кримінальному провадженні також може надавати правову допомогу свідкові. У зв'язку з цим, хочемо звернути увагу на деякі проблемні питання щодо правового статусу адвоката свідка. Так, у ст. 66 КПК сформульовані право та обов'язки свідка. У п. 2 ч.1 ст. 66 КПК, що свідок має право «користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями статті 50 цього Кодексу».

Право свідка користуватися правовою допомогою адвоката під час допиту та участі його в інших процесуальних діях є також важливою прав та законних інтересів свідка у кримінальному провадженні. *Це*

правослід корегувати відповідно до п. 2 рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя І. В. щодо офіційного тлумачення положень ст. 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу), у якому Конституційний Суд України роз'яснив: «Положення ч. 2 ст. 59 Конституції України¹ «для... надання правової допомоги у ході вирішення справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» в аспекті конституційного звернення треба розуміти так, що особа під час допиту її як свідка в органах досудового розслідування чи дачі пояснень у правовідносинах з цими та іншими державними органами має право на правову (юридичну) допомогу від обраної за власним бажанням особи в статусі адвоката, що не виключає можливості отримання такої допомоги від іншої особи, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень».

ПРАВО ДИТИНИ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ

Присяжненко Анна Миколаївна, ад'юнкт кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Ефективність реалізації, охорони та захисту прав і свобод людини та громадянина залежить від рівня їх гарантованості. Як визначає К.Г. Волинка, гарантії прав і свобод особи це сукупність конкретних засобів, що носять юридичний, загальнообов'язковий характер, завдяки яким можливе найповніше і всебічне забезпечення ефективного здійснення, охорони і захисту прав і свобод особи [2, с. 30].

На думку, А.М.Колодія юридичні гарантії це закріплені конституційними нормами та принципами юридичні умови і засоби реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Серед них Конституція України закріплює такі умови і засоби як гарантованість конституційних прав і свобод та неможливість їх скасування чи обмеження (статті 22,157); гарантування їх судового захисту (ст. 55); право кожного знати свої права і обов'язки (ст.57); не зворотної дії законів та інших нормативно-правових актів в часі (ст.58); право на правову

допомогу, включаючи діяльність адвокатури (ст.59); презумпція невинуватості (ст.62) та ін. [3, с. 270].

Юридичні гарантії є взаємозалежними і взаємопов'язаними. В залежності від способів і місця закріплення правових засобів, визначення порядку їх реалізації, форм їхньої охорони і захисту, юридичні гарантії можна класифікувати на конституційні, міжнародно-правові та галузеві [1, с.13-14].

Конституційно-правові гарантії – це передбачена Конституцією України та іншими законами спеціальна система юридичних норм, принципів, умов, вимог і правових способів і засобів забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина з метою практичної їх реалізації[4, с.29].

Т.М. Заворотченко пропонує поділити конституційно-правові гарантії на дві групи: 1) нормативно-правові гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина; 2) організаційно-правові гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина [4, с. 49].

Нормативно-правові гарантії забезпечення прав і свобод людини і громадянина – це передбачені нормами матеріального й процесуального права юридичні засоби забезпечення реалізації, охорони та захисту їх прав і свобод. Організаційно-правові гарантії забезпечення прав і свобод людини і громадянина – це передбачені в нормативно-правових актах суспільно-політичні інституції, на які покладаються відповідні функції і повноваження щодо організації та здійснення юридичного забезпечення реалізації, охорони й захисту прав і свобод людини і громадянина [4, с. 49].

В.Ф. Погорілко, Ю.С. Шемшученко, В.О. Євдокимов зазначають, що до нормативно-правових гарантій належать, зокрема, норми-принципи матеріального та процесуального характеру, юридична відповідальність, юридичні обов'язки тощо [5, с.154]. Зокрема, до норм-принципів процесуального характеру вказані науковці відносять принцип право на правову допомогу. Важливість цього права полягає в тому, що воно є елементом механізму правового захисту [6, с. 9-10].

Говорячи про права дітей, П. М. Рабінович відзначає, що для дітей як суб'єктів права «значна частина основних прав людини нічим не відрізняється за своїм змістом від прав повнолітніх («дорослих») осіб. Інша ж група таких прав певним чином специфікується, змістовно конкретизується (наприклад, право на розвиток). Та, окрім цього, дітям належать і особливі, додаткові можливості, які зафіксовані Конвенцією про права дитини в усіх «змістовних» різновидах прав». Серед таких прав П. М. Рабінович називає права фізичні, особистісні, культурні, економічні, політичні [7, с. 17].

Як визначає Волошина І.В., права та свободи дитини – це системоутворюючий елемент, під яким необхідно розуміти сукупність громадянських (особистих), політичних, економічних, соціальних, культурних та інших можливостей, які забезпечують біологічне та соціальне існування, необхідне виховання, навчання та розвиток дитини з метою формування її належного фізичного та морального стану, що найбільш наочно характеризує якість конституційно-правового статусу дитини з урахуванням особливостей її розвитку до повноліття [8, с.149]. При цьому вчена розрізняє загальносоціальні та

спеціально-юридичні гарантії конституційно-правового статусу дитини в Україні[8, с. 151-152].

У статті 59 Конституції України визначено: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.» [9]. Вказане положення стосується як людини взагалі, так і дитини, яка не досягла повноліття.

Важливим етапом у розвитку інституту правової допомоги в Україні стало прийняття 2 червня 2011 року Закону «Про безоплатну правову допомогу» та внесення ряду змін до галузевого законодавства.

Гарантування кожному права на правову допомогу є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань.

27 лютого 1991 року Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини від 20 листопада 1989 року, положення якої стали основою національного законодавства щодо охорони та захисту прав дітей.

Згідно з Конвенцією про права дитини держави забезпечують: кожній позбавленій волі дитині право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги...(п.д) ст.37); негайне і безпосереднє інформування дитини про звинувачення проти неї, а у випадку необхідності, через її батьків чи законних опікунів, та одержання правової й іншої необхідної допомоги при підготовці та здійсненні свого захисту(п.іі ст.40)[10].

Європейська Конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року, ратифікована Законом України від 03.08.2006, також передбачає правову допомогу дитині та

консультування для представництва дітей під час розгляду справ судовим органом (ст.14)[11].

Таким чином, конституційне право на правову допомогу в системі юридичних (правових) гарантій є нормою-принципом процесуального характеру, юридичною умовою та засобом ефективної реалізації прав і свобод дитини, їх охорони та захисту. Вказане право є внутрішньодержавною та міжнародною нормативно-правовою гарантією забезпечення прав та свобод дитини, і водночас самотребує гарантій у вигляді правової держави, правових законів та високої правосвідомості суспільства.

Список використаних джерел:

1.Омельченко Т.В. Конституційне право особи на правову допомогу і його реалізація на досудових стадіях кримінального процесу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Т.В. Омельченко ; Нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2004. - 216 с.

2.Волинка К.Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 /НАН України, Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. - К., 2000. - 178 с.

3. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник.- К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 350 с.

4.Заворотченко Т.М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні:

дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 2002. - 222 с.

5. Конституція незалежної України : навч. посіб / [В. Ф. Погорілко, Ю. С. Шемшученко, В. О. Євдокимова]. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, 2000. – 428 с.

6.Наливайко О.І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. юрид. наук : спец. 12.00.01 / О.І. Наливайко. – К., 2002. – 18 с.

7. ЗілковськаЛ.М. Сутність конституційних гарантій прав дітей і їх взаємозв'язок із сімейним правом.// Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Правознавство. 2015, Т. 20. Вип. 2 (27).- С.15-22.

8. Волошина І.В. Конституційно-правовий статус дитини в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Нац. академія внутр. справ. - К., 2016. - 234 с.

9. Конституція України від 28 червня 1996 р.: за станом на 30 вересня 2016 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к.

10. Конвенція про права дитини від 20 листопада1989 року - [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

11. Європейська Конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року- [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135.

ЗАОХОЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Приходько Максим Олегович, студент 2-го курсу
Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри адміністративного
права і процесу, доктор юридичних наук, професор
Кузьменко Оксана Володимирівна.

Основою якісного виконання будь-яких завдань, які поставлені перед особою, є її мотивація. В управлінні **мотивація** — це процес стимулювання працівників до здійснення ефективної діяльності, спрямованої на досягнення цілей підприємства. Економічний словник-довідник за ред. В. С. Сухарського вказує, що **мотивація трудова** (далі м. т.) (від фр. *motif* — спонукальна причина, привід до будь-яких дій) — усвідомлене і цілеспрямоване спонукання працівника до праці шляхом стабільного впливу на його потреби, інтереси та цілі. М. т. є складовим елементом управління. Оскільки в основі трудової діяльності людини лежать її потреби та інтереси, головними з яких є матеріальні, то для створення тривалих мотивів людини до праці необхідно впливати на розвиток її потреб, особистого інтересу та сприяти розкриттю творчих здібностей. Існує три види М. т.: матеріальна, моральна, адміністративна. Тому необхідно створювати і вдосконалювати матеріальні, моральні та адміністративні стимули до праці. Матеріальна мотивація реалізується

через систему оплати робочої сили, виплат дивідендів на акції, , отримання частки доходу від особистої власності (на житло, землю, тощо). Цей вид мотивації передбачає і застосування матеріальних санкцій. Так, при допущенні браку відраховується частина зарплати. Моральна мотивація у розвинутих країнах Заходу, зокрема у США, реалізується при використанні системи оцінювання заслуг, згідно з якою для кожного фактора, що оцінюється, складається шкала оцінок робітників у балах. До оцінки заслуг вносяться такі показники, як відданість фірмі, готовність до співробітництва, що прирівнюється до фактора кваліфікації. Через певний комплекс заходів у працівників великих компаній виховується почуття гордості за свою фірму тощо. Адміністративна мотивація спирається на дисципліну праці, відповідальність працівника. Існують різні форми дисциплінарного покарання (зауваження, догана, штраф, звільнення з роботи) і дисциплінарного заохочення.

У сфері державної служби **матеріальна мотивація** представлена заробітною платою державних службовців, яка згідно Закону України «Про державну службу» заохочує їх до результативної, ефективної, добросовісної та ініціативної роботи і складається з:

- 1) посадового окладу;
- 2) надбавки за вислугу років;
- 3) надбавки за ранг державного службовця;
- 4) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця у розмірі 50 відсотків посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця;
- 5) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної

служби за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою;

б) премії (у разі встановлення).

Преміювання державних службовців проводиться з метою матеріального стимулювання високопродуктивної та ініціативної праці, підвищення її ефективності, якості, заінтересованості у досягненні її кінцевого результату та посилення персональної відповідальності державних службовців за доручену роботу або поставлені завдання.

Премія є важливим складовим елементом заробітної плати державного службовця, оскільки її розмір залежить від ефективності виконання державним службовцем своїх обов'язків і може суттєво вплинути на розмір отриманої в кінці місяця заробітної плати як збільшивши винагороду за якісне виконання посадових обов'язків, так і зменшивши її за нехтування та невиконання поставлених завдань. Прагнення людини до поліпшення свого добробуту зумовлює необхідність збільшення трудового внеску, а отже, і збільшення кількості, якості та результативності праці ((Колот А. Мотивація персоналу: підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 49.))

До премій державного службовця належать:

1) премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності;

2) місячна або квартальна премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу.

Моральною мотивацією при виконанні функцій держави та місцевого самоврядування є певні заходи, перелік яких передбачений законодавцем і окреслений в Законі України «Про державну службу», до них відносяться:

- 1) оголошення подяки;
- 2) нагородження грамотою, почесною грамотою, іншими відомчими відзнаками державного органу;
- 3) дострокове присвоєння рангу в порядку, визначеному цим Законом;
- 4) представлення до нагородження урядовими відзнаками та відзначення урядовою нагородою (вітальний лист, подяка, почесна грамота);
- 5) представлення до відзначення державними нагородами.

Ці заохочення, хоч і не тягнуть за собою матеріальної винагороди, дають особі зрозуміти, що держава цінує її внесок у розвиток країни, держави та суспільства взагалі. Таким чином людина знає, що виконує важливу роботу та її зусилля не були непомічені.

Адміністративна мотивація у державній службі полягає у зобов'язанні державних службовців дотримуватися службової дисципліни та правил внутрішнього службового розпорядку. Їх порушення тягне за собою дисциплінарну, а в деяких випадках і матеріальну відповідальність.

Враховуючи вищевикладене, можна зазначити, що моральні, матеріальні та адміністративні заохочення грають важливу роль у забезпеченні належного та ефективного виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Вони передбачені державою та застосовуються, але все одно рівень виконання завдань та результати роботи державних органів в багатьох випадках бажає кращого. Чому ж так, маючи всі законодавчі механізми для стимулювання праці в державній службі, результат роботи не виправдовую очікування? Ця проблема впливає з недостатнього фінансування

державних управлінців, внаслідок чого в цій інституції з'являються такі кризові явища як міграція і корупція, адже рівень заробітної плати державних службовців залишається низьким порівняно з приватним сектором економіки. Крім того, рівень заробітної плати у різних відомствах значно коливається, часто без урахування відповідальності їх працівників, а надбавки і винагороди складають від половини до двох третин сукупного доходу, що призводить до нестабільного заробітку ((Степанюк В. Соціальний захист державних службовців як фактор розвитку державної служби // Збірник наукових праць УАДУ при Президентіві України. – К.: УАДУ, 1999. Вип.2. Ч.2. – С. 153.)).

Наочним прикладом важливості матеріального спонукання працівників державних органів та органів місцевого самоврядування може виступити досвід зі впровадження Реєстру територіальної громади міста Києва (далі — Реєстр). Даний Реєстр створений для оцифрування архівних даних про зареєстроване місце проживання/перебування фізичних осіб, що зберігаються паспортистами у районних житлового-експлуатаційних конторах на картках за формами «А» і «Б» (форма 16) та спрощення системи обліку місця проживання.

Наповнення Реєстру та внесення в нього архівних даних розпочалося 01 січня 2017 року, для чого у районних в місті Києві державних адміністраціях були створені робочі групи з числа працівників райдержадміністрацій. Ми розглянемо етапи наповнення Реєстру на прикладі Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації.

У липні 2017 року працівників, які входили до робочої групи повністю звільнили від основних посадових

обов'язків з метою скорішого внесення даних до Реєстру. В серпні кількість працівників, що входять до робочої групи, з 14 осіб збільшили до 23. В жовтні місяці керівництвом міста були виділені кошти для виплати премій працівникам робочих груп за умови, якщо вони будуть вводити не менше певної кількості Електронних карток громадянина з архівної форми 16. На звітах (додатки 1, 2, 3) комунального підприємства «Головний інформаційно-обчислювальний центр» – розпорядника Реєстру – можна прослідкувати пряму залежність кількості введених даних від виплати грошових премій працівникам. У жовтні місяці кількість введених даних приблизно дорівнювала кількості введених даних, що вводилися з 01 січня по 01 жовтня 2017 року.

Аби побудувати сильну державу, ефективну модель державного управління потрібно виробити справно функціонуючий механізм державної служби, залучати до нього самовідданих, патріотичних людей, професіоналів.

Для ефективного виконання функцій держави та місцевого самоврядування необхідно забезпечити підтримку належного рівня мотивації у людей, які уповноважені на виконання таких функцій. Держава повинна створити діючий механізм, систему заходів, спрямованих на заохочення державних службовців. Особа повинна розуміти, що держава піклується про неї, що вона діє на користь суспільства. Буде зростати задоволеність своєю працею, своїм місцем у житті. Тим самим держава підвищить якість виконання державними службовцями свої обов'язків, що у свою чергу спричинить зростання авторитету державної служби, що життєво необхідно країні у наш час.

Існує багато методів підвищення мотивації працівників, ефективність яких доведена міжнародним досвідом. Моральна, матеріальна, адміністративна мотивація – одні з них. Вдало поєднуючи дані види заохочень, можна суттєво покращити рівень виконання працівниками своїх обов'язків та підвищити ефективність діяльності підприємства, державного органу та держави взагалі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 30.09.2016 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII : за станом на 03.08.2017 / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43
3. Сухарський В. Економічний словник-довідник . – навчальна книга - Богдан, 2002
4. Колот А. Мотивація персоналу: підручник. – К.: КНЕУ, 2002
5. Степанюк В. Соціальний захист державних службовців як фактор розвитку державної служби // Збірник наукових праць УАДУ при Президентові України. – К.: УАДУ, 1999. Вип.2. Ч.2. – С. 153.

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ ІЗ ЗМІСТОМ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ

Ремега Вероніка Володимирівна, діловод юридично-психологічного факультету Національної академії внутрішніх справ.

На думку М. Л. Добриніної, зміст принципу гуманізму щодо засудженого до позбавлення волі полягає в тому, що органи і установи виконання покарань мають застосовувати обмеження прав та свобод особи відповідно до чинного законодавства, не збільшуючи обсягу таких правообмежень. Це означає, що персонал органів і установ виконання покарань має бути безпристрасним щодо діяння засудженого, він не має нести своїм поведженням із засудженим страждання, адже саме покарання і є карою для такої особи. У цьому контексті принцип гуманізму буде співзвучним із принципом законності [1, с. 19]. Поділяючи наведені міркування, М.С. Пузирьов та М. І. Лисенко наголошують, що виконуючи норми національного законодавства, які зводяться до утримання засудженого та окремих видів соціальної роботи із ним, дотримуючись прав і свобод засуджених, персонал колоній буде реалізовувати принцип гуманізму в умовах ізоляції [2, с. 143].

В. С. Наливайко виділяє серед основних принципів роботи з засудженими повагу до особистості, що передбачає опору на позитивні фактори в її розвитку, а також повагу до гідності та індивідуальної неповторності кожного засудженого [3, с. 85-122].

Як видається, подібний різноплановий підхід зумовлений не лише відсутністю чіткого розуміння поняття та змісту права засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності, а й специфіки їх правового статусу в цілому. Ведучи мову про правовий статус засуджених, слід звернути увагу на таку його істотну ознаку, як джерела, в яких він закріплюється. Відправним моментом у цьому питанні є положення ч. 3 ст. 63 Конституції України, де закріплено, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду. Близько до тексту цієї норми сформульовано і зміст ч. 2 ст. 7 КВК України: «Засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених цим Кодексом, законами України і встановлених вироком суду».

У ст. 28 Конституції України проголошено право кожної людини на повагу до гідності, при цьому, згідно з частиною 2 ст. 64 Конституції України, право людини на повагу до її гідності не може бути обмежене за жодних винятків та умов. Таке нормативне закріплення права людини на повагу до її гідності в Основному законі держави, на думку П. М. Рабіновича та М. І. Хавронюка, свідчить про гуманістичну тенденцію розвитку інституту прав людини та зростання його самоцінності [4, с. 10-11]. І хоча безпосередньо про гуманне відношення до засуджених в Конституції України не йдеться, це правило ґрунтується на вимогах ст. 3, в якій визначено, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Тобто, позбавлені волі особи ніколи й не позбавлялись права на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності, тому включення останнього до числа прав засуджених, визначених у КВК України, свідчить не про розширення прав цих осіб, а суто про додатковий наголос на необхідності певного типу поведження з ними, що зводиться до рівня права особи.

Список використаних джерел (посилань):

1. Добрынина М.Л. Гуманизация правового положения осужденных как основное направление реформирования уголовно-исполнительной системы / М.Л. Добрынина // Вестник Владимирского юридического института. – 2010. – № 4 (17). – С. 18-20.

2. Пузирьов М. С. Реалізація принципу гуманізму виконання і відбування покарання в умовах ізоляції засуджених / М. С. Пузирьов, М. І. Лисенко // Право і суспільство. – 2012. – № 6. – С. 141–145. С. 143

3. Наливайко Володимир Сидорович. Кримінологічні проблеми ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. - К., 2000. – 142с.

4. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: навч. посіб. / П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк. - К.: Атіка, 2004. - 464 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Розовик Ірина Валентинівна, здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Верховенство права є одним із базових і найцінніших здобутків людства. Дане положення зазначено у багатьох документах ООН, Ради Європи, відображено у конституціях багатьох країн світу, зокрема, і в Конституції України.

Розбудова незалежної України ознаменувалось проголошенням і закріпленням в Конституції України принципу верховенства права. Закріпленням даного принципу в Основному Законі продемонструвало прагнення нашої держави будувати свою правову систему на основі принципів, що визнаються фундаментальними для будь-якого демократичного суспільства.

Принцип верховенства права є одним з найважливіших рис правової та демократичної держави, який покликаний забезпечувати стабільність в умовах суспільних змін, що сприятиме належній реалізації законних прав людини і громадянина та виконання нею обов'язків [1]. Так, для забезпечення правового порядку та стабільності відносин у суспільстві, уникнення соціальних

конфліктів та унеможливлення зловживання владою доцільно належним чином дотримуватися норм чинного законодавства.

Питаннями вивчення та дослідження верховенства права займалися багато вітчизняних вчених. Серед них, зокрема, такі вчені, як М. Козюбра, О. Скакун, С. Максимов, Т. Середняк, П. Рабінович, М. Кравчук, К. Трихліб, А. Пухтецька та інші.

Забезпечення верховенства права, захист прав і свобод людини – одна з найбільш болючих і гострих проблем сьогодення. Для того, щоб принцип верховенства права визнався та фактично діяв в Україні, як це проголошено в Конституції України, насамперед необхідно щоб термінологія, що застосовується в межах цієї концепції, була визначена з достатньою точністю [2, с. 110].

До проблем реалізації та захисту прав людини і громадянина в Україні в контексті верховенства права можна віднести: низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності; низький рівень дотримання законності у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної без винятку особи перед собою і оточенням за процес і результати своєї діяльності.

Досліджуючи права людини і громадянина, П. Рабінович трактує верховенство права як всезагальну роль права у стосунках між усіма учасниками суспільного життя, у життєдіяльності державних і недержавних

організацій, соціальних спільностей, груп, об'єднань, усіх людей [3, с. 11].

В цілому дослідження широкого спектру думок і підходів до розуміння сутності верховенства права дає змогу стверджувати, що ідея верховенства права є однією з базових у європейській правовій традиції і сягає своїм корінням у глибоку давнину.

Принцип верховенства права в українській правовій системі знайшов відображення у одному з рішень Конституційного Суду України: «Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозахисну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті, передусім, ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Оприлюднення Конституційним Судом України свого розуміння верховенства права видається надзвичайно важливою, непересічною подією у громадському й державному житті України. Адже завдяки цьому вперше запроваджується, можна сказати, офіційний еталон інтерпретації принципу верховенства права.

Верховенство права не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема, норми моралі, традиції, звичаї, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. [4, с. 155]. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка певною мірою дістала відображення в Конституції України.

У суспільстві, в якому декларується верховенство права, повинно бути створено відповідні юридичні гарантії

не тільки належного виконання забезпечення прав і свобод людини, а й гарантії їх охорони, а також захисту.

В правовій державі кожна особа повинна мати можливість безперешкодно реалізовувати надані їй права у повному обсязі і при цьому повинна чітко усвідомлювати, що державою створено відповідні правові та інституційні механізми, за допомогою яких кожна особа може розраховувати на сприяння в реалізації наданих прав, а також на їх захист і охорону.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що ідея верховенства права, забезпечення прав і свобод людини є актуальною у процесі становлення і розвитку України як правової держави. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути насичені передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені рівнем його культурного розвитку [3, с. 57].

Верховенство права є важливим принципом, який повинен визначати зміст діяльності державної влади з метою забезпечення прав і свобод людини, а також демократичного розвитку держави. Даний принцип має застосовуватись в усіх сферах суспільного і державного життя

Список використаних джерел:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. - 1996. - № 30. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

2.Середняк Т.К. Верховенство права в Україні: проблеми розуміння та застосування: монографія/Т.К.Середняк.-Дніпропетровськ,2014.-124с.

3. Рабінович П. М. Права людини і громадянина в Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) / П. М. Рабінович. — Х.: Право, 1997. — 56 с.

4.Трихліб К.О. Верховенство права: сучасні інтерпретації / К.О. Трихліб // Учёные записки Таврич. нац. ун-та им. В.И. Вернадского. Серия «Юрид. науки». – 2013. – № 2-1 (Ч. 1). – Том 26 (65). – С. 152-163.

СТАН ВИМІРЮВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Ростовська К.В., доцент кафедри Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Закон України «Про запобігання корупції» [1] став у свій час одним із кроків на шляху до наближення України до Міжнародних стандартів боротьби з корупцією. Стаття 12 цього Закону передбачає, що спеціально уповноважений орган із питань антикорупційної політики – Національне агентство запобігання корупції має затверджувати

методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади. Така методика була затверджене рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції №126 від 02.12.2016р. Ця Методологія визначає комплекс правил і процедур щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності органів влади при підготовці антикорупційних програм.

Разом із тим, незважаючи на низку прийнятих антикорупційних законів та інших нормативно-правових актів України, в нашій державі до цього часу не існує єдиної системи вимірювання і оцінювання корупції, зокрема методик її розрахунку в різних сферах суспільного життя.

Поряд з цим, питаннями оцінювання рівня корупції в різних країнах займається Transparency International (TI) (з англ. – «міжнародна прозорість»), некомерційна антикорупційна неурядова організація з вивчення і боротьби з корупцією, створена у 1993 році. Ця організація щорічно здійснює оцінку рівня корумпованості країн і регіонів світу за індексом сприйняття корупції (ІСК), який розраховується за результатами опитування громадян, іноземців, підприємців і аналітиків, які проживають в окремо взятій країні. Її мета – домогтися більшої прозорості та підзвітності влади.

Організація TI уперше спростувала уявлення про корупцію як класичний феномен, що не має кількісних показників, оскільки статистика не застосовується до латентних явищ. Щороку організація публікує рейтинги сприйняття корупції населенням, у яких Україна традиційно посідає останні місця. Так, у 2011 р. Україна у щорічному рейтингу серед 182 країн за рівнем корумпованості посіла 152 місце, у 2010 р. серед 178 країн

– 134 місце, поруч з Того і Зімбабве. Для порівняння, у той час, коли в 2009 р. Україна займала 146 місце, у 2008 р. – 134, Грузія, яка провела серйозні антикорупційні реформи, перебувала на 66-й позиції разом з Італією і Кубою, Російська Федерація – 154 місце поруч з Папуа-Новою Гвінеєю та Таджикистаном. Але тут слід зазначити, що дуже складно провести порівняльний аналіз рівня корупції щодо різних країн на основі фактичних матеріалів, наприклад, кількості кримінальних справ або судових вироків. Такі дані різних країн не відображають реального рівня корупції, вони скоріше є показниками роботи правоохоронних органів, судів або ЗМІ щодо виявлення корупції. Єдиним методом збору порівняльних даних є спірання на досвід та думку тих, хто безпосередньо стикається з реальною корупцією [2].

Український учений М. І. Мельник ще в 2002 р. для з'ясування стану, структури, тенденцій розвитку корупції пропонував використовувати додаткові показники – соціальні індикатори корупції (кількісні або якісні), які характеризують ситуацію в певній сфері соціального життя і які прямо або опосередковано дозволяють визначати поширеність корупції, характер її проявів, закономірності розвитку, взаємовплив корупції, соціальних, політичних, економічних та інших процесів. На думку М. І. Мельника, одні з індикаторів є відображенням корупційних процесів, інші – антикорупційної діяльності. Він визначає й характеризує низку індикаторів корупції, у тому числі таких: рівень тінізації економіки; розмір неофіційних доходів населення; частка готівки поза банківським обігом; існуючі «ножиці» між обсягом і характером господарської діяльності та її офіційними результатами; масштаби та динаміка ведення іноземного бізнесу в країні,

іноземного інвестування, надання їй іншої фінансової допомоги; стан дотримання прав і свобод людини і громадянина; рівень довіри громадян до влади; їх психологічне ставлення до корупції як явища [3]. Натомість Й. Г. Ламздорф зазначає, що терміни «поширеність», «частота», «обмеження», «звичайність», «внесок у ділове середовище» взаємопов'язані і стосуються певної шкали корупції, вимірюючи її сутність [4с. 4]. За дослідженням М. В. Фоміної, моніторинги корупції, рейтинги й індекси, які відображають її стан, не є ефективними і дієвими щодо протидії корупції. Найефективнішою в цьому плані вважається оцінка механізмів запобігання і припинення корупції [5, с. 40].

Отже ми бачимо, що крім досліджень міжнародної некомерційної антикорупційної організації *Transparency International* та окремих наукових здобутків провідних вчених, які намагалися сформулювати методику оцінювання рівня корупції, це питання залишається відкритим.

На нашу думку, відсутність науково обґрунтованої, єдиної для усіх органів державної влади, методики дослідження рівня корупції призводить до того, що сьогодні говорити про об'єктивний та достовірний рівень корупції в Україні передчасно. Не вирішеність цієї проблеми, на нашу думку, може ускладнити як розроблення ефективних заходів з реалізації антикорупційної політики в Україні, так і їх впровадження у життя.

Список використаних джерел:

1 Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII// Офіційний вісник України. – 2014. – № 85. – Ст. 156.

2 Бусол О. Ю. Вплив деяких чинників боротьби з корупцією на її загальний рівень у країнах світу / О. Ю. Бусол // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. – 2010. – № 22. – С. 182–192.

3 Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М. І. Мельник. – К., 2002. – 32 с.

4 Lamsdorff J. G. Background Paper to the 2003 Corruption Perceptions Index. Framework Document 2003. Transparency International (TI) and University of Passau, 2003. – September.

5 Фоміна М. В. Корупція: сутність, причини, методологія оцінки / М. В. Фоміна // Академічний огляд Донецького національного університету економіки торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – 2012. – № 2 (37). – С. 36–44.

ЩОДО ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Савощенко Світлана Дмитрівна, здобувач вищої освіти
1-го курсу навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент
Поліщук Генадій Сергійович.

Надзвичайно актуальною проблемою, що постає перед українським суспільством, є формування політичної свідомості молоді на основі ідей національного, духовного відродження України. На сучасному етапі потребам відродження найбільш відповідає національне виховання. „Немає виховання взагалі. Воно завжди має конкретно-історичну національно-державну форму вираження та спрямоване на виховання громадянина конкретної держави, яка не може бути безнаціональною” [1, с. 111].

Середина 90-х років минулого сторіччя відзначилася різким спадом інтересу молоді до політики, що було викликане розчаруванням наслідками суспільно-політичних реформ перших років незалежності, втратою довіри до політико-владних структур і до самої політичної діяльності. Сьогодні ситуація починає мінятися в бік підвищення громадської активності, насамперед у молодіжному середовищі.

Значну роль у політичному житті відіграє студентська молодь зі своїми інтересами, пріоритетами і цінностями. Сучасне українське суспільство переживає

період глибоких реформ у всіх сферах буття, намагається встати на шлях цивілізованого розвитку, створити підвалини ринкової економіки, сформувати громадянське суспільство і правову державу. У реалізації названих завдань виняткова роль належить молоді, що обумовлено цілим рядом чинників. [2, с.7]

Однією з форм політичної участі є молодіжні студентські рухи, які мають свою історію становлення та розвитку в Україні. Молодіжні рухи виникають в процесі соціально-економічного та соціально-політичного розвитку суспільства і їх зміст та форма діяльності значною мірою відбивають соціокультурну, історичну, демографічну, політичну та інші специфіки кожної окремої країни, кожної окремої ситуації. Особливості молодіжного руху окремих країн визначаються сутністю політичної системи та адаптацією державної політики до потреб молоді.

Молодіжні рухи часто співпрацюють із політичними партіями, є їх філіями і підрозділами, або ж конкурують із ними за можливість реалізації політичних, тобто владних, інтересів і амбіцій. Основний момент єдності партії з її молодіжною організацією полягає у єдності їх ідеологічних платформ. Молодіжна організація веде свою роботу, вирішує свої проблеми і одночасно співпрацює з партією, та готує себе для майбутньої політичної роботи в ній. У свою чергу політичні партії домагаються вирішення проблем, які є у молоді, та відстоюють інтереси членів молодіжних організацій, зокрема в парламенті. В Україні значна кількість партій мають свої молодіжні філії та організації, які ідеологічно орієнтуються на них. Окрім цього партії за допомогою своїх програм намагаються забезпечити підтримку

молоді на виборах, проголошуючи соціальну спрямованість власної молодіжної політики. [2, с.9]

Молодь бере активну участь у соціально-політичних процесах, але ця активність проявляється більше у мітингових, у формі протесту. Молоді бракує політичної компетентності, інформованості, брак досвіду співпраці з органами місцевого самоврядування по виробленню рішень на місцевому рівні. Таким чином, у суспільно-політичних перетвореннях, що відбуваються в країні, дедалі більшу роль відіграє молодь. Вона активно підтримує політичний курс на здійснення демократичних реформ, бере участь у розбудові демократичного суспільства. Самемолоді люди часто ініціюють соціально - економічні, політичні і духовні зрушення, адекватні викликам часу [3, с.262].

Активна участь молоді у громадському житті – запорука успіху і прогресу нашого суспільства. Отже, сьогодні Україна знаходиться на етапі трансформації суспільства і політична активність молодого покоління залежить від того, як держава побудує з ним свою роботу. Сучасна молодь не має чітко означеної спрямованості на участь у політичному житті, хоч і виявляє готовність до активних дій. У більшості представників студентської молоді не сформовані настанови на самостійну, активну, відповідальну діяльність у сфері соціальних подій та інтерес до політичного життя країни. Молоді люди не готові і не прагнуть засвоювати нові форми соціальної активності, не ставлять за мету «вбудовуватися» в соціальні структури та громадські об'єднання, через які реалізується конструктивна взаємодія з владою та активна політична участь. Інструментами активізації політичної участі повинні стати розвиток соціальної активності та

відповідальності молоді; побудова системи підготовки кадрів для політичної діяльності, яка забезпечувала б засвоєння необхідних знань і навичок у суспільно-політичних процесах; розвиток молодіжних громадських організацій як інституту самоорганізації соціальних груп для виявлення їхніх політичних інтересів.

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАЦІОНАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Свиридюк Наталія Петрівна, заступник завідувача науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент.

Суттєвою проблемою сучасності є організована злочинність, яка не лише проблема у національній правоохоронній діяльності, яка підриває державну безпеку, але також має потенціал для впливу на інші важливі галузі безпеки людини, будь-то соціальна, політична, економічна чи екологічна сфера [1]. Це загрожує безпеці, стабільності та розвитку – на рівні особистості, місцевих громад та на національному (і, звичайно, на транснаціональному) рівні.

Розуміючи масштаби і наслідки організованої злочинності, а також необхідність її виявлення та реалізації ефективних стратегій щодо зведення до мінімуму злочинної діяльності, абсолютно необхідною стає національна відповідь, що стало основним завданням

для будь-якої країни. У певних слабких юрисдикціях можливою є нестача інформації; в інших, що досить поширено, є надлишок інформації, але вона дезорганізована та недоступна або не «пов'язана» з окремими особами, відомствами та установами, які за об'єктивних причин не мають можливості обмінюватися нею, умовно – ситуація «ми знаємо, що ми знаємо, а, що ми не знаємо?». Більшість країн, як правило, має кілька агентств, які відповідають за запобігання та розслідування різних аспектів організованої злочинності. Організація цих заходів задля уникнення дублювання та забезпечення максимальної координації, впливу і заощадження коштів може бути проблемною.

Реалізація процесу національного оцінювання ризиків організованої злочинності забезпечить краще та більш глибоке розуміння пов'язаних із цим проблем і методів роботи, що використовуються злочинцями у певний період часу. Важливо розуміти загальну картину загроз і шкоди, пов'язаних із організованою злочинністю, її вплив (на міжнародному, національному та місцевому рівні) і те як вона змінюється та розвивається. Неменш важливо, що це буде адекватною відповіддю організованій злочинності, визначаючи пріоритетні напрями правоохоронної діяльності. Це також дозволить розробити та реалізувати більш ефективні та скоординовані стратегії, які будуть ефективніше запобігати і забезпечувати розслідування організованої злочинної діяльності. Це дозволить державі та її правоохоронним органам зайняти найвищу сходинку щодо вирішення проблеми організованої злочинності, з більшою вірогідністю забезпечити відповідний рівень безпеки в суспільстві та підвищити суспільну довіру.

Реалізація національного процесу оцінювання ризиків організованої злочинності покращує обізнаність, допомагає приймати ефективні рішення, покращує використання обмежених державних ресурсів тощо. Проведення національної оцінки ризиків організованої злочинності є процесом, що допомагає прийняти рішення. Це описування загроз й оцінювання відповідних ризиків, що на сьогодні виникають перед країною та постануть у майбутньому, пов'язаних з організованою злочинністю, виявлення прогалин у чинній системі протидії та визначення відповідних заходів щодо їх уникнення, а також розроблення управлінських рекомендації щодо виявлених загроз [2; 3; 4; 5].

Крім того, оцінювання ризиків організованої злочинності забезпечує краще розуміння організованої злочинності у країні, її специфіки та можливого поширення в майбутньому. Це включає в себе розуміння впливу в межах держави організованої злочинності, яка походить або ініціюється з інших, у якості зовнішньої загрози. Охоплюється весь спектр організованої злочинної діяльності, а не тільки особливий окремий її вид.

Основна причина щодо проведення національної оцінки організованої злочинності полягає в тому, щоб забезпечити цінну, своєчасну і точну інформацію для політиків і керівників правоохоронних органів про характер і масштаби проблеми і те, яким чином необхідно діяти, щоб приймати більш обґрунтовані рішення та ефективно протидіяти проблемі організованої злочинності. Це включає в себе прийняття рішень щодо пріоритетів діяльності, визначення профілактичних заходів та слідчих можливостей, а також розподілу ресурсів.

Крім того, національна система оцінювання ризиків організованої злочинності є надзвичайно цінним інструментом для керівників і працівників правоохоронних органів (та інших організацій державного і приватного сектора), так як інформує щодо останніх тенденцій та напрямів поширення організованої злочинності. Це також допомагає у виборі пріоритетів і визначає більш ефективні заходи для впровадження дієвих механізмів щодо боротьби із організованою злочинністю.

Список використаних джерел:

1. The evolving challenge of transnational organized crime // Trends in Crime and Justice, 2005 (UNODC/UNICRI). – P. 25-54.

2. Central Intelligence Agency, USA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.page2007.com/dni_2008.pdf ()

3. Europol [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.europol.europa.eu/index.asp?page=publications&language=

4. Royal Canadian Mounted Police, Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rcmp-grc.gc.ca/es-ae/2007/enviro-scan-analyse-2007-eng.pdf

5. Serious Organized Crime Agency, UK [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.soca.gov.uk/assessPublications/UKTA0809.html

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Суворова Анастасія Олексіївна, здобувач вищої освіти 4-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Литвинчук Олександр Іванович**.

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються в Україні, характеризуються як позитивними, так і негативними наслідками. Серед останніх серйозне занепокоєння викликає повальне зростання злочинності, вдосконалення її форм та структури. Особливо негативним фактором є зростання кримінальної активності неповнолітніх, чинник якої – безпритульність або бездоглядність дітей. Найбільшу криміногенну небезпеку становить формування у сучасних підлітків потреби в алкоголі, що спонукає до пошуків будь-яких шляхів добування коштів для його купівлі, приводить до зняття соціального контролю, імпульсивної, неконтрольованої свідомістю поведінки.

Підготовка і проведення допиту неповнолітніх зумовлені віковими особливостями допитуваної особи. Знання цих особливостей має велике значення для обрання прийомів встановлення психологічного контакту, вибору режиму проведення допиту, здійснення впливу на неповнолітнього, оцінки його показань.

Щодо місця проведення допиту доречно вказати, що ефективним буде проведення слідчої (розшукової) дії за місцем проживання неповнолітнього чи в школі. Обстановку, подібну до тієї, яка вдома, у школі, можна створити і в іншому місці.

Крім того, слід мати на увазі, що допит неповнолітнього підозрюваного (підлітка) може мати певні особливості, а саме легкість, з якою підліток визнає свою провину, що нерідко негативно впливає на якість подальшого збирання доказів слідчим та об'єктивне проведення досудового розслідування. Слід також враховувати такі обставини, як самообмова неповнолітнього з метою удавання хибного поняття «злочинної романтики», схильності підлітків до фантазування, взяття чужої провини «на себе». Тому показання такої особи повинні перевірятися за двома критеріями: їх повнота та достовірність.

Допит неповнолітнього включає в себе тактичні та психологічні особливості. Тактичні прийоми є формою реалізації психологічного впливу.

У тактичному прийомі зміст психологічного впливу полягає в наступному: 1) тактичний прийом є носієм психологічного впливу; такі прийоми є реалізацією методів впливу; 2) психологічні методи впливу не можуть бути застосовані поза тактичними прийомами. У процесі спілкування тактичні прийоми як носії психологічного впливу переслідують певну мету, а саме: 1) діагностику психічних станів осіб, які потрапили у сферу кримінального судочинства; 2) активізацію їхніх дій; 3) зміну поведінки і позиції зазначених осіб; 4) одержання необхідної інформації; 5) виховання і перевиховання.

До психологічних особливостей можна віднести особливості налагодження психологічного контакту та безпосередньо особливості правомірного психологічного впливу.

Допит неповнолітнього є психологічно непростим, це зумовлено складністю налагодження психологічного контакту через нестійкість і несформованість психіки неповнолітнього. При виборі методу психологічного впливу слідчому необхідно отримати і проаналізувати об'єктивну характеристику неповнолітнього, причини девіантної поведінки у випадку правопорушення.

Серед методів психологічного впливу можна виділити переконання, наслідування, маніпуляцію, навіювання та зараження.

Переконання є складним, але дієвим методом, який є способом словесного впливу та включає в себе систему доведень, побудованих на законах логіки. Переконання ґрунтується на усвідомленому прийнятті людиною висловлюваних слідчим ідей, на їх аналізі й оцінці.

Переконання при допиті неповнолітнього має свої особливості. Специфічними тактичними прийомами, що можуть застосовуватися при допитах неповнолітніх з метою переконання, є роз'яснення важливості повідомлення правдивих показань; демонстрація поінформованості про обставини життя допитуваного, його потреби, інтереси; роз'яснення неправильно прийнятої позиції. Техніка переконуючого впливу реалізується через постановку голосу, погляду, рухів, міміки, які підсилюють вплив слова.

Наслідування може застосовуватися лише для спонукання неповнолітнього говорити правду. Інакше цей метод називають методом прикладу, здавалося б, метод

прикладу належить до чисто педагогічних способів впливу на інших людей, але в його основі лежить психологічний феномен – наслідування.

Навіювання – це цілеспрямований, неаргументований вплив однієї людини на іншу. При навіюванні відбувається некритичне сприйняття інформації, чужого погляду чи позиції, прийняття її як своєї власної. Навіювання як метод психологічного впливу на особистість розраховане на придушення волі людини, підпорядкування її вимогам особи, що здійснює навіювання. Ефекти навіювання підвищуються, якщо враховувати наступні фактори: вік людини, наприклад, неповнолітні більшою мірою піддаються навіюванню, ніж дорослі; психічний і фізичний стан правопорушника. Практика показує, що люди втомлені більшою мірою піддаються навіюванню, ніж люди з хорошим самопочуттям; у численних дослідженнях соціальних психологів виявлено, що вирішальною умовою ефективності навіювання є авторитет тієї особи, котра намагається нав'язати щось іншій.

Зараження є особливим способом психологічного впливу, який здійснюється не через свідомість та інтелект, а через емоційну сферу. Під час психічного зараження передається емоційний стан від однієї особи до іншої на несвідомому рівні. Сфера свідомості за таких умов різко звужується, майже зникає критичність до подій, інформації, що надходить з різних джерел.

Підсумовуючи викладене вище, зрозумілим є те, що під психологічним впливом, що застосовує слідчий на неповнолітнього допитуваного в ході досудового слідства, варто розуміти застосування спрямованих дій на психіку людини, усвідомленого або неусвідомленого характеру, що

являє собою сукупність допустимих методів, які застосовуються в процесі передачі, опрацювання та використання доказової інформації, викликаючи відповідну реакцію допитуваного. Це дозволяє контролювати слідчим хід його думок та ставлення до певних фактів для зміни його поведінки в напрямі одержання правдивої і повної інформації.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України: на 5-й сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року N 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131

4. Зелені кімнати: психологічні особливості організації роботи з дітьми / Н.П. Бочкор, О.М.Цільмак, О.В. Швед та ін. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2012. – 112 с.

5. Коваленко Є.Г., Маляренко В.Т. Кримінальний процес України: [підруч.] / Є. Г. Коваленко, В. Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 688 с.

6. Криміналістика: підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 544 с.

7. Криміналістика: підручник / кол. авт.: В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В.А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ФАКТОРИ ЩО ЇХ ОБУМОВЛЮЮТЬ

Стецька Христина Степанівна, здобувач ступеня вищої освіти магістра 1-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінології та кримінально-виконачого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Піщенко Генадій Іванович**.

У тезах розглянуто сутність злочинності неповнолітніх як соціального феномену, її кримінологічна характеристика та основні детермінанти.

Злочинність неповнолітніх завжди була і залишається однією з найбільш актуальних соціально-правових проблем нашого суспільства. Численні дослідження показують, що значна частка злочинців-рецидивістів свою першу судимість отримали саме в неповнолітньому віці.

Статистика свідчить про те, що в останні роки кількість злочинів, вчинених неповнолітніми, поступово знижується. Проте офіційні показники не відображають повною мірою сутність цієї дуже складної проблеми.

Питома вага злочинності неповнолітніх в загальній структурі злочинності залишається значною, а зміни різних сфер життя суспільства, що відбулися в Україні за останні роки, мали істотний вплив на умови формування особистості сучасних дітей і підлітків, які стали більш вразливими перед несприятливими суспільними процесами. Злочинність неповнолітніх характеризується низкою особливостей, виокремлення та дослідження яких є запорукою здійснення ефективної протидії такій злочинності.

Злочинність неповнолітніх є різновидом більш загального соціального феномену – злочинності в цілому, тому, закономірно, що їй притаманні всі змістовні ознаки останньої.

Передусім підкреслимо, що злочинність неповнолітніх – це своєрідний індикатор в соціальної ситуації в державі. Зростання злочинності неповнолітніх, як правило, свідчить про несприятливі процеси. Аналіз злочинності неповнолітніх є, з одного боку, інструментом виокремлення криміногенних факторів в соціумі, а з іншого – базою для прогнозування злочинності в цілому.

Злочинність неповнолітніх є самостійною кримінологічною проблемою, оскільки якісно та кількісно відрізняється від злочинності дорослих, що зумовлюється віком злочинців, який характеризується не тільки низкою соціально психологічних особливостей цієї критерії, а й їх правовим статусом у суспільстві.

Так, з правової точки зору, виокремлення злочинності неповнолітніх в окремий вид злочинності здійснюється на підставі такої специфічної з кримінально-значущої інтегруючої ознаки, як вік особи злочинця, точніше суб'єкта злочину.

Отже, злочинність неповнолітніх охоплює випадки, коли злочини вчинено особами – суб'єктами злочину у віці від 14-18 років, які знаходять своє відображення у даних статистики.

З психологічної точки зору, коли говорять про злочинність неповнолітніх, то насамперед на увазі мають злочинну поведінку членів суспільства, які перебувають на стадії формування особистості, життєвої позиції, переходу від життя під опікою сім'ї і школи до самостійного життя, усвідомлення загальноприйнятих у суспільстві соціальних цінностей і, крім того, виконання своїх особистих функцій в ньому. Не сформованість емоціональної сфери і морально-психологічних настанов на різноманітні життєві ситуації обумовлює особливу вразливість неповнолітніх щодо негативного впливу на їх поведінку і неадекватну реакцію на проблемні ситуації.

Віковими особливостями зумовлюється мотиваційна специфіка злочинної поведінки неповнолітніх. Часто ці кримінальні правопорушення відбуваються на основі бешкетництва, помилково зрозумілої романтики, прагнення до самоствердження, наслідування авторитетів.

Важливу роль в цьому відіграє те, що однією з особливостей злочинності неповнолітніх є її залежність від злочинності дорослих, в основі якої лежить психологічний механізм наслідування.

Злочинність неповнолітніх характеризується нерівномірністю динаміки по різних часовим показникам (часу доби, днів тижня, сезонах року), що пояснюється не тільки низкою об'єктивних факторів, але і віковими психологічними особливостями підлітків. Частіше всього неповнолітні вчинюють злочини у вільний від навчання

час в навчальні дні (з 15.00-24.00). За даними дослідників «пік» злочинних проявів припадає на 20.00-21.00 годину. Протягом року «пік» злочинних проявів припадає на канікули, що пов'язано з ослабленням соціального контролю за неповнолітніми.

Злочинність неповнолітніх має здебільшого груповий характер. Це пов'язано з їх психофізіологічними і соціально-груповими особливостями. Підліток, особливо соціально неблагополучний, завжди тягнеться до сили, об'єднання в групи набагато її збільшує. Злочинні групи неповнолітніх відрізняються високою кримінальною активністю і мобільністю. Вони здатні в найкоротші терміни здійснювати спрямованість і характер злочинної діяльності, час і місце злочинних посягань.

Особливим є зв'язок групової злочинності неповнолітніх є алкоголізмом. Зв'язок цей прямий і зворотній. Алкогольні ексцеси неповнолітніх – це і способи дорослого самоствердження, проведення дозвілля вільного спілкування.

Отже, злочинність неповнолітніх є самостійною кримінологічною проблемою, яка потребує подальшого вивчення з метою розробки комплексних заходів спрямованих на профілактику даному виду злочинності.

Список використаних джерел:

1. Жеребкин В.Е. Логический анализ понятий права / В.Е.Жеребкин. – К.: Вища шк., 1976.
2. Криминология: учеб. / Г.А.Аванесов и др.; под ред. Г.А. Аванесова. – 6-е изд., перераб. И доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 576 с.

3. Проблеми протидії злочинності: підруч. / О.Г.Кальман, І.М. Козьяков, В.М. Куц, Б.В. Лизогуб, С.С. Мірошніченко, О.М.Подільчак.

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Столяренко Дмитро Вікторович, здобувач вищої освіти 4-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри фінансової безпеки та фінансового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент **Тихонова Олена Вікторівна**

Розглядаючи поточну ситуацію у сфері боротьби з економічною злочинністю варто зауважити, що сьогодні в Україні у цьому процесі задіяні:

- Податкова міліція (*акцентуй увагу на тому, що ці підрозділи сьогодні перебувають поза правовим полем та перенеси їх в кінець класифікації*),
- Департамент захисту економіки Національної поліції України,

- Департамент контррозвідального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ,
- слідчі органів прокуратури.

Загалом близько 15-ти тисяч осіб займаються дублюванням повноважень, до того ж не надто ефективно. З метою посилення зазначеного напрямку діяльності Навесні 2017 року було ухвалено законопроект про створення Служби фінансових розслідувань яка б стала незалежним та ефективним органом для поліпшення становища бізнес-клімату України.

Запропонований проект був підтриманий як українськими, так і закордонними експертами. Новий орган отримує аналітичний підхід, що не несе за собою «силовий» тиск на бізнес, адже працюватимуть над розкриттям складних злочинних схем – аналітики. Проте, ефективна аналітична діяльність неможлива без запровадження нових підходів до аналізу значних масивів інформації, якими характеризується будь-який тяжкий та особливо тяжкий економічний злочин. На теперішній час для працівників, до обов'язків яких відноситься боротьба з економічною злочинністю, нагальною потребою є набуття знань та навичок використання можливостей кримінального аналізу, як засобу встановлення і припущення зв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно із ними пов'язаними.

Аналізуючи проект та думки провідних експертів варто зазначити, що створення СФР дає змогу комплексно протидіяти підвищенню рівня економічної злочинності, ухиленню від оподаткування та привласнення коштів, а також створити ефективну систему захисту бюджетної та кредитно-фінансової системи від злочинних посягань.

Реалізація такого підходу обумовить зменшення витрат бюджету, поліпшення бізнес-клімату, залучення додаткових інвестицій та створення позитивного іміджу України на світовій арені.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сьох Катерина Ярославівна, викладач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Конституційне право громадян України на державну службу урегульоване нормами Конституції України, а саме ч. 2 ст. 38 “Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби та до служби в органах місцевого самоврядування” та деталізоване у поточному законодавстві. Нажаль, цього не достатньо для реалізації даного права і науковці постійно в пошуку найоптимальнішого варіанту вдосконалення законодавства.

Україна на даний час переживає час реформ та змін, та перебуває в процесі пошуку оптимальної політико-правової моделі розбудови держави, яка б відповідала європейським стандартам та загальноєвропейській системі цінностей. І саме, побудова професійної державної служби є однією з ключових реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Стратегією сталого розвитку «Україна 2020» та Програмою діяльності Кабінету Міністрів України. Саме

від професійних державних службовців залежить спроможність реалізувати всі інші реальні зміни в країні та забезпечити демократичне управління [7, с. 4].

Без сумніву, від високого рівня організаційно-правового забезпечення функціонування органів державного управління, професіоналізму, фаховості, сумлінного ставлення державних службовців до виконання своїх посадових обов'язків, глибокого розуміння ними сучасних соціально-політичних змін у нашій державі та ідеологічної суті глобальних, засадничих перетворень у нашому суспільстві багато в чому залежить успіх реформаторських процесів у нашій країні[2, с. 60].

У даному випадку мова йде про формування так званого вихованого середовища, яке налаштоване на підтримку, участь, розуміння. Це надзвичайно складна справа, яка потребує значних зусиль як окремих державних органів, державних службовців, так і держави в цілому щодо формування позитивного іміджу державної служби у суспільстві, зміни стереотипів щодонеї тощо. Це має бути цілеспрямована державна політика, яка реалізується кожного дня, сукупністю різноманітних форм та методів, на різних рівнях функціонування суспільства, включаючи у тому числі постійний вимір рівня задоволення споживачів державних послуг.

Аналізуючи законодавство України, а саме: Закон України “Про державну службу”, з часів незалежності і до сьогодні, можна сказати, що воно визначає державну службу як: 1) професійну діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів (1993 р.); 2) професійну діяльність державних службовців

з підготовки пропозицій щодо формування державної політики, забезпечення її реалізації та надання адміністративних послуг (2011 р.); 3) публічну, професійну, політично неупереджену діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави (2015 р.) .

У зв'язку з вищевикладеним можна говорити як мінімум про триєдине визначення даного поняття. Державна служба може бути охарактеризована як: 1) результуюча цільової діяльності, а саме діяльності держави з організаційно-правового регулювання державного апарату; 2) процес, тобто трудова діяльність, здійснювана на професійній основі працівниками державних органів з метою виконання завдань і функцій держави; 3) системне утворення, що передбачає упорядковану сукупність елементів, засобів і механізмів, які регулюють відносини, що складаються при взаємодії із зовнішнім середовищем і всередині організації [1, с. 104].

Отже, проаналізувавши поняття державної служби на різних етапах розвитку та реформ, можна сказати, щодо конституційного права громадян на державну службу визначає статус громадянина України, включаючи комплекс політичних, соціальних, правових та інших можливостей, які потенційно має він у відносинах з державою та органами державного апарату. У такому розумінні правовий статус особи (громадянина), яка вступає на державну службу, є показником реалізації свободи особистості, її цінностей у суспільстві, що закріплюється нормами конституційного, муніципального, адміністративного, трудового та інших галузей законодавства.

Для успішного проведення управлінських реформ та забезпечення конституційного права громадян на

державну службу, важливо підготувати висококваліфікованих та добре освічених службовців для органів державного управління. Вони мають стати опорою для реформування державної служби, розбудови ефективного, зорієнтованого на потреби громадян державного управління та створення культури правової держави в країні[7, с. 5].

Висновки. Отже, реформа державної служби України, успішність її реалізації у першу чергу залежить від вирішення кадрових проблем, створення умов для формування та раціонального використання професіоналів з розвинутим почуттям обов'язку та відповідальності, здатних та готових забезпечувати ефективно виконання всього спектру завдань державного управління. Для цього необхідно на усі посади держслужби, включно з вищими управлінськими посадами, встановлюється винятково конкурсна процедура призначення. Суттєво змінюється модель оплати праці, в основу якої покладено збільшення питомої ваги посадового окладу у структурі зарплати. Не менш важливим є й закладені в Законі механізми контролю.

Список використаних джерел:

1. Ботвінов Р. Спеціалізована державна служба: сутність та ознаки.// Актуальні проблеми державного управління. №3 (67). – 2016. С. 103-106
2. Державна служба : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; редкол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), О. Ю. Оболенський (заст. голови), С. М. Серьогін (заст. голови) [та ін.]. - К. ; Одеса : НАДУ, 2012. - Т. 1. - 372 с.

3. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. № 254/96-ВР// Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30
4. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – No 52. – Ст. 490.
5. Про державну службу: Закон України від 17 листопада 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – No26. – Ст. 273.
6. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. No 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
7. Реформа державної служби у питаннях та відповідях: практичний Р 45 посібник для керівників служб управління персоналом / [М. Канавець (кер. авт. колективу), Ю. Лихач, А. Кукуля, І. Рошин, О. Романюк, А. Астапов; за заг. ред. К. Ващенко]. — К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2016. — 176 с.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ВИЯВЛЕННІ ТА ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ

Танас Інна Русланівна, здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту №4 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри забезпечення фінансової безпеки та фінансового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Герасименко Лариса Володимирівна**.

Корупція – це одне із явищ, які здатні породжувати кризові стани у різних галузях суспільного та соціального розвитку кожної держави, насамперед це стосується політики, економіки, державного управління, а також є однією із ключових передумов існування організованої злочинності. Відтак, знання природи, причин виникнення та умов, що сприяють існуванню корупції в реаліях сьогодення, дасть змогу запровадити заходи, які повинні обмежити можливості її подальшого розповсюдження та негативного впливу на розвиток України.

Для пересічних громадян корупція є обмежувальним фактором у забезпеченні їх гарантованих Конституцією України прав і свобод людини та громадянина, дотримання принципів, притаманним правовій державі. Адже корупція порушує принципи рівності всіх перед законом та соціальної справедливості. Вона є тим чинником, який підмінює закон та встановлює

свої правила в суспільстві. За таких умов громадяни втрачають віру в силу закону, державу та органи влади, які виступають від її імені і мають забезпечувати законні права громадян, а також в дію чинного законодавства. Це призводить до деформації у свідомості громадян моральних та духовних цінностей. Державні послуги надаються не за законом, а за правилами організованої злочинної діяльності. Інакше кажучи, за таких умов невелика категорія населення країни має необмежений доступ до забезпечення своїх прав і свобод, а якщо точніше, своїх особистих приватних інтересів або інтересів наближених до себе осіб, а інша, переважна більшість населення таку змогу має тільки у формальному вигляді, тобто фактично можливості пересічного громадянина значно обмежені або ж порядок їх забезпечення значно ускладнений.

Лише вдосконалення антикорупційного законодавства не може призвести до позитивних зрушень у вказаному напрямі. Необхідний комплексний підхід до зазначеної проблеми: активна робота правоохоронних та інших органів, перед якими постає завдання запобігання корупції, а також участь у цьому громадськості. Тому протидіяти цьому явищу повинні не тільки правоохоронні органи а всі інститути громадянського суспільства.

Інститути громадянського суспільства, до яких належать насамперед незалежні засоби масової інформації, відіграють важливу роль у виявленні і висвітленні випадків корупції, покарання за корупційні діяння, інформуючи громадськість про наслідки корупції. Висвітлення засобами масової інформації проявів корупції має загальнопревентивне значення, а також безпосередньо впливає на застосування антикорупційних правових норм

до конкретних посадових осіб.

Участь засобів масової інформації у виявленні фактів корупції потребує ефективного вирішення на законодавчому рівні двох проблем: отримання об'єктивної інформації та її поширення.

Тому створення ефективного механізму доступу громадян, і насамперед журналістів, до інформації про діяльність органів державної влади та їх посадових осіб є важливим чинником протидії корупції.

До цього часу в Україні не створено ефективної системи впливу інших інститутів громадянського суспільства, зокрема неурядових організацій, на виявлення фактів корупції. В Україні близько 200 неурядових організацій декларують свою антикорупційну спрямованість. Однак їх діяльність не стала реальним чинником, що впливає на ситуацію у сфері боротьби з корупцією.

Основними проблемами у виявленні фактів корупції інститутами громадянського суспільства є:

1) залежність багатьох засобів масової інформації від їх власників, недостатні умови для створення та існування незалежного і прозорого медіаринку;

2) збереження державних засобів масової інформації;

3) недостатня прозорість у роботі органів державної влади, обмеження громадськості у доступі до інформації;

4) відсутність реального впливу неурядових організацій на стан справ у сфері боротьби з корупцією у державі.

З метою посилення ролі інститутів громадянського суспільства необхідно:

1) посилити вплив громадського контролю щодо запобігання та протидії корупції, зокрема шляхом законодавчого закріплення прав, повноважень інститутів громадянського суспільства;

2) розробити і впровадити правовий механізм забезпечення захисту джерел журналістської інформації;

3) підготувати пропозиції щодо розв'язання конфлікту інтересів держави і суспільства в аспекті поширення інформації засобами масової інформації;

4) вирішити проблему неадекватності судових заходів щодо обмеження свободи вираження поглядів і подання інформації;

5) вивчити потенціал громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства та підвищити їх роль у здійсненні заходів протидії корупції опираючись на основні положення Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»;

6) розширити можливості отримання інститутами громадянського суспільства інформації, пов'язаної з діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

7) здійснювати заходи, спрямовані на активізацію інформаційного обміну між громадськими організаціями, іншими інститутами громадянського суспільства, засобами масової інформації та органами державної влади і органами місцевого самоврядування;

Високої ефективності у виявленні корупційних правопорушень можна досягти лише за умови тісної взаємодії правоохоронних органів із органами державної влади, інститутами громадянського суспільства, а також комплексного вжиття відповідних антикорупційних заходів. Крім того, реалізація антикорупційних заходів повинна забезпечуватись належними механізмами відповідальності. Такий підхід відповідає базовим засадам формування антикорупційних стратегій у сучасному світі.

Законодавство щодо відповідальності за корупційні

правопорушення та щодо діяльності правоохоронних органів у цій сфері потребує дальшого вдосконалення в таких напрямках:

1) врахування міжнародних стандартів у сфері відповідальності за корупційні діяння та інші пов'язані з корупцією правопорушення, зокрема в частині визначення поняття корупції, чіткого розмежування кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової відповідальності за корупційні правопорушення, розширення кола суб'єктів корупції, запровадження відповідальності юридичних осіб;

2) надання системності та завершеності, концептуальної обґрунтованості антикорупційному законодавству, що виключить наявність у ньому прогалин і колізій;

3) усунення недоліків у процедурі притягнення до відповідальності за корупційні діяння, зокрема дисбалансу можливостей щодо доказування у справах про корупційні правопорушення між органами досудового слідства та особами, які підозрюються в корупції;

4) наявність єдиної системи ведення міжвідомчої статистики щодо діяльності судових та правоохоронних органів у сфері протидії корупції.

ДЖЕРЕЛА LEX MERCATORIA (ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО ТОРГОВОГО ПРАВА)

Таран Анна, магістр права Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego м. Краків, Республіка Польща.

Науковий керівник: завідувач кафедри забезпечення фінансової безпеки та фінансового розслідування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Герасименко Лариса Володимирівна**.

У юриспруденції під джерелами права маються на увазі ті форми, в яких містяться, існують правові норми.

Норми *lex mercatoria* не є винятком і також мають форми свого існування, однак їм властива певна специфіка, зумовлена неофіційною, недержавною сутністю самого *lex mercatoria*.

Річ, насамперед, у тім, що у випадку *lex mercatoria* його джерелами є лише ті форми, що визнаються як джерела безпосередніми учасниками міжнародної торгівлі. При цьому учасники міжнародної торгівлі керуються не стільки схоластичними постулатами теорії права, скільки практичними міркуваннями зручності і доцільності, що залежать тільки від конкретних потреб світового товарно-господарського обороту.

З погляду юридичної науки, якщо виходити з юридичної природи джерел *lex mercatoria*, варто визнати комплексний і полісистемний характер цього права, оскільки в коло джерел *lex mercatoria* можуть входити як норми міжнародного, так і національного права.

Усі джерела *lex mercatoria* можна умовно розділити на основні і допоміжні. При цьому важливо відзначити, що на сьогоднішній день не існує вичерпного переліку джерел *lex mercatoria*. Різні автори по різному оцінюють і значимість того чи іншого джерела *lex mercatoria*.

До числа основних джерел *lex mercatoria* в юридичній літературі найчастіше відносять:

1. міжнародні торговельні звичаї та узвичаєння (*usages*);
2. норми міжнародного публічного права;
3. загальні принципи права, визнані всіма чи більшістю країн, які беруть активну участь у міжнародній торгівлі;
4. типові (модельні) закони, розроблювальні на міжнародному рівні як модель для національних нормативних актів з певного питання;
5. рішення міжнародних комерційних арбітражів;
6. типові проформи і контракти.

Допоміжними джерелами *lex mercatoria*, що мають менше значення в порівнянні з основними джерелами, є такі:

1. ділова практика;
2. кодекси поведінки;
3. рекомендаційні документи міжнародних організацій;
4. доктрина і праці видатних юристів;
5. “саморегульовані контракти” (*contrats sans loi*).

Міжнародний торговельний звичай вважається одним з найважливіших джерел *lex mercatoria*. Історично - це його перше джерело, що виникло разом із самою торгівлею.

Під міжнародним торговельним звичаєм розуміють єдине, постійно дотримуване і широко відоме правило

поведінки в області міжнародної торгівлі, за яким учасниками торгівлі визнається юридично обов'язковий характер.

Наприклад у праві Франції терміни “coutume” і “usage” стосовно торгових відносин нерідко є взаємозамінними. У праві США й Англії існує аналогічна ситуація, оскільки поняття “custom” і “usage” також часто змішують, не бачачи в них принципової різниці.

Як відомо, велику роль у кодифікації існуючих звичаїв міжнародної торгівлі грають головним чином торговельні палати, що приймають спеціальні збірники, комітети бірж, що складають біржові правила, а також робочі комісії Комітету сприяння зовнішній торгівлі й інші організації, що діють у рамках ООН.

Особливо слід відзначити роль Міжнародної Торговельної Палати (МТП), що веде роботу, спрямовану на узагальнення й уточнення звичаєвих норм, які формуються в міжнародній торговій практиці.

Іншими важливими документами, що кодифікують торговельні звичаї, є, у першу чергу, такі, як: Міжнародні правила по уніфікованому тлумаченню торгових термінів (ІНКОТЕРМС) у редакції 2000 р., уніфіковані звичаї і правила для документарних акредитивів у редакції 1993 р. (документ МТП № 500), уніфіковані правила по інкасо в редакції 1995 р. та інші публікації МТП

Другим по значимості джерелом *lex mercatoria* можуть вважатися норми міжнародного публічного права. Це головним чином міжнародні звичаєво-правові і конвенційні норми в тій частині, в якій вони можуть бути застосовані до міжнародних торгових і комерційних відносин за участю фізичних і юридичних осіб. Особливе місце серед них займають основні принципи міжнародного

публічного права, які існують у формі звичаю; принципи міжнародного економічного права; Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р., у якій знайшли втілення принципи, застосовні не тільки до міждержавних відносин, але і до відносин, суб'єктами яких можуть виступати фізичні і юридичні особи; цілий ряд конвенцій в області міжнародних контрактних, транспортних і фінансових зобов'язань; а також конвенції, що стосуються питань зовнішньоторговельного арбітражу і виконання його рішень.

Центральне місце в системі міжнародних конвенцій, котрі мають вагомe значення для *lex mercatoria*, посідає Віденська конвенція ООН 1980 р. про договори міжнародної купівлі-продажу товарів, яка набула чинності 1 січня 1988 р., число учасників якої перевищує 30 держав, включаючи Україну. Дана конвенція явилася спробою об'єднати підходи романо-германської (континентальної) і англосаксонської правових систем.

Необхідно зазначити, що для *lex mercatoria* найбільшу цінність як джерело представляють ті міжнародні конвенції, котрі мають своїм предметом регулювання комерційних відносин приватного характеру, сприяють гармонізації цивільного законодавства різних держав і мають широке коло учасників, котрі репрезентують різні географічні регіони і юридичні традиції. Такого роду конвенції, як, наприклад, Віденська конвенція ООН 1980 р., можуть не тільки кодифікувати існуючі торговельні звичаї, але також створювати норми, які згодом можуть перетворитися на нові звичаї міжнародної торгівлі, широко використовувані учасниками світового торгового обороту.

Віденська конвенція 1980 р. стала свого роду ядром, навколо якого йде робота по створенню нових конвенцій,

що регулюють окремі аспекти міжнародної торгівлі. Так, наприклад, до неї примикають: Гаазька конвенція 1986 р. про право, яке застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів, Конвенція 1988 р. про міжнародний факторинг і міжнародний фінансовий лізинг, Женевська конвенція 1983 р. про представництво при міжнародній купівлі-продажу товарів і Віденський протокол 1980 р. про зміну конвенції про позовну давність в міжнародній купівлі-продажу товарів.

З огляду на той факт, що міжнародне право поступово втрачає свою суто публічну природу, транснаціональне торгове право з плином часу може трансформуватися у приватноправову підсистему міжнародного права.

У зв'язку з розвитком інформаційних технологій і всесвітньої комп'ютерної мережі (Інтернету) транснаціональне торгове право пропонується як концептуальна модель для регулювання електронної торгівлі і укладення контрактів у кіберпросторі.

В Європі відбувається поступове формування регіонального *lex mercatoria* у вигляді *jus commune eurpore*, яке надалі може стати моделлю розвитку універсального *lex mercatoria*. Саме європейське *lex mercatoria* може стати нормативною основою створення в майбутньому загальноєвропейського цивільного кодексу.

Транснаціональне торгове право (*lex mercatoria*) відіграє важливу роль в процесі уніфікації та гармонізації таких сфер права міжнародної торгівлі, як: міжнародні договори купівлі-продажу товарів, міжнародні транспортні зобов'язання, міжнародні фінансові зобов'язання та міжнародний захист іноземних інвестицій. У зв'язку з чим, можемо говорити про поступове формування в рамках транснаціонального торгового права своєрідних "галузей",

наприклад таких, як транснаціональне договірне право, транснаціональне транспортне право, одним із прообразів якого було середньовічне *lex maritima*, а також транснаціональне банківське право.

Подальша доля *lex mercatoria* не є заздалегідь визначеною, і значною мірою залежить від здатності міжнародного приватного права подолати свій нинішній кризовий стан, скориставшись, серед іншого, тим досвідом, який було накопичено в рамках *lex mercatoria*.

МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Таряник Діана Михайлівна, студентка 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Савченко Андрій Володимирович**.

Актуальність обраної тематики зумовлена необхідністю дослідження та вивчення ефективних закордонних програм запобігання та протидії корупції, за допомогою яких Україна надалі, за умови правильного запозичення іноземного досвіду, матиме можливість напрацювати конструктивні та дієві методи боротьби з однією з основних проблем суспільства. Корупція –

актуальна проблема сучасності, вирішення якої для багатьох країн є одним з пріоритетних завдань. Корупція є негативним чинником, що становить загрозу для національної безпеки будь-якої країни. Це та рушійна сила, що впливає на нормальну діяльність усіх сфер суспільного життя, має транснаціональний характер та здатна до постійної мімікрії. Вона є тим фактором, який є загрозою правопорядку, економічному розвитку, загострює соціальні конфлікти [1]. Врешті-решт відбуваються такі негативні явища як: порушення прав людини, зокрема принципу чесності та соціальної справедливості (а це є одним із основних принципів демократії), недовіра суспільства до влади, погіршення відносин на міжнародній арені. Найбільш проблемною характеристикою даного явища є те, що із аномалії воно поступово перетворилося в суспільну норму, а корумповані відносини все більше витісняють правові та етичні відносини між людьми.

Станом на 2016 р. за даними всесвітнього рейтингу СРІ Україна посіла 131 місце із 176 країн [4]. Цю сходинку вона розділяє разом із Казахстаном, Росією, Непалом та Іраном. Згідно висновку дослідження World Justice Project Rule of Law Index показник виріс на +10 в порівнянні з минулими роками, а це свідчить про те, що проведені в Україні антикорупційні реформи не привели до відчутних позитивних результатів. Тому проблема стосовно створення доцільного, дієвого механізму запобігання та протидії корупції, незмінно залишається гострою. Найменш корумпованими країнами виявилися Данія, Нова Зеландія, Фінляндія (незначний рівень корупції також має Швеція, Швейцарія, Норвегія, Сінгапур, Канада та Німеччина) [4]. Механізми цих країн різняться між собою певними особливостями, проте всі вони функціонують

виключно зі спільною метою: активна протидія корупційним проявам. Досвід даних держав наочно ілюструє як прозорість, відкритість влади та наявність дієвого механізму сприяє в подоланні даного негативного явища.

Враховуючи нинішнє становище України, є доцільним розглянути досвід окремих країн Європи, які ефективно ведуть боротьбу з корупцією, де діє близько 20 законів, які передбачають відповідальність за різні форми корупційної поведінки. Спеціалізованого антикорупційного відомства в країні немає. Розслідуванням випадків внутрішньої корупції займається поліція. Корупційні справи міжнародного масштабу перебувають у віданні прокуратури з особливих економічних злочинах. Зокрема, в країні діє норма, згідно з якою члени Фолькетінгу (парламент Данії) можуть задавати міністрам питання (в тому числі пов'язані з підозрою у корупційних діях), на які необхідно дати відповідь. Укладення спеціальних антикорупційних трудових договорів – неухильна умова при працевлаштуванні. Згідно даного договору на працівника покладається обов'язок не приймати і не пропонувати хабарі іншим особам. За порушення цього договору роботодавець має право звільнити працівника, поставивши спеціальну позначку в особовій справі та характеристиці. Надалі ніхто не бажає вести справу з корумпованими партнерами. Той, хто буде хоча б запідозрений у корупції, може відразу розпрощатися з кар'єрою. У Данії також існує гаряча лінія при Агентстві міжнародного розвитку, на яку можна залишити повідомлення про будь-яку особу, підозрювану у таких неправомірних діях. Такі повідомлення є підставою проведення розслідування.

Розвиток громадської та правової культури в Данії зводиться до осуду корупції і стимулювання чесності і відкритості функціонування публічних служб і чиновників. За результатами минулорічного опитування «Чи стикалися Ви з корупцією?» позитивно відповіли лише 3% громадян Данії. Для порівняння в Україні даний показник дорівнює 98,6 % [2].

Нова Зеландія розвиває правосвідомість громадян в аспекті того, що корупція не є засобом вирішення проблем. Для цього в країні регулярно проводяться конференції та семінари, на яких на яких ознайомлюють всіх бажаючих з антикорупційною політикою держави, правилами і порядком звернення зі скаргою на факти корупції чи шахрайства. Серед антикорупційних органів головним є SFO – спеціальне відомство по боротьбі з великим шахрайством. Даний орган має широкі повноваження щодо протидії корупції, включаючи право аналізувати декларації доходів і витратою громадян. Журналісти періодично публікують статті про витрати чиновників на нерухоме та рухоме майно. Публікація яка викликає суспільний резонанс в суспільстві може стати причиною звільнення чиновника, який живе невідповідно до своїх достатків [2].

У Фінляндії антикорупційна діяльність діє на основі особливої системи правосвідомості громадян, яка не дозволяє на моральному рівні давати і брати хабарі, тому в країні не має ні спеціального антикорупційного законодавства, ні спеціального органу для боротьби з корупцією. Ефективним засобом контролю діяльності чиновників – є журналістські розслідування ЗМІ, в результаті чого вся інформація, що представлена журналістами аналізується компетентними органами

правопорядку Фінляндії. Крім того, Фінляндія також відмовилася від недоторканності президента, депутатів, чиновників і суддів, тому кожен з них може постати перед судом за корупцію без попереднього схвалення з боку вищих органів. Як приклад, протягом останніх 10 років було звільнено і притягнуто до відповідальності значне число міністрів і чиновників вищої та середньої ланки [3].

Однією з найбільш вільних від корупції країн є також Швеція. У Швеції механізм запобігання та протидії корупції побудований на чотирьох основних принципах: 1) заборона особистих контактів чиновника та громадянина; 2) обов'язкове декларування доходів; 3) обмеження готівкових розрахунків (заборонено приймати готівкові платежі більш ніж на 5-6 тисяч євро); 4) повна відкритість діяльності влади. Всі декларації чиновників – у відкритому вигляді. Крім того, фіскальні органи регулярно їх перевіряють на виявлення ознак раптового збагачення.

Позитивний приклад комплексної боротьби з корупцією подає антикорупційна стратегія Сінгапуру. У країні діє спеціальний орган – Бюро по розслідуванню випадків корупції, яке складається з трьох відділів: оперативного, адміністративного та інформаційного. Адміністративний та інформаційний відділи, крім виконання оперативної роботи, відповідають за відбір кандидатів на високі державні посади, проводять профілактичні заходи, організують тендери на державне замовлення. У Сінгапурі також відмовилися від недоторканості державних службовців. Важливу роль відіграє також преса, яка інформує суспільство про випадки корупції, деталізує передбачене законом покарання. У цій країні основними засадами механізму боротьби з корупцією прийнято вважати: прозорість

діяльності органів влади, зменшення рівня низової корупції, побудова атмосфера чесності та довіри до державної служби, щорічна контрольована звітність державних осіб їх доходів та оплата їх праці.

Ратифікована Верховною Радою України Конвенція ООН проти корупції наголошує: кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності [5].

Отже, створення механізму, що буде реально функціонувати є прямим обов'язком держав-учасниць, серед яких відповідно є і Україна. Проте для цього потрібно зробити ще дуже багато, оскільки вище перелічені заходи є лише частиною того переліку процедур, які необхідно провести. Корупція є складним соціальним конструктом, на протидію якого необхідний дієвий механізм. Досить вдало вважав І.В. Чемерис, протидія корупції в системі державного управління потребує розробки і проведення заходів з метою попередження, виявлення та припинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, усунення їх наслідків та покарання винних. Система відповідних заходів має базуватися на принципах законності, гласності, невідворотності покарання за корупційні правопорушення, відновлення порушених прав, відшкодування громадянам, їх об'єднанням, державі збитку від правопорушень, пов'язаних з корупцією [6, с.110–118].

Список використаних джерел:

1. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні : навчальний посібник для студентів вузів / І. С. Бондар [та ін.]. Київ : Ліра-К, 2016.

2. Каліна А. Світові антикорупційні інструменти і Україна / А. Каліна // Держзакупівлі. 2016. № 3.

3. Трепак В. М. Система заходів антикорупційної діяльності у розвинутих країнах світу / В. М. Трепак // Публічне право. 2016. № 1.

4. Індекс корупції CPI-2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу :

<https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016/>.

5. Конвенція Організації об'єднаних націй підписаною 31.10.2003, ратифікованою ВРУ 18.10.2006, що набула чинності 01.01.2010 [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.

6. Чемерис І. В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління / І. В. Чемерис // Стратегічні пріоритети. 2009. № 3(12).

СИСТЕМА ГАРАНТІЙ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Терещенко Людмила Володимирівна, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Одним з основних завдань держави при реалізації конституційно-правової політики є захист прав людини і громадянина, а також забезпечення її достойним життям і вільним розвитком.

Конституція України закріплює положення, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава»[1]. Стаття 1 Конституції України має важливе значення для визначення основоположних засад становлення і розвитку української державності. Одна із основних характеристик державності, як соціальна держава, надає можливість розвиватись державі системно та узгоджено та гарантувати людині достойне життя і вільний розвиток. Так, появу концепції соціальної держави і заснованої на ній практики необхідно розглядати як конкретизацію змісту правової держави стосовно вимог, які постають перед громадянським суспільством на певних етапах розвитку [1].

Закріплений в Конституції України принцип соціальної держави є самостійним але при цьому знаходиться в єдиній системі з принципами які характеризують державу як правову та демократичну. Перш за все це має відношення до історичного фактору.

Соціальні права відносяться до прав другого покоління. Друге покоління прав і свобод людини і

громадянина почало формуватися в процесі боротьби людей за поліпшення свого соціально-економічного становища та культурного рівня. Ці вимоги були закріплені після Першої світової війни, а вплинули на демократизацію і соціалізацію конституційного права країн світу та міжнародне право після Другої світової війни, коли завдяки бурхливому розвитку виробництва склалися реальні передумови для задоволення соціальних потреб громадян. Соціальні, економічні та культурні права знайшли нормативне вираження у [Загальній декларації прав людини 1948 року](#) і особливо в [Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року](#).

Соціальні права це можливості громадянина бути повноцінним суб'єктом суспільних відносин і забезпечення йому необхідних для розвитку та існування умов [2]. До соціальних прав належать наступні права: на працю, на страйк, на відпочинок, соціальний захист, на житло, достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування та інші [1]. Саме названі права визначають обов'язки держави забезпечити кожному мінімум засобів до існування, соціальної забезпеченості та екологічної безпеки.

Соціальні гарантії закріплені конституційними нормами соціальні засоби і умови здійснення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина [3]. Соціальні права не можуть реалізуватися без організаційної, координуючої та інших форм діяльності держави, спрямованих на їх забезпечення. Обов'язком держави є забезпечення соціальних прав людини. Це питання повинно вирішуватися як державними так і місцевими органами.

Серед таких умов і засобів Конституція України закріплює: загальнообов'язкове соціальне страхування, створення мережі закладів для догляду за непрацездатними; створення державою умов за яких кожний громадянин може мати можливість побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду, одержати від держави чи органів місцевого самоврядування безоплатно чи за доступну для громадянина плату, позбавлення житла примусово на підставі закону і за рішенням суду; державне фінансування охорони здоров'я, безоплатне надання медичної допомоги, створення ефективних і доступних умов медичного обслуговування та розвитку лікувальних закладів усіх форм власності, розвиток фізичної культури і спорту, забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення [1].

Аналізуючи механізм гарантій соціальних прав слід звернути увагу на наступні особливості. До загального соціального права можна віднести право на достойне життя і вільний розвиток. При цьому право на оплату праці, право на охорону здоров'я, право на пенсійне забезпечення та інші права це вже є певні гарантії даного загального соціального права.

Щоб реалізувати розглянуті вище гарантії доцільно також визначити певний рівень даних гарантій. Мова йде не просто про встановлення та виплату прожиткового мінімуму пенсій чи заробітної плати, а і відповідність даних виплат реальному положенню справ. Для забезпечення механізму гарантій соціальних прав в державі слід перш за все передбачити та встановити певні умови їх реалізації. В національному законодавстві необхідно закріпити норми які б регламентували

достатній розмір оплати праці, безпечні умови праці, обмеження максимального робочого часу та інше, а саме встановлення особливих режимів щодо реалізації соціальних прав громадян для того щоб існували чіткі соціальні стандарти. Крім того необхідно враховувати специфіку та рівень розвитку територіальних одиниць для того щоб проаналізувати можливості та ступінь забезпечення соціальних прав громадян.

Таким чином найважливішою гарантією соціальних прав людини і громадянина є конституційний лад України, заснований на неухильному дотриманні Конституції України та законів України, приписах природного права та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

Суб'єктом, на якого покладаються обов'язки щодо гарантування соціальних прав людини і громадянина, є держава. Особливе місце в цій системі посідає Президент України – гарант прав і свобод людини і громадянина (ст. 102 Конституції України). Верховна Рада України здійснює захист соціальних прав людини і громадянина через відповідну законодавчу діяльність (ст. 92 Конституції України). Парламентський контроль за додержанням соціальних прав людини і громадянина на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Кабінет Міністрів України вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина (ст. 116 Конституції України).

Важливу роль у гарантуванні соціальних прав людини і громадянина у правовій державі відіграють суди. Згідно зі ст. 55 Конституції України соціальні права людини і громадянина захищаються судом. При цьому

судовий захист прав і свобод людини і громадянина здійснюють як суди загальної юрисдикції, так і Конституційний Суд України. Водночас функції щодо створення належних умов для реалізації соціальних прав людини і громадянина виконують не лише органи державної влади. Відповідну роль відіграють також органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян.

До гарантій захисту соціальних прав людини і громадянина належать і міжнародні гарантії. До міжнародних гарантій відносять міжнародні акти про права людини, а також міжнародні органи такі як, Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй, Європейський Суд з прав людини та ін.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова ред. кол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Х.: Право, 2011. — 1128 с.

2. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні [Текст] : монографія / Н.Б. Болотіна. — К. : Знання, 2005. — 381 с

3. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник.-Вид. 4-те, виправл. та доповн.- К.: Атіка, 2006.- 568 с.

4. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. Посібник / В.О.Ріяка (керівник авт.. кол.), В.С.Семенов, М.В.Цвік та ін.; За аг.ред. В.О.Ріяки. — К.: Юрінком Інтер, 2002 — 512 с.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ПОНЯТОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Філатов Герман Олександрович, студент 2-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Осауленко Олег Анатолійович**.

Відповідно до ч.7 ст.223 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) під час проведення низки слідчих (розшукових) дій, за винятками застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне.

Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії.

Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження.

Зазначені особи можуть бути допитані під час судового розгляду як свідки проведення відповідної слідчої (розшукової) дії [1].

Відповідно до п. 25.ч. 1 ст.3 КПК України, понятій є учасником кримінального провадження.

Понятій - це фізична особа, яка залучається до участі у кримінальному провадженні з метою засвідчення своїм підписом відповідності записів у протоколі виконаним діям [2].

У ч. 7 ст. 223 КПК України зазначено, що слідчий, прокурор зобов'язаний запросити понятого. Ключове слово "запросити", тобто особа може відмовитися бути понятим. Ніякої відповідальності за таку відмову вона не понесе. Постає питання, а це добре чи погано?

Однозначної відповіді на це питання не має. На нашу думку, відмова створює додаткові проблеми для слідчого, прокурора.

Як зазначає В. Маляренко, не передбачено відповідальності за відмову особи без поважних причин бути понятим у слідчих діях. Науковець наголошує на встановлення такої відповідальності [3]. Проблему про притягнення до відповідальності особи, яка відмовилася бути понятим, необхідно вирішувати. Як варіант, що за таку відмову особа притягується до адміністративної відповідальності. Але, якщо у особи були вагомні підстави відмовитися, то така відповідальність наступати не буде.

Постає інше питання щодо обов'язкової участі понятих під час проведення огляду місця події, зокрема, у лісі або віддаленому від населеного пункту місці, де немає поблизу людей і їх не можливо знайти. Що робити у такому випадку? Пошук понятих у цей час або у цьому місці – це завідомо безрезультатне заняття. А зміна погоди може привести до втрати слідів злочину.

Аналіз чинного КПК України встановлює, що понятими не можуть бути:

- а) потерпілий;
- б) родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого;
- в) працівники правоохоронних органів;
- г) особи зацікавлені в результатах кримінального провадження.

Під "незаінтересованістю" понятого слід розуміти відсутність його власного процесуального інтересу у кримінальному провадженні. Наявність такого інтересу є підставою для відмови у його залученні як понятого [3].

Наприклад, вчинено вбивство у будинку, та працівник правоохоронних органів запрошує понятих з прилеглої території, здебільшого це будуть сусіди. Тобто вони є знайомі потерпілого, підозрюваного і обвинуваченого. Постає запитання, в яких стосунках вони перебували. Вони можуть бути в будь-яких відносинах. Таким чином не можна вважати таких понятих незаінтересованими у кримінальному провадженні.

Законодавець закріплює заборону на участь як понятих родичів підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого. Відповідно до п.1 ч.1 ст.3 КПК України, близькими родичами та членами сім'ї вважаються чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі[1]. Є два види родичівства: кровне, яке існує між людьми, що походять від одного предка, та свояцтво – родичівство за шлюбом, між родичами подружжя [4].

Наприклад, Теща — мати дружини. Ми вважаємо потрібним доповнити ч. 7 ст 223 КПК України таким визначенням, як «інших близьких осіб», тобто таких, які за певних умов стали близькими родичами.

М. Селезньова пропонує створити інститут понятих на постійній основі, що передбачатиме обрання понятих з урахуванням принципу імовірності по відповідним спискам за аналогією з присяжними[5].

Також недоліком законодавства є відсутність вимог стосовно встановлення даних щодо понятих: документів, що підтверджують особу, вік, місце постійного проживання, стан здоров'я тощо. Їх відсутність може перешкодити виклику понятого у майбутньому до суду для дачі показань в якості свідка проведення слідчої дії [6]. На нашу думку, необхідно зобов'язувати особу надавати ці відомості про себе.

Отже, слід розширити у КПК України перелік осіб, які не можуть залучатися як поняті та додати відповідальність за відмову. Дати чітке визначення «незацікавленої особи» та «інших близьких осіб». Потрібно визначити процесуальний статус понятого, оскільки закон не зазначає, до якої саме групи суб'єктів кримінального провадження він належить. Статусу понятого треба додати у п. 5 глави 3 КПК України «Інші учасники кримінального провадження».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс. Редакція від 03.08.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Лобойко Л.М.Кримінальний процес: Підручник : Підручники, навчальні посібники. 2014.-432с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар у 2 томах / За заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право. – 2012. – Т. I. – 768 с.
4. Криміналістика. Академічний курс: Підручник / Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко; Мін-во освіти і науки України; Акад. адвокатури України. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 495 с.
5. Селезнев М. Понятой или свидетель? // Законность. – 1998. – №1 (759). –С. 35-38
6. Булейко О. Л.Участь понятих у кримінальному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. Л. Булейко. – К., 2009. – 19 с.

ПРАВО КОЖНОГО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ОМБУДСМАНА ЗА ЗАХИСТОМ СВОЇХ ПРАВ І СВОБОД

Хальота Андрій Іванович, професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Однією з найважливіших ознак правової та демократичної держави є реальне забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина.

В Україні діє організаційно-правовий механізм забезпечення основних прав і свобод людини та громадянина, який включає в себе інституційні структури — Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади, судову систему, прокуратуру та інші правозахисні органи. Створено громадські правозахисні організації — Українсько-американське бюро захиступрав людини, Українську правничу фундацію з Центром прав людини, Українська Гельсінська спілка з прав людини. Чільне місце в даному механізмі займає Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

У найбільш розвинутих демократичних країнах інститут омбудсмана займає важливе місце в системі органів, що здійснюють контроль за діяльністю апарату управління і ефективно захищають права і свободи людини та громадянина від незаконних дій публічної адміністрації. Вперше його було засновано у Швеції в 1809 р. Є думка, що цьому сприяла лібералізація суспільних відносин на початку XIX ст., обумовлена появою у Швеції

конституційних норм. Шведський риксдаг (парламент) прийняв у 1809 р. Документ про правління. Цей конституційний акт було розроблено під впливом принципу поділу влади Ш.Монтеск'є і спрямовано на урівноваження широких повноважень короля з повноваженнями парламенту.

Після проголошення Україною незалежності одним з питань, яке почали розробляти науковці, було питання створення інституту омбудсмана. В Бойцова, Ю. Тодика, М. Орзіх здійснили відповідні дослідження, проаналізували наявний досвід у цій сфері і з урахуванням особливостей національного права України та менталітету українського народу розробили модель українського омбудсмана, Положення про посаду останнього дістало закріплення у ст. 101 Конституції України[1] та було конкретизовано в Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року[2].

Конституція України в ч. 3 ст. 55 надає людині особисте право протидіяти чиновницькому свавілляю. Це - можливість звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини[1].

Така можливість належить кожному, тобто громадянам України, іноземцям (громадянам або підданим іноземних держав) та особам без громадянства, які законно перебувають на території України, або особам, які діють в їхніх інтересах.

Право реалізується суб'єктами у формі звернення, що надсилається до Уповноваженого протягом року після виявлення порушення прав і свобод людини та громадянина. Під зверненнями людини до омбудсмана

розуміють викладені у письмовій або усній формі її пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) та скарги, щодо порушених її прав і свобод.

Підставою для звернення громадян до Уповноваженого є незаконні дії (бездіяльність) та рішення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, в результаті яких порушено права та свободи людини, створено перешкоди для здійснення людиною своїх прав та свобод, незаконно покладено на людину обов'язок або її незаконно притягнуто до відповідальності.

Омбудсман розглядає зміст звернення щодо порушення прав людини, вчинені посадовими і службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності. Порушення ж прав і свобод людини та громадянина, вчинені іншою фізичною особою, повинні розглядатись і вирішуватись тільки в судовому порядку, тобто такі порушення не входять до компетенції Уповноваженого [3, с. 48]. Особі може бути відмовлено Уповноваженим в розгляді звернення, коли це ж саме звернення розглядається судами. Уповноважений припиняє провадження по справі і тоді, коли зацікавлена особа подала позов, заяву та скаргу до суду.

Проводячи по заявах, скаргах громадян перевірки, розслідування та інші заходи щодо встановлення наявності порушення прав людини, Уповноважений в результаті цього виносить рішення (акти реагування): а) подання до Конституційного Суду України для офіційного тлумачення Конституції та законів України та з метою з'ясування відповідності Конституції України законів та інших

правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; б) подання до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та їх посадових і службових осіб для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав та свобод людини [2]. Всі вони направлені на захист прав і свобод людини. Ці рішення обов'язкові для виконання всіма органами, до яких направлено подання.

Отже, зміст даного права людини включає такі можливості кожного: а) звернутися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини чи відмовитись від захисту; б) вимагати від Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, щоб його звернення було ним прийняте та розглянуте по суті справи; в) користуватися захистом своїх прав з боку такого державного органу як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; г) звертатися до суду з метою відновлення порушеного права щодо звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

З початку діяльності інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини своїм конституційним правом на звернення до Уповноваженого скористалися біля 2 млн. осіб. У 2016 р. до Уповноваженого з прав людини звернулися за захистом своїх конституційних прав 203 тис. осіб. Всі ці звернення не залишились без уваги омбудсмена. Більшість заявників отримали дієвий захист своїх прав і

свобод, а також відновлено їх можливість ефективної реалізації.

Отже, право на звернення до омбудсмана виступає дієвою можливістю кожного захистити своїх права і свободи від чиновницького свавілля.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.

2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 20. – Ст. 99.

3. Бойцова В.В. Служба защиты прав человека и гражданина: Мировой опыт. – М.: БЕК, 1996. – 408 с.

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ПРО МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ

Цюприк Володимир Ігорович, студент 1-го курсу юридичного факультету Київського Національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: заступник завідувача науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент **Свиридюк Наталія Петрівна**.

В умовах глобалізації зникають просторові кордони між державами. З'являються спільні економіка, інформаційний простір (Інтернет) і звісно ж спільні проблеми такі як глобальне потепління чи міжнародний тероризм.

Як писав відомий американський вчений Брюс Хоффман, тероризм можна розглядати як акт насильства, задуманий з метою привернення уваги та подальшої передачі послання через публічність, яку він отримує. «У нас немає іншого виходу, - заявив якимось лідер терористичної групи під назвою Об'єднана Червона армія: «Акти насильства шокують громадськість. Ми хочемо шокувати людей повсюдно. Це наш спосіб спілкування з людьми». Сучасні ЗМІ, являючись головним каналом передачі інформації, грають дуже важливу роль у розрахунках терористів. Без інформаційного прикриття ЗМІ, які висвітлюють ту чи іншу подію, ефект від теракту буде невеликим, досягнувши лише наявності жертв

нападу, терористи не зможуть досягнути того, щоб вплинути на ширшу «цільову аудиторію», на яку спрямовані їхні дії. Лише поширивши терор і насильство на якомога більшу аудиторію, терористи мають можливість втілити в життя свої задуми. «Тероризм - це театр, - заявив Брайан Дженкінс в своїй чудовій конструктивній статті 1974 року, пояснюючи: «Теракти часто ретельно режисовані, щоб привернути увагу електронних ЗМІ та міжнародної преси».

Але, на жаль, ми – жителі колишнього СРСР часто просто не звертаємо уваги на те, як наші мас-медіа активно намагаються нав'язати нам свою точку зору, приховуючись за деякими беззаперечними» (на їхню думку) фактами. Ми провели дослідження, метою якого було показати, як ЗМІ різних країн висвітлюють одну й ту саму подію.

Об'єктом дослідження стало висвітлення теракту рейсу МН17 телекомпаніями різних країн. Представником українських ЗМІ у нашому дослідженні стала ТСН, російських – «Вести», європейських – «Euronews».

Вранці 17 липня 2014 над територією АТО впав літак Boeing 777 Малайзійських авіаліній. Уже ввечері (19:34) того ж самого дня у вечірньому випуску новин ТСН видає сюжет про те, що бойовики збили пасажирський літак, сплутавши його з Ан-26, посилаючись при цьому на сторінки урядових установ України та лідерів бойовиків у соціальних мережах. Все начебто логічно: терористи збили літак. Але є один беззаперечний факт: у більшості європейських ЗМІ бойовиків на Сході України називають «повстанцями», а АТО «Громадянською війною». В українців відразу не

виникло ніяких сумнівів, що цей злочин, який забрав близько 300 життів невинних людей, був учинений сааме бойовиками, хоча б тому, що наші ЗМІ постійно називають їх сааме терористами, а не повстанцями.

Російські журналісти, як це не дивно, завжди у всьому перші і постійно потрапляють у центр подій. Цього разу попасти в епіцентр подій їм не вдалося, але у висвітленні своєї версії вони обігнали всіх. Того ж самого дня ввечері о 19:03 (за 30 хвилин до вечірнього випуску ТСН) у вечірній програмі «Вести» розповіли, що незадовго до скоєння теракту українське командування перекинуло на територію АТО зенітні установки «Бук», щоб боротись з авіацією повстанців, якої в них просто немає (по словах тої самої телекомпанії), і збили літак за допомогою цих установок. При цьому журналісти посилались на таємниче джерело, яке вони назвали «Компетентный источник».

У даній ситуації як російські так і українські мас-медіа обґрунтували свої твердження не документованими та не достатньо надійними джерелами, такими як сторінки у соціальних мережах або зовсім таємниче словосполучення - «Компетентне джерело». Європейські ЗМІ, на відміну від російських чи українських, висвітлили подію у нейтральному забарвленні, згадуючи про версії обох сторін конфлікту, і також висвітлюючи інформацію з достатньо надійних та офіційних джерел. При цьому «Euronews» не поспішила назвати винних, не дочекавшись міжнародного розслідування.

Найцікавішим у цій сумній історії інформаційної боротьби стало 14 листопада 2014, коли після місяців висвітлення доказів про те, що українці збили літак за допомогою ЗРК, раптом російські ЗМІ змінюють

риторику і починають доводити, що боїнг був збитий українським військовим літаком. Головним доказом достовірності їхньої версії російські журналісти вважають фото зі супутника.

Це фото було опубліковано через дуже великий проміжок часу після того, як Пентагон опублікував свої докази зняті супутником, які засвідчують про те, що теракт був вчинений за допомогою ЗРК, тобто літак був збитий із землі ракетою «земля-повітря».

Сьогодні наша нація стоїть перед вибором, який шлях розвитку обрати: європейський чи російський. Попри те, що ми наче визначились, Україна і досі знаходиться десь посередині між авторитаризмом і демократією. Наші ЗМІ більш об'єктивні ніж російські, але все ще не такі як європейські. І так у всіх аспектах нашого життя. Наша держава переживає дуже важкий перехідний етап, що й сприяє розвитку національного тероризму.

СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ

Щокін Ростислав Георгійович, кандидат юридичних наук, доцент.

Освіта завжди була особливою функцією суспільства й держави, спрямованою на формування й розвиток соціально-значущих якостей кожної людини як члена суспільства й громадянина держави. Через освіту, як найбільш масовий соціальний інститут, здійснюється вплив на формування свідомості суспільства, регулюються

процеси свідомого саморозвитку громадян. Як соціальне і культурне явище, освіта є атрибутом людства, невідемним його супутником у поступальному русі еволюційного розвитку. Саме тому важливого значення для розвитку суспільства набуває осмислення якісно нових ознак і смислів сучасної освіти в умовах цивілізаційних змін нашої історичної доби, розуміння тенденцій її розвитку, внутрішніх протиріч і механізмів прогресу.

До сфери освіти належать різні за формою компоненти навчальної діяльності. Вона є полем взаємодії навчання з іншими формами і видами життєдіяльності суб'єктів, що забезпечують функціонування освіти. Тому предметом аналізу сфери освіти фахівців у галузі педагогіки, соціології, державного управління, юриспруденції бути не тільки процеси навчання, соціокультурного розвитку людини, а й усе те, що впливає на них, супроводжує їх, а також процеси управління у сфері освіти, діяльності органів публічної влади з адміністрування галуззю освіти.. Отже, загалом сфера освіти охоплює всю життєдіяльність людей, соціальних груп — тих, хто навчається, навчає та обслуговує навчальний процес. Тому не випадково, що проблематика освіти була і залишається предметом дослідження багатьох вчених.

Огляд наукових праць з проблем функціонування галузі освіти в Україні свідчить, що і вітчизняні вчені постійно приділяли увагу дослідженню даної проблематики. Питаннями організації та розвитку галузі освіти в різні часи займалися наукові установи Національної академії наук України, Національної академії правових наук України, галузеві науково-дослідні інститути і вищі навчальні заклади. Результати досліджень

наукової спільноти викладені у багатьох наукових працях таких вчених, як Ф. Альтбах, Е. Берген, Й., Возницький, М. Генрі, Д. Джевуляк, В. Куклін, В. Козаков, Лінгард, К. Левківський, І. Лопушинський, А. Мазак, С. Тейлор, Ф. Різві, В. Хаддад та інші.

Теоретико-методологічні засади державної політики у сфері вищої освіти досліджували вітчизняні науковці, зокрема В. Андрущенко, С. Андрейчук, В. Бакуменко, М. Білинська, І. Булах, В. Бульба, С. Гончаренко, Н. Гресь, В. Гриньова, О. Демченко, Н. Діденко, Д. Дзвінчук, С. Домбровська, В. Журавський, О. Зигало, І. Зязюн, І. Іванюк, С. Клепко, Т. Козарь, В. Кремень, В. Лозова, В. Луговий, В. Олійник, І. Прокопенко, Н. Протасова, М. Романенко, Т. Скиба, Т. Соколова, І. Телешова, С. Шевченко, Н. Шульга та інші. Аналізу нормативно-правової основи вищої освіти в Україні присвячені праці В. Астахова, Р. Валєєва, Н. Губерської, Л. Горбунової, Є. Краснякова, Н. Коломоєць, М. Курка, С. Мандрика, О. Петрик, В. Огаренка, М. Степка, В. Філіппової та інших.

Входження України до європейського освітнього простору досліджували українські та зарубіжні вчені, такі як Б. Бабенко, В. Базилевич, Н. Бондарчук, Д. Бондар, В. Бурега, Г. де Віт, М. Головатий, Дж. Гудзік, О. Зарудіна, М. Згуровський, О. Козієвська, А. Колот, В. Корженко, К. Корсак, С. Кнутсон, Р. Кулен, Дж. Найт, О. Поступна, Л. Пшенична, Л. Рамблі, І. Сікорська, А. Сбруєва, А. Чирва, С. Шкарлет та інші.

Незважаючи на таке широке висвітлення проблеми науковцями та практиками, багато питань освітньої галузі досліджувалися фрагментарно і потребують комплексного дослідження, напрацювання концептуального підходу до розуміння сучасних проблем з

адміністрування сфери освіти. Напрацювання цих, та інших вчених заклали фундамент сучасного розуміння публічного адміністрування у сфері освіти.

Питання реалізації державної освітньої політики та управління вищою освітою в Україні розглядалися такими науковцями як В. Андрущенко, С. Андрейчук, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, Л. Білий, В. Бондарь, О. Демченко, С. Домбровська, В. Жураківський, О. Зигало, І. Іванюк, І. Каленюк, Л. Карамушка, В. Клепко, Т. Козарь, Є. Красняков, В. Кремень, В. Луговий, В. Майборода, В. Маслов, С. Ніколаєнко, Н. Протасова, В. Пікельна, Л. Пшенична, Т. Скиба, Є. Хриков, Н. Шульга, Л. Яременко та ін. Аналізу нормативно-правової основи вищої освіти в Україні присвячені праці В. Астахова, Р. Валєєва, Л. Горбунової, Є. Краснякова, Н. Коломоєць, М. Курка, С. Мандрика, В. Огаренка, М. Степка, В. Філіппової та інших.

Незважаючи на значний науковий доробок, що висвітлює науково-теоретичні та прикладні аспекти державної політики у сфері вищої освіти, інші проблемні питання у цій галузі на сьогодні ще неповною мірою розроблено питання формування ефективних механізмів удосконалення адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері освіти в Україні в контексті інтеграції до європейського освітньо-наукового простору. Такий стан висвітлення проблеми зумовлює актуальність основних напрямів дослідження.

Підсумовуючи аналіз напрацювань у галузях адміністративного права, теорії управління, педагогіки та соціології, варто зауважити, що проблематика освіти та освітньої діяльності публічної адміністрації була і залишається предметом наукових досліджень. Поряд з цим, все ж слід акцентувати увагу на тому, що незважаючи

на наявні праці адміністративістів, які проводили дослідження з питань адміністративно-правового регулювання у сфері освіти, діяльності публічної влади щодо правового і організаційного забезпечення освіти, не всі аспекти знайшли висвітлення в юридичній літературі. Деякі з них залишились поза увагою вчених або ж досліджені фрагментарно, дослідження інших – уже застаріли і не відповідають сучасним суспільно-політичним реаліям.

Водночас основним недоліком переважної більшості проаналізованих праць є те, що публічне адміністрування у сфері освіти з врахуванням його адміністративного правового аспекту, як об'єкту адміністративно-правового регулювання, тобто, як публічно-правовий інститут не досліджувалося.

Така концептуальна помилка не дозволяє повною мірою усвідомити всю сукупність проблем публічного адміністрування у сфері освіти, і як наслідок, більшість практичних питань, які стосуються правового, організаційного, фінансового, кадрового та іншого забезпечення сфери освіти, залишаються недостатньо дослідженими. Відсутність комплексного та системного підходу, не розробленість зазначених проблем у теорії адміністративного права негативно позначається на правотворчій діяльності, обумовлює прийняття недосконалих, суперечливих правових актів, призводить до гальмування реформ в освітній сфері та адаптації освітнього законодавства до міжнародних стандартів.

ВИВЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ - НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЩОДО ЇЇ ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ

Юзва Л.В., здобувач ступення вищої освіти магістра 2-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
Миронюк Т.В.

Відсутність науково-обґрунтованих рекомендацій особливостей розслідування того чи іншого виду злочинів, вчинених жінками, негативно відбивається на практиці боротьби зі злочинністю. Тому розробка окремих методик запобігання злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених жінками і впровадження її рекомендацій в правоохоронну практику – одне з важливих завдань кримінології.

Хоча жіноча злочинність в жодному суспільстві не має домінуючого характеру, її дослідження є важливою кримінологічною проблемою. І насамперед тому, що рівень і структура цього виду злочинності значною мірою є показниками морального здоров'я суспільства, індикаторами його духовності, ставлення до основних людських цінностей.

Відомий лікар – психіатр Ч. Ломброзо стверджував, що жіноча злочинність – це складова частина всієї

злочинності, яка підкоряється її загальним закономірностям та змінам.

Існують також інші визначення жіночої злочинності. Наприклад, І. М. Даньшин вважає, що жіноча злочинність – це сукупність злочинів, що вчиняються особами жіночої статі на певній території за певний проміжок часу [1; с.214].

При вчиненні злочинну дуже важливе значення має чуттєвість як складова жіночої психіки. На відміну від чоловіків в жіночій психіці важливу роль відіграють почуття материнства, опіки, співчуття, жалості, чуттєвість. Усі ці особливості відчутно впливають на дії та кінцевий результат вчинення жінкою злочину.

Також причинами жіночої злочинності є соціально – економічні негаразди, які в свою чергу впливають на соціально – психологічний стан сімейно – побутових відносин, які з часом переростають у сімейні скандали, а потім і в сам злочин.

Жіноча злочинність відрізняється від чоловічої за якісними показниками. Можна назвати дві сфери суспільного життя, де жінки вчиняють злочини.

По-перше, це сфера побуту, де жінок здебільшого штовхають до злочину негативні обставини сімейно-шлюбних, родинних відносин. У цій сфері жінки здебільшого вчиняють насильницькі злочини: вбивства, у тому числі й власної новонародженої дитини, заподіяння тілесних ушкоджень, хуліганство.

По-друге, це сфера, де жінка працює, виконує професійні функції, пов'язані з можливістю вільного доступу до матеріальних цінностей. Здебільшого це галузі торгівлі, громадського харчування, сільського господарства, легкої та харчової промисловості. Тут жінки

найчастіше скоюють такі корисливі злочини, як викрадення майна шляхом крадіжок, привласнення, розтрата, або зловживання службовим становищем [2, с.152].

Переважає більшість жінок-злочинців мешкає у містах. У сільській місцевості жінки найчастіше вчиняють крадіжки й наносять тілесні ушкодження.

Основну масу злочинниць, які перебувають у місцях позбавлення волі, становлять жінки віком від 20 до 40 років (більш як 70%), що пов'язано зі зміною соціального статусу жінок, їх соціальною незахищеністю, безробіттям, посадовим становищем та становищем у сім'ї. Понад третина жінок одружені, інші – незаміжні або вдови. Для жінок-злочинниць характерна середня і середня спеціальна освіта (до 80%). Зростає кількість злочинниць, які мають вищу освіту. Освітній рівень жінок завжди був вищий за рівень чоловіків, що взагалі характерно для населення країни.

Однією з найбільш поширених морально-психологічних рис жінок-злочинниць є алкогольна і наркотична залежність, дезадаптованість.

Зіставляючи злочинну поведінку чоловіків і жінок, необхідно відзначити, що у перших виділяється логічність, а у других – імпульсивність [3, с.457].

В криміналістичній науці диференціації за статевою ознакою великої уваги не надається, але слідча практика показує, що на формування особливостей поведінки жінки, як при вчиненні злочинів проти життя та здоров'я особи, так і в процесі розслідування впливає не тільки психологічна та фізіологічна різниця між чоловіком та жінкою, але і соціальна роль останніх в суспільстві. Відсутність науково-обґрунтованих рекомендацій

особливостей розслідування того чи іншого виду злочинів, вчинених жінками, негативно відбивається на практиці боротьби зі злочинністю.

Зазначені фактори необхідно враховувати і під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Тому, процес розслідування злочинів вчинених жінками має свою специфіку.

Так, тактика допиту підозрюваних жінок у вчиненні злочинів відрізняється загальної – як у плануванні даної слідчої (розшукової) дії, так й врахуванні особливостей жіночої психології; формуванні психологічного контакту з допитуваною, наданням допомоги допитуваній жінці в частині відновлення в пам'яті подій, що відбулися.

Особливістю пред'явлення для впізнання жінок, які вчинили злочин є те, що при визначенні тактичних прийомів проведення даної слідчої(розшукової) дій, потрібно враховувати, на відміну від чоловіків більшою мірою не статичні, а динамічні ознаки.

Отже, до особливостей жіночої злочинності належать:

- відносно невелика її питома вага в загальній злочинності;
- вужча «ділянка роботи» порівняно з чоловічою злочинністю;
- менша суспільна небезпека, проте ця тенденція змінюється, оскільки збільшується кількість тяжких злочинів, які вчиняють жінки, і підвищується їх кримінальна роль у змішаній злочинності;
- як і злочинність загалом, злочинність серед жінок «молодшає», тобто збільшується відсоток злочинів, скоєних неповнолітніми або молоддю жіночої статі.

Можна зробити висновок, що особистість жінки-злочинниці – це сукупність соціально-демографічних, соціально-психологічних, моральних і правових властивостей, ознак, зв'язків, відносин, які характеризують особу, яка вчинила злочин. Специфіка запобігання та розслідування злочинів вчинених жінками пов'язані в першу чергу із кримінологічними та криміналістично значимими особливостями особистості суб'єкта, що тягне за собою необхідність розвитку науково-практичних рекомендацій по проведенню слідчих(розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. - Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / 2-ге вид. перероб. і доп. - Х.: Право, 2009. - 288 с.

2. Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С. кримінологія : курс лекцій / Ю.В.Александров, А.П. Гель , Г.С. Семаков – К. : МАУП, 2002. – 295с.

3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : У 3 кн. Кн.2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів / А.П.Закалюк. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 712с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД

Якименко Оксана Сергіївна, студентка 2-го курсу навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: доцент кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Кулик Марина Йосипівна**.

Інституту кримінального провадження на підставі угод, який став новелою Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) 2012 року, є одним із прогресивних положень та активно реалізується у правозастосовчій діяльності.

У кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод:

- 1) угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;
- 2) угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [1, ст.468].

Вказані види угод відрізняються процесуальним порядком їх застосування, процедурою ініціювання, змістом та наслідками, що настають після досягнення домовленості у кримінальному провадженні. Однак угоди про примирення та визнання винуватості об'єднані спільною метою – спрощення процедури розгляду певної категорії кримінальних проваджень, скорочення загальних процесуальних строків розгляду справи та сприяння економії бюджетних витрат на проведення кримінального

судочинства завдяки нездійсненню досудового розслідування та судового провадження у загальному порядку, відповідно до КПК України [2, с. 170].

Угода про примирення, відповідно до ч. 1 ст. 469 КПК України, може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого. Водночас можуть залучатися фахівці з цієї справи (медіатори), які допомагають консультаціями обом сторонам угоди домовитись та скласти проект угоди.

Під медіацією розуміють діяльність уповноваженої особи (медіатора) щодо врегулювання спорів, яка здійснюється в ході переговорів сторін кримінально-правового конфлікту про мету укладання між ними мирової угоди [3, с. 54].

Запровадження інституту медіації в кримінальному процесі потребує подальшого законодавчого врегулювання з уточненням порядку та підстав їх участі в кримінальному процесі (наприклад, в Польщі участь медіатора допускається у справах про умисні злочини, що передбачають максимальне покарання у вигляді позбавлення волі до п'яти років, а також в усіх злочинах, учинених з необережності) [4, с. 13].

Важливим є положення, що стосується провадження щодо кількох осіб. У разі, якщо згода на укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, її можна буде підписати з одним (кількома) з них.

Суд може відмовити у затвердженні угоди й у разі, якщо кримінальне правопорушення є тяжчим, ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди, або очевидно, що обвинувачений не зможе виконати взяті на себе за угодою зобов'язання.

Інший різновид кримінального провадження на підставі угод – укладання угоди між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості, але лише в разі, якщо в процесі немає потерпілого. Процесуальний порядок її реалізації подібний до укладання угоди про примирення, однак має певні особливості.

Якщо не досягнуто згоди щодо укладення угоди, факт її ініціювання та заяви, що зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості. Це важлива гарантія для сторони захисту, яку повинен враховувати суд, що розглядає справу [5, с. 15].

Важливим є додержання основних вимог щодо змісту угоди про визнання винуватості (ст. 472 КПК). У тексті угоди обов'язково вказують її сторони, наводять формулювання підозри чи обвинувачення та його правову кваліфікацію із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, яке вчинила інша особа (якщо відповідні домовленості існують), узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, наслідки невиконання угоди.

Бажано, щоб укладання угод відбувалось за умови повноцінного забезпечення права на юридичну допомогу, тобто за участю захисника підозрюваного чи

обвинуваченого. Особливо це стосується укладення угоди про визнання винуватості, адже підозрюваний чи обвинувачений, укладаючи таку угоду, беззастережно визнає свою вину і погоджується на призначення певного виду покарання. Він у такий спосіб відмовляється від свого права на судовий розгляд його справи, під час якого прокурор має довести його винуватість. До того ж сторона захисту надалі втрачає право на апеляційне та касаційне оскарження ухваленого вироку (за певними винятками, про які йдеться нижче). А прокурор, уклавши угоду, звільняється від обов'язку проводити повноцінне розслідування та доказувати винуватість підозрюваного чи обвинуваченого у суді.

З огляду на роз'яснення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, міра покарання, яку узгодили сторони, має бути визначена в межах загальних засад призначення покарання, передбачених КК України. Інакше кажучи, унаслідок укладення угоди про визнання винуватості особі може бути призначене покарання лише в тих самих межах і за тими самими правилами, якими б керувався суд, призначаючи їй покарання за результатами повного кримінального провадження [6].

Отже, кримінальне провадження на підставі угод в Україні є новелою.

На нашу думку, запровадження інституту угод у кримінальному провадженні є позитивним моментом, оскільки недоцільно здійснювати провадження по справі, фактичні обставини якої, ані підозрюваним чи обвинуваченим, ані потерпілим не оспоруються та визнаються. Окрім того, обвинувачений не усуває шкідливих наслідків вчинення інших діянь. Особа лише

полегшує обвинуваченню притягнення «себе» до відповідальності за вчинення певних злочинів, за що отримує від нього щось на зразок «індульгенції» за інші злочини.

Провадження на підставі угод має важливе значення в кримінальному провадженні, тому що сприяє економії процесуального часу та державних коштів.

Інститут угод повинен вдосконалити кримінальне провадження, забезпечивши швидке відновлення прав потерпілого й підвищивши ефективність розслідування злочинів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013

2. Новак Р. В. Кримінальне провадження на підставі угод в Україні: дис. к-та юр. наук: спец. 12.00.09 / Р. В. Новак. – Харків, 2015. – 214 с.

3. Попаденко Е. В. Применение примирительных процедур (медиации) в уголовном судопроизводстве / Е. В. Попаденко. – М., 2010. – 144 с.

4. Андрушко П. П., М. М. Васюк. Питання призначення покарання на підставі угод (про примирення та визнання винуватості) // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 12–15.

5. Слинко С. Угоди в кримінальному провадженні: новела кримінального процесуального законодавства / С. Слинко [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[http://sud.ua/blog/2014/02/15/60561-ygodiv-krimnalnomu-provazhenn-novela-krimnalnogo-](http://sud.ua/blog/2014/02/15/60561-ygodiv-krimnalnomu-provazhenn-novela-krimnalnogo)

protsepyalnogo-zakonodavstva.

6. Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод: лист Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 листопада 2012 р. №223–1679/0/4–12.

ЗМІСТ

Автухов К.А. Про деякі конституційні гарантії реалізації права засуджених на гуманне ставлення.....	5
Балашова І.О. Застосування електронних засобів контролю (сучасний стан і шляхи вдосконалення).....	8
Барташук К.В. Організація системи моніторингу економічної безпеки держави.....	17
Безногих В.С. Аналіз внесених змін до статті 306 Кримінального кодексу України.....	21
Беляй О.І. Теоретичні засади захисту економічної конкуренції.....	25
Бондаренко О.М. Адаптація правової системи України до законодавства європейського союзу в умовах Євроінтеграції.....	30
Бреус С.М. Окремі аспекти реалізації дітьми їх конституційного права на безоплатну професійну правничу допомогу.....	34
Василюк І.М. Про деякі проблеми реалізації в теорії та на практиці права засуджених на гуманне ставлення до себе і на повагу гідності, властивій людської особистості.....	39
Вересенко А.В. Недопустимість доказів отриманих під час проведення обшуку.....	42
Вернигора В.В. Деякі питання щодо напрямків перейняття зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання військово-службових відносин.....	48
Власенко В.П. Правовий діалог як чинник розбудови громадянського суспільства.....	51
Гвоздюк В.В. Реалізація прав і свобод людини і громадянина: проблеми сучасності.....	55

Георги В.І. Європейські правові акти з питань заборони катування, жорсткого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводженню чи покаранню...	60
Герасименко Д.М. Фактори злочинності у сфері службової діяльності.....	63
Гончарук С.С. Необхідність правового врегулювання свободи мирних зібрань в Україні.....	66
Городнюк Д.Е. Місце омбудсмана в системі органів державної влади.....	72
Гусельнікова Н.Д. Міжнародний досвід запобігання жорстокому поводженню з тваринами.....	79
Гребенюк К.С. Обвинувальний акт у кримінальному провадженні.....	83
Данільцева В.Г. Покоління прав людини.....	87
Дармограй Я.П., Тихонова О.В. Особливості використання схем кримінального аналізу в розслідуванні злочинів.....	91
Джужа О.М. Щодо змісту принципу гуманізму та поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві України.....	94
Журавська З.В. Гуманне ставлення до засуджених – як основа забезпечення їх права на особисту безпеку.....	97
Заграй Т.С. Нормативно-правове регулювання протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом в європейському союзі та можливість впровадження їх в законодавство України.....	101
Замкова І.О. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, як одна із основних засад кримінального провадження.....	105
Зубрицька А.І. Міжнародні стандарти права на достатній життєвий рівень.....	111

Калиновський Б.В. Сучасні тенденції удосконалення управління районом у місті.....	116
Климко А.Д. Загально-правова характеристика юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.....	120
Козодой Л.М. Виборче право громадян України та нормативно-правові гарантії його реалізації.....	127
Колб І.О. Про деякі проблемні питання реалізації на практиці права засуджених на гуманне ставлення та повагу до людської гідності.....	131
Колб О.Г. Про деякі правові прогалини, що стосуються змісту права засуджених на гуманне ставлення.....	135
Колб С.О. Гуманізм – як принцип запобіжної діяльності у сфері боротьби із злочинністю.....	137
Кондратішина В.В. Про деякі концептуальні проблеми, що стосуються права засуджених на гуманне ставлення.....	140
Користін О.Є. Сучасні моделі правоохоронної діяльності.....	142
Кравчук Д.С. Права людини у сфері охорони здоров'я.....	147
Кудренко С.В. Удосконалення інституту затримання особи.....	151
Лащук О.В. Національна загроза поширення нових психоактивних речовин.....	157
Левченко Ю.О. Запобігання тінізації світової економіки.....	161
Лещенко Н.І. Щодо співвідношення корупції й організованої злочинності.....	166
Литвинова О.Г. Класифікація правових норм щодо регулювання техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування.....	170

Литвинчук О.І. Щодо правового регулювання порядку збирання доказів у кримінальному провадженні.....	175
Ліховицький Я.О. Про деякі правові гарантії забезпечення персоналом колоній права засуджених на гуманне ставлення.....	179
Лук'ян В.О. Адміністративна відповідальність за самочинне будівництво.....	183
Lukianets V. Right to a fair trial by the European convention on human rights.....	188
Малікова А.О. Значення положень хартії основних прав європейського союзу щодо модернізації праволюдних положень конституції України.....	192
Манубата Д.Е. Особливості та проблематика проведення допиту та пред'явлення для впізнання в режимі відео конференції.....	199
Мельник О.М. Право на громадянство: міжнародно-правове та національне регулювання.....	204
Мердова О.М. До питання про професійні компетентності поліцейського.....	211
Мирончук Ю.В. Принцип верховенства права в Україні.....	215
Миронюк Т.В. Детермінанти злочинів, що вчиняються на побутовому ґрунті.....	219
Мінка Т.П. Окремі шляхи подальшого розвитку системи органів МВС України.....	225
Молодих Е.В. Впровадження стандартів захисту прав людини в національне законодавство України.....	230
Назарко Ю.В. Право засуджених на охорону здоров'я в Україні та світі.....	235
Ніжинська Ю.С. Гідність людини як моральна основа її прав.....	240

Новосад Ю.О. Про елементи, що визначають зміст права на повагу до гідності людини.....	244
Павлова А.В. Адаптація курсантів до умов освітнього середовища вищого навчального закладу МВС із специфічними умовами навчання.....	247
Перушко М.О. Запобігання корупції у військовій сфері.....	253
Пилявець І.О. Актуальні проблеми доказування у кримінально-процесуальному законодавстві.....	257
Приймак К.В. Деякі проблемні питання щодо врегулювання правового статусу адвоката свідка у кримінальному провадженні.....	262
Присяженко А.М. Право дитини на правову допомогу в системі юридичних гарантій.....	266
Приходько М.О. Заохочення державних службовців як спосіб впливу на ефективне виконання функцій держави та місцевого самоврядування.....	272
Ремега В.В. Щодо співвідношення права засуджених на гуманне ставлення із змістом принципу законності.....	279
Розовик І.В. Реалізація прав людини і громадянина в контексті принципу верховенства права.....	282
Ростовська К.В. Стан вимірювання та оцінювання рівня корупції в Україні.....	286
Савощенко С.Д. Щодо політичної активності молоді в Україні.....	291
Свиридюк Н.П. Щодо окремих питань реалізації процесу національного оцінювання ризиків організованої злочинності.....	294
Суворова А.О. Психологічні особливості допиту неповнолітніх осіб.....	298

Стецька Х.С. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх та фактори що їх обумовлюють.....	303
Столяренко Д.В. Новітні підходи до формування кадрового потенціалу у сфері забезпечення фінансової безпеки держави.....	307
Сьох К.Я. Реалізація конституційного право громадян України на державну службу в умовах сьогодення.....	309
Танас Інна Посилення ролі громадянського суспільства та засобів масової інформації у виявленні та запобіганні корупції.....	314
Таран А.Р. Джерела транснаціонального торгового права (lex mercatoria).....	319
Таряник Д.М. Механізм запобігання та протидії корупції в зарубіжних країнах.....	324
Терещенко Л.В. Система гарантій соціальних прав людини і громадянина.....	331
Філатов Г.О. Процесуальний статус понятого у кримінальному провадженні.....	336
Хальота А.І. Право кожного на звернення до омбудсмана за захистом своїх прав і свобод.....	341
Цюприк В.І. Роль засобів масової інформації у формуванні суспільної думки про міжнародний тероризм.....	346
Щокін Р.Г. Стан наукового дослідження проблем публічного адміністрування у сфері освіти.....	349
Юзва Л.В. Вивчення кримінологічної характеристики жіночої злочинності - необхідна умова ефективності заходів щодо її запобігання та розслідування.....	354
Якименко О.С. Актуальні питання кримінального провадження на підставі угод.....	359